

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

**SELMÂN-I FÂRİSÎ ve RİVAYETLERİNİN HADİS İLMİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

MÜCAHİT KARAKAŞ

İstanbul, 2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

**SELMÂN-I FÂRİSÎ ve RİVAYETLERİNİN HADİS İLMİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

MÜCAHİT KARAKAŞ

DANIŞMAN: PROF. DR. ALİ AKYÜZ

İstanbul, 2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ Anabilim Dalı HADİS Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi MÜCAHİT KARAKAŞ'ın SELMÂN-I FÂRİSÎ VE RİVAYETLERİNİN HADİS İLMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 13.12.2016 tarih ve 2016-42/15 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 27.12.2016

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. ALİ AKYÜZ	
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. HASAN CİRİT	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. HALİT ÖZKAN	

ÖZET

Selmân-ı Fârisî ve Rivayetlerinin Hadis İlmî Açısından Değerlendirilmesi

Selmân-ı Fârisî ve rivayetlerini kapsayan bu tez iki ana bölümden ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde Selmân el-Fârisî'nin doğumundan başlayarak nesebi, ismi ve ailesi hakkındaki bilgiler, katıldığı savaşlar, sosyal ve ilmî kişiliği sistematik bir şekilde ele alınmıştır. Ardından Şîa'nın, Selmân el-Fârisî hakkındaki görüşlerinin iyi anlaşılabilmesi açısından Şîa'nın hadis anlayışı ve sahâbeye karşı tutumları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Sonra Şîa ve diğer dini gurupların Selmân el-Fârisî hakkındaki yorum ve rivâyetleri verilerek değerlendirmeleri yapılmıştır. İkinci bölümde bizzat Hz. Peygamber'den naklettiği hadisler tespit edilmiş, bunların sıhhat değerlendirmeleri yapılmış ve İsnâd şemaları çizilmiştir. Bu esnada hadisleri nakleden her bir râvinin ilk geçtiği yerde isim, künye, nesep ve memleket bilgileri, ardından hoca ve talebeleri son olarak da râvi hakkında münekkitlerin değerlendirmeleri kronolojik olarak belirtilmiş, râvi ile ilgili varsa müstakil çalışmaya ve ansiklopedi maddesine atıf yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise hayatı, İslâm tarihi ve kültürü açısından önemi hakkında varılan kanaatler, rivâyetlerin sayıları ve sıhhat durumları zikredilerek hadis ilmîne katkısı ile ilgili bilgiler verilmiştir.

ABSTRACT

Salman al-Farsi and Evaluation of His Narrations in terms of the Science of Hadith

This thesis is composed of two main chapters regarding Salman al-Farsi and his narrations, and a conclusion. In the first chapter, Salman al-Farsi's intellectual and social character, his descendants and his family, his life beginning from the birth are touched upon in a systematic manner. Then, in order to grasp Shiite's opinion on Salman al-Farsi, Shiite's understanding of hadith and attitude towards ashaba re dealt with briefly. After that, Shiite's and other religious groups' interpretations and narrations about Salman al-Farsi are given and examined. In the second chapter, his narrations taken from the Prophet directly by himself are identified, their authenticity is assessed and isnad diagrams are drawn. During this, each narrators' name, personal record, familial information, their teachers and students and the evaluation of the critics are indicated chronologically, independent studies and encyclopedia articles on them are referred if there is any. In conclusion some concluding remarks are given on his life, opinions regarding his importance in terms of Islamic history and culture, mentioning numbers of narrations and their authenticity his contribution to the science of hadith.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vii
TABLolar	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ: KOnU, METOT VE KAYNAKLAR	ix
I. KOnU VE METOT	2
II. KAYNAKLAR.....	5
A. Biyografik Kaynaklar	5
1. Müstakil Kaynaklar	5
2. Genel Nitelikli Kaynaklar	6
B. Şîh Kaynaklar	7
C. Tahricte Esas Alınan Kaynaklar	7
D. İsnâd Analizinde Esas Alınan Kaynaklar	7
BİRİNCİ BÖLÜM	9
SELMÂN EL-FÂRİSÎ’NİN HAYATI VE KİŞİLİĞİ	9
I. HAYATI.....	10
A. NESEBİ, İSMİ VE BAZI BİYOGRAFİK BİLGİLER.....	10
B. AİLESİ	11
C. MÜSLÜMAN OLMASI	11
D. KATILDIĞI SAVAŞLAR	14
1. Hz. Peygamber Dönemi	14
a. Hendek Savaşı	14
b. Hayber’in Fethi	15
c. Huneyn Savaşı.....	16
d. Tâif Kuşatması	16
2. Hulefâ-i Râşidîn Dönemi	16
a. Kâdisiye Savaşı	16
b. Medâin’in Fethi	17
c. Celûlâ Savaşı	17
D. HAYATINDAN KESİTLER	18
1. Selmân el-Fârisî ve Ebû Osman Arasında Geçen Olay	18
2. Selmân el-Fârisî-Ebü’ d-Derdâ Kardeşliği	18
3. Selmân el-Fârisî’nin Vefatı Esnasında Ağlaması	19
E. VEFÂTI	20
II. KİŞİLİĞİ.....	21

A. SOSYAL YÖNÜ	21
1. Hz. Peygamber'le İlişkisi	21
2. Dinî Hassasiyeti ve Fazileti	22
3. Aile Hayatı	23
4. Mütevâzı ve Zâhid Olması	24
B. İLMÎ YÖNÜ	25
1. İlmî Yönü Hakkında Değerlendirmeler ve Kendisinin İlim Görüşü	25
2. Hakkında Nâzil Olduğu Belirtilen Ayetler	27
C. ANAHATLARIYLA ŞİA'NIN HADİS ANLAYIŞI ve ŞİA'YA GÖRE SELMÂN el-FÂRİSÎ	29
1. Anahatlarıyla Şîa'nın Hadis Anlayışı ve Sahâbeye Bakışı	29
a. Şîa'nın Hadis Anlayışı	29
b. Şîa'nın Sahâbe Hakkındaki Görüşleri	30
2. Şîa'ya göre Selmân el-Fârisî	32
a. Cebrâil'in Selmân el-Fârisî İçin İnmesi	33
b. Rızka Vesile Oluşu	33
c. İrtidâd Etmeyişi ve Mâsum Oluşu	34
d. Hz. Peygamber'in Selmân el-Fârisî Hakkındaki Vasiyeti	34
e. Selmân el-Fârisî'nin Dört Rükünden Biri Oluşu	35
f. Sibâk-ı Hamse	35
g. İlminin Üstünlüğü	35
h. Tevessüm Edenlerden Oluşu	36
i. İslâm'ı Müdafaa Edenlerden Oluşu	36
j. Başını Tıraş Etmesi	36
k. Takiyye Anlayışına Temel Teşkil Etmesi	37
l. Selmân el-Fârisî'nin Kerâmetleri	37
m. Ziyaretgah Olarak Selmân'ın Kabri	39
3. Şîa'nın Selmân el-Fârisî Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi	39
D. DİĞER DİNİ GRUPLARIN SELMÂN EL-FÂRİSÎ'YE BAKIŞI	40
1. Mutasavvıflara Göre Selmân el-Fârisî	40
2. Nusayrîlik'te Selmân el-Fârisî	41
3. Dürzîlik'te Selmân el-Fârisî	42
İKİNCİ BÖLÜM	45
SELMÂN EL-FÂRİSÎ'NİN RİVÂYETLERİ	45
I. CUMU'A NAMAZININ FAZİLETİ	47
A. Birinci Hadis	47
B. İkinci Hadis	49
C. Üçüncü Hadis	51
II. MENKİBELER	56
A. Birinci Hadis	56

B. İkinci Hadis.....	58
C. Üçüncü Hadis	60
III. TUVALET ADABI.....	61
A. Birinci Hadis.....	61
B. İkinci Hadis.....	64
C. Üçüncü Hadis	66
D. Dördüncü Hadis.....	67
E. Beşinci Hadis.....	68
F. Altıncı Hadis.....	69
G. Yedinci Hadis	70
IV. EMİRLİK VE CİHAD.....	74
A. Birinci Hadis.....	74
B. İkinci Hadis.....	77
C. Üçüncü Hadis	79
D. Dördüncü Hadis.....	81
V. SAHABENİN FAZİLETİ	84
VI. TEVBE.....	86
A. Birinci Hadis.....	86
B. İkinci Hadis.....	87
VII. CİHADIN FAZİLETİ.....	89
VIII. DERİDEN YAPILAN ELBİSE GİYMEK	90
IX. YEMEKTE ÖNCE VE SONRA ABDEST ALMAK.....	91
A. Birinci Hadis.....	91
B. İkinci Hadis.....	94
X. KADERİN DEĞİŞMESİ.....	96
XI. DUÂ'NIN GERİ ÇEVRİLMEMESİ.....	98
A. Birinci Hadis.....	98
B. İkinci Hadis.....	99
C. Üçüncü Hadis	100
XII. ARAPLARA BUĞZ ETMEK	102
XIII. ÇEKİRGE YEMEK.....	104
A. Birinci Hadis.....	104
B. İkinci Hadis.....	106
XIV. ELBİSEYLE KURULANMAK	108
XV. SABAH NAMAZININ FAZİLETİ	111
XVI. KIYAMET GÜNÜNDE AÇ KALMAK	113
XVII. DERİDEN FAYDALANMAK.....	116
XVIII. TEYEMMÜM, EZAN VE KÂMET	118
XIX. ALLAH'A İTAAT.....	119
XX. PEYGAMBERLERİN SADAKA YEMEMESİ.....	121
XXI. GÜNAHLARIN YAPRAK GİBİ DÖKÜLMESİ.....	125

XXII. SARIK ÜZERİNE MESH	127
XXIII.NAMAZI KABUL OLMAYAN KİŞİLER	130
XXIV.HAKSIZ YERE KÖTÜ SÖZ SÖYLEMEK	132
XXV. ŞEFAAT	134
XXVI.SAVAŞTA TEBLİĞ YAPMAK.....	138
XXVII. ZÜHD VE TAKVA.....	140
XXVIII. MÜ'MİNLERİN MÜJDELENMESİ.....	142
XXIX.MÜKÂTEB KÖLE.....	144
XXX. YEMEĞE DAVET ETME.....	146
XXXI.CENNETE GİRECEK KİŞİLER.....	147
SONUÇ.....	151
TABLO I: HADİSLERİN KONU, KAYNAK DAĞILIMLARI VE SIHHAT DURUMLARI.....	155
TABLO II: HADİSLERİN TAHRÎCİNDE ESAS ALINAN KAYNAKLAR	157
TABLO III: HADİSLERİN İSNÂD ANALİZİNDE ESAS ALINAN KAYNAKLAR..	158
KAYNAKÇA	159

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.mlf.	: Aynı müellif
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: bin, ibn (oğlu)
bk.	: Bakınız
bnt.	: binti (kızı)
ÇİFD	: Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul
H.z.	: Hazreti
MÜİFD	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
nşr.	: Neşreden (Tahkik eden)
ö.	: Ölümü, ölüm tarihi
r.a.	: Radıyallahu anh
s.	: Sayfa
s.a.s.	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
SÜİFD	: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
sy.	: Sayı
ŞÜİFD	: Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
trc.	: Tercüme, tercüme eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
v.dgr.	:Ve diğeri/diğerleri
yy.	: Yer yok

TABLÖLAR

TABLO I: HADİSLERİN KONU, KAYNAK DAĞILIMLARI VE SIHHAT DURUMLARI	156
TABLO II: HADİSLERİN TAHRİCİNDE ESAS ALINAN KAYNAKLAR	158
TABLO III: HADİSLERİN İSNÂD ANALİZİNDE ESAS ALINAN KAYNAKLAR	159

ÖNSÖZ

Din, Allah tarafından elçilerine vahiy yoluyla gönderilen, insanları dünya ve ahirette mutluluğa erdiren emir ve yasakları içeren kurallar bütünüdür. Peygamberler ise Allah'ın kulları arasından seçtiği örnek insanlardır. Bu açıdan emir ve yasaklar peygamberlerin hayatı ile sembolleşmiştir. Allah, insanlık tarihi boyunca peygamberler vasıtasıyla insanları hidayete erdirmiş ancak zaman içerisinde vahye dayanan bu dinler tahریف edilmiştir. Son olarak Allah, Hz. Peygamber vasıtası ile İslâm dinini göndermiş ve kendi katında tek dinin İslâm olduğunu bildirmiştir.

İslâm'ın, Kuran ve sünnet olmak üzere iki ana kaynağı vardır. Müslümanlar Kur'an ve Hz. Peygamber ile muhatap olduğundan beri Kuran ve Sünneti birlikte ana gelmişlerdir. Dolayısıyla Kuran ve sünnet ayrılmaz bir bütündür. Kuran ve sünneti birbirinden farklı düşünmek öncelikle Kuran'a aykırıdır. Çünkü Kur'an'ın ana fikirlerinden birisi de Hz. Peygamber'e ittibâ'dır.

Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirleri olarak tanımlanan sünnet bizlere rivâyet metoduyla ulaşmıştır. Rivâyet zincirinin ilk halkalarını ise her konuda Hz. Peygamber'i örnek alan sahâbe-i kirâm oluşturmuştur. Sahabe sadece sünnete ittibâ konusunda hassas davranmakla kalmamış, hassas olunması konusunda da çevresini uyarmıştır. Dolayısıyla bu durum rivâyet zincirlerini meydana getirmiştir.

Sahâbe-i kirâmdan bazılarının Hz. Peygamber'le irtibatı yoğun iken bazıları dünya meşgaleleri sebebiyle onun daha az vakit geçirmiştir. Selmân el-Fârisî de Hz. Peygamber ile en çok vakit geçiren ve meclislerinde bulunun sahâbeler arasındadır. Müslüman olmadan önceki Mâbeh b. Bûzehşân olan Selmân el-Fârisî, İsbehân'ın Ceyy diye isimlendirilen bir köyünde dünyaya gelmiştir. Babası köy yöneticisi olan Selmân el-Fârisî mecûsî bir ailede büyümüştür. Gençliğini mecûsî olarak geçiren Selmân el-Fârisî, yeni bir din arayışı içerisine girmiş ve onun bu arayışı kendisini İslâm ile müşerref olmasına vesile olmuştur. Müslüman olduktan sonra belli bir müddet köle kaldığından Bedir ve Uhud savaşına katılamamıştır. Bedir ve Uhud savaşları haricinde bütün savaşlarda Hz. Peygamber'in yanında yerini almış Hendek savaşında da hendek kazma fikrini ortaya atmıştır. Hz. Peygamber'in sevgisine mazhar olan Selmân onun ahlakı ile ahlaklanmış, ilminden yararlanmış ve temizlik, namaz, cihâd gibi birçok konuda ondan rivâyette bulunmuştur.

Selmân el-Fârisî'nin hayatı ve rivâyetlerini ihtivâ eden bu çalışma giriş, iki ana bölüm ve sonuçtan meydana gelmiştir. Girişte konu, metod ve kaynaklar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Selmân el-Fârisî'nin ismi, nesebi, ailesi, Müslüman olması, katıldığı savaşları, sosyal yönü ve ilmi kişiliğine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Selmân el-Fârisî'den gelen ilk üç asır kaynaklarında yer alan merfû rivâyetler tespit edilmiş, bu rivâyetlerin tercüme ve tahrîci yapılmış, râvileri, cerh ve ta'dîl açısından râvilerin durumları tespit edilmiş, rivâyetlerin sıhhat durumları hakkında bilgiler verilmiş, bütün rivâyetlerin isnâd şemaları çıkarılmıştır. Son olarak da hadislerin konu, kaynak ve sıhhat dağılımlarını, tahrîcte esas alınan kaynakları ve isnâd analizi yapılırken esas alınan kaynakları ihtivâ eden tablolar verilmiştir.

Çalışmanın bu hale gelmesinde ilgi ve alakasını esirgemeyen ve Tez danışmanlığımı yürüten muhterem hocam Prof. Dr. Ali AKYÜZ'e sonsuz şükranlarımı sunarım. Tez jürimde yer alan, tenkit ve tavsiyeleri ile önemli katkılarda bulunan saygıdeğer Doç. Dr. Hasan CİRİT ve Doç. Dr. Halit ÖZKAN hocalarıma teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca yazım aşamasında iken Tez'in muhtelif kısımlarını okuyup önemli tavsilerde bulunan, yardım ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam Dr. Muhammed Enes TOPGÜL hocama ve kardeşim Âdem SÜNGER'e teşekkürlerimi arz ederim. Son olarak her zaman olduğu gibi bu süreçte de her türlü desteklerini esirgemeyen annem ve babama bir ömür minnettarım.

Mücahit KARAKAŞ

İSTANBUL 2016

GİRİŞ: KONU, METOT ve KAYNAKLAR

I. KONU ve METOT

İslâm, kaynağı vahye dayanan bir dindir. Vahiy denilince de muhakkak akla ilk gelen Hz. Peygamber'e yirmi üç yılda tedricen vahyedilmiş ve bizlere mütevatir olarak ulaştırmış olan Kurân-ı Kerîm'dir. Ancak Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirlerini ifade eden Sünnet'in de vahiy ile sıkı bir ilişkisi vardır. Nitekim Hz. Peygamber yetkisini bizzat Kurân-ı Kerim'den almıştır. Dolayısıyla Kur'ân ve Sünnet ayrılmaz bir bütündür.

Kurân-ı Kerîm'in bize tevâtüren ulaşmasını sağlayan ümmetin ilk nesli sahâbe, aynı hassasiyeti göstererek bir nevi Kurân'ın hayata tatbîkini ifade eden Sünnet'in de nakledilmesinde büyük rol almıştır. Ashâb, Kurân-ı Kerîm'in Hz. Peygamber'e vahyedilmesine şahit olmuş, İslâm'ı bizzat Hz. Peygamber'den öğrenmişlerdir. Bu nedenle sahâbe, İslâm düşüncesi, medeniyet ve tarihinin sağlıklı bir şekilde idrak edilmesinde mihenk taşı görevini görmektedir. Dolayısıyla İslâm dini sahâbenin omuzlarında yükselmiştir. Bu durumda İslâm'ı doğru anlamak için bizlere düşen, İslâm'ın ilk nesli olan sahâbeyi iyi anlamak olacaktır.

Allah'ın ve Hz. Peygamber'in sevgisine mazhar olan ashâb, Hz. Peygamber'in ahlakı ile ahlaklanmış, onun ilminden istifâde etmiş, sünnetine ittibâ konusunda oldukça titiz davranmış ve titiz olunması hususunda da çevresini uyarmıştır. Ancak sahâbeden bazılarının Hz. Peygamber ile yoğun bir irtibatı varken bazıları birtakım sebeplerden dolayı onunla daha az vakit geçirmiştir. Çalışmamızın konusunu teşkil eden Selmân el-Fârisî (ö. 34/654) Hz. Peygamber'le en çok vakit geçiren sahâbîlerdendir. Öyle ki Hz. Âişe (ö. 58/678), Hz. Peygamber'in bazı zamanlar eşlerinden daha çok onunla vakit geçirdiğini ifâde etmiştir. Nitekim köle olduğundan Bedir ve Uhud savaşları dışındaki bütün savaşlarda Hz. Peygamber'in yanında yer almış, Hendek savaşında da hendek kazma fikrini ortaya atmıştır. Mecûsî bir ailede dünyaya gelen Selmân el-Fârisî uzun bir arayıştan sonra İslâm ile müşerref olmuş, ilmi ve ahlakı bizzat Hz. Peygamber'den almıştır. Hz. Peygamber, onu kendi ailesi içerisinde değerlendirip Ehl-i beyt'ten olduğunu söylemiştir. Hıristiyanlığı ve İslâm'ı iyi bilmesinden dolayı sâhibü'l-kitâbeyn¹ lakabını alan Selmân el-Fârisî, Hz. Peygamber'e yakınlığından dolayı Selmân el-Muhammedî şeklinde de anılmıştır. Kur'ân ve sünnet çizgisinden ayrılmayan, gecelerini

---

¹ Kurân-ı Kerîm ve İncil'i ifade etmektedir.

ibadet, gündüzlerini oruçlu geçiren, sadaka hususunda cömert davranan, Allah'ı oldukça çok zikreden, emânet noktasında çok güvenilen, zâhid bir kişiliğe sahip olan örnek bir kişilik sergilediğinden Hz. Peygamber, imanın Süreyya yıldızında dahi olsa Selmân'nın ona ulaşacağını dile getirmiştir. Selmân el-Fârisî zühd ve takvâsının yanı sıra dini konularda da ince anlayış sahibidir. Sosyal hayatında olduğu gibi özel hayatında da Müslümanlara örnek olacak niteliktedir. Özellikle de evlilik ve aile hayatında oldukça ince ve anlayışlı bir yapıya sahiptir. Selmân el-Fârisî, ilmin her çeşidine ayrı ayrı değer vermiştir. Hz. Ali'ye, Hz. Peygamber'in ashâbı hakkında sorular sorulduğunda, Selmân el-Fârisî'ye öncekilerin ve sonrakilerin ilminin verildiğini, o ilme erişilemeyeceğini, onun ilmi deniz gibi olduğunu ve onun Ehl-i beyt içerisinde değerlendirildiğini bildirmiştir.

Hz. Ali'ye yakınlığı ile bilindiğinden Şîa da, Selmân el-Fârisî'ye ayrı bir değer atfetmiştir. Nitekim kaynaklarında Cebrâil'in Selmân el-Fârisî'ye Arapça öğretmesi için indiğinden, insanların Selmân vesilesi ile rızıklandırıldıklarından, mürted sahâbîler arasında yer almadığından, dört rükün ve sıbâk-ı hamse arasında yer aldığından ve kerâmetlerinden bahseden çokça rivâyet bulunmaktadır.

Tasavvufta silsileler Hz. Peygamber'e ulaşmalıdır. Hz. Peygamber'e ulaşan silsilelerden Hz. Ali (ö. 41/661) ve Hz. Ebû Bekir'e (ö. 13/634) dayanan silsile zamanla yaygınlaşmıştır. Selmân el-Fârisî zikir silsilelerinin ikinci halkasını oluşturduğundan mutasavvıflar açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Ayrıca ilk dönem zühd hareketleri ashâb-ı suffe ile başlamıştır. Selmân da suffe ehlinde olduğundan birçok silsile kendisine isnâd edilir.

Görüşlerini bâtinî yorumlara dayandıran Nusayrîlik'te² ilâhî sudur esnâsında Selmân el-Fârisî, Hz. Ali'den hemen sonra geldiğinden ve bâb³ olarak kabul

---

² Nusayriyye, Hz. Ali'ye ilahlık atfeden bir fırkadır. İsmi Hz. Ali'nin hizmetçisi Nusayr veya mensublarının yoğun olarak bulunduğu Lazkiye bölgesindeki Nusayriyye dağından almıştır. Kurucusu Ebû Şuayb Muhammed b. en-Nusayr en-Nemerî'dir. (bk. Üzüm, İlyas, "Nusayrîlik," *DİA*, XXXIII, 272-273.)

³ Nusayriyye'ye göre Hz. Ali mâbuddur, ilahtır, doğmamış ve doğurulmamıştır. Her zaman var olan Hz. Ali'nin zâtı yıldızlara hakim olan bir nurdur. Ezelî ve ebedîdir. Görünüşte imam olsa da batınî olarak Allah olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Ali, Allah'tır. Kendi nurundan Muhammed'i yaratmıştır. Ali manadır, Muhammed ise isimdir. Selmân el-Fârisî'yi ise Muhammed yaratmıştır bu durumda Selmân bâb olarak kabul edilmektedir. (bk. Fığlalı, *Günümüz İslâm Mezhepleri*, s.370-371.)

edildiğinden Selmân'a ayrı bir değer atfedilmektedir. Aynı şekilde Dürzîlik'te⁴ de önemli bir konuma sahip olan Selmân el-Fârisî hudûd'tan⁵ birisi olarak kabul edilmiştir.

Görüldüğü üzere Hz. Peygamber'in ailesinden biri gibi değerlendirilme şerefine nail olmuş, ilmi ve ahlaki bakımından daima övülmüş, zühd ve takvası ile Müslümanlara örnek olmuş olan Selmân el-Fârisî, İslâm inancı, tarihi ve kültürü açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir. Selmân el-Fârisî, Ehl-i sünnet dışındaki Şîa da dâhil olmak üzere bazı dini gurupların inançlarının temelini oluşturmaktadır. İslâm kültürü açısından böylesine önemli bir mevki sahibi olan sahâbenin hayatı ve kişiliği özellikle de Hz. Peygamber'e olan yakınlığı bizi böyle bir çalışma yapmaya sevketmiştir.

Çalışmamız giriş, iki ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde Selmân el-Fârisî'nin doğumundan başlayarak nesebi, ismi ve ailesi hakkındaki bilgiler, Müslüman olma serüveni, katıldığı savaşlar, sosyal ve ilmî kişiliği sistematik bir şekilde ele alınmıştır. İlmî kişiliğinden bahsederken, ilk olarak ilim hakkındaki görüşüne, değerlendirmelerine ve hakkında nâzil olan ayetlere değinilmiştir. Ardından Şîa'nın, Selmân el-Fârisî hakkındaki görüşlerinin iyi anlaşılabilmesi açısından Şîa'nın hadis anlayışı ve sahâbeye karşı tutumları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Sonra Şîa ve diğer dini gurupların Selmân el-Fârisî hakkındaki yorum ve rivâyetleri verilerek değerlendirmeleri yapılmıştır. İkinci bölümde bizzat Hz. Peygamber'den naklettiği ilk üç asırdaki kaynaklarda yer alan hadisler tespit edilmiş, *Kütüb-i sitte*'de bulunan rivâyetler mükerrerleri ile ele alınmış ve bunların ayrıntılı bir şekilde tahrîci yapılar tercüme edilmiştir. Mükerrer hadislerde tahrîc aynı olduğundan, ana metni ifade etmek için kalın boldlar kullanılmıştır. Hadislerin tahrîci yapılırken öncelikle *Kütüb-i sitte* ardından kronolojik olarak diğer kaynaklar zikredilmiştir. Tahrîcde *el-Mektebetü's-Şâmile* ve *Cevâmi'u'l-Kelim* gibi bilgisayar programlarından istifade edilmiştir. Daha sonra hadislerin senedlerinde bulunan râvilerin, ilk geçtiği yerde isim, künye, neseb ve

---

⁴ İsmâiliyye içerisinde neşet eden Dürzîlik'in çerçevesi Hamza b. Ali tarafından çizilmiş, Muktenâ Bahâuddîn tarafından ilmî ve felsefî temelleri atılmıştır (bk. Şenzeybek, Aytekin, "Başlangıçtan Günümüze Dürzîlik," *SÜİFD*, 2011, sy. 31, s. 176.)

⁵ "Hudûd" Hakîm veya Hamza tarafından görevlendirilen peygamber derecesindeki kimselerdir (bk. Şenzeybek "Başlangıçtan Günümüze Dürzîlik," s. 179.)

memleket bilgileri, ardından hoca ve talebeleri son olarak da râvi hakkında münekkitlerin değerlendirmeleri kronolojik olarak belirtilmiş, râvi ile ilgili varsa müstakil çalışmaya ve ansiklopedi maddesine atıf yapılmıştır. Diğer rivayetlerde tekrar eden râviler için ilk geçtikleri yere atıf yapılmıştır. Şuayb el-Arnaût ve Elbânî gibi muhakkiklerin yorumlarından hareketle hadislerin tamamının sıhhat durumu hakkında bilgi verilmiştir. Muhakkiklerce sıhhat durumu belirtilmeyen rivâyetlerde, isnâd esas alınarak sıhhat tespit yapılmıştır. Rivâyetlerin bütün tarîkleri tespit edilip isnâd şeması çizilmiştir. Bölüm sonunda da hadislerin konu, kaynak dağılımları, sıhhat durumları, tahrîc ve isnâd analizinde kullanılan kaynaklar tablolar halinde verilmiştir. Son olarak sonuç bölümünde hayatı ve İslâm tarihi ve kültürü açısından önemi hakkında varılan kanaatler, rivâyetlerin sayıları ve sıhhat durumları zikredilerek hadis ilmine katkısı ile ilgili bilgiler verilmiştir.

II. KAYNAKLAR

A. Biyografik Kaynaklar

1. Müstakil Kaynaklar

Selmân el-Fârisî'nin hayatı hakkındaki bilgilerin tespitinde, müstakil olarak kaleme alınmış olan Hüseyin Mücîb el-Mısırî'nin *es-Sahâbiyyü'l-celîl Selmân el-Fârisî*, Ca'fer Murtazâ el-Âmilî'nin *Selmân el-Fârisî*, Muhammed Ali İsbir'in *Selmân minnâ Ehl-i beyt* isimli eserlerden ve Selmân-ı Fârisî hakkındaki *DİA* maddesinden istifade edilmiştir. Ancak İslâm târihi ve kültürü açısından böylesine önemli bir sahâbînin hayatını işleyen eserlerin özellikle ülkemizde az olması dikkat çekicidir. Nitekim Muharrem Ergül'ün *Selmân el-Fârisî* (İstanbul: Beyân yayınları, 2007.) adlı çalışması ve İslam Târîhi alanında yapılan iki yüksek lisans tezi dışında bir çalışma tespit edilememiştir. İslâm Tarihi alanında kaleme alınan bu tezler genellikle Selmân el-Fârisî'nin hayatı ve kişiliği ile sınırlı olduğundan çalışmamızın amacı daha çok rivâyetleri, rivâyetlerin sayıları, ravileri, sıhhat durumları ve Selmân'ın hadis ilmine yaptığı katkılarını tespit ederek bu boşluğu doldurmaktır. Bundan dolayı hayatı ile ilgili bölüm olabildiğince kısa tutulmaya çalışılmıştır

2. Genel Nitelikli Kaynaklar

Genel nitelikli kaynaklar Selmân el-Fârisî hakkında müstakil olarak kaleme alınan eserler olmasa da ashâb hakkında geniş bilgiler içeren kaynaklardır. Bu çerçevede Selmân el-Fârisî'nin hayatı, kişiliği ve ilmi yönü hakkında İbn Şihâb ez-Zühri'nin (ö. 124/742) *el-Meğâzi'n-nebeviyye*, Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın (ö. 211/826) *el-Musannef*, İbn Sa'd'ın (ö.230/845) *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, Belâzürî'nin (ö. 279/892) *Ensâbü'l-eşraf*, Taberî'nin (ö. 310/923) *Târihu't-Taberî*, Beğavî'nin (ö. 317/929) *Mu'cemü's-sahâbe*, İbn Abdürabbih'in (ö. 328/940) *el-İkdü'l-ferîd*, Taberânî'nin (ö. 360/971) *el-Mu'cemü'l-kebîr*, Ebü's-Şeyh'in (ö. 369/979) *Tabakâtü'l-muhaddisîn bi-İsbehân ve'l-vâridîne aleyhâ*, İbn Mende el-İsbehânî'nin (ö. 395/1005) *Ma'rifetü's-sahâbe*, Ebû Nuaym el-İsbehânî'nin (ö. 430/1038) *Delâilü'n-nübüvve*, *Ma'rifetü's-sahâbe* ve *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, İbn Abdülber'in (ö. 463/1071) *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*, İbn Kesîr'in (ö. 527/1448) *el-Bidâye ve'n-nihâye* ve *el-Fusûl fî sîretü'r-rasûl*, İbnü'l-Esîr el-Cezerî'nin (ö. 630/1233) *Üsdü'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe* ve *el-Kâmil fî't-târîh*, İbn Hacer el-Askalânî'nin (ö. 852/1449) *Takrîbü't-Tehzîb* ve *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, Diyârbekrî'nin (990/1582) *Târihu'l-hamîs fî ahvâli enfesi nefîs*, Hayreddin Ziriklî'nin (ö. 1893-1976) *el-A'lâm*, Ebü'l-Hasan Nedvî'nin (ö. 1914-1999) *es-Sîretü'n-nebeviyye*, Abdüssettâr'ın *A'lâmü'l-huffâz ve'l-muhaddisîn 'abre erba'a 'aşere karnen* ve Adem Apak'ın *Anahatlarıyla İslâm Tarihi* isimli eserlerinden istifâde edilmiştir.

Selmân el-Fârisî'nin hakkında nazil olan ayetlerin tespitinde ise, Beyzâvî'nin (ö. 685/1286) *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*, Nesefî'nin (ö. 710/1310) *Medârikü't-tenzîl ve hakâikü't-te'vîl*, Heysemî'nin (ö. 807/1405) *Mecme'u'z-zevâid ve menbe'u'l-fevâid*, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın (1878-1942) *Hak Dini Kur'an Dili* isimli eserlerden faydalanılmıştır. Şîa'nın sahâbeye yönelik tutumu ve hadis anlayışı hakkında da ilgili *DİA* maddeleri ve Jonathan Brown'un "Şîa'da Hadis", Cemal Sofuoğlu'nun "Şîa'nın Sahâbîler Hakkındaki Bazı Görüşleri" isimli makalelerinden ve Hasan Cirit'in *Hadise Giriş, Tarihçe, Literatür ve Seçme Hadisler* isimli eserinden de istifade edilmiştir.

B. Şii Kaynaklar

Hiz. Ali'ye yakınlığı ile bilinen Selmân el-Fârisî, Şîa'da ayrı bir öneme sahiptir. Dolayısıyla Şii kaynaklarda Selmân hakkında çokça rivâyet bulunmaktadır. Çalışmamızda Selmân el-Fârisî'nin Şîa'daki önemi ve konumu hakkında Keşşî'nin (ö. 300/912, 350/961 yılları arası) *Ricâlü'l-Keşşî*, Şeyh es-Sadûk'un (ö. 381/991) *Kitâbü'l-Hisâl*, Tûsî'nin (ö. 385/995) *Ricâlü't-Tûsî*, Şeyh el-Müfid'in (ö. 413/1022) *el-İhtisâs*, Şîrâzî'nin (ö. 1130/1708) *ed-Deracâtü'r-refî'a fî tabakâti's-Şîa*, Tabâtabâî'nin (ö. 1212/1797) *el-Fevâidü'r-ricâliyye*, Âmilî'nin *A'yânü's-Şîa*, Muhammed Ali İsbir'in *Selmân minnâ Ehl-i beyt* isimli eserlerinden faydalanılmıştır.

Selmân el-Fârisî'nin, Şîa dışındaki diğer dini guruplardaki konumu hakkında ilgili *DİA* maddeleri ve Mustafa Öz'ün *Târihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektâşiler, Nusayriler*, Ethem Ruhi Fığlalı'nın *Günümüz İslâm Mezhepleri* isimli eserlerinden ayrıca Aytekin Şenzeybek'in "Başlangıçtan Günümüze Dürzîlik" isimli makalesinden istifâde edilmiştir. Mutasavvıfların Selmân hakkındaki tutumlarında da yine ilgili *DİA* maddeleri ve Fuâd Köprülü'nün *Türk Edebiyatında İlk Mutasavıflar* isimli eserinden yararlanılmıştır.

C. Tahrîcte Esas Alınan Kaynaklar

Selmân el-Fârisî'nin bizzat Hiz. Peygamber'den yapmış olduğu rivâyetlerde esas alınan kaynaklar ilk üç asırla sınırlı tutulup Ma'mer b. Râşid'in (ö. 153/770) *el-Câmi*, İmâm Mâlik'in (ö. 179/795) *el-Muvattâ*, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'nin (ö. 204/819) *el-Müsned*, Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın (ö. 211/826) *el-Musannef*, İbn Ebû Şeybe'nin (ö. 235/849) *el-Musannef*, Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *el-Müsned*, Dârimî'nin (ö. 255/869) *es-Sünen*, Buhârî'nin (ö. 256/870) *el-Câmiu's-sahîh*, Müslim'in (ö. 261/875) *el-Câmiu's-sahîh*, İbn Mâce'nin (ö. 273/886) *es-Sünen*, Ebû Dâvûd'un (ö. 275/888) *es-Sünen*, Tirmizî'nin (ö. 279/892) *es-Sünen*, Nesâî'nin (ö. 303/915) *es-Sünen* isimli eserlere başvurulmuştur. Ayrıca hadislerin tahrîcinin tespitinde de *el-Mektebetü's-Şâmile* ve *Cevâmi'u'l-Kelim* gibi bilgisayar programlarından da yararlanılmıştır.

D. İsnâd Analizinde Esas Alınan Kaynaklar

Selmân el-Fârisî'nin rivâyetlerinde bulunan râvilerin biyografik bilgileri, hoca ve talebeleri, münekkitlerin cerh ve ta'dîl açısından tespitleri hakkında İbn Sa'd'ın (ö.

230/845) *et-Tabakât*, İbn Maîn'nin (ö. 233/848) *et-Târîh*, Buhârî'nin (ö. 256/870) *et-Târîhu 'l-kebîr*, İclî'nin (ö. 261/875) *es-Sikât*, Cüzcânî'nin (ö. 259/872) *Ahvâlü 'r-ricâl*, İbn Ebû Hâtim'in (ö. 237/938) *el-Cerh ve't-ta'dîl*, İbn Hibbân'ın (ö. 354/965) *es-Sikât*, İbn Adî'nin (ö. 365/976) *el-Kâmil fî duafâi 'r-ricâl*, Mizzî'nin (ö. 742/1341) *Tehzîbü 'l-Kemâl*, Zehebî'nin (ö. 748/1348) *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, ve *Mîzânü 'l-i'tidâl*, Zehebî'nin (ö. 748/1348) *el-Kâşif* ve *Tezkiratü 'l-Huffâz*, Safedî'nin (ö. 764/1363) *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *Tehzîbü 't-Tehzîb*, *Takrîbü 't-Tehzîb* ve *Lisânü 'l-Mîzân* isimli eserlerine başvurulmuştur. Ayrıca isnâdların sıhhat durumları hakkında Şuayb el-Arnaût (1928-2016) ve Elbânî gibi muhakkiklerin yorumlarından da istifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SELMÂN el-FÂRİSÎ'NİN HAYATI ve KİŞİLİĞİ

I. HAYATI

A. NESEBİ, İSMİ VE BAZI BİYOGRAFİK BİLGİLER

Asıl ismi Mâbeh b. Bûzehşân b. Mürselân b. Behbûzân b. Fîrûz b. Sehrek⁶ olan Selmân el-Fârisî İslâm ile müşerref olduktan sonra kendisini Selmân b. İslâm,⁷ olarak tanıtmıştır. Ayrıca Selmânü'l-hayr,⁸ Sâbiku ehli'l- Fâris,⁹ Sâbiku'l-Fars,¹⁰ Mevle'l-Mustafâ¹¹ Selmânü'l-İslâm¹² isimleri ile de anılmıştır. Kendisine nesebi sorulduğunda, “Ben Selmân b. İslâm’ım” cevabını vermiştir.¹³ Ancak kendisi İran kökenli bir sahâbi¹⁴ olduğundan, soyu İran meliklerinden¹⁵ Menucehr el-Mülk oğullarına dayanmaktadır.¹⁶

Doğumu hakkında fazla bilgi bulunmamakla birlikte hicretten 48 yıl önce¹⁷ miladi 574 yılında doğduğu söylenmektedir. Selmân el-Fârisî aslen İsbehân’ın Ceyy

---

⁶ Ebû Nuaym el-İsbehânî, Ahmed b. Abdullah, *Ma’rifetü’s-sahâbe* (nşr. Âdil b. Yûsuf el-Azâzî), Riyad: Dârü'l-vatan, ts, III, 1327; İbnü'l-Esîr el-Cezerî, Ali b. Muhammed b. Esîr, *Üsdü'l-ğâbe fî ma’rifeti’s-sahâbe*, Beyrut: Dârü İbn Hazm, 1433/2012, s. 500.

⁷ Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, *Ensâbü'l-eşraf* (nşr. Süheyl Zekkâ), Beyrut: Dârü'l-fikr, 1417/1996, II, 132; Abdüssettâr, Şeyh, *A’lâmü'l-huffâz ve’l-muhaddisîn ‘abre erba’a ‘aşere karnen*, Dimeşk: ed-Dârü’ş-Şâmiyye, 1417/1997, I, 474.

⁸ İbn Mende el-İsbehânî, Ebû Abdullah Muhammed b. İshâk b. Yahyâ, *Ma’rifetü’s-sahâbe* (nşr. Âmir Hasan Sabri), yy, 1426/2005, I, 726; İbn Abdülber, Yûsuf b. Abdülber en-Nemerî el-Kurtubî, *el-İstîâb fî ma’rifeti’l-ashâb* (nşr. Âdil Mürşid), Riyad: Dârü'l-a’lâm, 1463/2002, s. 291; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 499; İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Takrîbü’t-Tehzîb* (nşr. Ebü'l-Eşbâl Ahmed Şâgîf el-Pâkistânî), Kâhire, ts, s. 398; a.mlf., *el-İsâbe fî temyîzi’s-sahâbe* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz), Beyrut, 1415/1995, III, 118; Abdüssettâr, *A’lâmü’l-huffâz*, I, 474.

⁹ Ebû Nuaym, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, III, 1328.

¹⁰ İbn Hacer, *Takrîb*, s. 398.

¹¹ İbn Mende, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, I, 726.

¹² Ziriklî, Hayreddin, *el-A’lâm: Kâmûsü terâcim li-eşheri’r-ricâl ve’n-nisâ mine’l-Arab ve’l-müsta’rebîn ve’l-müşterikîn*, Beyrut: Dârü’l-ilim li’l-melâyîn, ts., III, 112.

¹³ İbnü'l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, s. 499.

¹⁴ İbnü'l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, s. 500.

¹⁵ İbn Mende, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, I, 726; Ebû Nuaym, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, III, 1327; İbnü'l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, s. 499.

¹⁶ Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan *Târîhu’l-hamîs fî ahvâli enfesi nefîs*, Beyrut, ts, I, 469.

¹⁷ Mısırî, Hüseyin Mücîb, *es-Sahâbiyyü’l-celîl Selmân el-Fârisî*, Mısır: Mektebetü’l-enclû’l-Mısriyye, 1973, s. 66.

diye isimlendirilen bir köyünden ise de,¹⁸ kendisinin Râmeürmüz¹⁹ veya İstahar²⁰ bölgesinden olduğu da belirtilmiştir. Meşhur künyesi Ebû Abdullah'tır.²¹ Ayrıca Ebü'l-Hasan ve Ebû İshâk künyeleri ile de anılmaktadır.²² Selmân'ın saçlarının oldukça sık olduğu ifade edilmektedir. Boyu ise normalden uzun ve gösterişlidir. Dikkat çeken tarafı ise fiziki değil, ilmi ve ahlâkıdır.²³

B. AİLESİ

Selmân el-Fârisî soylu ve zengin bir ailede dünya gelmiştir. Köy yöneticisi olan²⁴ babasının ismi Bûzehşân'dır.²⁵ Annesi de zengin bir kadındır. Her ikisi de Mecûsî dinine mensuptur. Selmân'ın birden fazla hanımı bulunmaktadır. Birincisi Kinde kabilesinden diğeri ise Bukayra isminde Selmân el-Fârisî'in vefatına şahit olan bir hanımdır. Bukayra, kendisinden rivayetlerde de bulunmuştur. Selmân'ın Abdullah isminde bir oğlu, ikisi İsbehân biri de Mısır'da olmak üzere üç kızı vardır. Beşîr adında bir oğlunun olduğu da söylenmiştir. Ayrıca kaynaklarda Abdurrahman isimli bir torunundan bahsedilir.²⁶

C. MÜSLÜMAN OLMASI

Mecûsî bir ailede dünyaya gelen Selmân, ilk gençliğini Mecûsî olarak geçirmiştir. Selmân el-Fârisî'yi çok seven babası, sevgisinden dolayı onu her an yanında

---

¹⁸ Beğavî, Ebü'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed b. Abdülazîz, *Mu'cemü's-sahâbe* (nşr. Muhammedü'l-emîn b. Muhammed Mahmûd), Kuveyt: Mektebetü dâri'l-beyân, ts, III, 161; Ebü's-Şeyh Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyân el-Ensârî, *Tabakâtü'l-muhaddisîn bi-İsbehân ve'l-vâridîne aleyhâ*, Beyrut 1408/1987, I, 203; İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, I, 726; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 1328; İbn Hacer, *Takrîb*, s. 398; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 112; Abdüsettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 474; Âmilî, Ca'fer Murtaşâ, *Selmân el-Fârisî*, yy, Müessesetü'n-neşri'l-islâmî, 1414/1994, s.11.

¹⁹ İbn Abdülber, *el-İstîâb*, s. 291; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 499; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 119.

²⁰ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, II, 132.

²¹ Beğavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, III, 161; İbn Abdülber, *el-İstîâb*, s. 291; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 499; İbn Hacer, *Takrîb*, s. 398; Abdüsettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 474.

²² Âmilî, *Selmân el-Fârisî*, s. 11.

²³ İbn Abdirabbih, Ebû Ömer Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed, *el-'İkdü'l-ferîd*, Beyrut, 1368/1949, VI, 90.

²⁴ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, II, 128; Abdüsettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 502; Mısri, *Selmân el-Fârisî*, s. 62.

²⁵ Mısri, *es-Sahabiyyü'l-celîl*, s. 68.

²⁶ Abdüsettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 502.

tutar ve evden dışarı çıkmasına izin vermezdi.²⁷ Selmân, Mecûsîliği yi bir şekilde öğrenmişti. Görevi ateşgede denilen yerde ateş yakmak olduğundan dolayı ateşin sönmemesi için oradan hiçbir şekilde ayrılmıyordu. Babası sürekli ilgilenilmesi gereken geniş arazilere sahipti. Fakat bir gün bir meşguliyet sebebiyle arazilere gitme imkânı bulamadığından bazı işleri yapması için Selmân'ı gönderdi. Selmân arazi yolunda Hıristiyan kiliselerinden birine rastladı ve onların ibadet seslerini duydu. Fakat babasının onu hapsetmesi sebebiyle onların ne yaptıklarına dair hiçbir fikri yoktu. Kiliseye girip ne yaptıklarına baktı. Yaptıkları ibadetler hoşuna gitti. Bu dinin kendi dinlerinden daha hayırlı olduğunu düşündü. Öyle ki güneş batana kadar oradan ayrılmadı ve arazilerine gitmedi. Onlara Hıristiyanlığın kaynağını sorup bu dinin kaynağının Şam olduğunu öğrendi. Daha sonra eve dönüp yaşadıklarını babasına anlattı. Fakat babası duyduklarından pek hoşnut olmadı. Ayaklarına bukağı vurarak onu eve hapsetti. Selmân, bunun üzerine oradaki Hıristiyanlara, Şam tarafından Hıristiyan bir tüccar geldiğinde kendisine haber verilmesi için haber gönderdi. Şam tarafından gelen tüccarların haberini aldıktan sonra kaçarak onlarla birlikte Şam'a gitti.²⁸

Şam'da Hıristiyanlık dininin en yetkin kişinin kilisedeki Uskuf olduğunu öğrendi. Ondan bu dini öğrenmek ve ona hizmet etmek istediğini söyledi. Fakat onun sadakayı emrettiğini ve topladığı sadakaları ihtiyaç sahiplerine dağıtmadığını görünce hayal kırıklığına uğradı. Uskuf'un ölümü üzerine Hıristiyanlar onu defnetmek için oraya toplandıklarında Selmân onun iyi bir adam olmadığını, sadakayı emrettiğini sonra da sadakanın gereğini yerine getirmeyip topladığı malları kendi için sakladığını onlara haber verdi. Bunun üzerine Hıristiyanlar onu defnetmekten vazgeçti. Fakat daha sonra Uskuf'un yerine başka birini getirdiler. Selmân, yeni gelen rahibin dünyaya değer vermediğini ve daha çok ahiret için çalıştığını görünce onun beklentilerini karşıladığını düşünüp vefat edinceye kadar onun hizmetinde bulundu. Bu rahib vefat ederken ona

---

²⁷ Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (nşr. Hamdi Abdülmecid es-Selefi), Kahire: Mektebetü İbn Teymiye, ts, VI, 222; Ebü's-Şeyh, *Tabakâtü'l-muhaddisîn*, I, 209; Ebû Nuaym el-İsbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülber Abbâs, Muhammed Ravvâs Kal'acı), Beyrut: Dârü'n-nefâis, 1406/1986, I, 258; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 500

²⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, VI, 222-223; Ebü's-Şeyh, *Tabakâtü'l-muhaddisîn*, I, 211; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve*, I, 259-260; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 500; Belâzürî, *Ensâbü'l-esrâf*, II, 128-129; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 112; Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 476.

Musul'da ki bir rahibi tavsiye etti.²⁹ Selmân, Musul'a gidip oradaki rahib ölene kadar onun yanında kaldı. Onun tavsiyesiyle Nusaybin'e ardından diğer bir tavsiye üzerine Ammûre'ye gitti. Ammûre'deki rahib vefat ederken ona tavsiye edeceği kimse kalmadığını fakat ona Arap topraklarında doğan, İbrahim'in hanîf dini ile gönderilmiş, iki kayalık arasında hurmalık bulunan bir yere hicret edecek, hediye kabul edip sadaka kabul etmeyen, kendisinde peygamberlik mührü bulunan bir peygamberin gönderileceğini haberini verdi. Selmân, Ammûre'de bir müddet kaldıktan sonra Kelb kabilesinden bir grup tüccarla karşılaştı. Onlara kendisini Arap topraklarına götürmeleri karşılığında da koyun ve ineklerini vereceğini söyledi. Tüccarlar, Selmân'ın teklifini kabul edip onu Vâdi'l-kurâ denilen yere kadar götürdüler ancak verdikleri sözde durmayıp onu bir Yahudi'ye köle olarak sattılar. Ardından Benî Kurayza'dan başka bir Yahudi onu bu Yahudi'den satın alıp Medine'ye götürdü. Selmân, Medine'yi gördüğü anda buranın rahibin tasvir ettiği yer olduğunu anladı.³⁰

Bir gün Selmân, sahibinin hurmalığında çalışırken, sahibinin amcaoğlu gelip “Allah, Benî Kayle'yi kahretsin! Mekke'den gelen Peygamber olduğunu iddia ettikleri bir adamın başına toplanmışlar” dedi. Selmân duyduklarından heyecanlanıp neredeyse ağaçtan düşecekti. Aşağıya inip duydukları hakkında sorular sormaya başladı. Ancak sahibi ona vurarak işine dönmesini söyledi. Selmân duyduklarını tashih etmek için hemen kendisinde bulunan bazı şeyleri toparlayıp akşam olduğunda Resûl-i Ekrem'e gitti. Resûl-i Ekrem, o sıra da Kuba'da bulunuyordu. Selmân, Hz. Peygamber'in yanına girip onun salih bir kimse olduğunu, yanında ihtiyaç sahibi ashabının bulunduğu dair bazı şeyler işittiğini söyledi ve sadaka olduğunu belirterek yanında bulunan eşyaları Hz. Peygamber'e verdi. Ancak, Resûl-i Ekrem ashâbına yemesini söyleyip kendisi o sadakadan yemedi. Selmân, olanları müşahede ederken, nübüvvetin işaretlerinden birini tashih etmişti. Daha sonra yine aynı şekilde bazı şeyleri toplayıp hediye olarak götürdü. Bu defa Resûl-i Ekrem'in yediğini görmüş, onun Peygamber olduğuna iyice ikna oldu.

---

²⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, VI, 223-224; Ebü's-Şeyh, *Tabakâtü'l-muhaddisîn*, I, 211-212; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve*, I, 260; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 500; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, II, 129; Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 477.

³⁰ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, VI, 224-225; Ebü's-Şeyh, *Tabakâtü'l-muhaddisîn*, I, 213; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve*, I, 260-262; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 500-501; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 112; Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 476-478.

Ancak peygamberlik mührünü görmesi gerekiyordu. Hz. Peygamber'in ridasını kaldırmasıyla da nübüvvet mührünü görüp müslüman oldu.³¹ O, hicretin 1. senesinde Hz. Peygamber'in, Medine'ye gelmesi üzerine İslâm ile müşerref oldu.³²

Selmân el-Fârisî köle olduğundan dolayı Bedir ve Uhud savaşına katılamadı. Resûl-i Ekrem, Selmân'a ücretini ödemek suretiyle kendisini efendisinden satın almasını söyledi ve ücretini verdi. Bunun üzerine Selmân, Müslümanların da yardımıyla kölelikten de kurtulmuş oldu.³³ O, hak yolculuğunda on kadar kişiye kölelik yapmıştır.³⁴

D. KATILDIĞI SAVAŞLAR

Selmân el-Fârisî Hz. Peygamber döneminde kölelik sebebiyle Uhud ve Bedir savaşına katılamadı.³⁵ Ancak İlk katıldığı savaş Hendek savaşı olmak suretiyle ondan sonraki bütün savaşlara iştirak etti. Hulefâ-i Râşidîn döneminde ise Kâdisiye, Celûlâ savaşları ve Medâin'in, hatta Irak'ın fethine bile katıldığı ifade edilmektedir.³⁶ Aşağıda onun katılmış olduğu savaşlar, tarih, sebep ve sonuçlara birlikte kısaca ele alınacak ve onun bu savaşlara katkıları incelenecektir.

1. Hz. Peygamber Dönemi

a. Hendek Savaşı

Ahzâb Gazvesi diye de isimlendirilen ve sebebi Yahudiler olan Hendek Savaşı hicretin 5. yılında Şevval ayında gerçekleşmiştir.³⁷ Benî Nadîr ve Benî Vâil kabilesinden Sellâm b. Ebü'l-Hukayk en-Nazarî, Huyey b. Ahtab en-Nazarî, Kinâne b. er-Rebî' b. Ebü'l-Hukayk en-Nazarî, Hevze b. Gays el-Vâilî, Ebû Ammâr el-Vâilî gibi isimlerin de aralarında bulunduğu bir grup Yahudi önce Mekke'ye gidip Kureyş

---

³¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, VI, 225-226; Ebü's-Şeyh, *Tabakâtü'l-muhaddisîn*, I, 214-216; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve*, I, 262-263; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 501; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, II, 130; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 112; Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 478-479.

³² Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 481.

³³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, VI, 226; Ebü's-Şeyh, *Tabakâtü'l-muhaddisîn*, I, 215-216; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve*, I, 263; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 501; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 112; Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 479.

³⁴ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 481.

³⁵ Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 1327.

³⁶ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 493.

³⁷ Nedvî, Ebû Hasan Ali el-Hüseynî, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, Cidde: Dârü's-şurûk, 1410/1989, s. 247.

kabilesini Hz. Peygamber'e karşı kışkırtmışlardır.³⁸ Daha sonra Gatafan'a gidip Gatafanlıları da kışkırtmaları üzerine Kureyş ve Gatafan Medine'ye doğru orduyla birlikte yola çıkmışlardır.³⁹ Hz. Peygamber bunu duyduğunda ise Müslümanlar ile istişare yapıp ne yapacaklarını sorduğunda Selmân, Fars topraklarında savaş esnasında atlı süvarilerden korunmak için hendek kazdıklarını söyleyerek hendek kazma fikrini ortaya atmıştır.⁴⁰ Hendek kazma fikri Hz. Peygamber'in ve ashâbın hoşuna gitmiş, Hz. Peygamber bu işi ashâbının arasında taksim etmiş ve Medine'nin kuzey cihetine, uzunluğu yaklaşık 5.000 zira' kadar olan bir hendek kazılmıştır.⁴¹

Hicretin 5. yılında gerçekleşen bu savaş Müslümanların galibiyetiyle sonuçlandı. Bu savaş hem Müslümanlar hem de müşrikler için önemli bir yere sahiptir. Nitekim ittifak kurmalarında rağmen üçüncü yenilgilerini alan müşrikler Medine üzerine bir daha saldırı yapmaya cesaret edemeyeceklerdi. Dolayısıyla müşriklerin Medine üzerine yapmış oldukları son saldırı olarak nitelendirilebilir.⁴² Aynı zamanda Hendek savaşı, köle olması sebebiyle Bedir ve Uhud savaşlarına iştirak edemeyen Selmân el-Fârisî'nin de ilk katıldığı savaştır.⁴³

b. Hayber'in Fethi

Selmân, Uhud ve Bedir savaşlarının dışındaki bütün savaşlara katılmıştır. Dolayısıyla Hayber'in fethinde de bulundu.⁴⁴ Hudeybiye'den dönen Hz. Peygamber, Medine'de biraz kaldıktan sonra hicretin 7. yılında Muharrem ayında yerine Siba' b. Arfate el-Gifârî'yi bırakarak, 1400 kişi ve 200 atlı süvari ile Hayber'e doğru yola çıktı. Hayber'de bir gece geçirdikten sonra sabah vakti Hayber kuşatılarak fethedildi.⁴⁵ Fetihte ensârdan Bişr b. Berâ b. Ma'rûr, Umâre b. Ukbe, muhacirden ise Rebâa b.

---

³⁸ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târihu't-Taberî* (nşr. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrâhim), Mısır: Dârü'l-meârif, ts, II, 565.

³⁹ Taberî, *Târih*, II, 566; Nedvî, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, s. 248.

⁴⁰ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih* (nşr. Ebû'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî), Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1407/1987, II, 70.

⁴¹ Nedvî, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, s. 249.

⁴² Apak, Adem, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, İstanbul, Ensar Yayınları, 2009, I, 285.

⁴³ Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 1327.

⁴⁴ Hatiboğlu, İbrahim, "Selmân-ı Fârisî", *DİA*, XXXVI, 441-443.

⁴⁵ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 99.

Eksem, Mevlâ benî Ümeyye gibi bazı önemli sahâbîler şehit oldu.⁴⁶ Hz. Peygamber elde edilen zafer sonucunda kazanılan ganimetleri ashâbı arasında taksim etti.⁴⁷

c. Huneyn Savaşı

Mekke fethine iştirak eden Selmân, Huneyn savaşında da Hz. Peygamber'in yanında idi. Hicretin 8. yılında Şevval ayında meydana gelen bu savaş, Mekke'nin fethini hazmedemeyen Hevâzinlilerle yapılmıştı.⁴⁸ Müslümanların zaferi ile neticelenen savaş sonunda Hevâzinliler Tâif'e sığınmak zorunda kalmışlardır.⁴⁹

d. Tâif Kuşatması

Huneyn savaşında yenilgiye uğrayan Hevâzinlilerin Tâif'e sığınmaları üzerine Hz. Peygamber, Mekke'ye dönmeden önce Tâif'i kuşatma altına almıştır. Bu kuşatma yaklaşık 20 gün sürdü.⁵⁰ Tâif kuşatıldıktan sonra mancınıklarla ateş altına alındı.⁵¹ Ayrıca mancınık fikrini Hz. Peygambere veren kişi Selmân el-Fârisî'dir. Aynı zamanda bu savaşta "debbâbe" denilen ağaçtan yapılmış üzerinde deri bulunan bir savaş kulesi de kullanıldı. Bu kulelerden ikisini Selmân el-Fârisî'nin getirdiği de ifade edilmiştir.⁵²

2. Hulefâ-i Râşidîn Dönemi

a. Kâdisiye Savaşı

Hz. Ömer dönemindeki Kâdisiye savaşı hicrî 15 yılında meydana gelmiştir. Savaşın sebebi Sâsânîlerin, Müslümanların fethettiği toprakları geri alma düşüncesi ve Müslümanların yapılan anlaşmalara karşı kayıtsız kalarak zaman zaman isyana kalkışmalarıdır.⁵³ Müslümanların zaferi ile sonuçlanan Kâdisiye savaşında çokça kayıp

⁴⁶ İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Amr b. Kesîr el-Kuraşî ed-Dimeşkî, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), yy: Dârü Hicr, 1418/1997, VI, 340-341.

⁴⁷ İbn Şihab ez-Zühri, Muhammed b. Müslim b. Ubedillah, *el-Meğâzi'n-nebeviyye* (nşr. Süheyl Zekkâr), Dimeşk: Dârü'l-fikir, 1401/1981, s. 84.

⁴⁸ Taberî, *Târihu't-Taberî*, III, 70; İbn Kesîr Ebü'l-Fidâ, *el-Fusûl fi sîreti'r-resûl* (nşr. Muhammed el-Îd el-Hatrâvî), Dimeşk: Müessesetü ulûmi'l-Kur'ân, 1400, s. 204.

⁴⁹ Apak, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, I, 285.

⁵⁰ İbn Kesîr, *el-Fusûl*, s. 207.

⁵¹ Nedvî, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, s. 353; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, II, 140; İbn Kesîr, *el-Fusûl*, s. 208.

⁵² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 72.

⁵³ Yücesoy, Hayrettin, "Kâdisiye Savaşı" *DİA*, XXIV, 136-137.

veren İranlılar Medâin gibi ülkenin iç kısımlarına çekildiler.⁵⁴ Bu savaş Müslümanlara Irak'a girebilme imkânı sağladı ve Medâin fethine zemin hazır hazırladı.⁵⁵ Ordunun komutanı Sa'd b. Ebû Vakkâs, bu savaşta Selmân'a tebliğ görevi vermiş, İslâm dinini kabul etmeyenlerden ise cizye almasını söylemişti. Fakat onlar her ikisini de kabul etmeyince şehir kuşatılıp fethedilmiştir.⁵⁶

b. Medâin'in Fethi

Medâin, bugünkü Bağdat'ın 30 km güneydoğusunda, Dicle nehrinin iki yakasında Sâsâniler ve Partlar zamanında kurulmuş, yedi ayrı şehirden meydana gelen yerdir.⁵⁷ Kâdisiye savaşından sonra Sa'd b. Ebû Vakkâs bir müddet Kâdisiye'de bekledi. Daha sonra İran'a doğru ilerledi. Zaferle sonuçlanan savaş sonunda İranlılar kaçtılar. Bunun üzerine Sâsâni başkenti savaş yapılmaksızın ele geçirildi.⁵⁸ Bu savaşta İslâm ordusu Dicle nehrine girip karada sohbet ettikleri gibi sohbet ediyorlardı. Selmân da nehirde Sa'd b. Ebû Vakkâs ile birlikte yürüyordu. Sa'd b. Ebû Vakkâs Allah'ın onlara ve dinine yardım ettiğini söyledi. Selmân ise onların nasıl bölük bölük girdilerse aynı şekilde çıkacaklarını söyledi.⁵⁹ Medâin fethedildikten sonra Selmân el-Fârisî istemese de oraya vali olarak tayin edildiği de ifade edilmektedir.⁶⁰

c. Celûlâ Savaşı

Celûlâ, Bağdat şehrinin bir kenarında, İran ve Sevâd arasında bulunan, Horasan yolu üzerinde, Medâin'e yaklaşık 180 km uzaklıktaki bir yerdir.⁶¹ Kâdisiye savaşından kaçan bazı İran askerleri Celûlâ'da toplanmışlardı. Bunun üzerine İslâm ordusu Celûlâ'yı kuşattı. İran askerleri güçlü bir direniş gösterecekler de Müslümanların karşısında daha fazla dayanamayıp mağlup oldular. Şehir Müslümanların kontrolü altına

---

⁵⁴ Apak, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, II, 129.

⁵⁵ Yücesoy, "Kâdisiye Savaşı" *DİA*, XXIV, 136-137

⁵⁶ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 495.

⁵⁷ Avcı, Casim, "Medâin" *DİA*, XXVIII, 289.

⁵⁸ Apak, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, II, 131-132.

⁵⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 358; Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 496.

⁶⁰ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 493.

⁶¹ Fayda, Mustafa, "Celûlâ Savaşı," *DİA*, İstanbul, 1993, VII, 272.

girdi.⁶² Selmân el-Fârisî, hicrî 32 yılında Belencer savaşına katıldığı gibi Celûlâ savaşına da iştirak etti. Bu savaş zafer ile sonuçlandığından dolayı ganimetler ele geçirildi. Bu ganimetleri dağıtma görevi ise Selmân'a verildi.⁶³

D. HAYATINDAN KESİTLER

1. Selmân el-Fârisî ve Ebû Osman Arasında Geçen Olay

Ebû Osman en-Nehdî'in (ö. 95/713) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bir gün Selmân ile birlikte bir ağacın altında oturuyorduk. Selmân o ağaçtan kuru bir dal alıp dalı sallamaya başladı, öyle ki dalda hiçbir yaprak kalmadan döküldü. Daha sonra bana dönerek "Ebû Osman bunu neden yaptığımı bana sormayacak mısın?" dedi. Bunun üzerine Selmân'a bunu neden yaptığımı sordum. O da bana Resûl-i Ekrem ile aralarında geçen şu olayı anlattı: Ben de bir gün Resûl-i Ekrem ile bir ağacın altında oturuyordum. O da aynı şekilde ağaçtan bir dal aldı ve yaprakları dökülene kadar salladı. Daha sonra bana bu hareketi neden yaptığımı sormamı istedi. Benin soruma cevap olarak "Eğer bir Müslüman abdest almaya başladığında abdesti en güzel şekilde alır ve daha sonra beş vakit namazını kılarsa, günahları işte bu daldan yaprakların döküldüğü gibi dökülür" buyurdu ve "*Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür*"⁶⁴ âyetini okudu.⁶⁵

2. Selmân el-Fârisî-Ebü'd-Derdâ Kardeşliği

Bilindiği üzere Mekke'den, Medîne'ye hicret edildikten sonra Hz. Peygamber'in ilk faaliyetlerinden birisi ensar ile muhacir arasında kardeşlik bağına güçlendirmek olmuştur. Ancak kardeş bağına tesis ederken bazı özellikleri de dikkate almıştır. Dinî ve dünyevî konularda birbirlerine yakın olan Müslümanlar arasında kardeşlik bağı kurulmuştur. Hz. Peygamber, bu çerçevede Ebü'd-Derdâ ve Selmân el-Fârisî'yi de kardeş ilan etmiştir.⁶⁶ Selmân, Irak'ta, Ebü'd-Derdâ ise Şam'da bulunuyordu.⁶⁷ Selmân bir gün Ebü'd-Derdâ'yı ziyaret etti. Ebü'd-Derdâ'nın hanımını perişan bir halde

---

⁶² Apak, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, II, 132-134.

⁶³ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 496.

⁶⁴ Hûd 11/114.

⁶⁵ Beğavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, III, 166.

⁶⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 502; Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 486; İbn Abdülber, *el-İstîâb*, s. 292.

⁶⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 502.

görünce sebebini sordu. Hanımını, Ebü'd-Derdâ'nın dünya ile alakası olmadığını ve dünyadan bir beklentisi kalmadığını söyledi. O esnada Ebü'd-Derdâ geldi ve Selmân'a yemek hazırladı. Ebü'd-Derdâ ise oruçlu olduğundan dolayı yemek yemeyi reddetti. Selmân'ın ısrar ederek o yemezse kendisinin de yemeyeceğini söylemesi üzerine Ebü'd-Derdâ yemek yemeyi kabul etti. Gece olduğunda Ebü'd-Derdâ ibadet yapma amacıyla kalktığında Selmân ona yatmasını söyledi. Bu olay birkaç defa tekrar etti. Daha sonra gece sonu olduğunda Selmân, Ebü'd-Derdâ'ya kalkmasını söyledi ve beraber namaz kıldılar. Sonrasında ise Selmân ona “Rabbinin, nefsinin ve ailenin senin üzerinde ayrı ayrı hakları vardır. Her hak sahibine hakkını ver” dedi. Ebü'd-Derdâ bu durumu Hz. Peygamber'e ulaştırdığında o, Selmân'ın sözlerini tasdik etti.⁶⁸

Ebü'd-Derdâ, Şam'da iken Selmân el-Fârisî'ye yazdığı bir mektupta, Allah'ın kendisini çocuk ve çok malla rızıklandığını, mukaddes topraklara yerleştiğini ifade etmiştir. Selmân ise cevabi mektubunda mal ve çocuğun çok olmasında herhangi bir hayrın bulunmadığını, asıl hayrın hilmin artması ve ilminin kişiye verdiği fayda olduğunu, mukaddes toprakların kişi için her hangi bir işlevi olmadığını, dünyada ölümü hatırlayarak yaşaması gerektiğini söylemiştir.⁶⁹

3. Selmân el-Fârisî'nin Vefatı Esnasında Ağlaması

Selmân el-Fârisî rahatsızlandığında Sa'd b. Ebû Vakkâs onu ziyaret etmişti. Selmân'ın yanına girdiğinde onun ağladığını fark ederek onu ağlatan şeyin ne olduğunu sordu. Ancak Selmân bunu hemen yanıtlamayıp ağlamaya devam ediyordu. Ardından kendisini ağlatan şeyi şöyle dile getirdi: “Ben ne dünyaya olan hırşımdan ne ölüm korkusundan ağlıyorum. Ancak Hz. Peygamber bana bir vasiyette bulundu. Dünyadaki varlığımız bir yolcunun azığı kadar olsun demişti ancak ben bu sınırı aştım. Beni ağlatan şey işte budur.”

Sa'd b. Ebû Vakkâs, Selmân'dan kendisine bazı şeyler hususunda tavsiyede bulunmasını istedi. Bunun üzerine Selmân şöyle cevap verdi: “Sa'd, bir konuda hüküm verdiğinde o hüküm hususunda Allah'a karşı takva sahibi ol, bir konuda yemin ettiğinde o yemin hususunda Allah'tan kork, bir iş yapmaya niyet ettiğinde o niyet hususunda

---

⁶⁸ İbn Abdülber, *el-İstîâb*, s. 292-293; Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 486.

⁶⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 502.

Allah'tan kork.” Aradan çok zaman geçmeden Selmân vefat etti ancak geriye bıraktığı ancak bir yolcunun azığı kadardı.⁷⁰

E. VEFÂTI

Selmân el-Fârisî'nin doğumu hakkında kesin bilgi bulunmasa da, kendisinin hicretten 48 yıl önce doğduğu söylenmiştir. Onun vefâtı hakkında da farklı görüşler vardır. Nitekim kendisinin 250,⁷¹ 350⁷² yıl yaşadığını hatta Hz. İsa'nın vasiyetine bile yetiştiğini söyleyenler mevcuttur.⁷³ Diğer görüşlere göre ise hicrî 34,⁷⁴ 35,⁷⁵ 36,⁷⁶ yılında Hz. Osman'ın hilafeti zamanında vefat etmiştir. Ancak İbn Mes'ûd'un vefat ettiği hastalığı esnasında onu ziyaret etmiş olması, Selmân'ın İbn Mes'ûd'dan önce vefat ettiğini gösterir. İbn Mes'ûd hicrî 34 yılında vefat etmiştir. Bu yüzden Selmân'ın 34 yılında vefat ettiğini söylemek en doğrusu olacaktır.⁷⁷

Selmân el-Fârisî vefat ederken dört kapılı bir odada bulunuyordu. Hanımı Bukayra'yı çağırarak kendisine kapıları açmasını, kendisinin ziyaretçileri olacağını, misk getirip yatağının etrafına serpmesini, sonra da kapının kenarında beklemesini söyledi. Hanımı kapıda beklerken Selmân ruhunu teslim etti. Sanki uyuyor gibiydi.⁷⁸ Mezarı, Bağdât'ın yaklaşık otuz km doğusunda, Medain harabeleri yakınından akan Deyâle ırmağının yanındadır. Onun bulunduğu yer “Selmân-i Pâk” yani “Temiz Selmân” olarak isimlendirilmiştir.

---

⁷⁰ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 503.

⁷¹ İbn Mende el-İsbehânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, I, 726; ; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 500.

⁷² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 500; Ebü's-Şeyh el-Ensârî, *Tabakâtü'l-muhaddisîn*, I, 230.

⁷³ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 500.

⁷⁴ İbn Hacer, *Takrîb*, s.394.

⁷⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, s. 500; İbn Abdülber, *el-İstîâb*, s. 293.

⁷⁶ Beğavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, III, 181.

⁷⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 120.

⁷⁸ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 504.

II. KİŞİLİĞİ

A. SOSYAL YÖNÜ

1. Hz. Peygamber'le İlişkisi

Ashâbdan bazılarının Hz. Peygamber ile irtibatı yoğun iken, bazıları dünya meşgaleleri sebebiyle onunla daha az zaman geçirmekteydi. Selmân el-Fârisî, Hz. Peygamber'in meclislerinde en çok bulunan, onunla en çok vakit geçiren sahâbilerdendi. Nitekim Bedir ve Uhud dışındaki bütün savaşlarda Hz. Peygamber'in yanında idi. Hendek savaşında hendek kazma fikrini ortaya atmıştı.⁷⁹ Hz. Peygamber'in ahlakı ile ahlaklanmış, onun ilminden yararlanmış, ondan birçok hadis rivâyet etmişti.⁸⁰ Nitekim Hz. Âişe, Selmân'ın Hz. Peygamber'in yanında önemli bir konumunun olduğunu ifade etmiş, hatta bazı zamanlarda Hz. Peygamber'in hanımlarından daha çok onunla zaman geçirdiğini söylemiştir.⁸¹ Nitekim Hz. Peygamber, Selmân el-Fârisî hastalandığında kendisini ziyaret edip sıhhatine kavuşması için dualar etmiştir.⁸² Selmân, hendek kazma fikrini ortaya attığında Muhâcir ve Ensâr Selmân'ın kendilerinden olduğunu iddia ettiklerinde Hz. Peygamber, onu kendi ailesi içerisinde değerlendirip Ehl-i beyt'ten olduğunu söylemiştir.⁸³

Hz. Peygamber "Selmân el-Fârisî ve ailesinin himâyesi Allah'a ve bana aittir. Bu sözümü duyan bütün müminler ona ve ehline saygıda bulunsun. Selmân fazilet bakımından çoğu müminden üstündür. Öyle ki Allah, cennetin Selmân'ı özlemle beklediğini vahyetmiştir. Selmân bizdendir, Ehl-i beyt'tendir. Her kim bu sözlerime muhalefet ederse Allah'a ve bana muhalefet etmiş olur" buyurmuştur.⁸⁴ Hz. Peygamber, Selmân'a sadece kendisinin değer verdiğini ifade ettiği gibi Allah'ın da Selmân'a değer verdiğini belirtmiş, Allah'ın Selmân el-Fârisî'yi sevdiğini kendisine haber verdiğini ve

---

⁷⁹ Ebû Nuaym el-Esbahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 1327-1328.

⁸⁰ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 485.

⁸¹ İbn Abdülber, *el-İstîâb*, s. 292.

⁸² Beğavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, III, 164.

⁸³ Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 112.

⁸⁴ Mısrî, *Selmân el-Fârisî*, s. 123-124.

kendisinin de sevmesini emrettiğini ifade etmiştir.⁸⁵ Hz. Ömer herkesten daha çok Selmân el-Fârisî hakkında konuşup ona Allah'ın gizli bir ilim hazinesi bahsettiğini ifade etmiştir. Öyle ki bazen Hz. Ömer, Selmân'ın, Hz. Peygamber'in kızı olan Hz. Fâtîma'nın yerini bile aldığını dile getirmiştir. Hz. Peygamber'e yakınlığından dolayı ona Selmân el-Fârisî değil Selmân el-Muhammedî de denilmiştir.⁸⁶

2. Dinî Hassasiyeti ve Fazileti

Müslüman olma kıssasında da belirtildiği üzere Selmân el-Fârisî baskı ve zorlama ile Müslüman olmamıştır. Bilakis bir arayış içine girmiş ve bu arayış sonunda İslâm'la müşerref olmuştur. Müslüman olduktan sonra ise Kur'ân ve sünnet çizgisinden ayrılmayan, gecelerini ibadet, gündüzlerini oruçlu geçiren, sadaka hususunda cömert davranan, Allah'ı oldukça çok zikreden, emânet noktasında çok güvenilen, zâhid bir kişiliğe sahip olan örnek bir kişilik sergilemiştir. Bundan dolayıdır ki Hz. Peygamber, imanın Süreyya yıldızında dahi olsa Selmân'ın ona ulaşacağını dile getirmiştir.⁸⁷

Selmân el-Fârisî zühd ve takvâsının yanı sıra dinî konularda da ince anlayış sahibidir. Öyle ki ashâbdan bir kısım kişiler onun içtihadlarını öğrenmek için yanına gelmiş hatta onun yanında gecelemiştir. Târık b. Şihâb'dan rivâyet edildiğine göre kendisi Selmân'ın bazı konulardaki içtihadlarını öğrenmek için yanında gecelemiştir. Selmân gecenin sonunda kalkmış ve namaz kılmıştır. Ancak Târık b. Şihâb beklediğini bulamamış ve bunu Selmân'a söylemiştir. Bunun üzerine Selmân "Bu beş vakit namazı muhafaza edin. Çünkü kişi büyük bir günah işlemediği sürece bu namazlar onun günahlarına kefarettir. İnsanlar yatsı namazını kıldıklarında bazılarının aleyhine, bazılarının lehine bazılarının ise ne lehine ne de aleyhine olmak üzere üç hal üzere dirler. Bazıları gecenin karanlığından ve insanların gafletinden yararlanarak günah işlerler işte bu durum onların aleyhinedir. Lehine olanlara gelince onlar gecenin karanlığından ve insanların gafletinden yararlanarak namaz kılarlar. Ne lehine ne de

---

⁸⁵ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 482-483.

⁸⁶ Âmilî, *Selmân el-Fârisî*, s. 13.

⁸⁷ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 484.

aleyhine olanlar ise yatsı namazını kılıp uyuyan kimselerdir. Sen güc yetiremeyeceğin şeyden sakın, orta yolu tut ve devamlı ol” demiştir.⁸⁸

Selmân el-Fârisî sahâbe içerisinde yaşça diğerlerinden büyük olduğu gibi, Hz. Peygamber’e yakınlık bakımından da çoğundan üstündür. Öyle ki Hz. Peygamber, Allah’ın, ashâb içerisinde Selmân’ın da aralarında bulunduğu dört kişiyi sevdiğini söylemiştir.⁸⁹ Hz. Peygamber, Selmân’ın müminlerin çoğundan faziletli olduğunu ve onun hakkında kendisine vahiy bile indiğini ayrıca cennetinin dahi onu arzuladığını dile getirmiştir.⁹⁰ Hz. Peygamber’in, Selmân’ın fazileti hakkındaki sözlerini zikrederken onun konumu ile ilişkilendirilen bazı âyetlere temas etmek uygun olacaktır.

Nitekim “*Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, Allah onların yerine öyle bir kavim getirir ki, Allah onları sever onlarda Allah’ı severler. Onlar müminlere karşı alçak gönüllü kâfirlere karşı güçlü ve onurludurlar. Allah yolunda cihad ederler hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar*”⁹¹ âyetinde geçen kavmin Selmân el-Fârisî ve kavmi olduğu ileri sürülmüştür. Çünkü Hz. Peygamber’e bu âyette geçen kavmin kim olduğu sorulduğunda Selmân’ın omuzuna vurarak, Selmân ve kavminin olduğunu söylediği rivâyet edilmiştir.⁹²

3. Aile Hayatı

Selmân el-Fârisî, sosyal hayatında olduğu gibi özel hayatında da Müslümanlara örnek olacak niteliktedir. Özellikle de evlilik ve aile hayatında oldukça ince ve anlayışlı bir yapıya sahiptir. Kinde kabilesinden bir hanımla evlendiğinde Selmân’ın arkadaşları kendisine hanımından hangi hususta razı olduğunu sormuşlardır. Ancak Selmân susmayı tercih edip aile hayatında gizliliğin ve hayânın mihenk taşı olduğunu insanlara öğretmeye çalışmıştır. O, İslâm’ın teşvik ettiği sırların gizlenmesi ve hayâ edilmesi gereken şeyler hususunda oldukça titiz davranmış, titiz davranılması konusunda da

---

⁸⁸ San‘ânî, Ebû Bekir Abdürrezzâk b. Hemmâm, *el-Musannef* (nşr. Habîbü’r-Rahmân el-A‘zamî), Beyrut: Mektebetü’l-İslâmî, ts, III, 47-48.

⁸⁹ Tirmizî, Menâkıb 21, 34; Mısrî, *Selmân el-Fârisî*, s. 122.

⁹⁰ Tirmizî, Menâkıb 21, 34; Ebü’ş-Şeyh, *Tabakâtü’l-muhaddisîn*, I, 232.

⁹¹ el-Mâide 5/54.

⁹² Neseî, Ebü’l-Berekât, Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, *Medârikü’t-tenzil ve hakâikü’t-te’vil*, Kâhire, 1355/1936, I, 419.

insanları uyarmıştır.⁹³ Evlilik hayatında İslâm'ın kurallarını her zaman temel prensip olarak kabul etmiş, bu hususta da hanımını eğitmekten geri durmamıştır. Öyle ki evlendiği ilk gece dâhil hanımına Allah'a itaat hususunda da ortak hareket etmeleri gerektiğini nasihat etmiştir.⁹⁴

4. Mütevâzı ve Zâhid Olması

Selmân el-Fârisî ince anlayış sahibi, alçak gönüllü ve zâhid biri olmasıyla dikkat çeker. Örneğin bir evi yokken, kendisine ev yapılması teklif edilmiş, ancak o bu teklifi geri çevirmiştir. Israrlar arttığında ise, yapılacak evin yaşamaya uygun olmayacak şekilde küçük inşa edilmesini istemiştir.⁹⁵

Hz. Ali'den gelen bir rivâyete göre Selmân el-Fârisî oturuyorken, bir adam gelip atına saman aldı. Sonra Selmân'a bunu taşımasını söyledi. Selmân hiç tereddütsüz samanı sırtına alıp taşımaya başladı. Ancak insanlar ona selam vermeye başladığında adam samanını taşıyan kişinin kim olduğunu sordu. İnsanlar onun Hz. Peygamber'in ashâbından Selmân el-Fârisî olduğunu söylediklerinde, adam mahcup bir şekilde samanı Selmân'dan almak istedi fakat Selmân bunu kabul etmeyip bu hareketin ona üç haslet kazandırdığını söyleyerek onları şöyle sıraladı: "Birincisi ben bunu taşıyarak kibrimi kırmış oldum. İkincisi Müslüman bir kimseye yardım etmek suretiyle onun bir ihtiyacını giderdim. Üçüncüsü ise bunu benden daha zayıf bir Müslümanın taşımasına engel oldum."⁹⁶

Selmân el-Fârisî İslâm ile tanışmadan önce de dindar biri olduğu ifade edilmiştir. Dünyalık meşgaleler ile fazla ilgilenmeyip ateşgede denilen yerde ateş yakmış hatta dinine düşkünlüğü sebebiyle ateşin yanından hiç ayrılmamıştır. İslâm ile müşerref olduktan sonra da aynı tavrını İslâm'a taşımış, dünya hayatına fazla ehemmiyet vermeyip İslâm'ı en güzel şekilde yaşamaya özen göstermiştir. Öyle ki kendisine bu dünyada sadece toprağın yeteceğini, topraktan yaratıldığını sonunda yine

---

⁹³ Mısrî, *Selmân el-Fârisî*, s. 213-214.

⁹⁴ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 492.

⁹⁵ İbn Abdülber, *el-İstîâb*, s. 292.

⁹⁶ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 493.

toprağa döneceğini sık sık dile getirmiştir. Bu dünya hayatında tek gayesinin Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu davranışlarıyla göstermiştir.⁹⁷

B. İLMİ YÖNÜ

1. İlmî Yönü Hakkında Değerlendirmeler ve Kendisinin İlim Görüşü

Selmân el-Fârisî hem zühd ve fazilet hem de ilim bakımından ashâbın ileri gelenlerindendi. İlmî ve ahlakî, yaşamı boyunca hizmet etmiş olduğu Hz. Peygamber'den almıştı. Hz. Peygamber ve ashâb onu ilmî ve ahlakî açısından her zaman övmüş, onun bazı tecrübelerinden ve ilminden yararlanmışlardı. Nitekim Hendek savaşında Fârisî'lerin savaşta savunma sanatlarından biri olan hendek kazma fikrini ortaya atarak Hz. Peygamber ve ashâbına bu hususta yol göstermiştir.

Selmân el-Fârisî, Müslüman olmadan önceki hayatında iyi bir Mecûsî olduğundan Mecûsiliği en iyi şekilde öğrenmişti. Ardından râhiblerin yanında uzun süre kalarak Hristiyanlık hakkında da geniş bilgi sahibi olmuş, hatta Müslüman olmadan önce, İslâm dini hakkında da bilgiler edinmişti. Bu sebeple "Sâhibü'l-Kitâbeyn" yani Kur'ân ve İncil sahibi lakâbıyla anılmıştı.⁹⁸ Hz. Peygamber'in nübüvvet delillerini bildiğinden, onları tasdik ederek Müslümanlığı benimsemişti. Onun İslâm'ı en güzel bir şekilde anladığının en net göstergelerinden biri, Ebü'd-Derdâ ile yaşadığı hâdisedir. Selmân el-Fârisî, Ebü'd-Derdâ'nın yanında kaldığı sırada Ebü'd-Derdâ oruç tutup namaz kılmak istemiş, ancak Selmân, Ebü'd-Derdâ'nın ailesinin, gözünün ve nefsinin onun üzerinde hakkı olduğunu dile getirerek sürekli olarak oruç tutmasına mani olmuştu. Ebü'd-Derdâ bu durumu Hz. Peygamber'e bildirdiğinde "Selmân ilme doyurulmuştur" cevabını almıştı.⁹⁹

Hz. Ali'ye, Hz. Peygamber'in ashâbı hakkında sorular sorulduğunda o, Abdullah b. Mes'ûd'un iyi bir Kur'ân ve Sünnet âlimi olduğunu, bu ilmin ona yeteceğini, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin ilimle boyandığını ancak o boyanın ondan çıktığını, Ammâr b. Yâsir'in unutkan bir mü'min olduğunu ancak hatırlatılınca hatırlayacağını, Huzeyfe b. el-Yemân'ın münâfikları en iyi bilen sahâbî olduğunu, Ebû Zer el-Gifârî'nin, ilim

⁹⁷ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 488.

⁹⁸ İbn Abdülber, *el-İstîâb*, s. 292.

⁹⁹ Abdüssettâr, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 496

istediğini ancak onu elde edemediğini, Selmân el-Fârisî'ye ise öncekilerin ve sonrakilerin ilminin verildiğini, o ilme erişilemeyeceğini, onun ilmi deniz gibi olduğunu ve onun Ehl-i beyt içerisinde değerlendirildiğini bildirmiştir.¹⁰⁰

Mûaz b. Cebel vefat ederken kendisinden ilim öğrenilecek birilerini tavsiye etmesi istendiğinde o, üç defa ilim ve imânı arayan kişinin bulacağını ifade etmiştir. Ardından ilmi Ebû'd-Derdâ, Selmân el-Fârisî, Abdullah b. Mes'ûd, Abdullah b. Selâm'da aranacağını söylemiştir. Allah'ın “*Ve kâfir olanlar der ki: Sen gönderilmiş bir peygamber değilsin. De ki: Benim aramla sizin aranızda şahit olarak Allah Teâlâ ve kendisinde kitabın bilgisi bulunan (kimseler) yeter*”¹⁰¹ ayetinde “kitabın bilgisi” ifadesiyle Selmân'ı kastettiği ifade edilmiştir.¹⁰²

Selmân el-Fârisî ilmini yaşamına yansıtmuş ve ilmin eksilmez ve sonu olmayan bir alan olduğunu belirtip ilmin faydalı olanını aramayı tavsiye etmiştir. Nitekim o, Benî Abs kabilesinden bir adamla yolculuk yapmıştı. Dicle nehrine ulaştıklarında kıyısında su içmek için konaklamışlar, adam Dicle nehrinden uzanıp bir yudum su içmişti. Selmân, içtiği suyun nehirden ne kadar eksilttiğini sorduğunda arkadaşı “Hiçbir şey eksilmez” cevabını vermişti. Bunun üzerine Selmân, Dicle nehrini ilime benzeterek “İşte ilim de böyledir hiçbir zaman eksilmez” demiştir.¹⁰³

Selmân el-Fârisî, ilmin her çeşidine ayrı ayrı değer vermiştir. Ancak onun en makul olanının kişiye dünya ve ahirette faydalı olanının olduğunu ifade etmiştir. Nitekim yukarıdaki rivâyetin başka bir metninde Selmân “İlimden sana faydalı olanını al” ifadesini kullanmıştır. Başka bir kaynakta ise “Ey Abs oğullarının kardeşi ömür kısa ilim uzundur ilimden ihtiyacın olanını al başkasını bırak çünkü onun sana faydası olmaz” demiştir.¹⁰⁴

---

¹⁰⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 64; Abdüsettar, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 497.

¹⁰¹ er-Ra'd 13/43.

¹⁰² Abdüsettar, *A'lâmü'l-huffâz*, I, 497.

¹⁰³ Heysemî, Nureddin Ali b. Ebû Bekir b. Süleyman, *Mecme'u'z-zevâid ve menbe'u'l-fevâid*, Beyrut 1388/1968, X, 324.

¹⁰⁴ Ebû Nuaym el-İsbehânî, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, Beyrut: Dârü'l-kütübü'l-ilmîyye, 1394/1974, I, 185-188.

2. Hakkında Nâzil Olduğu Belirtilen Ayetler

Hz. Peygamber, ashâbının Allah katında üstün kişiler olduğunu açıkça ifade etmiştir. Bizzat Kur'ân'daki bazı âyetler sahâbîlerin seçkin konumunu gösterirken, müfessirlere göre Kur'ân ayetlerinin birçoğu ashâb hakkında nazil olmuştur. Selmân el-Fârisî hakkında da nazil olan ayetler mevcuttur. Bu ayetleri şu şekilde sıralayabiliriz:

“*Ey o bütün iman edenler! İçinizden kim dininden dönerse duysun: Allah onun yerine öyle bir kavim getirecek ki Allah onları sever, onlar Allah'ı severler, müminlere karşı boyunları aşağıda, kâfirlere karşı başları yukarıda, Allah yolunda mücadele ederler, dil uzatanın kınamasında korkmazlar, işte bu Allah'ın fazlıdır, onu dilediğine verir ve Allah vasîdir, âlimdir*”¹⁰⁵ Hz. Peygamber'e Mâide Sûresin bu ayetinde vasfedilenlerin kimler olduğu sorulduğunda Selmân'ın omuzuna vurup “Bu ve kavmidir. İman Süreyya yıldızına asılı bile olsa Fars oğullarından olan kişiler nâil olurdu” buyurmuştur.¹⁰⁶ Ancak bu kişinin Ebû Mûsâ el-Eş'arî olduğu da rivâyet edilmiştir.¹⁰⁷ Benzer şekilde “*Ey insanlar! Allah dilerse sizi yok eder ve başkalarını getirir. Allah, buna hakkıyla gücü yetendir*”¹⁰⁸ âyeti nâzil olduğunda Hz. Peygamber'e buradakilerin kimler olduğu sorulmuş, o da elini Selmân'ın omuzuna koyup “Bu ve kavmidir” buyurmuştur.¹⁰⁹

Tevbe Sûresinin “*Muhacirler ile ensârdan İslâm'ı kabulde başkalarını geçenler ve ihsan ile tâbi olanlar var ya, Allah onlardan razı oldu, onlar da O'ndan razı oldular. Ve onlar için altından ırmaklar akan cennetler hazırladı. İçlerinde ebediyen baki olacaklardır. İşte bu, en büyük bir kurtuluştur*”¹¹⁰ âyetinde zikredilen kişilerden birisi de Selmân el-Fârisî'dir.¹¹¹

---

¹⁰⁵ el-Mâide 5/54.

¹⁰⁶ Neseî, *Medârikü't-tenzîl*, I, 419.

¹⁰⁷ Beyzâvî, Nasûriddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vil* (nşr. Muhammed Abdurrahmân el-Mar'aşlî) Beyrut: Dârü ihyâi't-türâsi'l-arabî, ts, II, 132.

¹⁰⁸ en-Nisâ 4/133.

¹⁰⁹ Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, İstanbul ts, III, 100.

¹¹⁰ et-Tevbe 9/100.

¹¹¹ Mısri, *Selmân el-Farisî*, s. 126.

“*Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O’na dua edenleri yanından kovma. Onların hesabından sana bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki onları kovasın. Eğer kovarsan zalimlerden olursun.*”¹¹² Bu ayet-i kerime hakkında şöyle bir rivâyet mevcuttur: Kureyş kabilesinin liderlerinden bazıları Hz. Peygamber’e uğradılar. O esnada Hz. Peygamber’in yanında Bilâl, Ammâr b. Yâsir ve Selmân el-Fârisî ve bazı fakir müminler bulunuyordu. Kureyşliler, Hz. Peygamber’e “Ey Muhammed sen bizden vazgeçtin de bunlarla mı berabersin. Biz bunların arkasında duramayız. Ancak onları kovarsan seninle oturur konuşuruz” dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber müminleri kesinlikle kovmayacağını söyledi. Müşrikler “O zaman biz gelince kalksınlar daha sonra tekrar otururlar” dediler. Hz. Ömer, Hz. Peygamber’e “Dediklerini yapalım bakalım ne olacak” dedi. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu. Selmân “Bu ayet bizim hakkımızda nâzil oldu. Biz Hz. Peygamberle dizlerimiz birbirlerine değecek kadar yakın oturur ve kalkardık. Ardından “*Sabah akşam Rablerine, O’nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte ol. Dünya hayatının zînetini arzu edip de gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş kimselere boyun eğme*”¹¹³ âyeti nâzil oldu. Bundan dolayı Hz. Peygamber biz kalkmadan kalmadı “Allah’a şükürler olsun. Ümmetimden bir topluluk ile beraber nefsimi sabrettirmeden beni öldürmedi hayat ve ölüm sizinledir” buyurdu.¹¹⁴

Bir rivâyete göre Selmân el-Fârisî ashâbdan iki kişiye hizmet ediyordu. Bir gün yorgunluktan uyuya kaldığı için yemek yapamadı. Hizmet ettiği kişiler onu Hz. Peygamber’den yemek istemeye gönderdi. Ancak orada da yemek yoktu. Selmân geri dönüp yemek olmadığı söyledi. Ancak onlar Selmân için “Onu dolu bir kuyuya göndersek bile suyu çekilir” diye gıybet ettiler. Sonra bu iki sahâbî Hz. Peygamber’in yanına gittiler. Hz. Peygamber “Ne oluyor da ağzınızda et yeşilliği görüyorum!” buyurdu. Onlar et yemediklerini söyleyince Hz. Peygamber “O zaman gıybet ettiniz” buyurdu. Bunun üzerine “*Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte*

---

¹¹² el-En‘am 6/100.

¹¹³ Kehf, 18/28.

¹¹⁴ Ebû Dâvûd, İlim, 13.

bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir"¹¹⁵ ayeti nâzil oldu.¹¹⁶

C. ANAHATLARIYLA ŞİA'NIN HADİS ANLAYIŞI ve ŞİA'YA GÖRE SELMÂN el-FÂRİSÎ

Selmân el-Fârisî'nin, Şîa'daki konumu ve öneminin daha iyi anlaşılabilmesi için Şîa'nın diğer sahâbiler hakkındaki görüşlerine ve hadis anlayışına kısaca değinmek uygun olacaktır.

1. Anahatlarıyla Şîa'nın Hadis Anlayışı ve Sahâbeye Bakışı

a. Şîa'nın Hadis Anlayışı

Hadisler Hz. Peygamber'in mirasını kendi toplumu içinde yaşarken zamanla Medîne dışına yayılan nesiller vasıtasıyla nakletmek için bir araç olmuştur. Şîa'nın, Hz. Peygamber otoritesinin mirasçıları hakkında farklı bir anlayış benimsediğinden hadis geleneği açısından Ehl-i sünnet'ten çok farklı olması kaçınılmazdır. Ehl-i sünnet'e göre hadisler yegâne mâsum kabul edilen Hz. Peygamber'den nakledilen rivâyetlerdir. Şîa'ya göre ise Hz. Peygamber'in ma'sûmiyeti imamlarla devam etmektedir.¹¹⁷

İmâmiyye Şîa'sına göre Hz. Peygamber ve on iki imamın sözleri arasında fark yoktur. Çünkü Hz. Peygamber'den gelen ruh o vefat ettikten sonra on iki imama geçmiştir. Bu konuyla alakalı olarak altıncı imam Ca'fer es-Sâdık'tan (ö. 148/???) şöyle bir rivâyet nakledilir: "Benim kelâmım babamın kelâmıdır, babamın kelâmı dedemin kelâmıdır, dedemin kelâmı Hüseyin'in kelâmıdır, Hüseyin'in kelâmı Hasan'ın kelâmıdır, Hasan'ın kelâmı Emîrül-müminîn'in kelâmıdır, onun kelâmı Hz. Peygamber'in kelâmıdır. Onun kelâmı da Allah'ın kelâmıdır." Bu açıdan bakıldığında imamların sözleri ile Allah'ın sözleri arasında fark yoktur. Çünkü imamlar Peygamber ve meleklerin bildiği her şeyi bilmektedirler.¹¹⁸

---

¹¹⁵ el-Hucurât 49/12.

¹¹⁶ Elmalılı, *Hak Dini*, VII, 211.

¹¹⁷ Jonathan Brown, "Şîa'da Hadis" (der. ve trc. M. Macit Karagözoğlu-M. Enes Topgül), *Şîa'nın Hadis Anlayışı Üzerine İncelemeler*, İstanbul: Klasik, 2013, s. 12.

¹¹⁸ Kandemir, Yaşar, "Hadis," *DİA*, İstanbul 1995, XV, 37.

Her imam oğullarından birini sonraki imam olarak belirler. Aynı zamanda imamlar sadece Hz. Peygamber'in hadislerinin kaynağı değil kendi hadislerinin de kaynaklarıdır. Dolayısıyla İmâmiyye Şîa'sına göre hadisler şu üç yolla oluşmaktadırlar:

- Hz. Peygamber'in hadisi imamlardan oluşan bir isnâd ile nakledilir.
- İmamların sözün kendisinden sonra gelen imamlar tarafından nakledilir.
- İmamların sözü onlara tâbi olanlar ile nakledilir.

Rivâyetlerin Hz. Peygamber'e veya İmamlar'a isnâd edilmesinde fark yoktur. Aynı zamanda İmamlar ile Hz. Peygamber arasındaki isnâdın muttasıl veya munkatı' olmaları da fark etmemektedir. Çünkü imamlar ma'sûmdur ve Hz. Peygamberden miras yoluyla aldıkları otorite ile konuşurlar.¹¹⁹ Ayrıca İmâmiyye Şîa'sına göre ma'sûm olmayan kişilerin naklettikleri rivâyetlere hadis değil eser denilmektedir.¹²⁰

İmâmiyye Şîası'na göre Hz. Peygamber hadislerinin yazılmasını hiçbir zaman yasaklamamıştır. İslâm'ın ilk yıllarından itibaren hadisler yazılıp derlenmiştir. Hz. Peygamber, Hz. Ali'ye *Câmi'a* isimli bir sahife yazdırmıştır. Bu sahife içerisinde, insanların muhtaç oldukları her şey, kıyâmete kadar vuku bulacak olaylar, helaller, haramlar ve cennetliklerin isimleri bulunmaktadır. Bu sahife Hz. Ali vâsıtası ile imamlara intikâl etmiştir.¹²¹

İmâmiyye Şîası'nın Kur'an'dan sonra en çok itibar ettiği dört temel hadis kitabı bulunmaktadır. Bu eserler Ehl-i sünnet'in *Kütüb-i sitte*'si mesabesinde. Küleynî'nin (ö. 329/940) *el-Kâfi* adlı eseri, Şeyh es-Sadûk'un (ö. 381/991) *Men lâ yahdurühü'l-fakîh* adlı eseri, Ebû Ca'fer et-Tûsî'nin (ö. 460/1068) *Tehzîbü'l-ahkâm* ve *el-İstîsbâr* adlı eserlerinden oluşan bu koleksiyona *Kütüb-i Erba'a* adı verilmektedir.¹²²

b. Şîa'nın Sahâbe Hakkındaki Görüşleri

İlk dönemlerden itibaren çeşitli sahâbe tanımlamaları yapılsa da muhaddislere göre sahâbî olabilmek için Hz. Peygamber'i uyanık olarak bir kez görmek yeterlidir. Ancak sahâbînin bu esnada da vefat ederken de Müslüman olması gereklidir. Ashâb Hz.

¹¹⁹ Jonathan Brown, "Şîa'da Hadis", s. 12-14.

¹²⁰ Cirit, Hasan, *Hadise Giriş, Tarihçe, Literatür ve Seçme Hadisler*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013, s. 244.

¹²¹ Cirit, *Hadise Giriş*, s. 245.

¹²² Üzüm, İlyas, "Kütüb-i Erbaa," *DİA*, İstanbul 2003, XXVII, 4.

Peygamber'e gösterdikleri sadâkat, saygı ve sevgi, onun yaşamında ve vefatından sonra İslâm'ın yayılmasında gösterdikleri gayret sebebiyle İslâm'da önemli ve değerli bir konuma sahiptir. Onlar Hz. Peygamber'den öğrendikleri İslâm ahlakı ile ahlaklanmış ve bize birer örnek olmuşlardır.¹²³

Hz. Osman'ın hilâfetinin sonlarında ortaya çıkan, Hz. Ali'nin hilâfetinde de gelişen Şîa değişik kollara ayrılarak Sahâbe hakkında farklı görüşler ortaya atmışlardır.¹²⁴ Dolayısıyla sabâbe kavramı Ehl-i sünnet ve Şîa arasında ihtilafli bir konu olagelmıştır. Ehl-i sünnet'e göre birçok Kur'ân ayeti ve hadisler sahâbenin faziletinden bahseder. Bu açıdan sahâbenin adâleti, fitne olaylarına karışsalar bile, nas ile sabittir. Ehl-i sünnet'e göre sahâbenin tamamı âdildir. Şîa'nın sahâbe anlayışı ise Ehl-i sünnet'ten farklıdır. Onlara göre Hz. Peygamber'i görmek ve onunla sohbet etmek kişiye ma'sûmluk kazandırmaz.¹²⁵ Şîa'ya göre sahâbe hakkındaki görüşler üç noktada toplanmıştır:

- Ashâbın tamamı âdildir. Onlardan gelen her şey ictihâd temellidir.
- Sahâbenin diğer insanlardan farkı yoktur. İçlerinde hem âdil olanlar hem de mürted olanlar mevcuttur. Değerlendirme yapılırken amelleri dikkate alınmalıdır.
- Sahâbenin tamamı küfür içindedir, irtidât edip kâfir olmuşlardır.

Sahâbenin diğer insanlar gibi amellerine göre değerlendirilmeleri gerektiği açıktır.¹²⁶ Ancak kaynaklar incelemeye tâbî tutulduğunda farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Öyle ki Şîa'ya göre sahâbe arasında birçok münafık ve fâsık vardır. Hz. Peygamber yaşarken âdil olan birçok sahâbî, o vefat ettikten sonra bu vasfını yitirmiştir. Sahâbîler, Hz. Ali'nin imâmeti açısından önemli bir konuma sahip olan Gâdir-i Hum günü¹²⁷ Hz. Ali'ye biat etmiş, ancak onun vefatından sonra bazıları hariç hepsi

---

¹²³ Efendioğlu, Mehmet, "Sahâbe", *DİA*, İstanbul 2008, XXXV, 491.

¹²⁴ Efendioğlu, "Sahâbe", *DİA*, XXXV, 496.

¹²⁵ Sofuoğlu, Cemal, "Şîa'nın Sahâbîler Hakkındaki Bazı Görüşleri", *AÜİFD*, 1981, sy. 24, s. 534. Ayrıca bk. Topgül, Muhammed Enes, *Erken Dönem Şîi Ricâl İlmi*, İstanbul: İfav, 2015, s. 347-349.

¹²⁶ Sofuoğlu, "Şîa'nın Sahâbîler Hakkındaki Bazı Görüşleri", s. 535.

¹²⁷ Fığlalı, Ethem Ruhi, "Gâdir-i Hum", *DİA*, İstanbul 1996, XIII, 279.

sözlerinde durmayıp irtidât etmiştir. İrtidât etmeyenler ise Ehl-i beyt, Ebû Zer el-Gifârî, Mikdâd b. el-Esved, Selmân el-Fârisî ve Ammâr b. Yâsir gibi sahâbîlerdir.¹²⁸

Hiz. Peygamber döneminde münâfikların bulunduğu bir gerçektir. Nitekim Allah, Hucurât Sûresinde “*Bedevîler ‘İman ettik’ dediler. De ki: İman etmediniz. Fakat ‘boyun eğdik’ deyin. Henüz iman kalplerinize girmedi. Eğer Allah’a ve Peygamberine itaat ederseniz, yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir*”¹²⁹ buyurur. Ancak sahâbe tanımında da belirtildiği gibi Müslüman olarak ölme şartı mevcuttur. Dininden dönenler ne Müslüman ne de sahâbî olabilir. Nitekim burada sahâbenin adâleti ile kastedilen, ashâbın Hiz. Peygamber’e yalan isnâd etmeyeceğidir. Çünkü onlar İslâm’ın yayılmasına çok büyük görevler yüklenmiş, gerçek manada cihâd etmiş kimselerdir.¹³⁰

Allah Teâlâ şöyle ashâb hakkında “*Muhammed, Allah’ın Resûlüdür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler. Onların, rükû ve secde hâlinde, Allah’tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün. Onların secde eseri olan alametleri yüzlerindedir. İşte bu, onların Tevrat’ta ve İncil’de anlatılan durumlarıdır: Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ziraatçıların hoşuna giden bir ekin gibidirler. Allah, kendileri sebebiyle inkârcıları öfkelenmek için onları böyle sağlam ve dirençli kılar. Allah, içlerinden iman edip salih amel işleyenlere bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir*”¹³¹ ve “*İslâm’ı ilk önce kabul eden Muhâcirler ve Ensar ile iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O’ndan razı olmuşlardır. Allah, onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır*”¹³² buyurmuştur.

2. Şîa’ya göre Selmân el-Fârisî

Şîa, Selmân el-Fârisî’ye ayrı bir değer atfeder ve Şîi kaynaklarda Cebrâil’in Selmân el-Fârisî’ye Arapça öğretmesi için indiğinden, insanların Selmân vesilesi ile

---

¹²⁸ Efendioğlu, “Sahâbe”, *DİA*, XXXV, 497.

¹²⁹ el-Hucurât 49/14.

¹³⁰ Sofuoğlu, “Şîa’nın Sahâbiler Hakkındaki Bazı Görüşleri”, s. 537-538.

¹³¹ el-Fetih 48/29.

¹³² Tevbe, 9/100.

rızıklandırıldıklarından, mürted sahâbîler arasında yer almadığından, dört rükün, sıbâk-ı hamse arasında yer aldığına ve birçok kerâmetinden bahseden çokça rivâyet bulunur.

a. Cebrâil'in Selmân el-Fârisî İçin İnmesi

Şîh kaynaklarda ifade edildiğine göre, Selmân, Hz. Peygamber'in yanına geldiğinde, Hz. Peygamber, onun dilini anlayamamıştır. Daha sonra tercüme etmesi için birinin getirilmesini istemiş ve bir Yahûdî tüccar getirilmiştir. Yahûdî tercüme etmeye başladığında Selmân, Yahûdînin yaptığı tercümeyi beğenmemiştir. Ancak Hz. Peygamber, Selmân'ın söylediklerini çok iyi bir şekilde anlamıştır. Yahûdî Hz. Peygamber'e dönerek "Muhammed, madem Farsça'yı çok iyi bir şekilde biliyordun beni neden çağırdın?" demiştir. Hz. Peygamber de "Şu zamana kadar bilmiyordum. Cebrâil geldi ve bana öğretti" cevabını vermiştir. Yahûdî "Ben de şu zamana kadar senin Allah'ın Resûlü olduğuna inanmıyordum ama şimdi inandım ki sen Allah Resûlü'sün ve Allah'tan başka ilah olmadığına ve senin Allah Resûlü olduğuna şahitlik ederim" demiştir. Daha sonra Hz. Peygamber, Cebrâil'e, Selmân'a Arapça'yı öğretmesini söylemiştir. Ardından Selmân'a dönerek gözlerini kapatmasını ve ağzını açmasını emretmiştir. Selmân, Hz. Peygamber'in dediklerini yapınca Cebrâil ona Arapça'yı öğrenmesi için gereğini yapmıştır. Daha sonra da Selmân fasih bir şekilde Arapça konuşmaya başlamıştır.¹³³

b. Rızka Vesile Oluşu

Rivâyet edildiğine göre Hz. Ali, cennette Selmân el-Fârisî, Mikdâd b. el-Esved, Ebû Zer el-Gifârî ve Ammâr b. Yâsir gibi sahâbîlerin cennette görevli olacağını Hz. Peygamber'den duyduğunu söylemiştir. Yine Hz. Ali'den rivâyet edildiğine göre yeryüzündeki bütün insanlar şu yedi kişinin hürmetine rızıklandırılmakta ve yardım edilmektedir: Selmân el-Fârisî, Mikdâd b. el-Esved, Ebû Zer el-Gifârî, Ammâr b. Yâsir ve Huzeyfe b. el-Yemân. Ayrıca Hz. Ali bu kişilerin liderinin kendisi olduğunu da söylemiştir.¹³⁴

---

¹³³ Şîrâzî, Seyyid Ali Hân, *ed-Deracâtü'r-refî'a fî tabakâti's-Şîa*, Beyrut: Müessesetü'l-vefâ, 1305/1983. s. 205.

¹³⁴ Şeyh el-Müfid, Muhammed b. Muhammed b. Nu'mân, *el-İhtisâs* (nşr. Ali Ekber Gifârî), Beyrut: Müessesetü'l-alemî, 1430/2009, s. 16-17.

c. İrtidâd Etmeyişi ve Mâsum Oluşu

Şîh kaynaklara göre Hz. Peygamber vefat ettikten sonra insanların tamamı dinlerinden dönmüşlerdir. Ancak Selmân el-Fârisî, Mikdâd b. el-Esved, Ebû Zer el-Gifârî irtidâd edenlerin dışındadır. Daha sonra insanlar bu üç neferi gördüklerinde onlara tabi olup tekrar dinlerine dönmüşlerdir.¹³⁵

Şîa'ya göre Ehl-i beyt'ten olduğundan Selmân el-Fârisî ma'sûmdur. Çünkü Ehl-i beytin tamamı ma'sûmdur. Kıyamet günü "Verdikleri sözleri bozmayan, Hz. Peygamber'in havârîleri nerededir?" denilecektir. Selmân el-Fârisî, Mikdâd b. el-Esved ve Ebû Zer el-Gifârî bu kişiler arasındadır. Selmân'ı hem Allah hem de Resûlü çok sevmektedir. Öyle ki Hz. Peygamber, Selmân'ı yanından kaldıran bir bedeviyi "Gökte Allah'ın, yeryüzünde Resûlü'nün sevdiği kişiyi mi yerinden kaldırıyorsun" diyerek azarlamıştır.¹³⁶

d. Hz. Peygamber'in Selmân el-Fârisî Hakkındaki Vasiyeti

Şîh kaynaklarda Hz. Peygamber'in Selmân, ailesi ve ondan sonra gelecek Müslümanlar için bir vasiyet yazdığı ifade edilmiştir. Bu vasiyette Hz. Peygamber, Selmân ve ailesinin, kendisi ve Allah için olan yeri ve önemini dile getirmiştir. Rivâyete göre, Hz. Peygamber bu vasiyetinde şöyle buyurmuştur: "Selmân ve ailesi Alla'nın zimmeti ve benim zimmetimdedir. Onların can ve mal güvenliğini korumak, yeryüzünde bana aittir. Müslümanlardan bu vasiyetimi okuyanlar, Selmân ve ailesine saygılı olsun. Onları her daim korusun ve kollasın. Onlara her zaman ikramda bulunsun. Eğer bu vasiyetimi duyduktan sonra onlara herhangi bir eziyet eden olursa bilsin ki günah işlemiş olur. Onlardan cizye, humus ve öşür vergileri kaldırılmıştır. Eğer onlar, sizlerden bir şey isterlerse hemen verin, eğer sizinle komşu olmak isterlerse onlarla komşu olun, eğer bir kötülük yaparlarsa onlar için mağfiret dileyin, onlara bir kötülük yapılırsa engelleyin. Onlara her Receb ayında ve Kurban'da Beytülmal'den yüz hülle verin. Çünkü Selmân bunu bizden hak etmiştir. Selmân birçok Müslümandan üstündür. Allah vahyetti ki cennet Selmân'ı, Selmân da cenneti arzulamaktadır. Selmân bizdendir, Ehl-i beyt'tendir. Hiç kimse bu vasiyetime muhalefet etmesin, buna muhalefet eden

---

¹³⁵ Şeyh el-Müfîd, *el-İhtisâs*, s. 18.

¹³⁶ İsbir, Muhammed Ali, *Selmân minnâ Ehl-i beyt*, Beyrut: ed-Dârü'l-İslâmiyye, 1413/1993, s. 153-154.

Allah ve Resûlüne muhalefet ettiğini bilmelidir. Bu vasiyetime karşı gelenler kıyâmete kadar lanetlenirler. Her kim onlara ikramda bulunursa bana bulunmuş gibidir ve Allah katında sevaba girmiştir. Yok, her kim onlara eziyet ederse kıyâmet günü onun düşmanı ben olurum. Bu hareketinin karşılığı da cehennem olur. Allah'ın rahmeti ve benim zimmetimden mahrum olur.”¹³⁷

e. Selmân el-Fârisî'nin Dört Rükünden Biri Oluşu

Şî kaynaklarda, Selmân el-Fârisî dört rükündan ilki olarak zikredilir. Selmân'dan sonra Mikdâd b. el-Esved, Ebû Zer el-Gifârî, Ammâr b. Yâsir gelir.¹³⁸ Ancak bazı kaynaklarda kesin olmamakla birlikte Huzeyfe b. el-Yemân da zikredilir. Dolayısıyla rükünlerin dört değil beş kişi olduğu ifade edilmektedir.¹³⁹

f. Sibâk-ı Hamse

“Önde gelen beş kişi” anlamına gelen sibâk-ı hamse İslâmî açıdan kavimlerinin liderlerini ifade etmektedir. Nitekim Hz. Ali'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber “Ben Arap ehlinin sâbıkıyım; Selmân, Fars ehlinin sâbıkı; Bilâl, Habeş ehlinin sâbıkı; Suheyb, Rum ehlinin sâbıkıdır” buyurarak bu kişilerin kavimlerinden ilk Müslüman olan şahıslar olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁰

g. İlminin Üstünlüğü

Şî kaynaklarda Selmân el-Fârisî'ye verilen ilmin bir başkasına verilmesi halinde küfre düşeceği ifade edilmektedir. Şu rivâyet bu bilgiyi destekler: Hz. Peygamber, Selmân'a “Selmân, sana verilen ilim Mikdâd'a verilseydi muhakkak küfre düşerdi. Mikdâd, sana verilen sabır da Selmân'a verilseydi muhakkak küfre düşerdi”

¹³⁷ Şirâzî, *ed-Deracâtü'r-refî'a*, s. 206-207.

¹³⁸ Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasan, *Ricâlü't-Tûsî* (nşr. Cevâd el-Kayyûmî el-İsfehânî), Kum: Müessesetü'n-neşri'l-islâmî, 1427, s. 65.

¹³⁹ Tabâtabâî, Seyyid Muhamed Mehdî Bahrü'l-ulûm, *el-Fevâidü'r-ricâliyye* (nşr. Muhammed Sâdık Bahrü'l-ulûm, Hüseyin Bahrü'l-ulûm), Tahran: Mektbetü's-sâdık, 1363, III, 17.

¹⁴⁰ Şeyh es-Sadûk, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali b. el-Hüseyin, *Kitâbü'l-Hisâl* (nşr. Ali Ekber el-Gifârî), Kum: Müessesetü'n-neşri'l-islâmî, ts, s. 312.

buyurmuştur.¹⁴¹ Diğer bir rivâyete göre de Selmân'a, Allah'tan başka hiçkimsenin bilmediği ilimler verilmiştir.¹⁴²

h. Tevessüm Edenlerden Oluşu

Tevessüm, bir şeyi alametleriyle birlikte doğru olarak bilmek anlamına gelir. Şîa, Selmân el-Fârisî'nin gelecekle ilgili doğru tahminlerde bulunduğunu iddia etmiş ve bu düşüncesini Ebû Ca'fer'den rivâyet edilen "Selmân el-Fârisî tevessüm edenler arasındadır" haberiyle desteklemiştir.¹⁴³

i. İslâm'ı Müdafaa Edenlerden Oluşu

Şîa'ya göre İslâm'ı sadece dört kişi savunup korumuştur ve Selmân da İslâm'ı müdafaa edenler arasındadır. Bunlar Ali b. Ebû Tâlib, Zübeyr b. el-Avvâm, Ebû Dücâne el-Ensârî ve Selmân el-Fârisî'dir.¹⁴⁴

j. Başını Tıraş Etmesi

Şîi kaynaklarda ifade edildiğine göre Hz. Ebû Bekir'e biat etmeye mecbur bırakıldıklarında ensâr ve muhacirlerden bazıları Hz. Ali'ye gelip "Sen mü'minlerin emirisin, hilâfeti senden başka hak edecek kimse yoktur. Hz. Peygamber'e en yakın olan sensin. Elini uzat sana biat edelim" demiştir. Hz. Ali ise doğru söylüyorlarsa yarım saçları tıraşlı olarak kendisine gelmelerini istemiştir. Bunun üzerine Selmân el-Fârisî, Mikdâd b. el-Esved, Ebû Zer el-Gifârî başlarını tıraş etmişlerdir. Onların dışından hiç kimse başlarını tıraş etmemiştir. Ardından bu kişiler Hz. Ali'ye gelip aynı şeyi söylemiştir. Bu şahıslar tekrar tıraş olmuşlar fakat Ammâr b. Yâsir tıraş olmamıştır. Bunun üzerine Hz. Ali onun sözünden dönenlerden olduğunu söylemiştir. Ancak Ammâr b. Yâsir, Hz. Ali tarafında savaşmıştır.¹⁴⁵

---

¹⁴¹ Şeyh el-Müfid, *el-İhtisâs*, s. 23.

¹⁴² Şîrâzî, *ed-Deracâtü'r-refî'a*, s. 209.

¹⁴³ Âmilî, İmâm Seyyid Muhsin el-Emîn, *A'yânü's-Şîa* (nşr. Hasan el-Emîn), Beyrut: Dârü't-teâruf, 1403/1983, VII, 287.

¹⁴⁴ Şeyh el-Müfid, *el-İhtisâs*, s. 102.

¹⁴⁵ Keşşî, Ebû Amr Muhammed b. Abdülazîz, *Ricâlü'l-Keşşî* (nşr. Seyyid Ahmed el-Hüseynî), Beyrut: Müessesetü'l-a'lemî, 1430/2009, s. 15.

k. Takiyye Anlayışına Temel Teşkil Etmesi

Allah “Müminler, müminleri bırakıp inkârcuları dost edinmesin. Kim böyle yaparsa Allah ile bir ilişkisi kalmaz. Ancak onlardan (gelebilecek tehlikeden) korunmanız başkadır. Allah, asıl sizi kendisine karşı dikkatli olmanız hakkında uyarmaktadır. Çünkü dönüş Allah’adır”¹⁴⁶ ayetinde müminlere, can tehlikesi bulunduğu zaman gerçek imanlarını gizlemeleri hususunda kolaylık tanımıştır. Ancak Şîa bu kolaylığı zamanla ana prensip haline getirmiş, tehlike halinde değil genel olarak düşmanca tutumun görüştüğü her yerde uygulama yoluna gitmiştir. Ardından bu anlayışı yerine getirilmesi gereken bir tutum haline getirmişlerdir. Takiyye bu açıdan kişinin, olumsuz karşılanacağı her yerde gerçek inancını gizlemek anlamına gelmektedir.¹⁴⁷ Şîi bir rivâyete göre bir gün Hz. Ali’nin yanında takiyyeden bahsedilmiş, o da, “Selmân el-Fârisî’nin kalbinde olanı Ebû Zer bilseydi muhakkak onu öldürürdü” demiştir.¹⁴⁸

1. Selmân el-Fârisî’nin Kerâmetleri

Velîlerde ortaya çıkan olağanüstü hal olarak tanımlanan kerâmet, mahiyet itibariyle mucizeden farklı değildir. Aralarındaki fark meydana geliş şekliyle alakalıdır. Mucize peygamberlerde, kerâmet ise peygamberlere tam olarak bağlı olan velîlerde zuhur eder. Mucize gibi kerâmetin de zuhur etmesini sağlayan Allah’dır.¹⁴⁹ Şîa’ya göre Selmân el-Fârisî bazı kerâmetler göstermiştir. Bu kerâmetlerle o, kendi rabbânî ve ilâhî tarafını ortaya koymuştur. Kaynaklarda da bu hususta çokça rivâyet bulunmaktadır.¹⁵⁰ Nitekim bir gün Selmân ve arkadaşları bir yolculuğa çıkmışlardır. Yolda bir ceylan ile karşılaşmışlardır. Selmân ceylanı çağırmış ve arkadaşlarının yemesi için ceylana pişmesini söylemiştir. Ceylan piştiğinde arkadaşları yiyip doymuşlardır. Ardından Selmân ceylana kalkmasını emretmiş ve ceylan kalkıp çöle gitmiştir. Sonra şöyle denilmiştir: “Kim Allah’a itaat ederse Allah onun duasını kabul eder.”¹⁵¹

---

¹⁴⁶ Âl-i İmrân 3/28.

¹⁴⁷ Hakyemez, Cemil, “Şîi Takiyye İnancının Teşekkülü,” *ÇİFD*, 2004, sy. 3, s. 130.

¹⁴⁸ Âmilî, *A’yânü’ş-Şîa*, VII, 285.

¹⁴⁹ Uludağ, Süleyman, “Kerâmet,” *DİA*, XXV, 265.

¹⁵⁰ İsbir, *Selmân minnâ Ehli’l-beyt*, s. 245-246.

¹⁵¹ Şîrâzî, *ed-Deracâtü’r-refî’a*, s. 211.

Diğer bir rivâyete göre Selmân el-Fârîsî, Asker denilen deveyi gördüğünde ona vururdu. Selmân'a "Ebû Abdullah bu hayvandan ne istiyorsun?" denildiğinde, "O bir hayvan değildir Asker b. Kenu'mân denilen bir cindir" diye cevap vermiştir. Daha sonra cine dönerek "Hev'eb denilen yere git istediğin şey oradadır" demiştir.¹⁵² Başka bir kaynakta Selmân'ın bu deveyi 100 dirhem karşılığında satı aldığı ve devenin şeytan olduğu ifade edilmektedir.¹⁵³

Rivâyet edildiğine göre Ebû Zer el-Gifârî, Selmân el-Fârîsî'nin yanına gelmiştir. Selmân bu sırada bu tencerede yemek pişirmektedir. Selmân ve Ebû Zer el-Gifârî sohbet ederken ocaktan düşmüş ve ters dönmüştür. Ancak içindeki yemekten hiçbir şey yere dökülmemiştir. Selmân tencereyi alıp ocağa tekrar koymuştur. Bu duruma şaşırان Ebû Zer el-Gifârî sohbet etmeye devâm etmiştir. Ancak bu olay birkaç defa daha tekrar edince şaşkın bir şekilde Selmân el-Fârîsî'nin yanından ayrılmıştır.¹⁵⁴

Selmân el-Fârîsî Kûfe'de demir ustalarının yanına uğramıştır. Orada bir genci güreşirken görmüş ona kalbi ısınmış ve onu kardeş olarak edinmiştir. Daha sonra çocuk hastalanmıştır. Selmân çocuğun yanına gelmiş ve yastığının dibine oturmuştur. Ardından "Ey ölüm meleği sen bu çocuğa merhamet et" demiştir. Ölüm meleği de "Ben bütün müminlere merhametliyim" cevabını vermiştir.¹⁵⁵

Selmân el-Fârîsî Kûfe'ye gittiğinde bazı kişiler onu karşılamışlardır. Kerbelâ'ya geldiğinde "Buraya ne denilir diye?" sormuştur. Orada bulunanlar "Kerbelâ denilir" demişlerdir. Bunun üzerine Selmân "Burası kardeşlerimizin savaş ve bineklerinin yeridir, burada hayırlıların ilk ve son olanları öldürülecek ve kardeşlerimizin kanı akıtılacaktır" demiştir. Ardından biraz daha ilerleyerek Harûrâ denilen yere gelmiştir. "Buraya ne dersiniz?" diye sormuştur. "Harûrâ" cevabını alınca "Buradan geçmiş ve geleceklerin ilk şerli kişileri zuhur edecektir" demiştir. Biraz daha ilerleyerek Bânikyâ (Kûfe yakınlarında bir yer ismi) denilen yere geldiğinde "Buraya ne dersiniz?" diye

---

¹⁵² İsbir, *Selmân minnâ Ehli'l-beyt*, s. 246.

¹⁵³ Keşşî, *er-Ricâl*, s. 19.

¹⁵⁴ Keşşî, *er-Ricâl*, s. 20.

¹⁵⁵ Âmilî, *A'yânü'ş-Şîa*, VII, 285.

sormuştur. En son Kûfe'ye gelmiş ve yine “Burası Kûfe midir?” diye sormuştur. “Evet” denilince “Burası İslâm'ın kubbesidir” demiştir.¹⁵⁶

Görüldüğü üzere Selmân el-Fârisî'ye atfedilen kerâmetler Selmân el-Fârisî'nin Şîa'daki konumunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

m. Ziyaretgah Olarak Selmân'ın Kabri

Ehl-i beyt'ten olan herkesin kabrini ziyaret eden Şîiler Selmân el-Fârisî'nin kabrini ziyaret etmeyi de ihmal etmemişlerdir. Çünkü Hz. Peygamber, Selmân'ın Ehl-i beyt'ten olduğunu ifade etmiştir. Selmân'ın kabrini ziyaret ederken kıbleye yönelerek Hz. Peygamber'e, Hz. Ali'ye ve Selmân el-Fârisî'ye selam verilir. Ardından yedi defa Kadir Sûresinin “*Şüphesiz, biz onu (Kur'ân'ı) Kadir gecesinde indirdik*”¹⁵⁷ âyeti okunur. Sonra namaz kılınır. Ziyaret bitiğinde veda amaçlı tekrar selam verilir.¹⁵⁸

3. Şîa'nın Selmân el-Fârisî Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Hz. Peygamber'in vefatının ardından hilâfetin Hz. Ali ve Ehl-i beyte ait olduğunu düşünen Şîa, birçok konuda olduğu gibi sahâbe hakkında da Ehl-i sünnetten farklı tutum sergilemektedir. Ehl-i sünnet bütün ashâbı âdil kabul ederken Şîa, sahâbenin de diğer insanlar gibi amellerine göre değerlendirilmeleri gerektiği görüşünü savunmaktadır. Doğrudan Hz. Peygamber'in talim ve terbiyesinden geçmiş örnek bir nesil olan sahâbe Kur'ân-ı Kerîm'de de övgüyle anılmıştır.¹⁵⁹ Ancak Şîa, Mikdâd b. Esved, Ebû Zer, Ammâr b. Yâsir ve Selmân el-Fârisî gibi bazı sahâbilerin ma'sûm olduğunu söylemiş, onların dışındakilerin de irtidâd ettiğini iddia etmiştir. Fakat Şîa'nın sahâbe hakkındaki görüşleri, sadece peygamberlere has olan ismet (ma'sûmiyet) sıfatını zikredilen sahâbîlere atfetmesi, Kur'ân'ın ve sünnetin özüne aykırıdır.

Şîa, can ve mal tehlikesi halinde gerçek inancını gizlemek anlamına gelen takiyye prensibini inanç esaslarından biri kabul etmiş ve tehlike esnasında değil, düşmanca tutumun sergilendiği her yerde kullanmaya başlamıştır. İslâm dini bazı

---

¹⁵⁶ Keşşî, *er-Ricâl*, s. 23.

¹⁵⁷ el-Kadir 97/1.

¹⁵⁸ İsbir, *Selmân minnâ Ehli'l-beyt*, s. 338-339.

¹⁵⁹ el-Enfâl 8/72; et-Tevbe 9/100; el-Fetih 48/18; el-Haşr 59/8-10.

durumlarda ihtiyatlı davranmaya müsamaha gösterirken,¹⁶⁰ takiyye anlayışının inanç temeline oturtulması ve bu anlayışı da Selmân el-Fârisî ile temellendirmesi, İslâm'ın ahlak ve doğruluk prensibi ile bağdaşmamaktadır.

İslâm'da, yaşadığımız andan itibaren geleceğe dair bilgiyi, gaybın yegâne sahibi Allah bilebilir.¹⁶¹ Ancak Şîa, Selmân el-Fârisî hakkında, gelecekle ilgili bilgileri tahmin edebilme anlamına gelen tevessüm anlayışını benimseyerek, gaybın bilgisinin Allah'a ait olduğunun ifade eden âyetlerle çelişmektedir. Bunların yanında Selmân el-Fârisî'ye atfedilen kerâmetler, onun dört rükundan ve bâb oluşu da tashihe muhtaç olan konular arasındadır.

D. DİĞER DİNİ GRUPLARIN SELMÂN EL-FÂRİSÎ'YE BAKIŞI

1. Mutasavvıflara Göre Selmân el-Fârisî

Tasavvuf, özü itibariyle Allah korkusu ve sevgisine dayanır. Dolayısıyla bütün âbidler, zâhidler ve sûfiler Hz. Peygamber ve ashâbının ibâdet ve yaşam tarzını örnek alırlar. Çünkü Allah'ın sevgisini kazanmak için Hz. Peygamber'e itaatın şart olması, müminlerin Allah'ı, Resûlünü ve cihâdı her şeye tercih etmelerinin emredilmesi sûfileri derinden etkilemiştir.

Tasavvuf ehli Hz. Peygamber'in ashâbına zikir öğrettiğine inanır. Bu zikir tekniklerinin sonraki dönemlerde de devam ettirilmesiyle zikir silsileleri oluşmuştur. Bu silsilelerin Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir'den gelenleri günümüze kadar ulaşmış ve değişik kollara ayrılmıştır. Selmân el-Fârisî bu silsilelerin ikinci halkasını oluşturmaktadır.¹⁶² Tasavvufta silsileler Hz. Peygamber'e ulaşmalıdır. Hz. Peygamber'e ulaşan silsilelerden Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir'e dayanan silsile zamanla yaygınlaşmıştır.¹⁶³

İlk dönem zühd hareketleri Ashâb-ı suffe ile başlamıştır. Aynı zamanda suffe ehli İslâmî ilimlerin gelişmesinde de büyük rol oynamıştır. Selmân el-Fârisî, Bilâl el-

---

¹⁶⁰ en- Nahl 16/106.

¹⁶¹ el-En'âm 6/59.

¹⁶² Öngören, Reşat, "Tasavvuf," *DİA*, İstanbul, 2011, XL, 120.

¹⁶³ Tosun, Necdet, "Silsile," *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVII, 206.

Habeşî, Ebû Saîd el-Hudrî, Huzeyfe b. El-Yemân, Ebû Zer el-Gifârî ve Ebû Hureyre olmak üzere çok hadis rivâyet eden sahâbîler suffe ehliendir.¹⁶⁴

Mutasavvıflar ashâb-ı suffeyi tasavvufun temeli olarak kabul ederler. Selmân el-Fârisî de suffe ehlienden olduğundan birçok silsile kendisine isnâd edilir.¹⁶⁵ Günümüzdeki tarikatlar üç silsileye dayanır. Bunlardan “Bâyezid-i Bistâmî → Ca’fer es-Sâdık → Hz. Ebû Bekir’in torunu Kâsım b. Muhammed → Selmân el-Fârisî → Hz. Ebû Bekir → Hz. Peygamber” silsilesi günümüze kadar intikal etmiştir.

2. Nusayrîlik’te Selmân el-Fârisî

Nusayriyye, Hz. Ali’ye ilahlık atfeden bir fırkadır. İsmi Hz. Ali’nin hizmetçisi Nusayr veya mensublarının yoğun olarak bulunduğu Lazkiye bölgesindeki Nusayriyye dağından almıştır. Kurucusu Ebû Şuayb Muhammed b. en-Nusayr en-Nemerî’dir. Hicrî 3. yüzyılda Basra’da ortaya çıkan fırka Suriye ile Adana-Mersin arasında yaygınlık kazanmıştır. İnanç sistemi başlangıç olarak İbnü’n-Nusayr tarafından ortaya konulmuş, Meymûn et-Taberânî ile son halini almıştır.¹⁶⁶ Görüşlerini batını yorumlara dayandıran Nusayrîlik’e göre ilâhî sudur esnâsında Selmân el-Fârisî, Hz. Ali’den hemen sonra gelir.¹⁶⁷ Hz. Ali mâbuddur, ilahtır, doğmamış ve doğurulmamıştır. Her zaman var olan Hz. Ali’nin zâtı yıldızlara hakim olan bir nurdur. Ezelî ve ebedîdir. Görünüşte imam olsa da batınî olarak Allah olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Ali, Allah’tır. Kendi nurundan Muhammed’i yaratmıştır. Ali manadır, Muhammed ise isimdir. Selmân el-Fârisî’yi ise Muhammed yaratmıştır bu durumda Selmân bâb olarak kabul edilmektedir. “Ayn” harfi Hz. Ali’yi, “Mîm” harfi Muhammed’i, “Sîn” harfi de Selmân el-Fârisî’yi temsil etmektedir. Bâb olan Selmân’dan sonra da beş “Eytâm” olduğu kabul edilmektedir. Bu Eytâm’dan herbiri Bâb yani Selmân’ın manavi çocukları olup onun tarafından yaratılmışlardır. Eytâm denilen ve her biri farklı vazifeler üstlenen bu kişiler

---

¹⁶⁴ Akyüz, Ali, “Bir Yetişkin Eğitim Kurumu Olarak Suffa” *Yetişkinlik Dönemi Eğitim ve Problemleri*, İstanbul, 2006, s. 26. (Ayrıca bk. Baktır, Mustafa, “Suffe,” *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVII, 469-470.)

¹⁶⁵ Köprülü, Fuâd, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1996, s. 183-185.

¹⁶⁶ Üzüm, İlyas, “Nusayrîlik,” *DİA*, XXXIII, 272-273.

¹⁶⁷ Öz, Mustafa, *Târihî ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler, Bektâşîler, Nusayrîler*, İstanbul 1999, s. 186-188.

Mikdâd b. Esved, Ebû Zer el-Gifârî, Abdullah b. Ravâha, Osmân b. Maz'ûm ve Kanber b. Kadân ed-Devrî'den oluşmaktadır. ¹⁶⁸

Hâsibî tarafından kaleme alınan ve Nusayrîliğin ana kitabı olan *Kitâbü'l-Mecmû'* Nusayrîliğin din anlayışını ortaya koymaktadır. Şahâdet anlamı taşıyan on birinci sûrede “Şehâdet ederim ki Ali b. Ebû Tâlib'den başka ilah, Muhammed Mahmûd'tan başka hicâb, Selmân el-Fârisî'den başka bâb yoktur” ifadesi geçer. ¹⁶⁹

Namaz ve diğer ibâdetlerin te'vîl edildiği Nusayrîlik'te, oruç Hz. Peygamber'in babası Abdullah'ın sessizliğini ifade eder ve sırları başkalarından saklamak anlamına gelir. Zekât, Selmân el-Fârisî'yi temsil eder ve dini öğrenip başkalarına nakletme anlamına gelir. Ayrıca bu fırkaya göre Hz. Ali göktedir, gök ise Selmân el-Fârisî'dir. Hz. Peygamber de Hz. Ali'nin, gökte üzerinde oturduğu güneşi temsil etmektedir. ¹⁷⁰

Nusayrîlerin inanç yapıları incelendiğinde eski din ve inançlardan, totemcilik ve Sabîlik'ten, Hıritiyanlık, Musevîlik gibi bazı dinlerden etkilendiği ve bu inançları da bâtınîlik ile perdelediği görülmektedir. ¹⁷¹ Ancak bilindiği üzere İslâm dini ilahlık vasfını sadece Allah'a atfeden tevhid inancı üzerine inşâ edilmiştir. Bu prensibe göre bütün mahlûkâtın yegâne sahibi Allah'tır. Ancak zamanla bazı guruplar zuhur etmiş ve tevhid inancını zedeleyen görüşler beyân etmişlerdir. Nusayrîlik de bu guruplar arasında yer almaktadır. Çünkü Hz. Ali'ye ilahlık vasıflarını atfederek İslâm'a temel teşkil eden tevhîd inancına aykırı davranmıştır.

3. Dürzîlik'te Selmân el-Fârisî

İsmâiliyye içerisinde neşet eden Dürzîlik'in çerçevesi Hamza b. Ali tarafından çizilmiş, Muktenâ Bahâuddîn tarafından ilmî ve felsefî temelleri atılmıştır. Dürzîlik'te İlâh'ın Lâhûtî ve Nâsûtî olarak iki yönü vardır ve âlem yaratıldıktan sonra o, kendini tanıtmak için 72 defa yeryüzüne tecelli etmiştir. Ayrıca Dürzîlik'e göre Tanrı bu âlemde

---

¹⁶⁸ Fığlalı, Ethem Ruhi, *Günümüz İslâm Mezhepleri*, İzmir, 2008, s. 370-371.

¹⁶⁹ Üzümlü, “Nusayrîlik,” XXXIII, 272.

¹⁷⁰ Üzümlü, “Nusayrîlik,” XXXIII, 272.

¹⁷¹ Fığlalı, *Günümüz İslâm Mezhepleri*, s. 379.

farklı insanî suretlerde zuhur etmiştir. Dürzîler kendilerinin ortaya koymuş olduğu tevhîd inancının bütün dinlerin temelini oluşturduğunu iddia etmektedirler.¹⁷²

Dürzîler'in, Fâtîmî halifelerinden Azîz Billâh'ın oğlu olan Hakîm Biemrillah'ın ilah olduğuna inanmak, eşyanın ilk sebebi ve yaratılış aslı olan Hamza b. Ali'yi bilmek, Hamza'nın yardımcıları olan hudûd ve vezirleri tanımak, yedi esasını bilmek ve uygulamaktan oluşan dört inanç esası vardır.¹⁷³

Dürzîler, kendilerini Hz. Peygamber döneminde "Mü'minler ve Ensâr," Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ali'nin tarafını tutanlar manasında "Ali Şîası," sonrasında Hz. Peygamber'in ailesi tarafını tutanlar anlamında Şîa-i Âl-i Muhammed, ardından Ca'feriyye Şîası sonra İsmâiliyye, sonra Muvahhidler daha sonra Karmâtîler, sonra Fâtîmîler son olarakta Dürzîler olarak isimlendirmişlerdir.¹⁷⁴

Dürzîler'e göre ruhlara bedende bulunan kalbe girerler, insan yaratılmasında ceset ve ruh iyi ve kötüyü ayırabilecek kabiliyete sahiptir. İnsan öldükten sonra ruhu başka bir bedende yeniden doğar. Dürzîler, aslında tenâsüh inancı olan bu anlayışı gömlek değiştirme anlamına gelen "Tekammus" diye isimlendirmişlerdir. Tekammus denilen şey peygamberler için de geçerlidir. Nitekim Hakîm Biemrillah devrindeki Hamza b. Ali, Hz. Peygamber devrindeki Selmân el-Fârisî idi.¹⁷⁵

Dürzîler'deki hududu bilmek ve tanımak prensibindeki "Hudûd" Hakîm veya Hamza tarafından görevlendirilen peygamber derecesindeki kimselerdir. Hudûdu bilmemek tevhîd inancını bilmemek demektir. Hudûd sayılan kimseler evlenmek ve çocuk sahibi olmak gibi her türlü günahattan münezzehtir. Hudûd her asırda birbirlerine zıt isim ve bedenlerde zuhur eder. Tanrı, Zekeriyya şeklinde zuhur edince Hamza, Kârûn, İsmâil et-Temîmî de Ebû Saîd el-Malâtî suretinde görülmüştür. Hz. Peygamber devrinde ise Hz. Muhammed, Selmân el-Fârisî şeklinde görülünce, diğer dört hudûd

---

¹⁷² Şenzybek, Aytekin, "Başlangıçtan Günümüze Dürzîlik," *SÜİFD*, 2011, sy. 31, s. 176.

¹⁷³ Öz, Mustafa, "Dürzîlik," *DİA*, İstanbul, 1994, X, 40.

¹⁷⁴ Şenzybek, "Başlangıçtan Günümüze Dürzîlik," s. 179.

¹⁷⁵ Öz, "Dürzîlik", *DİA*, X, 42.

sahâbeden Mikdâd b. el-Esved, Ebû Zer el-Gifârî, Ammâr b. Yâsir ve Necâşî suretinde görülmüştür.¹⁷⁶

Dürzîlik, kendine has kuralları ve ibadetleri olan bir din olmamakla birlikte başka bir dine bağılı olarak gelişen bir mezhep de değildir. Çünkü farklı din ve düşüncelerden etkilenmiştir. Dolayısıyla tenâsüh (tekammus) inancını benimsemiş ve ahiret hayatını reddetmiştir. Bu ve benzeri inançlar sebebiyle İslâm'ın çizdiği sınırları aşmıştır.

---

¹⁷⁶ Öz, “Dürzîlik”, *DİA*, X, 43.

İKİNCİ BÖLÜM

SELMÂN el-FÂRİSÎ'NİN RİVÂYETLERİ

Selmân el-Fârisî, Hz. Peygamber'in meclislerinde en çok bulunan, onunla en çok vakit geçiren sahâbîlerdendir. Öyle ki Hz. Âişe bazı zamanlarda Hz. Peygamber'in hanımlarından daha çok Selmân ile zaman geçirdiğini söylemiştir. Dolayısıyla Selmân, Hz. Peygamber'in ahlakî ile ahlaklanmış, onun ilminden istifade etmiş ve ondan birçok konuda hadis işitmiştir. Bu hadislerin temizlik, namaz, nikâh ve cihâd gibi fıkıh ilmini yakından ilgilendiren konularda yoğunlaştığı görülmektedir. Onun hadislerini Şurahbîl b. Sımt (ö. 40/660), Alkame b. Kays (ö. 62/682), Abdullah b. Vedî'a (ö. 63/682), Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687), Zâzân el-Kindî (ö. 82/701), Ebü'l-Bahterî (ö. 83/702), Abdurrahmân b. Yezîd (ö. 83/702), Husayn b. Cündüb el-Ezdî (ö. 90/708), Enes b. Mâlik (ö. 93/711), Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713), Şehr b. Havşeb (ö. 100/718), Vâsile el-Leysî (ö. 100/718), Muhammed b. el-Münkedir (ö.130/747), Cündüb el-Ezdî, Hârise b. Muzdarib, Halîl el-Asrî, Seleme b. Muâviye el-Kindî (ö. ?), Târık b. Şihâb, Âmir b. Abdullah b. Ebû Zekeriyâ, Atıyye b. Âmir el-Cühenî (ö. ?), Amr b. Ebû Kurre (ö. ?), Ebû Abdurrahmân eş-Şâmî, Karsa' ed-Dabbî (ö. ?), Ka'b b. Ucre (ö. ?), Mahfûz b. Alkame (ö. ?), Ebû Leylâ el-Kindî¹⁷⁷ gibi kişiler nakletmiştir.

Kaynaklarda Selmân el-Fârisî'nin 60 rivâyeti olduğu zikredilir. Ancak bu çalışma, ilk üç asır kaynaklarında bulunan merfû rivâyetlerle sınırlandırıldığından toplamda 49 rivâyet ele alınmış, *Kütüb-i sitte*'deki rivâyetlerde sened esas alınarak tekrarlarıyla birlikte 35 rivâyet incelenmiştir. Diğer kaynaklardaki rivâyetlerde metin esas alındığından dolayı 14 rivâyet tetkik edilmiştir. Hadislerin tahrîci yapılırken öncelikle *Kütüb-i sitte* ardından kronolojik olarak diğer kaynaklar zikredilmiştir. Mükerrer hadislerde tahrîci aynı olduğundan, ana metni ifâde ettiği anlaşılması için boldlar kullanılmıştır. İsnâd analizi yapılırken ilk olarak râvinin isim, künye, neseb ve memleket bilgileri, ardından hoca ve talebeleri son olarak da râvi hakkında münekkitlerin değerlendirmeleri belirtilmiş, râvi ile ilgili çalışma ve ansiklopedi maddesine atıf yapılmıştır. Şuayb el-Arnaût ve Muhammed Nâsuriddin el-Elbânî gibi muhakkiklerin yorumlarından hareketle hadislerin sıhhat durumu hakkında bilgi verilmiştir. Rivâyetlerin bütün tarîkleri tespit edilip isnâd şeması çizilmiştir. Bölüm

---

¹⁷⁷ Mizzî, Yusuf b. Abdurrahman b Yusuf Ebül-Haccâc Cemaledin b. ez-Zekî Ebî Muhammed el-Kelbî, *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâi'r-ricâl* (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf), Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1400/1980, XXI, 247.

sonunda da hadislerin konu, kaynak dağılımları, sıhhat durumları, tahrîc ve isnâd analizinde kullanılan kaynaklar tablolar halinde verilmiştir.

I. CUMU'A NAMAZININ FAZİLETİ

A. Birinci Hadis

(1) حَدَّثَنَا آدَمُ [1]، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ [2]، عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ [3]، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي [4]، عَنْ ابْنِ وَدِيعَةَ [5]، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (ص): " لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ وَيَدَّهْنُ مِنْ دُهْنِهِ أَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يُفْرَقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كَتَبَ لَهُ، ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ، إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى "

Buhârî, Cumu'a 6, 19; Nesâî, Cumu'a 23; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Müsned, II, 48; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 114, 123, 133; Dârimî, Salat 191.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Hz.Peygamber şöyle buyurmuştur: "Cumu'a günü yıkanan, elinden geldiği kadar paklanan ve yağından yağlanan yahut evindeki kokudan sürünen, sonra Cumu'a'ya çıkan, yan yana oturan iki kimsenin arasını açmayan, daha sonra ona takdir olunduğu kadar namaz kılan, daha sonra da imâm söze başlayınca namaz bitinceye kadar susan bir kimse yoktur ki, o Cumu'a ile öteki Cumu'a arasındaki günahları bağışlanmasın."

Hadisin İsnâd Analizi

1. Âdem b. Ebû İyâs (ö. 220/835)

Künyesi Ebû'l-Hasan olan Âdem b. Abdurrahman b. Muhammed b. Şuayb aslen Horasanlı olup Askalân'a yerleşmiş ve burada vefat etmiştir. İbn Sa'd kendisi *sika* olarak nitelemiş ve Şu'be'den fazlaca hadis işittiğini ifade etmiştir.¹⁷⁸ Buhârî¹⁷⁹, İclî¹⁸⁰,

¹⁷⁸ İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr* (nşr. Muhammed Abdülkadir Atâ), Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1410/1990

¹⁷⁹ Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, *et-Târihu'l-kebîr* (nşr. Muhammed Abdülmü'îd Hân), Haydarâbâd: Dâiratü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, ts, II, 39.

¹⁸⁰ İclî, Ebû'l-Hasan Ahmed b. Abdullah b. Salih, *Ma'rifetü's-sikât* (nşr. Abdülalîm Abdülazîm el-Büstevî), Medine: Mektebetü'd-dâr, 1405/1985, I, 213.

İbn Ebû Hatim¹⁸¹, İbn Hibbân¹⁸², Mizzî¹⁸³ *sika*, Zehebî ise *sika* ve *sebt*¹⁸⁴ diyerek İbn Ebû İyâs'ı ta'dîl etmişlerdir.

2. Muhammed b. Ebû Zi'b el-Âmirî (ö. 159/775)

Künyesi Ebû'l-Hâris olan İbn Ebû Zi'b yedinci tabakadandır. Babasının adı Hişam b. Şu'be'dir. Nâfi' ve Medîne ehlinden hadis rivayet etmiştir.¹⁸⁵ Süfyân es-Sevrî ve Vekî' de ondan hadis almıştır.¹⁸⁶ *Kütüb-i sitte*'de rivâyetleri bulunan İbn Ebû Zi'b Ehl-i hadîsin fakihleri arasında yer almaktadır. Kendisine ait *Muvattâ* ve *Kitâbü's-Sünen* adlı iki eserinden söz edilmiştir.¹⁸⁷ Yahya b. Maîn, İbn Ebû Zi'b'in bütün hocalarının *sika* olduğunu söylemiş, Ahmed b. Hanbel onu *sika* diyerek ve Mâlik b. Enes'ten daha üstün olduğunu söyleyerek ta'dîl etmiştir.¹⁸⁸ Zehebî ise İbn Ebû Zi'b'in daha çok fikhî yönünü öne çıkararak *sika* olduğunu belirtmiştir.¹⁸⁹

3. Saîd b. Ebû Saîd el-Makbûrî (ö. 123/741)

Künyesi Ebû Sa'd olan Saîd b. Ebû Saîd üçüncü tabakadandır. Babasının adı Keysân'dır. Kendisi Benî Leys kabîlesinden bir kadının mukâteb kölesidir.¹⁹⁰ İbn Sa'd *sika* olduğunu ancak vefât etmeden dört yıl önce zabt ile ilgili birtakım problemlerin zuhur ettiğini ifade ederken,¹⁹¹ İclî¹⁹² ve İbn Adî *sika*¹⁹³, İbn Ebû Hâtim¹⁹⁴ *leyse bihî*

¹⁸¹ İbn Ebû Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs b. el-Münzir et-Temîmî el-Hanzalî er-Râzî, *el-Cerh ve 't-ta'dîl*, Beyrut: Dârü'ihyâ't-türâsî'l-arabiyye, 1271/1952, II, 268.

¹⁸² İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân et-Teymî el-Büstî, *es-Sikât* (nşr. Muhammed Abdülmü'id Hân), Haydarâbâd: Dâiratü'l-meârifî'l-osmâniyye, 1393/1973. VIII, 134.

¹⁸³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, II, 301-305.

¹⁸⁴ Zehebî, Şemssüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, Kâhire: Dârü'l-hadîs, 1427/2006, VIII, 408-409.

¹⁸⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 390-391.

¹⁸⁶ Mizzî, *Tehzîb*, XXV, 634-636.

¹⁸⁷ Hatiboğlu, İbrahim, "İbn Ebû Zi'b", *DİA*, İstanbul, 1999, XIX, 453.

¹⁸⁸ Mizzî, *Tehzîb*, XXV, 634-636.

¹⁸⁹ Zehebî, *Siyer*, VI, 561.

¹⁹⁰ Buhârî, *et-Târîh*, III, 374.

¹⁹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 343.

¹⁹² İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 399.

¹⁹³ İbn Adî, Ebû Ahmed b. Adî el-Cürcânî, *el-Kâmil fî duâfâi'r-ricâl* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavvaz), Beyrut: Dârü'l-kütübî'l-ilmiyye, 1418/1997, IV, 444.

¹⁹⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve 't-ta'dîl*, IV, 57.

be's terimini kullanmak suretiyle râviyi ta'dil etmişlerdir. Zehebî yaşlandığı halde herhangi bir zabt probleminin olmadığını söylemiştir.¹⁹⁵

4. Keysân el-Makbûrî (ö. 100/718)

Künyesi Ebû Saîd olan ravinin asıl ismi Keysân'dır.¹⁹⁶ Üçüncü tabakadan olan Keysân, "sâhibü'l-abâ" lakabıyla ünlüdür. Hz. Ömer'den hadis rivayetinde bulunmuştur.¹⁹⁷ İclî *sika*,¹⁹⁸ İbn Ebû Hatim *sika* ve *sebt*,¹⁹⁹ diyerek Keysân'ı ta'dil etmişlerdir.

5. Abdullah b. Vedîa el-Ensârî (ö. 63/682)

İkinci tabakadan olan Abdullah b. Vedîa, İbn Mende (ö. 395/1005) tarafından sahâbe kategorisinde değerlendirilse de Ebû Nuaym el-İsfehânî bunu reddetmiştir. Ayrıca Buhârî ve İbn Mâce kendisinden gelen rivayetlere kitaplarında yer vermişlerdir. Abdullah b. Vedîa'nın *sika* olduğu ifade edilmiştir.²⁰⁰

B. İkinci Hadis

(2) حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ [1]، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ [2]، عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ [3]، عَنْ أَبِيهِ [4]، عَنْ ابْنِ وَدِيعَةَ [5]، حَدَّثَنَا سَلْمَانَ الْفَارِسِيُّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَتَطَهَّرَ بِمَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ، ثُمَّ أَذْهَنَ أَوْ مَسَّ مِنْ طِيبٍ، ثُمَّ رَاحَ فَلَمْ يُفَرِّقْ بَيْنَ اثْنَيْنِ فَصَلَّى مَا كَتَبَ لَهُ، ثُمَّ إِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ أَنْصَتَ غُفْرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى "

Buhârî, Cumu'a 6, 19; Nesâî, Cumu'a 23; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Müsned, II, 48; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 114, 123, 133; Dârimî, Salât 191.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

¹⁹⁵ Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, (nşr. Ali Muhammed Becâvî), Beyrut: Dârü'l-meârif, 1382/1963, II, 139.

¹⁹⁶ Yahya b. Maîn, Ebû Zekeriyya İbn Avn b. Ziyâd el-Bağdâdî, *Târîhu İbn Maîn* (nşr. Ahmed Muhammed Nûr Seyf), Mekke: İhyâi't-türâsî'l-arabî, 1399/1979, III, 79.

¹⁹⁷ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, VII, 234.

¹⁹⁸ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 404.

¹⁹⁹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VII, 166.

²⁰⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 192; Mizzî, *Tehzîb*, XVI, 263.

“Bir kimse Cumu‘a günü yıkanıp elinden geldiği kadar paklanır ve yağından yağlanır yahud evindeki kokudan sürünür, sonra Cumu‘aya çıkar, yan yana oturan iki kimsenin arasını açmaz, daha sonra ona takdir olunduğu kadar namaz kılar, daha sonra da imâm söze başlayınca namaz bitinceye kadar susarsa, muhakkak o Cumu‘a ile öteki Cumu‘a arasındaki günahları bağışlanır.”

Hadisin İsnad Analizi

1. Abdullah b. Osmân el-Atekî (ö. 221/835)

Künyesi Ebû Abdurrahmân olan Abdullah b. Osmân, Abdân lakabıyla tanınır. Aslen Mekkelidir. Ebû Hamza, Şu‘be, Mâlik b. Enes ve İbnü’l-Mübârek’ten hadis almıştır.²⁰¹ Kendisinden ise Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî hadis nakletmiştir.²⁰² İbn Hibbân *sika* diyerek onu ta‘dîl etmiştir.²⁰³

2. Abdullah b. el-Mübârek (ö. 181/797)

Künyesi Ebû Abdurrahmân olan Abdullah b. el-Mübârek Mervlidir.²⁰⁴ Babası ve annesinin Türk oldukları söylenir.²⁰⁵ İbrâhim b. Sa‘d, Ebû Mûsâ el-Eş‘arî, Üsâme b. Zeyd b. Eslem, Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Zeyd, Humeyd et-Tavîl, Sa‘d b. Saîd el-Ensârî, Süleymân el-A‘meş, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Süleymân et-Teymî, Süleymân b. Muğîre, Şu‘be b. el-Haccâc, Leys b. Sa‘d, Mâlik b. Enes gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Zekeriyâ b. Adî, Saîd b. Süleymân el-Vâsîti, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne gibi zâtlar hadis almıştır.²⁰⁶ İclî,²⁰⁷ İbn Ebû Hâtim,²⁰⁸ İbn Hibbân²⁰⁹ *sika* terimiyle niteleyerek ta‘dîl etmişlerdir.

3. Muhammed b. Ebû Zi‘b el-Âmirî (ö. 159/775) (bk. 1 no’lu hadis)

4. Saîd b. Ebû Saîd el-Makbûrî (ö. 123/741) (bk. 1 no’lu hadis)

²⁰¹ Buhârî, *et-Târîh*V, 147.

²⁰² Zehebî, *Siyer*, VIII, 374-375.

²⁰³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 852.

²⁰⁴ Buhârî, *et-Târîh*, V, 212.

²⁰⁵ Küçük, Râşit, “Abdullah b. el-Mübârek”, İstanbul, 1988, *DİA*, I, 122.

²⁰⁶ Mizzî, *Tehzîb*, XVI, 5-12.

²⁰⁷ İclî, *Ma‘rifetü’s-sikât*, II, 54.

²⁰⁸ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta‘dîl*, I, 268.

²⁰⁹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 7.

5. **Keysân el-Makbûrî (ö. 100/718)** (bk. 1 no'lu hadis)

6. **Abdullah b. Vedîa el-Ensârî (ö. 63/682)** (bk. 1 no'lu hadis)

C. Üçüncü Hadis

(3) أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ [1]، قَالَ: أَنْبَأَنَا جَرِيرٌ [2]، عَنْ مَنْصُورٍ [3]، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ زَيْدِ بْنِ كَلَيْبٍ [4]، عَنْ إِبْرَاهِيمَ [6]، عَنْ عَلْقَمَةَ [7]، عَنِ الْقُرَيْشِيِّ الصَّبِيِّ [8]، وَكَانَ مِنَ الْقُرَاءِ الْأَوَّلِينَ، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (ص): " مَا مِنْ رَجُلٍ يَتَطَهَّرُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ كَمَا أُمِرَ، ثُمَّ يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ حَتَّى يَأْتِيَ الْجُمُعَةَ وَيُنْصِتُ حَتَّى يَقْضِيَ صَلَاتَهُ، إِلَّا كَانَ كَفَّارَةً لِمَا قَبْلَهُ مِنَ الْجُمُعَةِ "

Buhârî, Cumu'a 6, 19; Nesâî, Cumu'a 23; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Müsned, II, 48; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 114, 123, 133; Dârimî, Salat 191.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber Selmân'a şöyle söylemiştir: "Cumu'a günü emredildiği gibi temizlenen, sonra evinden çıkıp Cumu'a namazına gelen, namaz bitinceye kadar susan hiçkimse yoktur ki (onun bu yaptığı) O Cumu'a ile geçmiş Cumu'a arasındaki günahlarına keffâret olmasın"

Hadisin İsnâd Analizi

1. İshâk b. İbrâhim (ö. 238/852)

Künyesi Ebû Ya'kûb olan İshak b. İbrâhim, İbn Râhûye olarak bilinir. Zekeriyâ b. Adî, Süfyân b. Uyeyne, Abdullah b. el-Mübârek, Abdurrahmân b. Mehdî, İsâ b. Yûnus, Mu'temir b. Süleymân, Vekî' b. el-Cerrâh, Velîd b. Müslim, Yahyâ b. Hammâd, Yahyâ b. Saîd el-Kattân gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Buhârî, Müslim, Nesâî, Tirmizî, Ebû Dâvûd, gibi muhaddisler hadis almışlardır.²¹⁰ İbn Ebû Hâtim *imâm* diyerek onu ta'dîl etmiştir.²¹¹

2. Cerîr b. Abdülhamîd ed-Dabbî (ö. 188/803)

Künyesi Ebû Abdullah olan Cerîr aslen Mekkelidir.²¹² Sa'lebe b. Süheyl, Süfyân

²¹⁰ Mizzî, *Tehzîb*, II, 273-276.

²¹¹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, II, 210.

²¹² İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 267.

es-Sevrî, Süleymân el-A‘meş, Süleymân et-Teymî, Âsım b. Süleymân el-Ahvel, Mâlik b. Enes, Mansûr b. Mu‘temir gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Yahyâ b. Maîn, İshak b. Râhûye, İshak b. Mûsâ el-Ensârî, Ebû Dâvûd hadis almıştır.²¹³ İbn Sa‘d,²¹⁴ İclî,²¹⁵ İbn Ebû Hâtım²¹⁶ ve İbn Hibbân²¹⁷ *sika* terimiyle onu ta‘dîl etmişlerdir.

3. Mansûr b. Mu‘temir es-Sülemî (ö. 132/149)

Künyesi Ebû İtâb olan Mu‘temir b. Süleymân Kufelidir.²¹⁸ Kûfe’de yetişmiş hadis alimlerinin meşhurlarından olan İbn Mu‘temir tedlîs yapmamış, güvenilir olmayandan kişilerden hadis almamıştır. Hadisleri yazmak yerine ezberlemiş ve talebelerine de bunu tavsiye etmiştir.²¹⁹ İbrâhim en-Nehâî, Zeyd b. Vehb, Saîd b. Cübeyr, Mücâhid, Abdullah b. Mürre gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Süleymân el-A‘meş, Süleymân et-Teymî, Şu‘be, Süfyân es-Sevrî, Ma‘mer b. Râşid, Ebû Avâne, Mu‘temir b. Süleymân, Süfyân b. Uyeyne gibi zâtlar hadis almışlardır.²²⁰ İclî *sika* ve *sebt*,²²¹ İbn Ebû Hâtım *sebt*,²²² İbn Hibbân *sika*²²³ diyerek ta‘dîl etmişlerdir.

4. Ziyâd b. Küleyb et-Temîmî (ö. 119/737)

Künyesi Ebû Ma‘şer olan Ziyâd b. Küleyb Kûfe’lidir. Babası ve İbrâhim en-Nehâî’den hadis dinlemiştir. Kendisinden ise Yunus b. Ubeyd, Hâlid b. Ma‘dân, Şu‘be hadis nakletmiştir.²²⁴ İclî *sika*,²²⁵ İbn Ebû Hâtım hafızası zayıf olduğundan *sika* değil *sâlih*,²²⁶ İbn Hibbân *sika*,²²⁷ Zehebî ise *mutkin*²²⁸ terimleriyle nitelemişlerdir.

---

²¹³ Mizzî, *Tehzîb*, IV, 540-543.

²¹⁴ İbn Sa‘d, *Tabakât*, VII, 267.

²¹⁵ İclî, *Ma‘rifetü’s-sikât*, I, 267.

²¹⁶ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t-ta‘dîl*, II, 506.

²¹⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 145.

²¹⁸ Buhârî, *et-Târîh*, VII, 346.

²¹⁹ Karacabey, Salih, “İbnü’l-Mu‘temir”, *DİA*, İstanbul, 2000, XXI, 143.

²²⁰ Mizzî, *Tehzîb*, VI, 129.

²²¹ İclî, *Ma‘rifetü’s-sikât*, II, 299.

²²² İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t-ta‘dîl*, VIII, 177.

²²³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 473.

²²⁴ Buhârî, *et-Târîh*, III, 367.

²²⁵ İclî, *Ma‘rifetü’s-sikât*, I, 374.

²²⁶ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t-ta‘dîl*, III, 542.

5. İbrâhim en-Nehâî (ö. 96/714)

Künyesi Ebû İmrân olan İbrâhim en-Nehâî aslen Kûfelidir. Asrının en iyi muhaddis ve fakihleri arasında yer alan İbrâhim en-Nehâî âmâ idi.²²⁹ A‘meş, Nehâî’nin hadis konusunda sarraf olduğunu, Ebû Zür‘a Müslümanların bayraktarlarından biri olduğunu, Ahmed b. Hanbel de hâfız ve zeki olduğunu ifade etmiştir. Nehâî fıkıhta kullandığı deliller itibariyle Irak re‘y ekolünün otorite isimlerindedir. Ancak re‘ye verdiği değeri rivâyetlere de vermiştir.²³⁰ Küçük yaşlarda Hz. Âişe‘yi gördüğü ifade edilse de sahâbeden hadis naklettiği tartışmalıdır.²³¹ Nehâî, babasından, amcası Alkame b. Kays, dayıları Esved b. Yezîd ve Abdurrahman b. Yezîd, İbrâhîm et-Teymî, İkrime gibi tâbiûnun büyüklerinden hadis almıştır. “A‘meş → İbrâhîm en-Nehâî → Alkame → İbn Mes‘ûd” senedi bazı muhaddislerce en sahih isnâd olarak kabul edilmektedir.²³²

6. Alkame b. Kays (ö. 61/680)

Künyesi Ebû Şibl olan Alkame, Esved b. Yezîd b. Kays’ın amcasıdır.²³³ Hz. Peygamber vefât etmeden önce dünyaya gelen Alkame muhadramundandır. Doğum tarihi ve yeri bilinmemekle birlikte Yemen kökenlidir. Hz. Ali’nin sohbetlerinde bulunmuş ve onunla Siffîn savaşına katılmıştır. Ayrıca İbn Mes‘ûd’dan kıraat ve tefsir ders almış, İbn Mes‘ûd “Hz. Peygamber seni görseydi sevinirdi” demiştir.²³⁴ Hz. Ömer, Hz. Osman, Abdullah b. Mes‘ûd, Selmân el-Fârisî, Huzeyfe b. el-Yemân, Ebü‘d-Derdâ gibi sahâbîlerden hadis nakletmiştir.²³⁵ Kendisinden ise İbrâhim en-Nehâî ve Şa‘bî hadis almıştır.²³⁶ İbn Ebû Hâtim²³⁷ ve İbn Hibbân²³⁸ *sika* terimiyle niteleyerek Alkame’yi

---

²²⁷ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 412.

²²⁸ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 412.

²²⁹ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, VI, 279.

²³⁰ Özen, Şükrü, “Nehâî”, *DİA*, İstanbul, 2006, XXXII, 535-538.

²³¹ İbn Maîn, *Târîh*, III, 485.

²³² Özen, “Nehâî”, *DİA*, XXXII, 535-538.

²³³ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, VI, 147.

²³⁴ Özel, Ahmet, “Alkame b. Kays”, *DİA*, İstanbul, 1989, II, 467.

²³⁵ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, VI, 147.

²³⁶ Buhârî, *et-Târîh*, VII, 41.

²³⁷ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, VI, 404.

²³⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 207.

ta'dîl etmişlerdir.

7. Karsa' ed-Dabbî (ö. ?)

Muhadramûn sınıfında değerlendirilen Karsa' ed-Dabbî Hz. Ömer, Selmân el-Fârisî, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, gibi sahâbîlerden hadis işitmiştir.²³⁹ Kendisinden ise Sehb b. Mincâb ed-Dabbî, Alkame b. Kays, Müseyyeb b. Râfî', Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce hadis nakletmiştir.²⁴⁰ İbn Ebû Hâtim *sika* diyerek²⁴¹ ta'dîl etse de İbn Hibbân bazı rivâyetlerinde *sika* râvîlere muhalefet ettiğinden teferrüd ettiği rivâyetlere ihtiyatla yaklaşmıştır.²⁴²

Hüküm: Hadis isnad bakımından sahihtir.²⁴³

---

²³⁹ İbn Hacer, *Tehzîb*, VIII, 367-368.

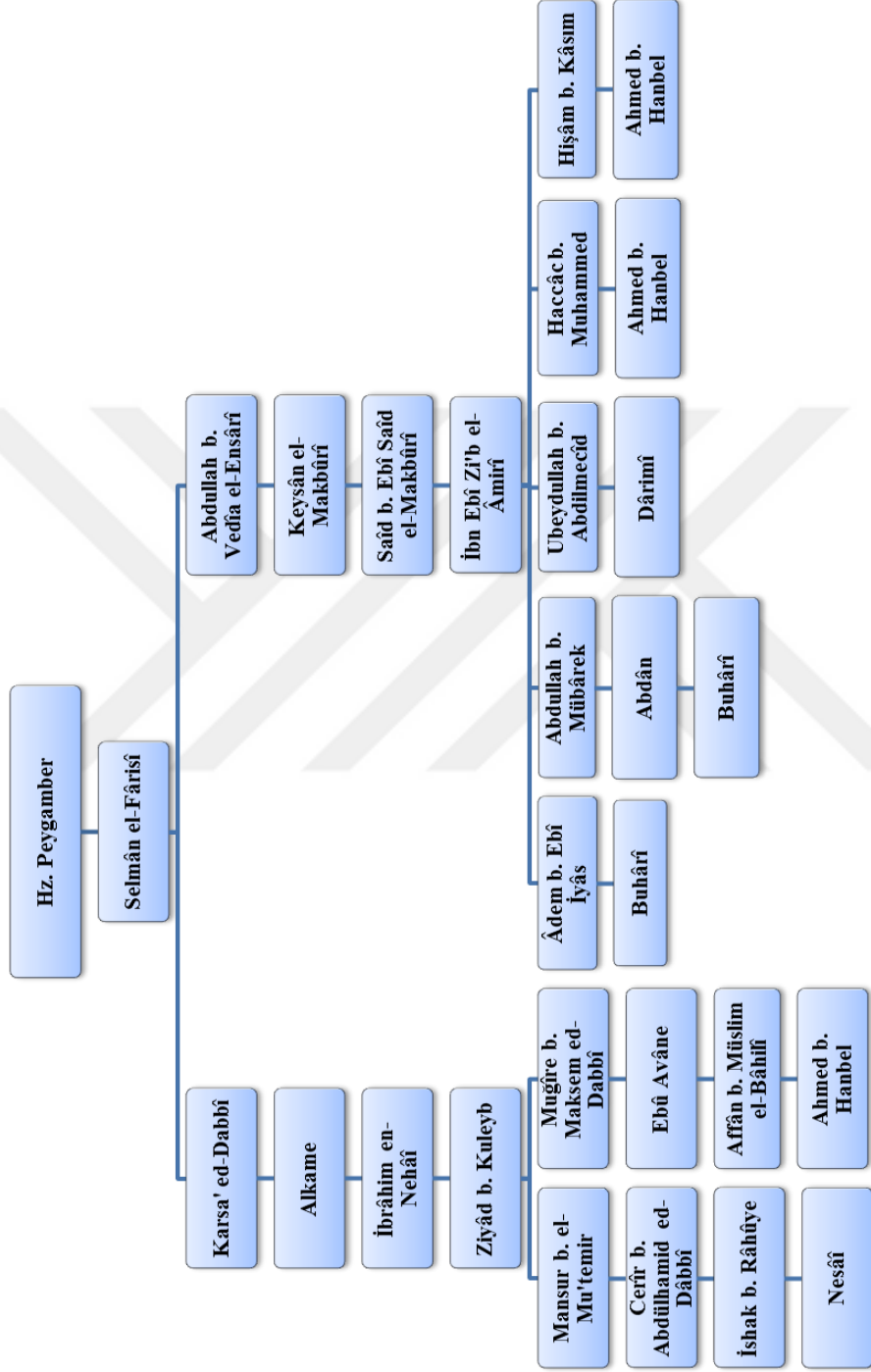
²⁴⁰ Mizzî, *Tehzîb*, XXIII, 562-563.

²⁴¹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 147.

²⁴² Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl*, III, 387.

²⁴³ Elbânî, Muhammed Nasuriddin, *Sahîhü Süneni'n-Nesâî*, Riyâd: Mektebetü'l-meârif, 1419/1998, I, 452.

İsnâd Şeması 1: Cumu'a Namazının Fazileti

II. MENKIBELER

A. Birinci Hadis

(4) حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ عُمَرَ بْنِ شَقِيقٍ [1]، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ [2]، قَالَ أَبِي [3]، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو عَثْمَانَ [4]، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ: "أَنَّهُ تَدَاوَلَهُ بَصْعَةٌ عَشْرَ مِنْ رَبِّ إِلَى رَبِّ"

Buhârî, Menâkibü'l-Ensâr 53.

Ebû Osmân en-Nehdî, Selmân el-Fârisî'den kendisini on kişiden fazla efendinin, birbirinden satın almak suretiyle elden ele alıp verdiklerini rivâyet etmiştir.

Hadisin İsnad Analizi

1. Hasan b. Ömer b. Şakîk (ö. 232/846)

Künyesi Ebû Ali olan Hasan b. Ömer b. Şakîk b. Esmâ onuncu tabakadandır. Belh'te ikamet ettiği için Belhî nisbesi ile tanınır. Burada yaşadığı 50 yılın ardından Basra'ya gidip orada vefât etmiştir.²⁴⁴ Hasan b. Ömer hakkında İbn Ebû Hâtim *sadûk*²⁴⁵, İbn Hibbân ise *sika*²⁴⁶ diyerek râviyi ta'dîl etmişlerdir.

2. Mu'temir b. Süleyman et-Teymî (ö. 187/802)

Künyesi Ebû Muhammed olan Mu'temir b. Süleyman onuncu tabakadan tâbiündandır, Basralıdır ve Süleymân b. Tarhân et-Teymî'nin oğludur.²⁴⁷ Mu'temir'den gelen rivâyetler *Kütüb-i sitte*'de yer almış, kendisine *Siyer* ve *Kitâbü'l-Meğâzi* adlı eserler atfedilmiştir.²⁴⁸ Mu'temir b. Süleymân'dan Abdullah b. el-Mübârek gibi zatlar hadis nakletmişlerdir.²⁴⁹ İbn Sa'd ve Yahyâ b. Maîn *sika*²⁵⁰ ayrıca İbn Ebû Hâtim²⁵¹ ve

²⁴⁴ Mizzî, *Tehzîb*, VI, 278-280.

²⁴⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 25.

²⁴⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 172.

²⁴⁷ Buhârî, *et-Târîh*, VIII, 49.

²⁴⁸ Kandemir, M. Yaşar, "Mu'temir b. Süleyman", *DİA*, İstanbul, 2006, XXXI, 390.

²⁴⁹ Mizzî, *Tehzîb*, XXVIII, 250-254.

²⁵⁰ Mizzî, *Tehzîb*, XXVIII, 250-254.

²⁵¹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 402-403.

İbn Hibbân²⁵² onu *sika* ve *sebt* diyerek ta'dîl etmişlerdir.

3. Süleyman b. Tarhân et-Teymî (ö. 143/760)

Tabiûn âlimlerinden olan Ebû Mu'temir Süleyman et-Teymî dördüncü tabakadandır, Basralıdır ve zâhid bir kişiliğe sahiptir. Süleymân, Enes b. Mâlik gibi sahâbîlerden rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise Süfyân es-Sevrî, Şu'be ve oğlu Mu'temir hadis almıştır.²⁵³ Hz. Ali'ye yakınlığı ile bilinen Süleymân rivâyette bulunduğu kişileri önce imtihân edip en fazla beş rivâyet nakletmiştir. Hadisin yanı sıra tarih ve meğâzi ile de ilgilenmiştir. *Kitâbü'l-Meğâzi* adlı eserinin Hatib el-Bağdâdî tarafından nakledildiğini ifade edilmiştir.²⁵⁴ 200'e yakın rivayeti olduğu ifade edilen Süleyman hakkında İbn Sa'd, İclî ve İbn Hibbân *sika* ve *sebt* demişlerdir.²⁵⁵

4. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713)

Künyesi Ebû Osman olan râvînin asıl adı Abdurrahman'dır. Asr-ı saâdette yaşasa da, Hz. Peygamber'i idrak edememiştir, muhadramûndandır. Selmân el-Fârisî ile 12 yıl arkadaşlık yapmış ve 130 yıl yaşamıştır. Onun "130 yıl yaşadım bu zaman zarfında her şey değişip eskimiştir. Ancak gönüldeki istek ve arzular değişmemiştir" dediği nakledilmiştir.²⁵⁶ Hz. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd, Ebû Musa el-Eş'arî, Selmân el-Fârisî, Üsâme, Ebû Hureyre gibi sahâbîlerden rivayetlerde bulunmuştur. Kûfe'de ikamet ederken Hz. Hüseyin'in şehit edilmesinden sonra Basra'ya gitmiştir. İbn Ebû Hâtim ve diğer cerh ve ta'dîl âlimleri *sika* diyerek kendisini ta'dîl etmişlerdir.²⁵⁷

---

²⁵² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 521.

²⁵³ Mizzî, *Tehzîb*, XII, 5-8.

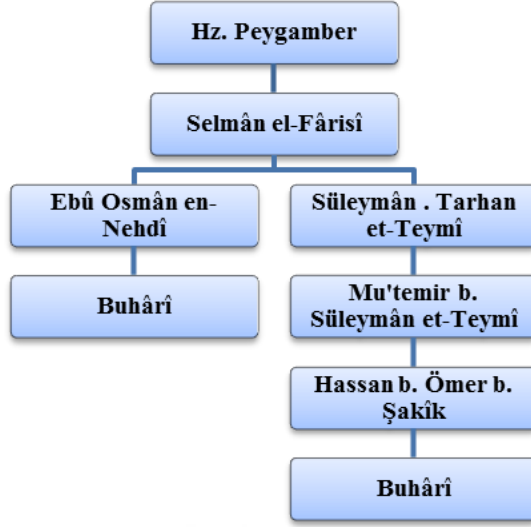
²⁵⁴ Saklan, Bilal, "Süleyman b. Tarhân", *DİA*, İstanbul, 2010, XXXVIII, 109.

²⁵⁵ Mizzî, *Tehzîb*, XII, 5-8.

²⁵⁶ Çakan, İ. Lütfî, "Ebû Osmân en-Nehdî", *DİA*, İstanbul, 1994, X, 210.

²⁵⁷ Mizzî, *Tehzîb*, XXVIII, 251-253.

İsnâd Şeması 2:Menkîbeler 1.Hadis

B. İkinci Hadis

(5) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ [1]، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ [2]، عَنْ عَوْفٍ [3]، عَنْ أَبِي عَثْمَانَ [4]، قَالَ: سَمِعْتُ سَلْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: "أَنَا مِنْ رَامٍ هُرْمَزٍ"

Buhârî, Menâkibü'l-Ensâr 53.

Ebû Osmân en-Nehdî, Selmân'ı “Ben Rânehürmüz beldesindenim” derken işittiğini söylemiştir.

Hadisin İsnad Analizi

1. Muhammed b. Yusuf el-Buhârî (ö. ?)

Künyesi Ebû Ahmed olan Muhammed b. Yusuf onuncu tabakadandır. Cerhta'dîl âlimleri kendisi hakkında *sika* ve *sebt* terimleri kullanarak ta'dîl etmişlerdir.²⁵⁸

2. Süfyân es-Sevrî (ö. 161/777)

Künyesi Ebû Abdullah olan Süfyân es-Sevrî yedinci tabakadandır. Aslen Kûfeli olan Süfyân daha sonra Basra'ya gidip burada vefât etmiştir.²⁵⁹ Adıyla anılan fıkıh mezhebi bulunmakla birlikte, müfessir ve zahid olduğu kaydedilmektedir.²⁶⁰

²⁵⁸ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IX, 538; a.mlf, *Takrîb*, s. 911.

²⁵⁹ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, IV, 93.

²⁶⁰ Tek, Abdürrezzak, “Süfyân es-Sevrî”, *DİA*, İstanbul, 2010, XXXVIII, 28.

Kendisinden Şu'be, İbnü'l-Mübârek, Yahyâ el-Kattân gibi kişiler hadis nakletmiştir.²⁶¹ İbn Sa'd *sika, sebt, me'mûn, kesîrû'l-hadîs*,²⁶² İclî,²⁶³ İbn Ebû Hâtîm²⁶⁴ ve İbn Hibbân²⁶⁵ *sika* terimiyle râviyi ta'dîl etmişlerdir.

3. Avf b. Ebû Cemîle el-A'râbî (ö. 147/764)

Künyesi Ebü's-Selh olan Avf el-A'râbî altıncı tabakadandır. Ayrıca ona Avf es-Sâdık da denilirdi.²⁶⁶ İbn Sa'd *sika, kesîrû'l-hadîs*,²⁶⁷ İbn Ebû Hâtîm *sika, sadûk* ve *salhü'l-hadîs*,²⁶⁸ İbn Hibbân *sika*²⁶⁹ diyerek Avf'ı ta'dîl etmişlerdir.

4. Ebû Osmân en-Nehdî (bk. 4 no'lu hadis)

İsnâd Şeması 3: Menkîbeler 2.Hadis

²⁶¹ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 93.

²⁶² İbn S'ad, *et-Tabakât*, VI, 350.

²⁶³ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 410.

²⁶⁴ İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 222.

²⁶⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 401.

²⁶⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXII, 440.

²⁶⁷ İbn S'ad, *et-Tabakât*, VII, 191.

²⁶⁸ İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 15.

²⁶⁹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 296.

C. Üçüncü Hadis

(6) حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ مُدْرِكٍ [1]، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ [2]، أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ [3]، عَنْ عَاصِمِ الْأَحْوَلِ [4]، عَنْ أَبِي

عُثْمَانَ [5]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: " فَتْرَةٌ بَيْنَ عِيسَى وَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمَا وَسَلَّمَ سِتُّ مِائَةِ سَنَةٍ "

Buhârî, Menâkibü'l-Ensâr 53.

Ebû Osmân en-Nehdî'den rivâyet edildiğine göre, Selmân el-Fârisî “Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasında peygambersiz geçen müddet 600 senedir” demiştir.

Hadisn İsnad Analizi

1. Hasan b. Müdrîk es-Sedûsî (ö. ?)

Künyesi Ebû Ali olan Hasan es-Sedûsî on birinci tabakadandır. Buhârî, Nesâî ve İbn Mâce ondan rivayette bulunmuşlardır. Cerh-ta'dîl âlimleri onu *sika, sadûk, lâ be'se bihî* terimleri ile ta'dîl etmişlerdir. Ancak Ebû Dâvûd'un onun için *kezzâb* ifadesini kullandığı da rivâyet edilmiştir.²⁷⁰

2. Yahya b. Hammâd eş-Şeybânî (ö. 215/830)

Künyesi Ebû Bekir ve Ebû Muhammed olan Yahyâ b. Hammâd dokuzuncu tabakadandır. Buhârî ve Ebû Dâvûd ondan hadis nakletmişlerdir.²⁷¹ İclî,²⁷² İbn Ebû Hâtim,²⁷³ İbn Hibbân²⁷⁴ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Vaddâh b. Abdullah (ö. 176/792)

Künyesi Ebû Avâne olan Vaddâh b. Abdullah yedinci tabakadandır. *Kütüb-i sitte* müellifleri kendisinden gelen rivâyetlere kitaplarında yer vermişlerdir.²⁷⁵ Cerh ve ta'dîl âlimleri onu *sika, sebt* ve *sahîhü'l-kitâb* terimleri ile ta'dîl etmişlerdir.²⁷⁶

²⁷⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VI, 323-324; Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, I, 523; a. mlf, *el-Kâşif men lehû rivâyetün fi'l-Kütübi's-sitte*, (nşr. Muhammed Avvâme), Cidde: Müessesetü ulûmi'l-Kurân, 1413/1992, I, 330.

²⁷¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXI, 278.

²⁷² İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 350

²⁷³ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 138.

²⁷⁴ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 257.

²⁷⁵ Safedî, Selahaddin Halîl b. Ebûk b. Abdullah es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefâyât*, (nşr. Ahmed el-Arnaûd) Beyrut: Dâru İhyâi't-türâs, 1420/2000, XX, VII, 260.

²⁷⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXX, 441.

4. Âsım b. Süleyman (ö. 143/760)

Künyesi Ebû Abdurrahman olan Âsım b. Süleyman dördüncü tabakadandır. Enes b. Mâlik, İbn Sîrîn gibi zâtlardan hadis nakletmiştir. Şu'be ve Süfyân es-Sevrî gibi önemli şahsiyetler ondan hadis almışlardır.²⁷⁷ Âsım'dan gelen rivâyet sayısını İbnü'l-Medîni 57 olarak tayin etmiştir.²⁷⁸ İclî,²⁷⁹ İbn Ebû Hâtim²⁸⁰ İbn Hibbân *sika* diyerek ve Basrâ hafızlarından olduğunu söyleyerek onu ta'dîl etmişlerdir.²⁸¹

5. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis.)

İsnâd Şeması 4: Menkîbeler 3.Hadis

III. TUVALET ADABI

A. Birinci Hadis

(7) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ [1]، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ [2]، وَوَكَيْعٌ [3]، عَنِ الْأَعْمَشِ [4] ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى [5] وَاللَّفْظُ لَهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ إِبْرَاهِيمَ [6]، عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَرِيدٍ [7]، عَنِ سَلْمَانَ، قَالَ: قِيلَ لَهُ: قَدْ عَلَّمَكُمْ نَبِيِّكُمْ (ص) كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةَ، قَالَ: فَقَالَ: أَجَلٌ لَقَدْ " نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ

²⁷⁷ Buhârî *et-Târihu'l-kebir*, VI, 485.

²⁷⁸ Zehebî, *Siyer*, VI, 195.

²⁷⁹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 8.

²⁸⁰ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 343.

²⁸¹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 237.

الْقِبْلَةَ لِغَائِطٍ، أَوْ بَوْلٍ، أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِي بِالْيَمِينِ، أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِي بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِي بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ "

Müslim, Tahâret 57; Tirmizî, Tahâret 12; Ebû Dâvûd, Tahâret 4; Nesâî, Tahâret 37; İbn Mâce, Tahâret 16; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Müsned, II, 45; İbn Ebû Şeybe, Musannef, I, 274, 277, 283, 284, XIII, 145-146; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 107, 109, 112, 113, 119, 124, 129, 133.

Abdurrahmân b. Yezîd'den rivâyet edildiğine göre Selman el-Fârisî'ye "Peygamberiniz size her şeyi hattâ kazâ-i hâceti bile öğretti değil mi?" denilince o, şöyle demiştir: "Evet, gerçekten Hz. Peygamber kibleye karşı kaza-i hacet veya bevl etmekten, sağ elle, üçten az taşla ve hayvan tezeği veya kemikle taharetlenmekten bizi men etti."

Hadisin İsnad Analizi

1. Ebû Bekir b. Ebû Şeybe (ö. 235/849)

Aslen Kûfeli olan İbn Ebû Şeybe'nin ismi Abdullah b. Muhammed olarak bilinmektedir. Erken yaşlarda hadis ilmiyle meşgul olmuş daha sonra hadis, tefsir ve tarih alanlarında şöhret kazanmıştır. *el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr* isimli bir kitap tertip ettiği ve kitabın sonunda Ebû Hanîfe'ye bir reddiye yazdığı da bilinmektedir.²⁸² Bu eseri yazarken en çok faydalandığı kişiler arasında Vekî' b. Cerrâh, Yahyâ b. Saîd el-Kattân, Abdullah b. el-Mübârek, İbn Uleyye, Ebû Dâvud et-Tayâlisî, Affân b. Müslim, Yezîd b. Hârûn gibi alimler bulunmaktadır.²⁸³ Münekkîd âlimlerden İclî *sika ve hâfız*,²⁸⁴ İbn Hibbân *sika ve sebt* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.²⁸⁵

2. Muhammed b. Hâzım (ö. 195/810)

Künyesi Ebû Muâviye olan Muhammed b. Hâzım aslen Kûfelidir. Belli bir yaşta gözlerini kaybetmiş olan Ebû Muâviye, Sa'd b. Ebû Saîd el-Ensârî, Süleymân el-A'meş, Âsım el-Ahvel gibi zâtlardan hadis nakletmiştir. Kendisinden ise, İbn Ebû Şeybe,

²⁸² Yardım, Ali, "İbn Ebû Şeybe", *DİA*, **IXX**, 442-443.

²⁸³ Yatkın, Nihat, "Ebû Bekr İbn Ebû Şeybe ve Buhârî ile İlişkisi", *AÜİFD*, 2003, sy. 19, s.123.

²⁸⁴ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 57.

²⁸⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 358.

Ahmed b. Hanbel, Vekî' b. el-Cerrâh, İshak b. Râhûye gibi bu alanda önemli kişiler hadis almıştır.²⁸⁶ İbn Ebû Hâtim sika,²⁸⁷ İbn Hibbân sika, *sebt*, *mutkin*, *hafız* ifadelerini kullanarak ta'dîl ederken, İbn Hibbân onun *Mürcî* olduğunu da ileri sürmüştür.²⁸⁸

3. Vekî' b. el-Cerrâh (ö. 197/812)

Künyesi Ebû Süfyân olan Vekî' b. el-Cerrâh aslen Kûfelidir. İsmâil b. Ebû Hâlid, Süleyman el-A'meş, Süfyân es-Sevrî, İbn Avn gibi önemli kişilerden rivâyetlerde bulunmuştur. Kendisinden ise İbnü'l-Mübârek, Yahyâ b. Âdem, İbn Ebû Şeybe, Ahmed b. Hanbel gibi kişiler hadis nakletmiştir.²⁸⁹ Ehl-i hadisin otorite isimlerinden olan Vekî' b. Cerrâh'a, *Kitâbü'z-Zühd*, *Cüz fi'l-hadîs*, *Kitâbü't-Tefsîr*, *Kitâbü's-Sünen*, *Fezâilü's-sahâbe* gibi eserler isnâd edilmektedir.²⁹⁰ İclî²⁹¹ ve İbn Ebû Hâtim sika ve *sebt*,²⁹² İbn Hibbân sika, *hafız*, *mutkin* terimlerini²⁹³ kullanarak onu tevsîk etmişlerdir.

4. Süleyman b. Mihrân el-A'meş (ö. 148/765)

Künyesi Ebû Muhammed olan Süleymân b. Mihrân Kûfelidir. Ferâiz ilmi, kıraat, hadis gibi alanlarda oldukça yetkindir. Yaklaşık 4000 hadis rivâyet ettiği ileri sürülmüştür. Babası Hz. Hüseyin'in şehit edilmesine şahitlik etmiştir.²⁹⁴ Şii olduğuna dair iddialar bulunsa da bu gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü müteşeddî olan Sünnî münekkitler tarafından hiçbir şekilde Şîlik ile itham edilmemiştir.²⁹⁵ Enes b. Mâlik ve İbrâhim en-Nehâî, Mücâhid, İbn Ebû Leylâ, Velîd b. Ubâde, Saîd b. Ubeyde, Şa'bî gibi tabiûnun büyüklerinden rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise Eyyûb es-Sahtiyânî, Süleymân et-Teymî, Ebû Hanîfe, Ma'mer b. Râşid, Evzâî, Şu'be, Süfyân es-Sevrî, Ebû Muâviye, Vekî' b. el-Cerrâh, Süfyân b. Uyeyne, Yahya b. Saîd el-Kattân gibi kişiler

²⁸⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXV, 123-125.

²⁸⁷ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 248.

²⁸⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 442.

²⁸⁹ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, VIII, 179.

²⁹⁰ Özafşar, Mehmet Emin, "Vekî' b. Cerrâh, *DİA*, İstanbul, 2013, XLIII, 8-9.

²⁹¹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 241.

²⁹² İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 37-38

²⁹³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 562.

²⁹⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 331.

²⁹⁵ Uğur, Müctebâ, "A'meş", *DİA*, İstanbul, 1991, III, 54.

hadis nakletmiştir.²⁹⁶ İclî *sika, sebt*,²⁹⁷ İbn Ebû Hâtim²⁹⁸ ve İbn Hibbân²⁹⁹ *sika* terimleriyle niteleyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

5. Yahyâ b. Yahyâ en-Nisâbûrî (ö. 226/840)

Künyesi Ebû Zekeriyâ olan Yahyâ b. Yahyâ aslen Nisâbûrludur. Tâbiûnun küçüklerinden birçoğu ile karşılaşmış, Mâlik b. Enes, Leys b. Sa'd gibi zâtlardan hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Ebû Muâviye gibi kişiler hadis almıştır.³⁰⁰ İbn Maîn³⁰¹ ve İbn Ebû Hâtim³⁰² *sika* olduğunu söyleyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

6. İbrahim en-Nehâî (ö. 95/713) (bk. 3 no'lu hadis)

7. Abdurrahmân b. Yezîd en-Nehâî (ö. 83/702)

Künyesi Ebû Bekir olan Abdurrahman b. Yezîd aslen Kûfelidir. **Esves** b. Kays'ın kardeşi olan Abdurrahman, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali,³⁰³ Hz. Âişe, Selmân el-Fârisî, Ebû Mûsâ, Ebû Mes'ûd el-Ensârî gibi sahâbîlerden rivâyetlerde bulunmuştur. Kendisinden ise oğlu İbrahim b. Yezîd en-Nehâî, Mansûr b. Mu'temir gibi kişiler hadis rivâyet etmiştir.³⁰⁴ İbn Sa'd,³⁰⁵ İbn Maîn,³⁰⁶ İclî,³⁰⁷ İbn Hibbân³⁰⁸ *sika* terimi ile onu ta'dîl etmişlerdir.

B. İkinci Hadis

(8) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى [1]، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ [2]، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ [3]، عَنِ الْأَعْمَشِ [4]، وَمَنْصُورٍ [5]، عَنِ إِبْرَاهِيمَ [6]، عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ [7]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: قَالَ لَنَا الْمُشْرِكُونَ: "إِنِّي أَرَى صَاحِبَكُمْ يُعَلِّمُكُمْ

²⁹⁶ Zehebî, *Siyer*, VI, 344-345.

²⁹⁷ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 432.

²⁹⁸ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 146.

²⁹⁹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 302.

³⁰⁰ Buhârî *et-Târihu'l-kebir*, VIII, 310; Zehebî, *Siyer*, VIII, 514.

³⁰¹ Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, IV, 413.

³⁰² İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 197.

³⁰³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 175.

³⁰⁴ İbn Hacer, *Tehzîb*, VI, 299.

³⁰⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 175.

³⁰⁶ İbn Hacer, *Tehzîb*, VI, 299.

³⁰⁷ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 91.

³⁰⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 86.

حَتَّى يُعَلِّمَكُمُ الْحِرَاءَةَ، فَقَالَ: أَجَلٌ إِنَّهُ نَهَانَا أَنْ يَسْتَنْجِيَ أَحَدُنَا بِيَمِينِهِ، أَوْ يَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ، وَنَهَى عَنِ الرُّوْثِ
وَالْعِظَامِ، وَقَالَ: لَا يَسْتَنْجِيَ أَحَدُكُمْ بِدُونِ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ "

Müslim, Tahâret 57; Tirmizî, Tahâret 12; Ebû Dâvûd, Tahâret 4; Nesâî, Tahâret 37; İbn Mâce, Tahâret 16; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Müsned, II, 45; İbn Ebû Şeybe, Musannef, I, 274, 277, 283, 284, XIII, 145-146; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 107, 109, 112, 113, 119, 124, 129, 133.

Abdurrahmân b. Yezîd'in rivâyet ettiğine göre Selmân el-Fârisî şöyle demiştir: "Müşrikler bize 'Görüyoruz ki Peygamberiniz size her şeyi hatta kazâ-i hâceti bile öğretti' dediler. Selmân "Evet, gerçekten Hz. Peygamber sağ elle taharetlenmekten, kazâ-i hâcet esnasında kibleye karşı yönelmekten, hayvan tezeği ve kemikle temizlenmekten men etti ve sizden birisi üçten az taşla taharetlenmesin" dedi.

Hadisin İsnad Analizi

1. Muhammed b. Müsennâ (ö. 252/866)

Künyesi Ebû Mûsâ olan Muhammed b. Müsennâ Basralıdır. Süfyân b. Uyeyne, Abdullah b. Nümeyr, Abdurrahmân b. Mehdî, Muâz b. Muâz, Mu'temir b. Süleymân, Vekî' b. el-Cerrâh, Velîd b. Müslim, Yahyâ b. Saîd el-Kattân gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce, Ebû Hâtim gibi şahıslar hadis almıştır. İbn Maîn sika, Ebû Hâtim *sâlihü 'l-hadîs, sadûk*, Nesâî *lâ be 'se bihî*,³⁰⁹ İbn Hibbân *sika*³¹⁰ ifadeleriyle ta'dîl etmişlerdir.

2. Abdurrahmân b. Mehdî el-Anberî (ö. 138/813)

Künyesi Ebû Saîd olan Abdurrahmân Basralıdır.³¹¹ İdrâk ettiği sabit olmamakla birlikte sahâbeden hadis naklettiğine dair rivâyetler mevcuttur.³¹² Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Süleymân b. Kesîr, Şu'be b. el-Haccâc, Abdullah b. el-Mübârek, Mâlik b. Enes, Ebû Avâne gibi zâtlardan rivâyetlerde bulunmuştur. Kendisinden ise İshâk b. Râhûye, Ebû Hayseme Züheyr b.

³⁰⁹ Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, XXVI, 359-363.

³¹⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 111.

³¹¹ Buhârî *et-Târîhu 'l-kebîr*, V, 354.

³¹² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 373.

Harb, İbn Ebû Şeybe, Ali b. el-Medîni, Yahyâ b. Maîn gibi kişiler hadis almıştır.³¹³ İbn Ebû Hâtim³¹⁴ ve İbn Hibbân³¹⁵ *sika* terimiyle niteleyerek ta'dîl etmişlerdir.

3. Süfyân es-Sevrî (ö. 161/777) (bk. 5 no'lu hadis)
4. Süleyman b. Mihrân el-A'meş (ö. 148/765) (bk. 7 no'lu hadis)
5. Mansûr b. Mu'temir es-Sülemî (ö. 132/149) (bk. 3 no'lu hadis)
6. İbrâhim en-Nehaî (ö. 96/714) (bk. 3 no'lu hadis)
7. Abdurrahman b. Yezîd en-Nehaî (ö. 83/702) (bk. 7 no'lu hadis)

C. Üçüncü Hadis

(9) حَدَّثَنَا هَنَّادٌ [1]، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ [2]، عَنِ الْأَعْمَشِ [3]، عَنِ إِبْرَاهِيمَ [4]، عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ [5]، قَالَ: قِيلَ لِسَلْمَانَ: قَدْ عَلَّمَكُمْ نَبِيِّكُمْ (ص) كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْحِرَاءَةِ، فَقَالَ سَلْمَانُ: " أَجَلٌ، نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ، وَأَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ يَسْتَنْجِيَ أَحَدُنَا بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ"

Müslim, Tahâret 57; Tirmizî, Tahâret 12; Ebû Dâvûd, Tahâret 4; Nesâi, Tahâret 37; İbn Mâce, Tahâret 16; Tayâlisî, Müsned, II, 45; İbn Ebû Şeybe, Musannef, I, 274, 277, 283, 284, XIII, 145-146; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 107, 109, 112, 113, 119, 124, 129, 133.

Abdurrahmân b. Yezîd'in rivâyet ettiğine göre Selman el-Fârisî'ye "Peygamberiniz size her şeyi hattâ kazâ-i hâceti bile öğretmiş öyle mi?" denilince o, "Evet, gerçekten Hz. Peygamber kıbleye karşı kaza-i hacet veya bevl etmekten, sağ elle, üçten az taşla ve hayvan tezeği veya kemikle taharetlenmekten bizi men etti" cevabını vermiştir.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Hennâd b. Serî et-Temîmî (ö. 243/857)

³¹³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VII, 430-435.

³¹⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 289.

³¹⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 373.

Künyesi Ebû's-Serî olan Hennâd aslen Kûfelidir.³¹⁶ Süfyân b. Uyeyne, Abdullah b. el-Mübârek, Abdullah b. Nümeyr, Ubeyde b. Humeyd, Vekî' b. el-Cerrâh, Yahyâ b. Maîn, Ebû Muâviye gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Buhârî, Ebû Hâtim, Ebû Zür'a gibi zâtlar hadis almıştır.³¹⁷ İbn Ebû Hatim *sadûk* terimiyle nitelerken³¹⁸ İbn Hibbân *sika* raviler arasında zikretmiştir.³¹⁹

2. **Muhammed b. Hâzım (ö. 195/810)** (bk. 7 no'lu hadis)
3. **Süleyman b. Mihrân el-A'meş (ö. 148/765)** (bk. 7 no'lu hadis)
4. **İbrahim en-Nehâî (ö. 95/713)** (bk. 3 no'lu hadis)
5. **Abdurrahman b. Yezîd en-Nehâî (ö. 83/702)** (bk. 7 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.³²⁰

D. Dördüncü Hadis

(10) حَدَّثَنَا مُسَدَّدُ بْنُ مُسْرَهْدٍ [1]، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ [2]، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ إِبْرَاهِيمَ [3]، عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَرِيدٍ، عَنِ سَلْمَانَ [4]، قَالَ: قِيلَ لَهُ: لَقَدْ عَلَّمَكُمْ نَبِيُّكُمْ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةَ، قَالَ: أَجَلٌ، لَقَدْ نَهَانَا (ص) أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ، وَأَنْ لَا نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ، وَأَنْ لَا يَسْتَنْجِيَ أَحَدُنَا بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، أَوْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيْعٍ أَوْ عَظْمٍ "

Müslim, Tahâret 57; Tirmizî, Tahâret 12; Ebû Dâvûd, Tahâret 4; Nesâî, Tahâret 37; İbn Mâce, Tahâret 16; Tayâlisî, Müsned, II, 45; İbn Ebû Şeybe, Musannef, I, 176, 178, 181, 182; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 107, 109, 112, 113, 119, 124, 129, 133.

Abdurrahmân b. Yezîd'den rivâyet edildiğine göre Selmân'a “Peygamberiniz size her şeyi hattâ kazâ-i hâceti bile öğretmiş değil mi?” denilince o, “Evet, gerçekten Hz. Peygamber kıbleye karşı kaza-i hacet veya bevl etmekten, sağ elle, üçten az taşla ve hayvan tezeği veya kemikle taharetlenmekten bizi men etti” cevabını vermiştir.

Hadisin İsnâd Analizi

³¹⁶ Buhârî *et-Târihu'l-kebîr*, VIII, 248.

³¹⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXX, 311-312.

³¹⁸ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 120.

³¹⁹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 246.

³²⁰ Tirmizî, *Tahâret 12*, (Elbânî), s. 15.

1. Müsedded b. Müserhed el-Esedî (ö. 228/842)

Künyesi Ebü'l-Hasan olan Müsedded Basralıdır.³²¹ Hammâd b. Zeyd, Ebü'l-Esved Humeyd b. Esved, Süfyân b. Uyeyne, Îsâ b. Yunus, Ebû Muaviye, Mu'temir b. Süleymân, Ebû Avâne, Vekî' b. el-Cerrâh, Yahyâ b. Saîd el-Kattân gibi şahsiyetlerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Buhârî, Ebû Dâvûd, Ebû Hâtim, Ebû Zür'a gibi kişiler hadis almıştır.³²² Yahyâ b. Maîn sadûk,³²³ İclî,³²⁴ İbn Ebû Hâtim,³²⁵ İbn Hibbân³²⁶ sika diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

2. Muhammed b. Hâzım (ö. 195/810) (bk. 7 no'lu hadis)

3. Süleyman b. Mihrân el-A'meş (ö. 148/765) (bk. 7 no'lu hadis)

4. İbrahim en-Nehâî (ö. 95/713) (bk. 3 no'lu hadis)

5. Abdurrahman b. Yezîd en-Nehâî (ö. 83/702) (bk. 7 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis isnad bakımından sahihtir.³²⁷

E. Beşinci Hadis

(11) أَحْبَبْنَا إِسْحَاقَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ [1]، قَالَ: أَنْبَأَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ [2]، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ [3]، عَنْ

إِبْرَاهِيمَ [4]، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ [5]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: قَالَ لَهُ رَجُلٌ: إِنَّ صَاحِبَكُمْ لَيَعْلَمُكُمْ حَتَّى

الْحِرَاءَةَ. قَالَ: أَجَلٌ " نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ أَوْ نَسْتَنْجِيَ بِأَيْمَانِنَا أَوْ نَكْتَفِي بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ "

Müslim, Tahâret 57; Tirmizî, Tahâret 12; Ebû Dâvûd, Tahâret 4; Nesâî, Tahâret 37; İbn Mâce, Tahâret 16; Tayâlisî, Müsned, II, 45; İbn Ebû Şeybe, Musannef, I, 274, 277, 283, 284, XIII, 145-146; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 107, 109, 112, 113, 119, 124, 129, 133.

Abdurrahmân b. Yezîd'in Selmân el-Fârisî'den rivâyet ettiğine göre Selmân el-Fârisî'ye "Peygamberiniz size her şeyi hattâ kazâ-i hâceti bile öğretmiş değil mi?"

³²¹ İbn S'ad, *et-Tabakât*, VII, 224; Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, VIII, 72.

³²² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XX, VII, 444-446.

³²³ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 438.

³²⁴ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 272.

³²⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 438.

³²⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 438.

³²⁷ Ebû Dâvud, *Tahâret 4*, (Arnaûd), I, 57.

deyince, Selmân el-Fârisî “Evet, gerçekten Hz. Peygamber kibleye karşı kaza-i hacet veya bevl etmekten, sağ elle, üçten az taşla taharetlenmekten bizi men etti” cevabını vermiştir.

Hadisin İsnâd Analizi

1. İshâk b. İbrâhim (ö. 238/852) (bk. 3 no’lu hadis)
2. Muhammed b. Hâzım (ö. 195/810) (bk. 7 no’lu hadis)
3. Süleyman b. Mihrân el-A‘meş (ö. 148/765) (bk. 7 no’lu hadis)
4. İbrahim en-Nehâî (ö. 95/713) (bk. 3 no’lu hadis)
5. Abdurrahman b. Yezîd en-Nehâî (ö. 83/702) (bk. 7 no’lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.³²⁸

F. Altıncı Hadis

(12) أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ [1]، وَشُعَيْبُ بْنُ يُونُسَ [2] وَاللَّفْظُ لَهُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَهْدِيٍّ [3]، عَنْ سَفِيَّانَ [4]، عَنْ مَنْصُورٍ [5]، وَالْأَعْمَشُ [6]، عَنْ إِبْرَاهِيمَ [7]، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ [8]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: قَالَ الْمَشْرُكُونَ: إِنَّا لَنَرَى صَاحِبَكُمْ يُعَلِّمُكُمْ الْحِرَاءَةَ، قَالَ: أَجَلٌ " نَهَانَا أَنْ يَسْتَنْجِيَ أَحَدُنَا بِيَمِينِهِ وَيَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ، وَقَالَ: لَا يَسْتَنْجِيَ أَحَدُكُمْ بِدُونِ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ "

Müslim, Tahâret 57; Tirmizî, Tahâret 12; Ebû Dâvûd, Tahâret 4; Nesâî, Tahâret 37; İbn Mâce, Tahâret 16; Tayâlisî, Müsned, II, 45; İbn Ebû Şeybe, Musannef, I, 274, 277, 283, 284, XIII, 145-146; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 107, 109, 112, 113, 119, 124, 129, 133.

Selmân el-Fârisî’den rivâyet edildiğine göre müşrikler “Görüyoruz ki Peygamberiniz size her şeyi hattâ kazâ-i hâceti bile öğretmiş” deyince Selmân el-Fârisî “Evet, gerçekten Hz. Peygamber sağ elle taharetlenmekten ve kibleye karşı kaza-i hacetten men etti ve sizden birisi üçten az taşla taharetlenmesin dedi” demiştir.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Amr b. Ali (ö. 249/863)

³²⁸ Elbânî, *Sahîhü Süneni ’n-Nesâî*, I, 24.

Künyesi Ebû Hafs olan Amr b. Ali el-Fellâs Basralıdır.³²⁹ Süfyân b. Uyeyne, Süleymân b. Harb, Abdullah b. Nümeyr, Muâz b. Muâz el-Anberî, Mu‘temir b. Süleymân, Yahyâ b. Saîd el-Kattân gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce gibi muhaddisler hadis nakletmiştir.³³⁰ İbn Ebû Hâtim *sadûk* temiyile nitelerken,³³¹ İbn Hibbân onu *sika* râviler arasında zikretmiştir.³³²

2. Şuayb b. Yusûf (ö. ?)

Künyesi Ebû Amr olan Şuayb b. Yusuf Mısırlıdır.³³³ Süfyân b. Uyeyne, Abdurrahmân b. Mehdî, Yahyâ b. Saîd el-Kattân, Yezîd b. Hârûn gibi zâtlardan hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Nesâî, Ebû Hâtim er-Râzî, Ebû Zür‘a gibi muhaddisler hadis almıştır.³³⁴ Nesâî *sika*,³³⁵ İbn Ebû Hâtim *sadûk* terimleriyle nitelemişlerdir.³³⁶

3. Abdurrahmân b. Mehdî el-Anberî (ö. 138/813) (bk. 8 no’lu hadis)

4. Süfyân es-Sevrî (ö. 161/777) (bk. 5 no’lu hadis)

5. Mansûr b. Mu‘temir es-Sülemî (ö. 132/149) (bk. 3 no’lu hadis)

6. Süleyman b. Mihrân el-A‘meş (ö. 148/765) (bk. 7 no’lu hadis)

7. İbrâhim en-Nehâî (ö. 96/714) (bk. 3 no’lu hadis)

8. Abdurrahman b. Yezîd en-Nehâî (ö. 83/702) (bk. 7 no’lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.³³⁷

G. Yedinci Hadis

(13) حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ [1]، حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ [2]، عَنِ الْأَعْمَشِ [3]. ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ [4]، حَدَّثَنَا

عَبْدُ الرَّحْمَنِ [5]، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ [6]، عَنِ مَنصُورٍ [7]، وَالْأَعْمَشِ [8]، عَنِ إِبْرَاهِيمَ [9]، عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ

³²⁹ Buhârî *et-Târihu'l-kebir*, VI, 355.

³³⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXII, 163-165.

³³¹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 249.

³³² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 487.

³³³ İbn Hacer, *Tehzîb*, IV, 358.

³³⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XII, 538-539.

³³⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XII, 538.

³³⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 353.

³³⁷ Elbânî, *Sahîhü Süneni'n-Nesâî*, I, 26.

يُرِيدُ [10]، عَنْ سَلْمَانَ ، قَالَ: قَالَ لَهُ بَعْضُ الْمُشْرِكِينَ وَهُمْ يَسْتَهْزِئُونَ بِهِ: إِنِّي أَرَى صَاحِبَكُمْ يُعَلِّمُكُمْ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْحِرَاءِ، قَالَ: أَجَلٌ، " أَمَرْنَا أَنْ لَا نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ، وَلَا نَسْتَنْجِيَ بِأَيْمَانِنَا، وَلَا نَكْتَفِي بِدُونَ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ لَيْسَ فِيهَا رَجِيعٌ، وَلَا عَظْمٌ "

Müslim, Tahâret 57; Tirmizî, Tahâret 12; Ebû Dâvûd, Tahâret 4; Nesâî, Tahâret 37; İbn Mâce, Tahâret 16; Tayâlisî, Müsned, II, 45; İbn Ebû Şeybe, Musannef, I, 274, 277, 283, 284, XIII, 145-146; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 107, 109, 112, 113, 119, 124, 129, 133.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre bazı müşrikler küçümseyerek ona şöyle demişlerdir: "Arkadaşınız size her şeyi hattâ kazâ-i hâceti bile öğretmiş." Selmân el-Fârisî "Evet, gerçekten bize kaza-i hâcet sırasında kibleye yönelmemeyi, sağ elle ve içinde kemik ile hayvan tezeği bulunmayan üçten az taşla taharetlenmemeyi emretti demiştir."

Hadisin İsnâd Analizi

1. Ali b. Muhammed (ö. 233/847)

Künyesi Ebû'l-Hasan olan Ali b. Muhammed Kûfelidir. Kazvîn ve Rey'de de ikamet etmiştir. İbn Uyeyne, Abdullah b. Nümeyr, Vekî' b. el-Cerrâh, Velîd b. Ukbe, Ebû Muâviye gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise İbn Mâce, Ebû Hâtim er-Râzî, Ya'kûb b. Yusuf el-Kazvînî hadis almıştır.³³⁸ İbn Ebû Hâtim³³⁹ ve İbn Hibbân³⁴⁰ onu *sika* diyerek ta'dîl etmişlerdir.

2. Vekî' b. el-Cerrâh (ö. 197/812) (bk. 7 no'lu hadis)

3. Süleyman b. Mihrân el-A'meş (ö. 148/765) (bk. 7 no'lu hadis)

4. Muhammed b. Beşşâr (ö. 252/866)

Künyesi Ebû Bekir olan Muhammed b. Beşşâr Basralıdır.³⁴¹ Abdurrahmân b. Mehdî, Affân b. Müslim, Muâz b. Muâz, Mu'temir b. Süleymân, Vekî' b. el-Cerrâh, Yahyâ b. Hammâd, Yahyâ b. Saîd el-Kattân gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden

³³⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXI, 120-122.

³³⁹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 202.

³⁴⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 467.

³⁴¹ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, I, 49.

ise Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce, Ebû Zür‘a, Ebû Hâtim gibi zâtlar hadis nakletmişlerdir.³⁴² İclî *sika*,³⁴³ İbn Ebû Hâtim *sadûk*,³⁴⁴ İbn Hibbân *sika*³⁴⁵ diyerek onu ta‘dîl etmişlerdir.

5. Abdurrahmân b. Mehdî el-Anberî (ö. 138/813) (bk. 8 no’lu hadis)

6. Süfyân es-Sevrî (ö. 161/777) (bk. 5 no’lu hadis)

7. Mansûr b. Mu‘temir es-Sülemî (ö. 132/149) (bk. 3 no’lu hadis)

8. Süleyman b. Mihrân el-A‘meş (ö. 148/765) (bk. 7 no’lu hadis)

9. İbrâhim en-Nehâî (ö. 96/714) (bk. 3 no’lu hadis)

10. Abdurrahman b. Yezîd en-Nehâî (ö. 83/702) (bk. 7 no’lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.³⁴⁶

---

³⁴² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIV, 511-513.

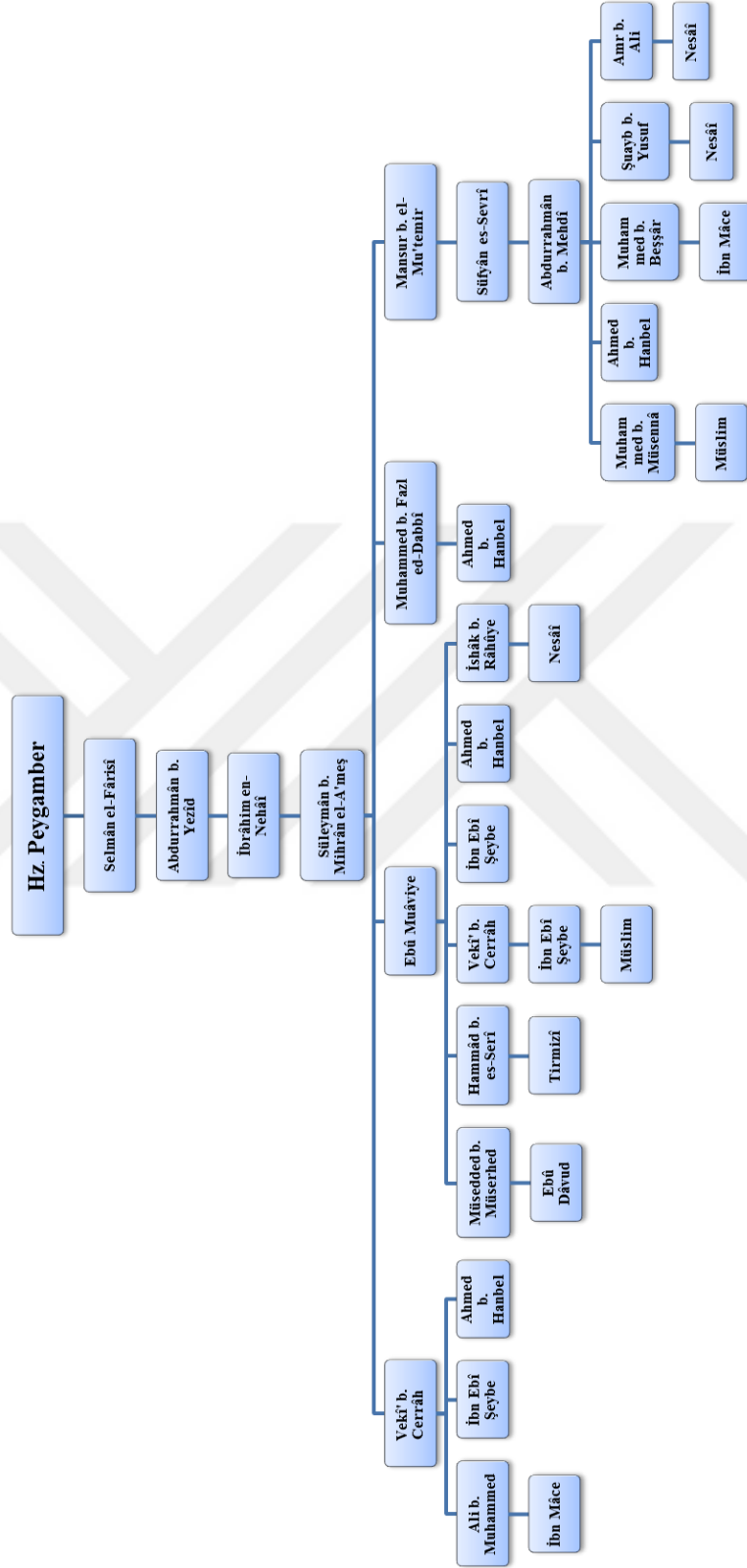
³⁴³ İclî, *Ma‘rifetü's-sikât*, II, 232.

³⁴⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta‘dîl*, VII, 214.

³⁴⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 111.

³⁴⁶ İbn Mâce, Tahâret 16, (Arnaûd), I, 210.

İsnâd Şeması 5: Tuvalet Adabı

IV. EMİRLİK VE CİHAD

A. Birinci Hadis

(14) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بَهْرَامِ الدَّارِمِيُّ [1]، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ [2]، حَدَّثَنَا لَيْثُ يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ [3]، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى [4]، عَنْ مَكْحُولٍ [5]، عَنْ شُرْحَبِيلِ بْنِ السَّمْطِ [6]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ: " رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ، وَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ، وَأُجْرِي عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَأَمِنَ الْفِتَانَ ".

Müslim, İmâre, 163; Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd, 26, Nesâî, Cihâd, 39; Abdürrezzâk, Musannef, V, 281, 282, 283; İbn Ebû Şeybe, Musannef, VII, 43, 53; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 130, 132, 138.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre o, Hz. Peygamber'i şöyle buyururken işitmiştir: "Bir gün bir gece serhat bekçiliği bir ayın orucu ile teravihinden daha hayırlıdır. Ölürse, dünyada iken yaptığı ameli ve rızkı onun üzerine yazılmaya devam eder. Fitneciden de emin olur."

Hadisin İsnad Analizi

1. Abdullah b. Abdurrahmân ed-Dârîmî (ö. 255/868)

Künyesi Ebû Muhammed olan Abdullah b. Abdurrahmân Bağdat ve Semerkand beldelerinde ikamet etmiştir. Âdem b. Ebû İyâs, İshak b. İsa, Esved b. Âmir, Zekeriyâ b. Adî, Saîd b. Muğîre, Süleymân b. Harb, Abdullah b. Yahyâ es-Sekafî, Abdân b. Osmân el-Mervezî, Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî, Yahyâ b. Hammâd, Yahyâ b. Yahyâ gibi zâtlardan rivâyetlerde bulunmuştur. Kendisinden ise Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, İshak b. İbrâhîm, Hasan b. Sabbâh, Ebû Zür'a, Ebû Saîd el-Cezerî, Ebû Hâtim er-Râzî hadis nakletmişlerdir. Ahmed b. Hanbel, Nuaym b. Nuaym, İshak b. İbrâhîm, Muhammed b. Beşşâr gibi kişiler *hıfz*, *İtkân* ve *güvenilirlik* yönünden onu övmüş ve *imâm* olarak kabul etmişler,³⁴⁷ İbn Hibbân kendisini *sika* raviler arasında saymıştır.³⁴⁸

2. Hişâm b. Abdülmelik el-Bâhilî (ö. 227/841)

³⁴⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XV, 210-214.

³⁴⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 364.

Künyesi Ebü'l-Velîd olan Hişâm b. Abdülmelik aslen Basralıdır. Hişâm b. Abdülmelik, İbrâhîm b.Sa'd, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Süfyân b. Uyeyne, Süleymân b. Muğîre, Şu'be b. el-Haccâc, Leys b. Sa'd, Mâlik b. Enes, Ebû Avâne, Ebû Muâviye gibi şahsiyetlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhârî, Ebû Dâvûd, İshak b. Râhûye, Ebû Hayseme, Ebû Zür'a, Muhammed b. Beşşâr, İbn Sa'd, gibi zâtlar hadis nakletmişlerdir.³⁴⁹ İclî *sika* ve *sebt*,³⁵⁰ İbn Ebû Hâtîm *sika*, *sebt* ve *mutkin*,³⁵¹ İbn Hibbân *sika*³⁵² olduğunu söyleyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Leys b. Sa'd el-Fehmî (ö. 175/791)

Künyesi Ebû Hâris olan Leys b. Sa'd aslen Mısırlıdır. Ancak İsbahânî olduğu da söylenmiştir.³⁵³ Kaynaklarda el-İmâmü'l-hâfiz, şeyhülislâm gibi sıfatlarla anılan Leys b. Sa'd'ın toplamda 361 hadis rivâyet ettiği kaydedilmiştir.³⁵⁴ Ayrıca fıkıhta da önde gelen Leys *el-Musannef*, *Kitâbü't-Târih* ve *Kitâbü Mesâilî'l-fıkıh* adlı eserler kaleme almıştır.³⁵⁵ Eyyûb b. Mûsâ, Ca'fer b. Rebîa, Hasan b. Sevbân, Saîd b. Ebû Saîd el-Makbûrî, Atâ b. Ebû Rabâh, Amr b. el-Hâris, Muhammed b. Aclân, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî gibi zâtlardan rivâyetlerde bulunmuştur. Kendisinden ise Âdem b. Ebû İyâs, Haccâc b. Muhammed, Saîd b. Şurahbîl, Saîd b. Kesîr, Abdullah b. Lehîa, İbnü'l-Mübârek, Kuteybe b. Saîd, Hişâm b. Abdülmelik gibi kişiler hadis nakletmişlerdir.³⁵⁶ İclî *sika*,³⁵⁷ İbn Ebû Hâtîm *sika* ve *sadûk*³⁵⁸ diyerek onu tevsik etmişlerdir.

4. Eyyûb b. Mûsâ el-Kuraşî (ö. 132/749)

Künyesi Ebû Mûsâ olan Eyyûb b. Mûsâ aslen Mekkelidir. Benî Ümeyye kabilesine mensuptur. Belli bir dönem Tâif'te valilik yapmıştır.³⁵⁹ Saîd b. Saîd el-

³⁴⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXX, 223-229.

³⁵⁰ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 330.

³⁵¹ İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 66.

³⁵² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 571.

³⁵³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIV, 255-260.

³⁵⁴ Cirit, Hasan, "Hicrî II. Asır Muhaddis ve Fakihlerinden Leys b. Sa'd, İlmî Kişiliği ve Eserleri", *MÛİFD*, 2000, sy. 18, s. 194.

³⁵⁵ Cirit, "Hicrî II. Asır Muhaddis ve Fakihlerinden Leys b. Sa'd, İlmî Kişiliği ve Eserleri", s. 199.

³⁵⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIV, 255-260.

³⁵⁷ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 236.

³⁵⁸ İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 179.

³⁵⁹ İbn S'ad, *et-Tabakât*, V, 369.

Makbûrî, dedesi Saîd b. Âs, Atâ b. Ebû Rabâh, Nâfi' gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Süfyân es-Sevrî, İbn Uyeyne, Dahhâk b. Osmân, Abdullah b. Âmir, Amr b. Hâris, Leys b. Sa'd, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî hadis nakletmişlerdir.³⁶⁰ İclî³⁶¹ ve İbn Hibbân³⁶² *sika* olduğunu söyleyerek ta'dîl etmişlerdir.

5. Mekhûl b. Ebû Müslim eş-Şâmî (ö. 112/730)

Ebû Abdullah, Ebû Eyyûb, Ebû Mûsâ gibi farklı künyelerle anılan Mekhûl aslen Şamlıdır. Hz. Peygamber ve Ebû Hureyre, Übey b. Ka'b, Sevbân ve Hz. Âişe gibi sahâbîlerden mürsel nakillerde bulunmuştur. Aynı şekilde Enes b. Mâlik, Şurahbîl b. Sımt, Saîd b. el-Müseyyeb, Ümmü'd-Derdâ, Ebû Seleme gibi zâtlardan hadis nakletmiştir. Kendisinden ise İbn Şihâb ez-Zührî, İbn Aclân, Kays b. Sa'd, Sâbit b. Sevbân, Temîm b. Atıyye, Muhammed b. İshâk, Ebû Amr el-Evzâî, Abdurrahmân b. Yezîd b. Câbir, Abdurrahmân b. Yezîd b. Temîm, İkrime gibi şahsiyetler hadis almıştır. Mervân b. Muhammed, Şam ehlinin en iyi fıkıh âlimi olduğunu, Ebû Hâtim ise kendisinden daha fakih birisini görmediğini ifade etmiştir.³⁶³ İclî, İbn Hibbân gibi münekkit âlimler onun *sika* olduğunu söylemiş, *Kütüb-i sitte* yazarlarından, Buhârî, Müslim, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce onun rivâyetlerine kitaplarında yer vermişlerdir.³⁶⁴

6. Şurahbîl b. Sımt el-Kindî (ö. 40/660)

Künyesi Ebû Yezîd ve Ebû Sımt olan Şurahbîl, Şam ve Hıms'ta ikâmet etmiştir. Kendisi Hıms'ı fethedip taksimât yapan kişidir.³⁶⁵ Hz. Peygamber ile görüşmesi ihtilâflı olmakla birlikte Hz. Peygamber'den ve Selmân el-Fârisî, Ubâde b. Sâmit, Hz. Ömer, Ka'b b. Mürre gibi sahâbelerden rivâyetlerde bulunmuştur. Kendisinden ise Hâlid b. Yezîd, Hâlid b. Ma'dân, Şureyh b. Ubeyd, Amr b. Esved, Mekhûl gibi zâtlar hadis almıştır. Nesâî³⁶⁶ ve İbn Hibbân³⁶⁷ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

³⁶⁰ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, I, 422; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, I, 494-495.

³⁶¹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 241.

³⁶² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 53.

³⁶³ Zehebî, *Siyer*, V, 473-474.

³⁶⁴ Kaya, Eyyûb Sabri, "Mekhûl b. Ebû Müslim", *DİA*, İstanbul, 2003, XXXVIII, 252.

³⁶⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 309.

³⁶⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXII, 418-420.

³⁶⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 364.

B. İkinci Hadis

(15) حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ [1]، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ [2]، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ [3]، قَالَ:

مَرَّ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ بِشُرْحِبِيلِ بْنِ السَّمْطِ وَهُوَ فِي مُرَابِطٍ لَهُ، وَقَدْ شَقَّ عَلَيْهِ وَعَلَى أَصْحَابِهِ، قَالَ: أَلَا أُحَدِّثُكَ يَا ابْنَ

السَّمْطِ بِحَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) (قَالَ: بَلَى، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ: " رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

أَفْضَلُ، وَرُبَّمَا قَالَ: خَيْرٌ، مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ، وَمَنْ مَاتَ فِيهِ وَفِي فِتْنَةِ الْقَبْرِ، وَتَمَّى لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

Müslim, İmâre, 163; Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd, 26, Nesâî, Cihâd, 39; Abdürrezzâk, Musannef, V, 281, 282, 283; İbn Ebû Şeybe, Musannef, VII, 43, 53; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 130, 132, 138.

Muhammed b. el-Münkedir'den rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârîsî, Şurahbîl b. Sımt serhat bekçiliği yaparken bu iş ona ve arkadaşlarına ağır geldiği esnada Şurahbîl'e uğrayıp şöyle demiştir: “İbnü's-Sımt! Sana Hz. Peygamber'den duyduğum bir hadisi söyleyeyim mi?” İbnü's-Sımt “Tabi ki” demiştir. Selmân Hz. Peygamber'i “Allah yolunda bir gün serhat bekçiliği yapmak bir ayı oruçlu ve ibadetle geçirmekten daha faziletlidir (veya hayırlıdır). Serhat bekçiliği yaparken ölen kabir fitnesinden korunur ve ameli kıyamete kadar yazılmaya devam eder” buyururken işittim demiştir.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Muhammed b. Ebû Ömer el-Adenî (ö. 243/857)

Künyesi Ebû Abdullah olan İbn Ebû Ömer Kûfe'de ikâmet etmiştir.³⁶⁸ Süfyân b. Uyeyne, Abdürrezzâk b. Hemmâm, Ebû Muâviye, Muhammed b. Hâzım, Mu'temir b. Süleymân, Velîd b. Müslim gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce gibi muhaddisler hadis nakletmişlerdir.³⁶⁹ İbn Ebû Hâtim *sadûk*³⁷⁰, İbn Hibbân *sika*³⁷¹ terimiyle nitelemişlerdir.

2. Süfyân b. Uyeyne (ö. 198/813)

³⁶⁸ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, I, 165.

³⁶⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVI, 639-641.

³⁷⁰ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 124.

³⁷¹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 98.

Künyesi Ebû Muhammed olan Süfyân b. Uyeyne Kûfelidir. Mekke’de ikâmet etmiştir.³⁷² Hadis alanında otoritelerden biri olan İbn Uyeyne günümüze kadar ulaşan bir hadis cüzüne sahiptir.³⁷³ Esved b. Kays, Humejd et-Tavîl, Süfyân es-Sevrî, Süleymân el-Ahvel, Süleymân et-Teymî, A‘meş, Şu‘be b. el-Haccâc, Abdullah b. Dînâr, Amr b. Dînâr, Muhammed b. Aclân, Ma‘mer b. Râşid, Hişâm b. Urve gibi zâtlardan hadis almıştır. Kendisinden ise Şu‘be b. el-Haccâc, Süfyân es-Sevrî, Hammâd b. Zeyd, Abdullah b. el-Mübârek, Mu‘temir b. Süleymân, Vekî‘ b. el-Cerrâh, Abdürrezzâk b. Hemmâm, Ali b. el-Medîni, Züheyr b. Harb, İshâk b. Râhûye, Kuteybe b. Saîd ve Ahmed b. Hanbel gibi muhaddisler hadis nakletmişlerdir.³⁷⁴ İclî *sika* ve *sebt*,³⁷⁵ İbn Ebû Hâtim *sebt*,³⁷⁶ İbn Hibbân *sika*³⁷⁷ terimleriyle onu ta‘dîl etmişlerdir.

3. Muhammed b. el-Münkedir (ö. 130/747)

Ebû Abdullah Muhammed b. el-Münkedir Medîneli olup âbid bir kişiliğe sahiptir.³⁷⁸ Ebû Bekir ismiyle de künyelenen İbnü’l-Münkedir, Teymî, Kuraşî ve Medenî nisbeleri ile bilinir.³⁷⁹ Selmân el-Fârisî, Âmir b. Sa‘d b. Ebû Vakkâs, Abdullah b. ez-Zübeyr, Abdullah b. Abbâs, Urve b. ez-Zübeyr, Muhammed b. Ka‘b, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Ebû Hureyre ve Hz. Âişe gibi sahâbîlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Üsâme b. Zeyd, Eyyûb es-Sahtiyânî, Ca‘fer es-Sâdık, Hassân b. Atıyye, Amr b. Dînâr, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, Hişâm b. Urve, Ma‘mer b. Râşid, Şu‘be b. el-Haccâc, Süfyân es-Sevrî, İbn Uyeyne, Ebû Avâne, Mâlik b. Enes, Dahhâk b. Osmân gibi kişiler hadis nakletmişlerdir.³⁸⁰ İclî *sika*,³⁸¹ İbn Ebû Hâtim *hâfız* ve *sika*,³⁸² İbn Hibbân *sika*³⁸³ terimleriyle onu ta‘dîl etmişlerdir.

³⁷² Buhârî *et-Târihu’l-kebir*, IV, 94.

³⁷³ Evgin, A. Kadir, “Süfyân b. Uyeyne ve Hadis Cüz’ü”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2003, sy. 3, s. 1.

³⁷⁴ Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, XI, 178-188.

³⁷⁵ İclî, *Ma’rifetü’s-sikât*, I, 417.

³⁷⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, IV, 226.

³⁷⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 403

³⁷⁸ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, V, 357.

³⁷⁹ Buhârî *et-Târihu’l-kebir*, I, 219.

³⁸⁰ Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, XXVI, 504-507.

³⁸¹ İclî, *Ma’rifetü’s-sikât*, II, 254.

³⁸² İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, VIII, 98.

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.³⁸⁴

C. Üçüncü Hadis

(16) قَالَ: الْحَارِثُ بْنُ مَسْكِينٍ [1] قِرَاءَةً عَلَيْهِ وَأَنَا أَسْمَعُ، عَنْ ابْنِ وَهْبٍ [2]، أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ شُرَيْحٍ [3]، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ الْحَارِثِ [4]، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ عُقَيْبَةَ [5]، عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ السَّمِطِ [6]، عَنْ سَلْمَانَ الْحَضِرِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) قَالَ: " مَنْ رَابَطَ يَوْمًا وَلَيْلَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ، كَانَ لَهُ كَأَجْرِ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ، وَمَنْ مَاتَ مُرَابِطًا أُجْرِي لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ مِنَ الْأَجْرِ، وَأُجْرِي عَلَيْهِ الرِّزْقُ، وَأَمِنَ مِنَ الْمَتَانِ "

Müslim, İmâre, 163; Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd, 26, Nesâî, Cihâd, 39; Abdürrezzâk, Musannef, V, 281, 282, 283; İbn Ebû Şeybe, Musannef, VII, 43, 53; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 130, 132, 138.

Selmân el-Fârisî'nin rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Bir gün ve gece Allah yolunda serhat bekçiliği yapan kimse bir ayı oruçlu ve ibâdetle geçirmiş gibi sevâp alır. Serhat bekçiliği yaparken ölen kimsenin ise sevâbı ile rızkı bu şekilde devâm eder ve fitneciden de emîn olur."

Hadisin İsnâd Analizi

1. Hâris b. Miskîn el-Emevî (ö. 250/864)

Künyesi Ebû Amr olan Hâris b. Müskîn Mısırlıdır. Fakih olarak bilinen Hâris, Leys b. Sa'd'dan ilim almıştır. İbn Uyeyne, Abdullah b. Vehb, Abdurrahmân b. Kâsım, Yusuf b. Amr el-Fârisî gibi muhaddislerden hadis almıştır. Kendisinden ise Ebû Dâvûd ve Nesâî gibi muhaddisler hadis rivâyet etmişlerdir.³⁸⁵ Hakkında İbn Ebû Hâtim *sadûk*,³⁸⁶ İbn Hibbân *sika*³⁸⁷ demiştir.

2. Abdullah b. Vehb b. Müslim el-Kureşî (ö. 197/812)

³⁸³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 350.

³⁸⁴ Tirmizî, *Fedâilü'l-cihâd*, (Elbânî), s. 390

³⁸⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, V, 282.

³⁸⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 90.

³⁸⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 182.

Künyesi Ebû Muhammed olan Abdullah b. Vehb Mısırlıdır.³⁸⁸ İbrâhîm b. Sa'd Zührî, Cerîr b. Hâzım, Hayve b. Şureyh, Zem'a b. Sâlih, Zeyd b. Hubâb, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Abdullah b. Lehîa, İbn Mehdî, Leys b. Sa'd, Mâlik, b. Enes, Hişâm b. Sa'd gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Süfyân b. Vekî', Ali b. el-Medîni, Abdurrahmân b. Mehdî, Leys b. Sa'd gibi zâtlar hadis nakletmişlerdir.³⁸⁹ İclî,³⁹⁰ İbn Ebû Hâtım,³⁹¹ İbn Hibbân³⁹² *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Abdurrahmân b. Şureyh (ö. 167/783)

Künyesi Ebû Şureyh olan Abdurrahmân b. Şureyh Mısırlıdır. İskenderânî ve Meârifî nisbeleri ile bilinir.³⁹³ Abdülkerim b. Hâris, Kays b. el-Haccâc, Muhammed b. Müslim el-Mekkî gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Zeyd b. Hubâb, Abdullah b. el-Mübârek, Abdullah b. Vehb gibi şahsiyetler hadis almıştır.³⁹⁴ Hakkında İclî *sika*,³⁹⁵ İbn Ebû Hâtım *sika* ve *leyse bihî be's*,³⁹⁶ İbn Hibbân ise *sika*³⁹⁷ demiştir.

4. Abdülkerim b. Hâris el-Hadramî (ö. 136/753)

Künyesi Ebû'l-Hâris olan Abdülkerim b. Hâris Hadremevt beldesindedir. Babası Şîlik ile ithâm edilmiştir.³⁹⁸ Zührî, Ebû Ubeyde b. Ukbe, Şeddâd el-Kureşî gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Abdullah b. Lehîa, Amr b. Hâris, Leys b. Sa'd Ayyâş b. Ukbe gibi şahsiyetler hadis rivâyet etmişlerdir.³⁹⁹ İclî⁴⁰⁰ ve İbn Hibbân⁴⁰¹ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

5. Ebû Ubeyde b. Ukbe (ö. 107/725)

³⁸⁸ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, V, 218.

³⁸⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XVI, 277-281.

³⁹⁰ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 65.

³⁹¹ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 190.

³⁹² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 348.

³⁹³ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, V, 296.

³⁹⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, X, VII, 168.

³⁹⁵ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 78.

³⁹⁶ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 244.

³⁹⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 86.

³⁹⁸ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 89.

³⁹⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XVIII, 246.

⁴⁰⁰ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 100.

⁴⁰¹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 131.

Ebû Ubeyde diye künyelenen râvinin asıl ismi Mürre'dir. Muâviye zamanına erişmiş ve hac yolculuğunda vefât etmiştir.⁴⁰² Babası Ukbe b. Nâfi', Şurahbîl b. Sımt, Abdullah b. Ömer b. Hattâb, Ömer b. Abdülazîz'in eşi Fâtıma bint Abdülmelik gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Huneyn b. Ebû Hakîm el-Mısırî, Süleymân b. Humeyd el-Müzenî, Saîd b. Muhammed el-Mısırî, Abdülkerim b. Hâris gibi şahsiyetler hadis nakletmişlerdir.⁴⁰³ İbn Hibbân *sika* diyerek onu ta'dîl etmiştir.⁴⁰⁴

6. Şurahbîl b. Sımt el-Kindî (ö. 40/660) (bk. 14 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.⁴⁰⁵

D. Dördüncü Hadis

(17) أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ مَنْصُورٍ [1]، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ [2]، قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ [3]، قَالَ: حَدَّثَنِي أَيُّوبُ بْنُ مُوسَى [4]، عَنْ مَكْحُولٍ [5]، عَنْ شُرْحِبِيلِ بْنِ السَّمْطِ [6]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ: " مَنْ رَابَطَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَوْمًا وَلَيْلَةً، كَانَتْ لَهُ كَصِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ، فَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُ، وَأَمِنَ الْفِتَانَ، وَأُجْرِي عَلَيْهِ رِزْقُهُ "

Müslim, İmâre, 163; Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd, 26, Nesâî, Cihâd, 39; Abdürrezzâk, Musannef, V, 281, 282, 283; İbn Ebû Şeybe, Musannef, VII, 43, 53; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 130, 132, 138.

Şurahbîl b. Sımt'ın, Selmân el-Fârisî'den rivâyet ettiğine göre Selmân şöyle demiştir: Hz. Peygamber'i "Allah yolunda bir gün ve bir gece sehat bekçiliği yapmanın, bir ayı oruçlu ve ibadetle geçirmiş gibi sevâbı vardır. Eğer (serhat bekçiliği yaparken) ölürse yapmış olduğu ameli için sevâb yazılmaya devâm eder ve fitneciden emîn olur. Rızkı da devâm eder" buyururken işittim.

⁴⁰² İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 160.

⁴⁰³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXIV, 60.

⁴⁰⁴ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 568.

⁴⁰⁵ Nesâî, *Cihâd* 39, (Elbânî), II, 395.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Amr b. Mansûr (ö. ?)

Künyesi Ebû Saîd olan Amr, Nesâî nisbesi ile bilinir. Ahmed b. Hanbel, Âdem b. Ebû İyâs, Saîd b. Mansûr, Süleymân b. Harb, Affân b. Müslim, Hişâm b. Abdümelik, Yezîd b. Mihrân gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Nesâî fazlaca hadis nakletmiş, *sika* ve *sebt* olduğunu söylemiştir.⁴⁰⁶ Zehebî de *hâfiz* ifâdesiyle niteleyerek onu ta'dîl etmiştir.⁴⁰⁷

2. Abdullah b. Yûsuf (ö. 218/833)

Künyesi Ebû Muhammed olan Abdullah b. Yûsuf Şamlıdır.⁴⁰⁸ Hakem b. Hişâm, İbn Lehîa, Abdullah b. Vehb, İsa b. Yûnus, Leys b. Sa'd, Mâlik b. Enes, Velîd b. Müslim gibi zâtlardan hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Amr b. Mansûr, Ebû Hâtim er-Râzî, Yahyâ b. Maîn, Buhârî gibi şahsiyetler hadis almışlardır.⁴⁰⁹ İclî,⁴¹⁰ İbn Ebû Hâtim,⁴¹¹ İbn Hibbân⁴¹² *sika* diyerek ta'dîl etmişlerdir.

3. Leys b. Sa'd el-Fehmî (ö. 175/791) (bk. 14 no'lu hadis)

4. Eyyûb b. Mûsâ el-Kuraşî (ö. 132/749) (bk. 14 no'lu hadis)

5. Mekhûl b. Ebû Müslim eş-Şâmî (ö. 112/730) (bk. 14 no'lu hadis)

6. Şurahbîl b. Sımt el-Kindî (ö. 40/660) (bk. 14 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.⁴¹³

---

⁴⁰⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXII, 250-251.

⁴⁰⁷ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 89.

⁴⁰⁸ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, V, 233.

⁴⁰⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XVI, 333-334.

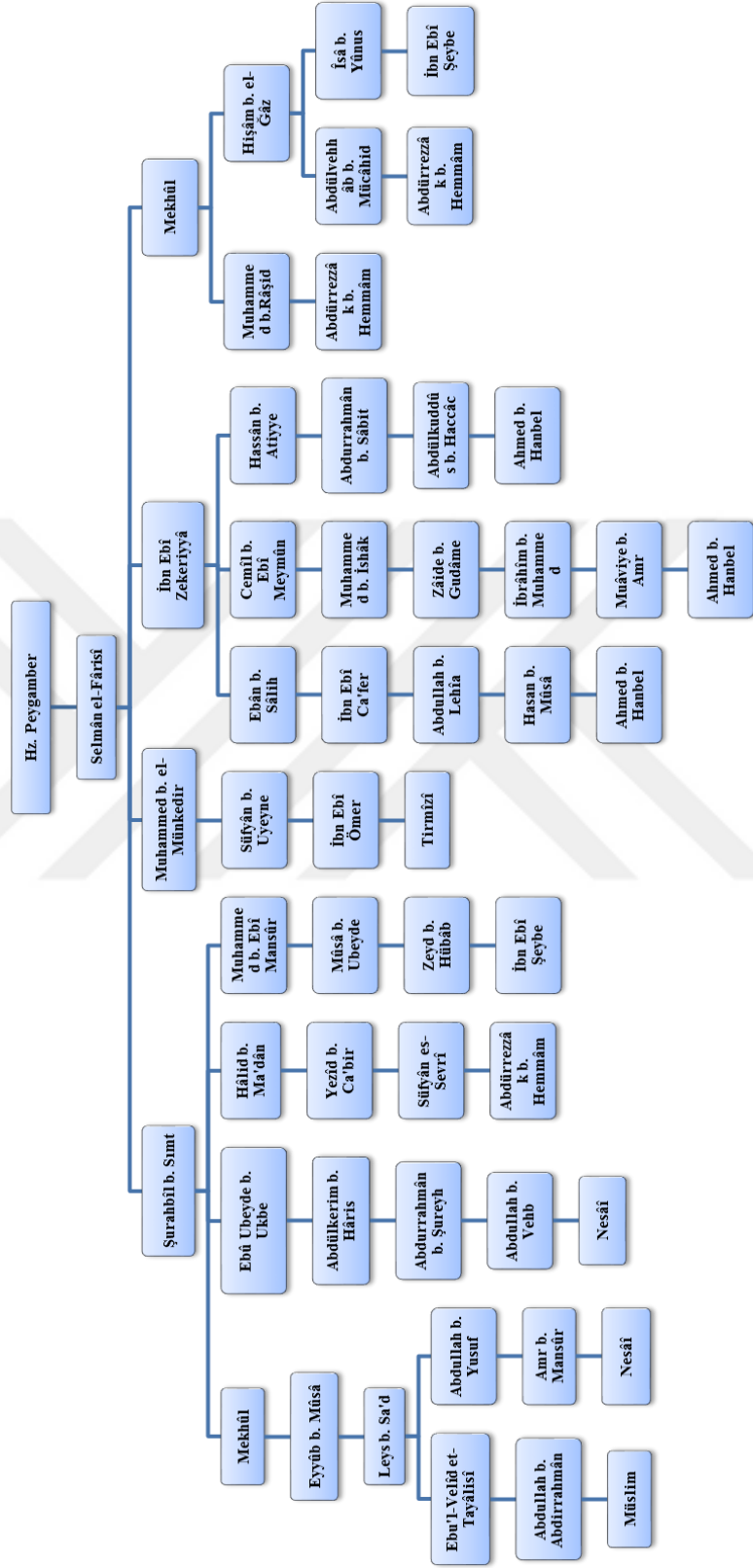
⁴¹⁰ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 67.

⁴¹¹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 205.

⁴¹² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 349.

⁴¹³ Nesâî, *Cihâd* 39, (Elbânî), II, 395.

İsnâd Şeması 6: Emirlik ve Cihâd

V. SAHABENİN FAZİLETİ

(18) حَدَّثَنِي عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ [1]، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْقَيْسِيُّ [2] كِلَاهِمَا، عَنِ الْمُعْتَمِرِ [3]، قَالَ ابْنُ حَمَّادٍ: حَدَّثَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي [4]، حَدَّثَنَا أَبُو عَثْمَانَ [5]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: " لَا تَكُونَنَّ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ السُّوقَ، وَلَا آخِرَ مَنْ يَخْرُجُ مِنْهَا، فَإِنَّهَا مَعْرَكَةُ الشَّيْطَانِ وَبِهَا يَنْصَبُ رَأْيَتَهُ، قَالَ: وَأُنْبِئْتُ أَنَّ جَبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، أَتَى نَبِيَّ اللَّهِ (ص) وَعِنْدَهُ أُمُّ سَلَمَةَ، قَالَ: فَجَعَلَ يَتَحَدَّثُ ثُمَّ قَامَ، فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (ص) لِأُمِّ سَلَمَةَ، مَنْ هَذَا، أَوْ كَمَا قَالَ؟ قَالَتْ: هَذَا دِحْيَةُ، قَالَ: فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: ائِمُّ اللَّهِ مَا حَسِبْتُهُ إِلَّا إِيَّاهُ، حَتَّى سَمِعْتُ حُطْبَةَ نَبِيِّ اللَّهِ (ص) يُخْبِرُ حَبْرَنَا، أَوْ كَمَا قَالَ، قَالَ: فَقُلْتُ لِأَبِي عَثْمَانَ: مِمَّنْ سَمِعْتَ هَذَا؟ قَالَ: مِنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ "

Muslim, Fezâilü's-Sahâbe, 101

Ebû Osmân en-Nehdî'den rivâyet edildiğine göre, Selmân el-Fârisî şöyle demiştir: “Yapabilirsen sakın pazara ilk giren ve ondan son çıkan olma. Çünkü pazar şeytanın savaş yeridir. Sancağını oraya diker.” Ayrıca şunu da ekledi: “Haber aldım ki Cebrâil, Hz. Peygamber’e geldiğinde yanında Ümmü Seleme bulunuyormuş. Hz. Peygamber konuşmaya başlamış. Sonra Cebrâil kalkıp gittikten sonra Hz. Peygamber, Ümmü Seleme’ye “Kim bu?” diye sormuş. Ümmü Seleme “Bu Dihye’dir. Allah’a yemin olsun ki, Hz Peygamber’in bizim bu haberimizi bildiren hutbesini işitene kadar onu Dihye sanmıştım” demiştir. Râvi dedi ki: “Ebû Osman’a sen bunu kimden işittin?” diye sordum. “Üsâme b. Zeyd’den” cevabını verdi.

Hadisin İsnad Analizi

1. Abdüla‘lâ b. Hammâd el-Bâhilî (ö. 237/851)

Künyesi Ebû Yahyâ olan İbn Hammâd aslen Basralıdır. Bağdat’ta ikamet edip burada vefât etmiştir. Beşir b. Serî, Hammâd b Zeyd, Hammâd b. Seleme, Hâlid b. Abdullah el-Vâsitî, İbn Uyeyne, Abdullah b. Vehb, İbn Mehdî, Mâlik b. Enes, Mu‘temir b. Süleymân Vekî‘ b. el-Cerrâh, Yahyâ el-Kattân gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, İshak b. İbrâhim, Bakî b. Mahled, Ebû

Zür'a, Ebû Hâtim gibi zâtlar hadis nakletmiştir. Ebû Hâtim *sika*, Nesâî *leyse bihî be's*,⁴¹⁴ İbn Ebû Hâtim⁴¹⁵ ve İbn Hibbân *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.⁴¹⁶

2. Muhammed b. Abdüla'lâ el-Kaysî (ö. 245/859)

Künyesi Ebû Abdullah olan Muhammed b. Abdüla'lâ aslen Basralıdır ancak Kays ve San'a'da ikamet etmiştir. İbn Uyeyne, İbn Mehdî, Abdürrezzâk b. Hemmâm, İmrân b. Uyeyne, Mu'temir b. Süleymân gibi zâtlardan hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Tirmizî, Nesâî, Ebû Dâvûd, İbn Mâce Bakî b. Mahled, Ebû Zür'a, Ebû Hâtim gibi kişiler hadis nakletmiştir. Ebû Hâtim, Ebû Zür'a,⁴¹⁷ İbn Ebû Hâtim⁴¹⁸ İbn Hibbân⁴¹⁹ *sika* diyerek onu tevsîk etmişlerdir.

3. Mu'temir b. Süleyman et-Teymî (ö. 187/802) (bk. 4 no'lu hadis)

4. Süleyman b. Tarhân et-Teymî (ö. 143/760) (bk. 4 no'lu hadis)

5. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

İsnâd Şeması 7: Sahâbenin Fazîleti

⁴¹⁴ Mizzî, *Tehzîb*, XVI, 350.

⁴¹⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 29.

⁴¹⁶ İbn Hibbân, *Sikât*, VIII, 409.

⁴¹⁷ Mizzî, *Tehzîb*, XXV, 581-582.

⁴¹⁸ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 16.

⁴¹⁹ İbn Hibbân, *Sikât*, IX, 104.

VI. TEVBE

A. Birinci Hadis

(19) حَدَّثَنِي الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى [1]، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ مُعَاذٍ [2]، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ التَّمِيمِيُّ [3]، حَدَّثَنَا أَبُو عَثْمَانَ النَّهْدِيُّ [4]، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " إِنَّ لِلَّهِ مِائَةَ رَحْمَةٍ، فَمِنْهَا رَحْمَةٌ بِمَا يَتَرَاخَمُ الْخَلْقُ بَيْنَهُمْ، وَتَسَعَةٌ وَتِسْعُونَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ "

Müslim, Tevbe, 20, 21; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 124, 125.

Ebû Osmân en-Nehdî'nin, Selmân el-Fârisî'den rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Şüphesiz Allah'ın yüz rahmeti vardır. İşte onlardan bir rahmet vardır ki mahlûkat kendi aralarında birbirlerine onunla merhamet ederler. (Geriye kalan rahmetinin) doksan dokuzu kıyamet günü içindir.”

Hadisin İsnad Analizi

1. Hakem b. Mûsâ el-Bağdâdî (ö. 232/846)

Künyesi Ebû Sâlih olan Hakem b. Mûsâ aslen Bağdatlıdır. İsmâîl b. Ayyâş, Abdullah b. el-Mübârek, Îsâ b. Yûnus, Muâz b. Muâz el-Anberî, Velîd b. Müslim, Yahyâ b. Hamza el-Hadramî gibi şahsiyetlerden rivâyetlerde bulunmuştur. Kendisinden ise Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Ebû Zür'a, Ali b. el-Medînî, Ebû Hâtim er-Râzî gibi muhaddisler hadis almıştır. İbn Maîn,⁴²⁰ İclî,⁴²¹ İbn Ebû Hâtim⁴²² ve İbn Hibbân onu *sika* diyerek ta'dîl etmişlerdir.⁴²³

2. Muâz b. Muâz el-Anberî (ö. 196/816)

Künyesi Ebû Müsennâ olan olan Muâz aslen Basralıdır. Bir dönem Basra kâdılığı yapmış ve burada vefât etmiştir. Eş'as b. Mâlik, Behz b. Hakîm, Hammâd b. Seleme, Humeyd et-Tavîl, Saîd b. Ebû Arûbe, Süfyân es-Sevrî, Süleymân et-Teymî, Avf el-A'râbî gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, İshak b. Râhûye, İshak b. Mûsâ el-Ensârî, Hakem b. Mûsâ, İbn Ebû Şeybe, Ali b. el-Medînî,

⁴²⁰ Mizzî, *Tehzîb*, VII, 136-139.

⁴²¹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 313.

⁴²² İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 129.

⁴²³ İbn Hibbân, *Sikât*, VIII, 195.

Kuteybe b. Saîd, oğlu Müsennâ b. Muâz gibi şahıslar hadis nakletmişlerdir.⁴²⁴ İbn Ebû Hâtim *sika*,⁴²⁵ İbn Hibbân *sika* ve *mutkin*⁴²⁶ diyerek onu ta'dil etmişlerdir.

3. Süleyman b. Tarhân et-Teymî (ö. 143/760) (bk. 4 no'lu hadis)

4. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

B. İkinci Hadis

(20) حَدَّثَنَا ابْنُ مُنِيرٍ [1]، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ [2]، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ [3]، عَنْ أَبِي عَثْمَانَ [4]، عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِائَةَ رَحْمَةٍ، كُلُّ رَحْمَةٍ طَبَاقٌ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، فَجَعَلَ مِنْهَا فِي الْأَرْضِ رَحْمَةً، فَبِهَا تَعْطِفُ الْوَالِدَةُ عَلَى وَلَدِهَا وَالْوَحْشُ وَالطَّيْرُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَكْمَلَهَا بِحِدَةِ الرَّحْمَةِ "

Müslim, Tevbe, 20, 21; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 124, 125.

Ebû Osmân en-Nehdî'nin Selmân el-Fârisî'den rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah yeri ve gökleri yarattığı gün yüz rahmet yaratmıştır. Her rahmet gökler ile yer arasını dolduracak kadardır. Ondan yeryüzüne bir rahmet indirmiştir. İşte Anne evlâdına bununla şefkat eder. Vahşî hayvanlar birbirlerine bu rahmetle merhamet ederler. Kıyâmet günü geldiğinde yüz rahmeti bu rahmetle tamamlayacaktır."

Hadisin İsnâd Analizi

1. Muhammed b. Nümeyr (ö. 234/848)

Künyesi Ebû Abdurrahmân'dır, Hemedânî nisbesi ile bilinir.⁴²⁷ İshâk b. Süleymân, Zekeriyâ b. Adî, Zeyd b. Hubâb, İbn Uyeyne, Dahhâk b. Mahled, İbn Nümeyr, Vekî' b. el-Cerrâh gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhârî,

⁴²⁴ Mizzî, *Tehzîb*, XXVIII, 133-134.

⁴²⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VIII, 249.

⁴²⁶ İbn Hibbân, *Sikât*, VII, 482.

⁴²⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 377.

Müslim, Ebû Dâvûd, İbn Mâce, Ebû Zür'a, Ebû Hâtim hadis nakletmişlerdir.⁴²⁸ İclî,⁴²⁹ İbn Ebû Hâtim⁴³⁰ ve İbn Hibbân⁴³¹ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

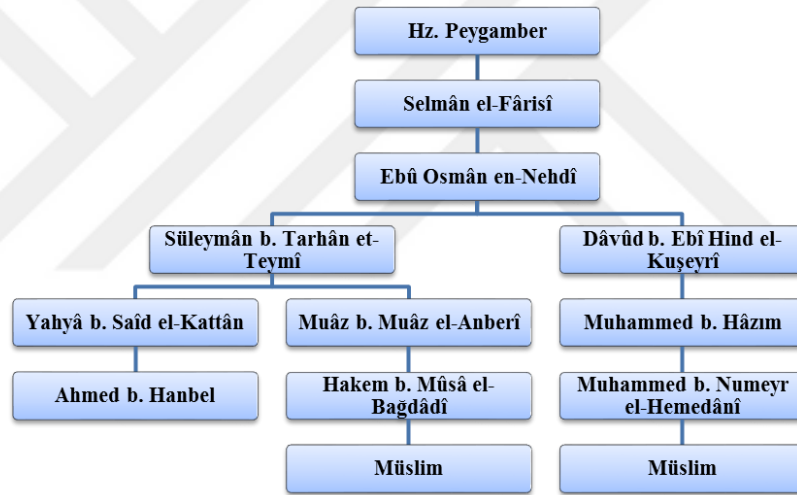
2. Muhammed b. Hâzım (ö. 195/810) (bk. 7 no'lu hadis)

3. Dâvûd b. Ebû Hind (ö. 139/756)

Babasının adı Dînâr olan Dâvûd, Ebû Bekir künyesi ile bilinir.⁴³² Hasan el-Basrî, İbnü'l-Müseyyeb, Ubâde b. Mansûr, Amr b. Şuayb, İbn Sîrîn ve Mekhûl gibi kişilerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Eş'as b. Abdülmelik, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Süfyân es-Sevrî, Şu'be, Mu'temir b. Süleymân, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, Yahyâ b. Saîd el-Kattân, Yezîd b. Hârûn gibi şahsiyetler hadis almışlardır.⁴³³ İclî,⁴³⁴ İbn Ebû Hâtim⁴³⁵ ve İbn Hibbân⁴³⁶ onu *sika* diyerek ta'dîl etmişlerdir.

4. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

İsnâd Şeması 8: Tevbe

⁴²⁸ Mizzî, *Tehzîb*, XXV, 566-568.

⁴²⁹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 243.

⁴³⁰ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 307.

⁴³¹ İbn Hibbân, *Sikât*, IX, 85.

⁴³² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 189.

⁴³³ Mizzî, *Tehzîb*, VIII, 461-464.

⁴³⁴ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 131.

⁴³⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 411.

⁴³⁶ İbn Hibbân, *Sikât*, VI, 278.

VII.CİHADIN FAZİLETİ

(21) حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ سُمَيِّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " مَنْ لَقِيَ اللَّهَ بِغَيْرِ أَثَرٍ مِنْ جِهَادٍ، لَقِيَ اللَّهَ وَفِيهِ ثَلَمَةٌ " وَقَدْ رُوِيَ هَذَا الْحَدِيثُ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى [1]، عَنْ مَكْحُولٍ [2]، عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ السَّمْطِ [3]، عَنْ سَلْمَانَ، عَنْ النَّبِيِّ (ص) (نَحْوَهُ).

Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd, 26.

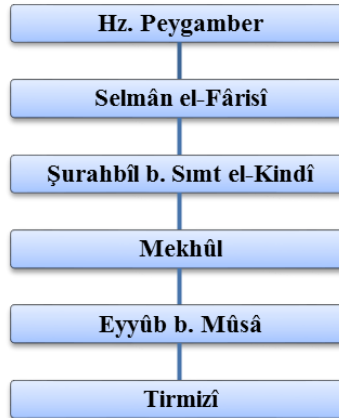
Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Kıyamet günü kendisinde cihada dair bir emâre olmaksızın Allah ile karşılaşan kimse, Allah’ın karşısına kırık dökük ve yarım yamalak varmış olur.” Hadis “Eyyûb b. Mûsâ → Mekhûl → Şurahbîl b. Sımt” tarîki ile de Selmân el-Fârisî’den rivâyet edilmiştir.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Eyyûb b. Mûsâ el-Kuraşî (ö. 132/749) (bk. 14 no’lu hadis)
2. Mekhûl b. Ebû Müslim eş-Şâmî (ö. 112/730) (bk. 14 no’lu hadis)
3. Şurahbîl b. Sımt el-Kindî (ö. 40/660) (bk. 14 no’lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.⁴³⁷

İsnâd Şeması 9: Cihâdın Fazîleti

⁴³⁷ Tirmizî, Fedâilü'l-cihâd 26, (Elbânî), s. 390.

VIII. DERİDEN YAPILAN ELBİSE GİYMEK

(22) حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَى الْفَرَارِيُّ [1]، حَدَّثَنَا سَيْفُ بْنُ هَارُونَ الْبُرْجُمِيُّ [2]، عَنْ سَلِيمَانَ التَّيْمِيِّ [3]، عَنْ

أَبِي عُثْمَانَ [4]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) عَنِ السَّمْنِ وَالْجُبْنِ وَالْفِرَاءِ، فَقَالَ: " الْحَلَالُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِي

كِتَابِهِ، وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ، وَمَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ مِمَّا عَفَا عَنْهُ

Tirmizî, Libâs, 6; İbn Mâce, Et'ime, 60.

Ebû Osmân en-Nehdî'nin, Selmân el-Fârisî'den rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber'e yağ, peynir ve hayvan derilerinden yapılan elbiseyi giymenin hükmü sorulduğunda şöyle buyurmuştur: "Helâl, Allah'ın Kitâbı'nda helal kıldığı şeylerdir. Haram, Allah'ın Kitâbı'nda haram kıldığı şeylerdir. Kitâbı'nda hüküm vermediği şeyler ise affedip mübah kıldığı şeylerdir."

Hadisin İsnâd Analizi

1. İsmâîl b. Mûsâ el-Fezârî (ö. 245/859)

Ebû İshâk ve Ebû Muhammed künyeleri ile bilinen İsmâîl b. Mûsâ Kûfelidir.⁴³⁸ İbrâhim b. Sa'd, İbn Uyeyne, Seyf b. Hârûn, Mâlik b. Enes, Velîd b. Müslim gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhârî, Tirmîzî, Ebû Dâvûd, Bakî b. Mahled gibi şahsiyetler hadis rivâyet etmişlerdir.⁴³⁹ İbn Ebû Hâtim *sadûk*,⁴⁴⁰ İbn Hibbân *sika*⁴⁴¹ olduğunu söyleyerek ta'dîl etmişlerdir.

2. Seyf b. Hârûn el-Bürçümî (ö. ?)

Künyesi Ebû'l-Verkâ' olan Seyf b. Hârûn Kûfelidir.⁴⁴² İbrâhim el-Hecerî, Humeyd et-Tavîl, Süleymân et-Teymî, Fudayl b. Kesîr b. Dînâr gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise İsmâîl b. Mûsâ el-Fezârî, Zekeriyâ b. Yahyâ gibi zâtlar hadis almışlardır.⁴⁴³ İbn Ebû Hâtim⁴⁴⁴ ve Zehebi⁴⁴⁵ *sika* diyerek râviyi ta'dîl etmişlerdir.

⁴³⁸ Buhârî *et-Târîhu 'l-kebîr*, I, 373.

⁴³⁹ Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, III, 210-211.

⁴⁴⁰ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve 't-ta'dîl*, II, 196.

⁴⁴¹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 104.

⁴⁴² Buhârî *et-Târîhu 'l-kebîr*, IV, 172.

⁴⁴³ Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, XII, 332-333.

3. Süleyman b. Tarhân et-Teymî (ö. 143/760) (bk. 4 no'lu hadis)

4. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından hasendir.⁴⁴⁶

İsnâd Şeması 10: Deriden Yapılan Elbise Giymek

IX. YEMEKTEN ÖNCE VE SONRA ABDEST ALMAK

A. Birinci Hadis

(23) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى [1]، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُنِيرٍ [2]، حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ [3]، قَالَ: ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ [4]، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْكَرِيمِ الْجُرْجَانِيُّ [5]، قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ الْمَعْنَى وَاحِدٌ، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ يَعْني الرُّمَّانِيَّ [7]، عَنْ زَادَانَ [8]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: " قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ أَنَّ بَرَكَةَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ بَعْدَهُ "، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (ص) فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " بَرَكَةُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ "

Tirmizî, Et'ime, 39; Ebû Dâvûd, Et'ime, 11; Tayâlisî, II, 46; Ahmed b.Hanbel, XXXIX, 136.

Zâzân'dan rivâyet edildiğine göre Selmân şöyle demiştir: "Tevrat'ta yemeğin bereketinin sonrasında abdest almak olduğunu okudum. Sonra Tevrat'ta okuduğum şeyi

⁴⁴⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 276.

⁴⁴⁵ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 476.

⁴⁴⁶ Tirmizî, *Libâs* 6, (Elbânî), s.402.

Hız. Peygamber'e zikrettim. O "Yemeğin bereketi, öncesinde ve sonrasında abdest almaktır" buyurdu.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Yahyâ b. Mûsâ (ö. 240/845)

Künyesi Ebû Zekeriyâ olarak bilinen Yahyâ b. Mûsâ aslen Kûfeli olmakla birlikte Belhî nisbesi ile bilinir.⁴⁴⁷ Zeyd b. Hubâb, İbn Uyeyne, Süleymân b. Harb, Abdullah b. Nümeyr, Abdürrezzâk b. Hemmâm, Vekî' b. el-Cerrâh, Velîd b. Müslim, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ebû Muâviye gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhârî, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî gibi muhaddisler hadis nakletmişlerdir.⁴⁴⁸ İbn Ebû Hâtim⁴⁴⁹ ve İbn Hibbân⁴⁵⁰ sika olduğunu söyleyerek ta'dîl etmişlerdir.

2. Abdullah b. Nümeyr (ö. 199/814)

Künyesi Ebû Hişâm olan Abdullah b. Nümeyr Kûfelidir.⁴⁵¹ Saîd b. Saîd el-Ensârî, Süfyân es-Sevrî, Süleymân b. el-A'meş, Kays b. Rebî', Hişâm b. Urve, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî gibi şahsiyetlerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Süfyân b. Vekî' b. el-Cerrâh, İbn Ebû Şeybe, Ali b. Harb, Hennâd b. Serî, Yahyâ b. Maîn gibi muhaddisler hadis almışlardır.⁴⁵² İclî,⁴⁵³ İbn Ebû Hâtim⁴⁵⁴ ve İbn Hibbân⁴⁵⁵ sika diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Kays b. Rebî' el-Esedî (ö. 163/779)

Künyesi Ebû Muhammed olan Kays b. Rebî' Kûfelidir.⁴⁵⁶ A'meş, Amr b. Mürre, Hişâm b. Urve, Yezîd b. Ebû Ziyâd gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Cerîr b. Abdülhamîd, Şu'be, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbnü'l-Mübârek, İbn Nümeyr, Abdürrezzâk, Muâz b. Muâz, Vekî' b. el-Cerrâh, Yezîd b. Hârûn gibi şahsiyetler hadis

⁴⁴⁷ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, VIII, 307.

⁴⁴⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXII, 6-8.

⁴⁴⁹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 188.

⁴⁵⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 267.

⁴⁵¹ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, V, 216.

⁴⁵² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XVI, 225.

⁴⁵³ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 64.

⁴⁵⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 186.

⁴⁵⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 60.

⁴⁵⁶ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, VII, 156.

nakletmişlerdir.⁴⁵⁷ İclî *zayıf* olduğunu söylemiş,⁴⁵⁸ İbn Ebû Hâtim hadisi yazılır ancak ihticâc edilmez demiştir.⁴⁵⁹ Zehebî ise onu *münkerü 'l-hadîs* diye nitelmiştir.⁴⁶⁰

4. Kuteybe b. Saîd (ö. 240/845)

Künyesi Ebû Recâ olan Kuteybe Belh'in Bağlân köyündendir. Bu sebeple Belhî nisbesiyle bilinir.⁴⁶¹ İbrâhim b. Saîd, Ca'fer b. Süleymân ed-Dabbî, Hammâd b. Üsâme, Hammâd b. Zeyd, İbn Uyeyne, İbn Lehîa, Abdullah b. el-Mübârek, Leys b. Sa'd, Mâlik b. Enes, Kesîr b. Hişâm, Muâz b. Muâz, Ebû Muâviye, Ebû Avâne, Vekî' b. el-Cerrâh, Velîd b. Müslim gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Ebû Şeybe gibi muhaddisler hadis nakletmişlerdir.⁴⁶² Kendisinden *Kütüb-i sitte* müelliflerinden Buhârî 380, Müslim 668 hadis nakletmiştir.⁴⁶³ İbn Ebû Hâtim⁴⁶⁴ ve İbn Hibbân⁴⁶⁵ onu *sika* diyerek ta'dîl etmişlerdir.

5. Abdülkerim b. Muhammed el-Cürcânî (ö. 180/796)

Ebû Sehl ve Ebû Muhammed künyeleri ile bilinen Abdülkerim b. Muhammed Cürcânlıdır. İbrâhim b. Yezîd el-Havzî, Züheyr b. Muâviye, Sâlim b. el-Hayyât, Abdümelik b. Cüreyc, Kays b. Rebî', Ebû Hanîfe gibi kişilerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise İbn Uyeyne, Kuteybe b. Saîd, Hişâm b. Ubeydullah er-Râzî gibi şahsiyetler hadis almışlardır.⁴⁶⁶ İbn Hibbân *sika* terimiyle nitelerken,⁴⁶⁷ Zehebî, *Mürcîlik* ile ithâm edildiğini ifade etmiştir.⁴⁶⁸

---

⁴⁵⁷ Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, XXIV, 25-28.

⁴⁵⁸ İclî, *Ma'rifetü 's-sikât*, II, 220.

⁴⁵⁹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve 't-ta 'dîl*, VII, 98.

⁴⁶⁰ Zehebî, *Mizânü 'l-i 'tidâl*, III, 393.

⁴⁶¹ Buhârî *et-Târîhu 'l-kebîr*, VII, 95.

⁴⁶² Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, XXIII, 523-528.

⁴⁶³ Çakın, Kâmil, "Kuteybe b. Saîd", *DİA*, İstanbul, 2002, XXVI, 431.

⁴⁶⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve 't-ta 'dîl*, VII, 140.

⁴⁶⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 120.

⁴⁶⁶ Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, XVIII, 258.

⁴⁶⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 423.

⁴⁶⁸ Zehebî, *Mizânü 'l-i 'tidâl*, II, 646.

6. Ebû Hâşim er-Rûmânî (ö. 122/739)

Ebû Hâşim künyesi ile bilinen râvi Yahyâ b. Dînâr ve Yahyâ b. Ebü'l-Esved isimleriyle meşhurdur.⁴⁶⁹ İbrâhim en-Nehâî, Hasan el-Basrî, Saîd b. Cübeyr, Abdullah b. Büreyde, İkrime gibi zâtlardan hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Eş'as b. Saîd, Haccâc b. Dînâr, Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Zeyd, Süfyân es-Sevrî, Şu'be b. el-Haccâc, Şu'be b. Meymûn, Mansûr b. el-Mu'temir, Velîd b. Mervân gibi kişiler hadis almışlardır.⁴⁷⁰ İbn Ebû Hâtîm⁴⁷¹ ve İbn Hibbân⁴⁷² onu *sika* diyerek ta'dîl etmişlerdir.

7. Zâzân el-Kindî (ö. 82/701)

Ebû Ömer ve Ebû Abdullah künyeleri ile bilinen Zâzân Kûfelidir.⁴⁷³ Berâ b. Âzib, Cerîr b. Abdullah, Huzeyfe b. el-Yemân, Selmân el-Fârisî gibi sahâbîlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Atâ b. Sâib, Amr b. Mürre, Ebû Hâşim er-Rûmânî gibi kişiler hadis nakletmişlerdir.⁴⁷⁴ İclî⁴⁷⁵ ve İbn Hibbân⁴⁷⁶ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

Hüküm: Sadece zayıf râvî olan Kays b. Rebî''den rivâyet edildiğinden dolayı hadis isnâd bakımından zayıftır.⁴⁷⁷

B. İkinci Hadis

(24) حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ [1]، حَدَّثَنَا قَيْسٌ [2]، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ [3]، عَنْ زَادَانَ [4]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ: أَنَّ بَرَكَةَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (ص) فَقَالَ: بَرَكَةُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ "

Tirmizî, Et'ime, 39; Ebû Dâvûd, Et'ime, 11; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, II, 46; Ahmed b.Hanbel, XXXIX, 136.

⁴⁶⁹ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, VIII, 271.

⁴⁷⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIV, 362-363.

⁴⁷¹ İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 140.

⁴⁷² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 536.

⁴⁷³ İbn S'ad, *et-Tabakât*, VI, 216; Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, III, 437.

⁴⁷⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, IX, 264.

⁴⁷⁵ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 366.

⁴⁷⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 265.

⁴⁷⁷ Tirmizî, *Et'ime* 39, (Elbânî), s. 425.

Zâzân'dan rivâyet edildiğine göre Selmân şöyle demiştir: “Tevrat'ta yemeğin bereketinin öncesinde abdest almak olduğunu okudum. Sonra bunu Hz. Peygamber'e zikrettim. O, ‘Yemeğin bereketi, öncesinde ve sonrasında abdest almaktır’ buyurdu.”

Hadisin İsnâd Analizi

1. Mûsâ b. İsmâîl (ö. 223/837)

Ebû Seleme künyesi ile bilinen Mûsâ b. İsmâîl, Basralıdır.⁴⁷⁸ İbrâhim b. Sa'd ez-Zührî, A'yen el-Havârizmî, Cerîr b. Hâzım, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Şu'be b. el-Haccâc, İbnü'l-Mübârek, Kays b. Rebî', Mu'temir b. Süleymân, Velîd b. Dînâr gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhârî, Ebû Dâvûd, Ebû Zür'a, Ebû Hâtim, Yahyâ b. Maîn gibi zâtlar hadis nakletmişlerdir.⁴⁷⁹ İclî *sika*,⁴⁸⁰ İbn Ebû Hâtim *sika ve me'mûn*,⁴⁸¹ İbn Hibbân *sika ve mütkin*⁴⁸² terimleriyle nitelemişlerdir.

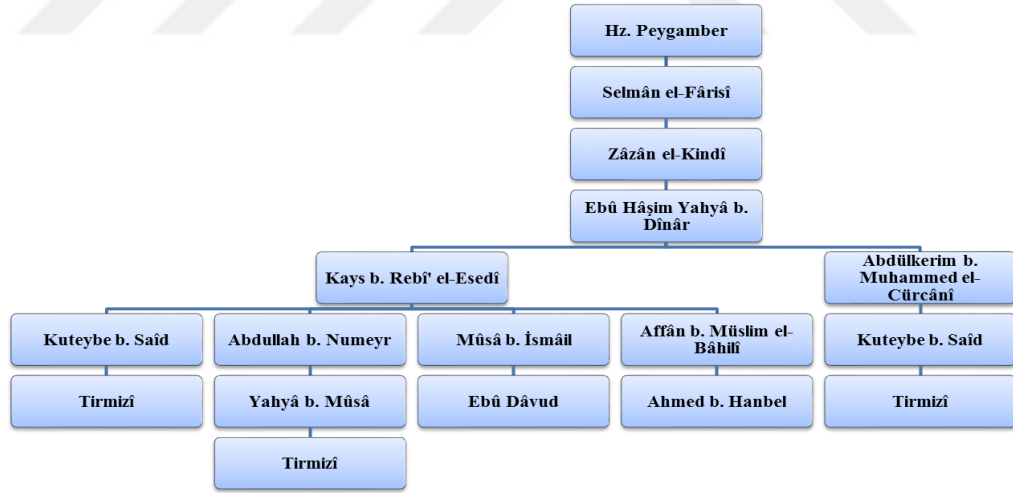
2. Kays b. Rebî' el-Esedî (ö. 163/779) (bk. 23 no'lu hadis)

3. Ebû Hâşim er-Rûmânî (ö. 122/739) (bk. 23 no'lu hadis)

4. Zâzân el-Kindî (ö. 82/701) (bk. 23 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis Kays b. Rebî''den dolayı isnâd bakımından zayıftır.⁴⁸³

İsnâd Şeması 11: Yemekten Önce ve Sonra Abdest Almak

⁴⁷⁸ Buhârî *et-Târîhu 'l-kebîr*, VII, 280.

⁴⁷⁹ Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, XXIX, 21-24.

⁴⁸⁰ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 303.

⁴⁸¹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 136.

⁴⁸² İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 160.

⁴⁸³ Ebû Dâvud, *Et'ime* 11, (Arnaûd), V, 586.

X. KADERİN DEĞİŞMESİ

(25) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ الرَّازِيُّ [1]، وَسَعِيدُ بْنُ يَعْقُوبَ [2]، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ الصَّرِيْسِ [3]، عَنْ أَبِي

مَوْدُودٍ [4]، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّمِيمِيِّ [5]، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ [7]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " لَا

يَرُدُّ الْقَضَاءُ إِلَّا الدُّعَاءُ، وَلَا يَرِيدُ فِي الْعُمْرِ إِلَّا الْبِرُّ "

Tirmizî, Kader, 6.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber: "Kazayı ancak dua önler ve ömrü ancak iyilik arttırır" buyurmuştur.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Muhammed b. Humeyd er-Râzî (ö. 248/862)

Künyesi Ebû Abdullah⁴⁸⁴ olan Muhammed b. Humeyd, İbnü'l-Mübârek, Ya'kûb b. Abdullah, Cerîr b. Abdülhamîd, Abdullah b. Abdülkuddûs gibi kişilerden hadis alımıştır.⁴⁸⁵ Yahyâ b. Maîn⁴⁸⁶ ve İbn Adî⁴⁸⁷ onu *sika* diyerek ta'dîl etmişlerdir.

2. Saîd b. Ya'kûb (ö. 244/858)

Künyesi Ebû Bekir olan Saîd b. Ya'kûb, Talekânî nisbesi ile bilindir.⁴⁸⁸ Eyyûb b. Câbir, Hammâd b. Zeyd, İbnü'l-Mübârek, Mu'temir b. Süleymân, Vekî' b. el-Cerrâh gibi şahsiyetlerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Ebû Dâvûd, Tirmîzî, Nesâî, Ebû Zûr'a, Ebû Hâtim gibi zâtlar hadis rivâyet etmişlerdir.⁴⁸⁹ İbn Ebû Hâtim *sika* ve *sadûk*,⁴⁹⁰ İbn Hibbân *sika*⁴⁹¹ diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Yahyâ b. Dureys el-Becelî (ö. 203/819)

Ebû Zekeriyâ künyesi ile bilinen Yahyâ b. Dureys bir süre Rey kadılığı yapmıştır. Hasan b. Dînâr, Züheyr b. Muâviye, Süfyân es-Sevrî, Ebû Mevdûd gibi

⁴⁸⁴ Buhârî *et-Târihu 'l-kebir*, I, 69.

⁴⁸⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve 't-ta'dîl*, VII, 235.

⁴⁸⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve 't-ta'dîl*, VII, 235.

⁴⁸⁷ İbn Adî, *el-Kâmil*, VII, 529.

⁴⁸⁸ Buhârî *et-Târihu 'l-kebir*, III, 522.

⁴⁸⁹ Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, XI, 122-123.

⁴⁹⁰ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve 't-ta'dîl*, I, 75.

⁴⁹¹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 270.

kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise İshâk b. Râhûye, Cerîr b. Abdülhamîd, Muhammed b. Humeyd, Hişâm b. Ubeydullah er-Râzî, Yahyâ b. Maîn gibi şahsiyetler hadis almışlardır.⁴⁹² Nesâî⁴⁹³ ve İbn Maîn⁴⁹⁴ onu *sika* diyerek ta'dîl etmişlerdir.

4. Ebû Mevdûd (ö. ?)

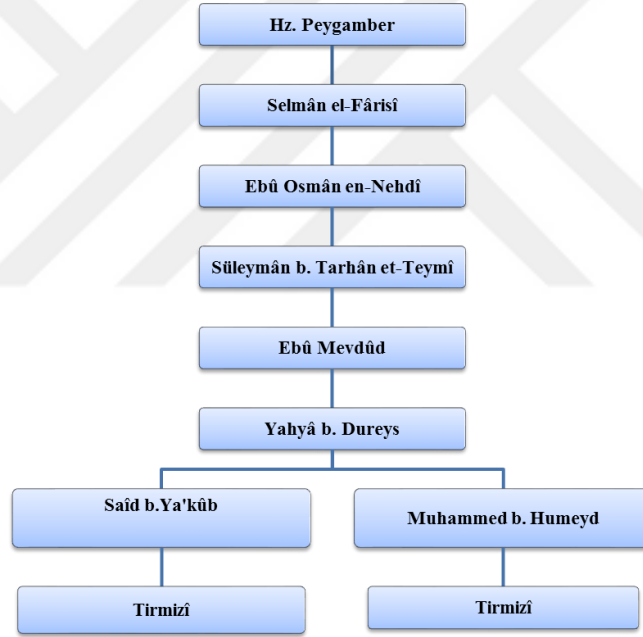
Ebû Mevdûd künyesi ile tanınan râvînin ismi Fidda'dır. Horasan'da doğmuş, Rey'de ikâmet etmiştir.⁴⁹⁵ Ali b. Hasan er-Râzî ve Yahyâ b. Dureys'ten hadis almıştır. Kendisinden ise Tirmizî hadis nakletmiştir.⁴⁹⁶ İbn Ebû Hâtim'e göre *zayıftır*.⁴⁹⁷

5. Süleyman b. Tarhân et-Teymî (ö. 143/760) (bk. 4 no'lu hadis)

6. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis Ebû Mevdûd'dan dolayı isnâd bakımından hasendir.⁴⁹⁸

İsnâd Şeması 12: Kaderin Değişmesi

⁴⁹² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXI, 383-385.

⁴⁹³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXI, 383-385.

⁴⁹⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 159.

⁴⁹⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 93.

⁴⁹⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIII, 263.

⁴⁹⁷ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 93.

⁴⁹⁸ Tirmizî, *Kader 6*, (Elbânî), s. 483.

XI. DUÂ'NIN GERİ ÇEVİRİLMEMESİ

A. Birinci Hadis

(26) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ [1]، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ [2]، قَالَ: أَنْبَأَنَا جَعْفَرُ بْنُ مَيْمُونٍ صَاحِبُ الْأَنْمَاطِ [3]، عَنْ أَبِي عَثْمَانَ النَّهْدِيِّ [4]، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ: " إِنَّ اللَّهَ حَيِّيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيِي إِذَا رَفَعَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا خَائِبَتَيْنِ " .

Tirmizî, De'avâd, 102; Ebû Dâvûd, Vitr, 23; İbn Mâce, Duâ, 13, Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 119, 120.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber “Allah çok hayâ sahibi ve ikrâm edicidir. Kişi ona ellerini kaldırıp duâ ettiği zaman onları boş geri çevirmekten hayâ eder” buyurmuştur.

Hadisin İsnâd Analizi

1. **Muhammed b. Beşşâr (ö. 252/866)** (bk. 13 no'lu hadis)

2. **İbn Ebû Adî (ö. 194/809)**

İbn Ebû Adî lakabıyla bilinen Muhammed b. İbrâhim isimli râvinin künyesi Ebû Amr'dır.⁴⁹⁹ Ca'fer b. Meymûn, Humeyd et-Tavîl, Dâvûd b. Ebû Hind, İbn Ebû Arûbe, Süleymân et-Teymî, Şu'be gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Süfyân b. Vekî', İbn Ebû Şeybe, Kuteybe b. Saîd, Yahyâ b. Maîn gibi âlimler hadis nakletmişlerdir.⁵⁰⁰ İclî⁵⁰¹ ve İbn Ebû Hâtim⁵⁰² sika diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. **Ca'fer b. Meymûn et-Temîmî (ö. 141/758)**

Künyesi Ebû Ali olan Ca'fer b. Meymûn, Basralıdır.⁵⁰³ Atâ b. Ebû Rabâh ve Ebû Osmân en-Nehdî'den hadis nakletmiştir. Kendisinden ise İbn Ebû Arûbe, İsâ b. Yûnus,

⁴⁹⁹ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, I, 23.

⁵⁰⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIV, 321.

⁵⁰¹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 232.

⁵⁰² İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 186.

⁵⁰³ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, II, 200.

İbn Ebû Adî, Yahyâ el-Kattân gibi kişiler hadis rivâyet etmişlerdir.⁵⁰⁴ İbn Maîn *sâlihü'l-hadis*,⁵⁰⁵ İbn Ebû Hâtim *leyse bi'l-kavî*,⁵⁰⁶ İbn Hibbân ise *sika*⁵⁰⁷ diye nitelemişlerdir.

4. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.⁵⁰⁸

B. İkinci Hadis

(27) حَدَّثَنَا مُؤَمَّلُ بْنُ الْفَضْلِ الْحَرَّانِيُّ [1]، حَدَّثَنَا عَيْسَى يَعْنِي ابْنَ يُونُسَ [2]، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ يَعْنِي ابْنَ مَيْمُونٍ

صَاحِبِ الْأَنْمَاطِ [3]، حَدَّثَنِي أَبُو عُثْمَانَ [4]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): "إِنَّ رَبَّكُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى

حَيُّ كَرِيمٌ يَسْتَنْحِيي مَنْ عَبْدُهُ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا"

Tirmizî, De'avât, 102; Ebû Dâvûd, Vitr, 23; İbn Mâce, Duâ, 13; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 119, 120.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Allah Resûlü "Allah çok hayâ sahibi ve ikrâm edicidir. Kulundan, ellerini kaldırıp ona duâ ettiği zaman onları boş geri çevirmekten hayâ eder" buyurmuştur.

Hadisi İsnâd Analizi

1. Müemmel b. el-Fazl el-Cezerî (ö. 229/843)

Künyesi Ebû Saîd olan Müemmel b. el-Fazl, Harrânî nisbesi ile bilinir. Zeyd b. Hubâb, İsâ b. Yûnus, Mervân b. Muâviye, Velîd b. Müslim gibi zâtlardan hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Ebû Dâvûd, Ebû Hâtim er-Râzî ve Muhammed b. Yahyâ hadis almışlardır.⁵⁰⁹ İbn Ebû Hâtim⁵¹⁰ ve İbn Hibbân⁵¹¹ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

⁵⁰⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, V, 114-115.

⁵⁰⁵ İbn Maîn, *Târîh*, IV, 239.

⁵⁰⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, II, 490.

⁵⁰⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 135.

⁵⁰⁸ Tirmizî, *Deavâd* 102, (Elbânî), s. 808.

⁵⁰⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIX, 184-185.

⁵¹⁰ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 375.

⁵¹¹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 188.

2. İsâ b. Yûnus (ö. 187/802)

İbn Ebû İshâk lakabı ile bilinen İsâ b. Yûnus'un künyesi Ebû Amr'dır. Ayrıca Kûfeli olduğu kaydedilmiştir.⁵¹² Üsâme b. Zeyd el-Leysî, Eş'as b. Abdülmelik, Ca'fer b. Meymûn, Haccâc b. Dînâr, Hamza ez-Zeyyât, Süleymân et-Teymî, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, A'meş, Ma'mer b. Râşid, Hişâm b. Urve, Şu'be b. el-Haccâc, Süfyân es-Sevrî, Mâlik b. Enes, gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Hammâd b. Seleme, Velîd b. Müslim, Müsedded b. Müserhed, İbn Maîn, İbn Ebû Şeybe, İshâk b. Râhûye, Bakî b. el-Velîd, Abdullah b. Vehb, Nesâî gibi âlimler hadis almışlardır.⁵¹³ İclî *sika*,⁵¹⁴ İbn Ebû Hâtim *sika ve me'mûn*,⁵¹⁵ İbn Hibbân *sika*⁵¹⁶ diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Ca'fer b. Meymûn et-Temîmî (ö. 141/758) (bk. 26 no'lu hadis)

4. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.⁵¹⁷

C. Üçüncü Hadis

(28) حَدَّثَنَا أَبُو بَشْرِ بْنُ خَلْفٍ [1]، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ [2]، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مَيْمُونٍ [3]، عَنْ أَبِي عَثْمَانَ [4]، عَنْ سَلْمَانَ [5]، عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ: " إِنَّ رَبَّكُمْ حَيِّيٌّ كَرِيمٌ، يَسْتَحْيِي مِنْ عَبْدِهِ أَنْ يَرْفَعَ إِلَيْهِ يَدَيْهِ، فَيَرُدَّهُمَا صِفْرًا أَوْ قَالَ حَائِبَتَيْنِ "

Tirmizî, De'avât, 102; Ebû Dâvûd, Vitr, 23; İbn Mâce, Duâ, 13; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 119, 120.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber "Allah çok hayâ sahibi ve ikrâm edicidir. Kulundan, ellerini kaldırıp ona duâ ettiği zaman onları boş geri çevirmekten hayâ eder" buyurmuştur.

⁵¹² Buhârî *et-Târîhu 'l-kebîr*, VI, 406.

⁵¹³ Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, XXIII, 62-65.

⁵¹⁴ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 200.

⁵¹⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 292.

⁵¹⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 238.

⁵¹⁷ Ebû Dâvud, *Vitr* 23, (Arnaûd), II, 610.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Bekir b. Halef (ö. 240/854)

Künyesi Ebû Bişr olan râvî Basralıdır. İbrâhim b. Hâlid, Hüseyin b. Urve, Hammâd b. Saîd el-Berrâ, Humejd b. Esved, Ravh b. Ubâde, İbn Uyeyne, Dahhâk b. Mahled, İbn Mehdî, Muhammed b. Harb el-Mekkî, İbn Ebû Adî, Muâz b. Muâz, Mu'temir b. Süleymân, Vehb b. Cerîr, Yahyâ el-Kattân gibi muhaddislerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Buhârî, Ebû Dâvûd, İbn Mâce gibi zâtlar hadis almışlardır.⁵¹⁸ İbn Ebû Hâtim⁵¹⁹ ve İbn Hibbân⁵²⁰ sika diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

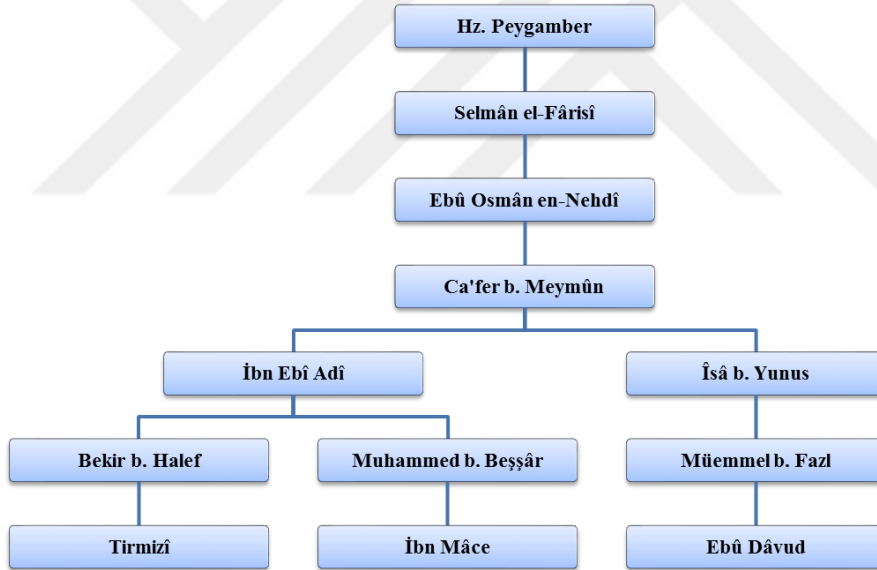
2. İbn Ebû Adî (ö. 194/809) (bk. 26 no'lu hadis)

3. Ca'fer b. Meymûn et-Temîmî (ö. 141/758) (bk. 26 no'lu hadis)

4. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.⁵²¹

İsnâd Şeması 13: Duâ'nın Geri Çevrilmemesi

⁵¹⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, IV, 205-208.

⁵¹⁹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, II, 185.

⁵²⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 150.

⁵²¹ İbn Mâce, *Duâ 13*, (Arnaûd), V, 33.

XII.ARAPLARA BUĞZ ETMEK

(29) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْأَزْدِيُّ [1]، وَأَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ [2]، وَعَبِيْرُ وَاحِدٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو بَدْرِ شَجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ [3]، عَنْ قَابُوسَ بْنِ أَبِي ظَبْيَانَ [4]، عَنْ أَبِيهِ [5]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (ص): " يَا سَلْمَانُ، لَا تَبْغِضْنِي فَتَفَارِقَ دِينَكَ"، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ أَبْغِضُكَ وَبِكَ هَدَانَا اللَّهُ؟ قَالَ: " تَبْغِضُ الْعَرَبَ فَتَبْغِضُنِي "

Tirmizî, Menâkıb, 70; Tayâlisî, Müsned, II, 48; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 135.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber ona "Selmân! Bana buğz etme, dininden ayrılmış olursun" buyurmuştur. Selmân "Ey Allah'ın Resûlü Allah seninle bana hidâyet vermişken sana nasıl buğz ederim?" deyince Hz. Peygamber de "Araplara buğz edersen bana buğz etmiş olursun" cevabını vermiştir.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Muhammed b. Yahyâ el-Ezdî (ö. 252/866)

İbn Ebû Hâtim lakabıyla ünlü olan râvînin künyesi Ebû Abdullah'tır. Aslen Basralı olsa da Bağdat'ta ikâmet etmiştir. Ravh b. Ubâde, Zekeriyâ b. Adî, Dahhâk b. Mahled, Ali b. İshâk el-Mervezî, Muâviye b. Amr, Mansûr b. Ammâr, Vehb b. Cerîr, Yezîd b. Hârûn gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbn Mâce gibi muhaddisler hadis nakletmişlerdir.⁵²² İbn Hibbân *sika* olduğunu söyleyerek ta'dîl etmiştir.⁵²³

2. Ahmed b. Menî' el-Beğavî (ö. 244/858)

Ebû Abdullah ve Ebû Ca'fer künyeleriyle bilinen râvî Bağdatlıdır.⁵²⁴ Ravh b. Ubâde, Zeyd b. Hubâb, Hüseyin b. Muhammed, İbn Uyeyne, İbnü'l-Mübârek gibi zâtlardan hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Buhârî, abdest ve cihâd konularında hadis nakletmiştir. Ancak Ebû Zür'a ve Ebû Hâtim, Ahmed b. Menî' ile karşılaştıklarını fakat ondan hadis yazmadıklarını ifade etmişlerdir.⁵²⁵ İbn Ebû Hâtim *sadûk*,⁵²⁶ İbn Hibbân *sika*⁵²⁷ diyerek râviyi ta'dîl etmişlerdir.

⁵²² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVI, 633-635.

⁵²³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 121.

⁵²⁴ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, II, 6.

⁵²⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, I, 495-496.

3. Şücâ' b. el-Velîd (ö. 205/820)

Künyesi Ebû Bedr olan Şücâ' b. el-Velîd, Bağdat'ta ikâmet etmiştir.⁵²⁸ İsmâil b. Ayyâş, A'meş, Şerîk b. Abdullah en-Nehaî, Ubeydullah b. Ömer, Kâbûs b. Zabyân, Hişâm b. Urve gibi kişilerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Ahmed b. Menî', İshâk b. Râhûye, Ali b. el-Medîni, Yahyâ b. Eyyûb, İbn Maîn gibi şahsiyetler hadis almışlardır.⁵²⁹ İbn Ebû Hâtim⁵³⁰ ve İbn Hibbân⁵³¹ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

4. Kâbûs b. Ebû Zabyân (ö. ?)

İbn Ebû Zabyân lakabıyla bilin râvi Husayn b. Cündüb'ün oğludur.⁵³² Babasından hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Cerîr b. Abdülhamîd, Züheyr b. Muâviye, Süfyân es-Sevrî, Şücâ' b. el-Velîd, Kays b. Rebî', Ebû Hanîfe gibi âlimler hadis almışlardır.⁵³³ İbn Sa'd *zayıf*,⁵³⁴ İbn Maîn *sika*,⁵³⁵ İclî, *lâ be'se bihî*,⁵³⁶ İbn Ebû Hâtim *leyyin*⁵³⁷ terimlerini kullanarak rivâyetleri ile ihticâc edilmeyeceğini ifade etmişlerdir.

5. Husayn b. Cündüb (ö. 90/708)

Künyesi Ebû Zeybân olan Husayn b. Cündüb Kûfelidir.⁵³⁸ Hz. Ömer, Hz. Ali, Üsâme b. Zeyd, Cerîr b. Abdullah, Huzeyfe b. el-Yemân, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Selmân el-Fârisî, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, İbn Abbâs, Hz. Âişe, İbn Ömer gibi sahâbîlerden hadis almıştır. Kendisinden ise İbrâhim en-Nehaî, A'meş, Atâ b. Sâib, Yezîd b. Ebû Ziyâd

---

⁵²⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, II, 77.

⁵²⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 22.

⁵²⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 240.

⁵²⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XII, 382-384.

⁵³⁰ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 379.

⁵³¹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 451.

⁵³² Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, VII, 193.

⁵³³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIII, 328-329.

⁵³⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 330.

⁵³⁵ İbn Maîn, *Târîh*, III, 274.

⁵³⁶ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 209.

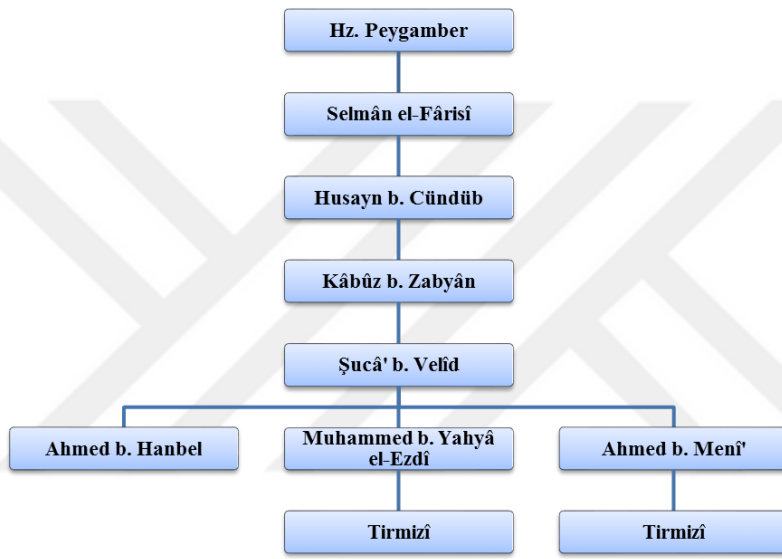
⁵³⁷ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 145.

⁵³⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 246.

gibi şahsiyetler hadis nakletmişlerdir.⁵³⁹ İbn Sa'd,⁵⁴⁰ İclî,⁵⁴¹ İbn Ebû Hâtîm⁵⁴² ve İbn Hibbân⁵⁴³ sika diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

Hüküm: Selmân el-Fârisî, Hz. Ali'den önce vefât etmiştir. Dolayısıyla İbn Ebû Zabyân'ın Selmân'a yetişme ihtimali düşüktür. Aynı zamanda hadis sadece Şücâ' b. Velîd kanalı ile gelmektedir. Bu sebeble hadis hem garîb hem de hasen olarak nitelenmiştir.⁵⁴⁴ Bu durumda İbn Ebû Zabyân hakkında cerh terimlerini kullanmak daha doğru olacaktır.

İsnâd Şeması 14: Araplara Buğz Etmek

XIII. ÇEKİRGE YEMEK

A. Birinci Hadis

(30) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ الْبَغْدَادِيُّ [1]، حَدَّثَنَا ابْنُ الزُّبَيْرِ [2]، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ التَّمِيمِيُّ [3]، عَنْ أَبِي عُمَرَ

التَّمِيمِيِّ [4]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: "سُئِلَ النَّبِيُّ (ص) عَنِ الْجُرَادِ؟ فَقَالَ: أَكْثَرُ جُنُودِ اللَّهِ، لَا أَكُلُهُ، وَلَا أُحَرِّمُهُ "

⁵³⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VI, 514-515.

⁵⁴⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 246.

⁵⁴¹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 304.

⁵⁴² İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 190.

⁵⁴³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 156.

⁵⁴⁴ Tirmizî, *Menâkıb* 70, (Elbânî), s. 881.

Ebû Dâvûd, Et'ime, 37; İbn Mâce, Sayd, 9; Tayâlisî, II, 44.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre kendisine çekirge ile ilgili bir soru sorulduğunda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Onlar Allah'ın en kalabalık askerleridir. Onları yemem ancak haram da kılmam."

Hadisin İsnâd Analizi

1. Muhammed b. Ferec el-Bağdâdî (ö. 236/850)

Ebû Abdullah ve Ebû Ca'fer künyeleri ile bilinen Muhammed b. Ferec, Bağdatlıdır. Esved b. Âmir Şâzân, Zeyd b. Hubâb, Süfyân b. Uyeyne, İsbâ b. Yûnus gibi zâtlardan hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Ebû Dâvûd gibi muhaddisler hadis rivâyet etmişlerdir.⁵⁴⁵ İbn Ebû Hâtim *sadûk*,⁵⁴⁶ İbn Hibbân⁵⁴⁷ ve Zehebi⁵⁴⁸ *sika* terimleri ile onu ta'dîl etmişlerdir.

2. İbnü'z-Zibrikân

Künyesi Ebû Hemmâm olan râvi Ehvâzî nisbesi ile bilinir.⁵⁴⁹ İsmâil b. Müslim, Süfyân es-Sevrî, Süleymân et-Teymî, Abdullah b. Avn, Muhammed b. Aclân, Mûsâ b. Ukbe, Yûnus b. Ubeyd gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Cemîl b. Hasan el-Atekî, Ebû Hayseme Züheyr b. Harb, Ali b. el-Medînî, Amr b. Ali, Muhammed b. Beşşâr, Yahyâ b. Yezîd el-Ehvâzî gibi şahsiyetler hadis almışlardır.⁵⁵⁰ Buhârî *ma'rûfû'l-hadis*,⁵⁵¹ İbn Ebû Hâtim *sâlih ve vasat*,⁵⁵² İbn Hibbân⁵⁵³ ve İbn Hacer⁵⁵⁴ ise *sika* terimleri ile râviyi nitelemişlerdir.

3. Süleyman b. Tarhân et-Teymî (ö. 143/760) (bk. 4 no'lu hadis)

4. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

⁵⁴⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVI, 274-245.

⁵⁴⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 60.

⁵⁴⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 89.

⁵⁴⁸ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 210.

⁵⁴⁹ Buhârî, *et-Târîh*, I, 87.

⁵⁵⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXV, 208-210.

⁵⁵¹ Buhârî, *et-Târîh*, I, 87.

⁵⁵² İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 260.

⁵⁵³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 441.

⁵⁵⁴ İbn Hacer, *Tehzîb*, IX, 166.

Hüküm: Hadis isnâd bakımından sahihtir.⁵⁵⁵

B. İkinci Hadis

(31) حَدَّثَنَا أَبُو بَشِيرٍ بَكْرُ بْنُ خَلْفٍ [1]، وَنَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ [2]، قَالَا: حَدَّثَنَا زَكْرِيَّا بْنُ يَحْيَى بْنِ عُمَارَةَ [3]، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَوَّامِ [4]، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ [5]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: " سِئَلُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ الْجُرَادِ، فَقَالَ: أَكْثَرُ جُنُودِ اللَّهِ لَا أَكُلُهُ، وَلَا أُحَرِّمُهُ "

Ebû Dâvûd, Et'ime, 37; İbn Mâce, Sayd, 9; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, II, 44.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre kendisine çekirge ile ilgili bir soru sorulduğunda Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: "Onlar Allah'ın en kalabalık askerleridir. Onları yemem ancak haram da kılmam."

Hadisin İsnâd Analizi

1. **Bekir b. Halef (ö. 240/854)** (bk. 28 no'lu hadis)

2. **Nasr b. Ali el-Ezdî (ö. 250/864)**

Künyesi Ebû Amr olan râvi Cehdamî ve Ezdî nisbeleri ile bilinir. Eş'as b. Abdullah b. Câbir el-Hedânî ve Nadr b. Şeybân el-Hedânî'den hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce gibi muhaddisler hadis almıştır.⁵⁵⁶ İbn Ebû Hâtim *sadûk*,⁵⁵⁷ İbn Hibbân,⁵⁵⁸ Zehebî⁵⁵⁹ sika olduğunu söylemiştir.

3. **Zekeriyâ b. Yahyâ el-Ensârî (ö. 187/802)**

Künyesi Ebû Yahyâ olan Zekeriyâ b. Yahyâ, Basralıdır.⁵⁶⁰ Sâbit el-Bünânî, Abdülaziz b. Suheyb ve Abdülmelik b. Umeyr'den hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Ali b. el-Medînî, Amr b. Ali, Muhammed b. el-Müsennâ, Nasr b. Ali, Hişâm b.

⁵⁵⁵ Ebû Dâvud, Et'ime 37, (Arnaûd), V, 630.

⁵⁵⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIX, 355.

⁵⁵⁷ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 466.

⁵⁵⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 214.

⁵⁵⁹ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 319.

⁵⁶⁰ Buhârî, *et-Târîh*, III, 418.

Ammâr, Yahyâ b. Maîn gibi âlimler hadis nakletmişlerdir.⁵⁶¹ İbn Ebû Hâtîm⁵⁶² ve İbn Hibbân⁵⁶³ *sika* olduğunu söyleyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

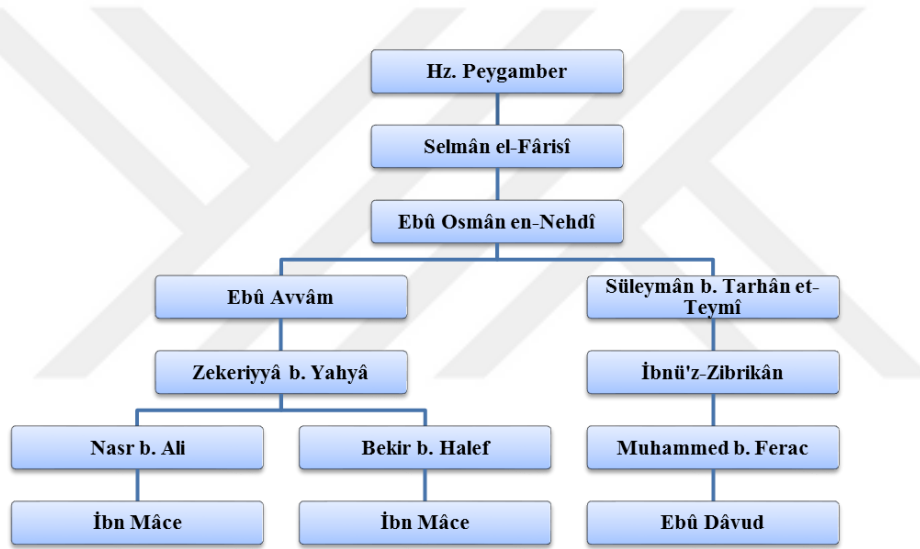
4. Ebû Avvâm

Ebû Avvâm künyesi ile bilinen râvinin adı Fâid b. Keysân'dır.⁵⁶⁴ Ebû Osmân en-Nehdî, Dureyb b. Nakîr ve Abdullah b. Büreyde'den hadis almıştır. Kendisinden ise Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce ve Zekerîyyâ b. Yahyâ hadis nakletmiştir.⁵⁶⁵ İbn Hibbân *sika* terimiyle râviyi ta'dîl etmiştir.⁵⁶⁶

5. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

Hüküm: Ebû Avvâm'dan dolayı hadis isnâd bakımından zayıftır.⁵⁶⁷

İsnâd Şeması 15: Çekirge Yemek

⁵⁶¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, IX, 381.

⁵⁶² İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 601.

⁵⁶³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 334.

⁵⁶⁴ Buhârî, *et-Târîh*, VII, 132.

⁵⁶⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIII, 140-142.

⁵⁶⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 323.

⁵⁶⁷ İbn Mâce, *Sayd 9, (Arnaûd)*, IV, 373.

XIV. ELBİSEYLE KURULANMAK

(32) حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ [1]، وَأَحْمَدُ بْنُ الْأَزْهَرِ [2]، قَالَا: حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ [3]، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ السَّمُطِ [4]، حَدَّثَنَا الْوَضِئُ بْنُ عَطَاءٍ [5]، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلْقَمَةَ [6]، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) تَوَضَّأَ فَقَلَبَ جُبَّةَ صُوفٍ كَانَتْ عَلَيْهِ فَمَسَحَ بِهَا وَجْهَهُ "

İbn Mâce, Tahâret, 59; Libâs, 4.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber abdest almış ve sonra üzerindenki yünden yapılmış elbiseyi çevirip yüzünü silmiştir.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Abbâs b. el-Velîd (ö. 248/862)

Ebü'l-Fazl künyesi ile bilinen râvi Şamlıdır. Âdem b. Ebû İyâs, Cerîr b. Utbe b. Abdurrahmân, Zeyd b. Yahyâ b. Ubeyd, Mervân b. Muhammed, Velîd b. Müslim gibi kişilerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise İbn Mâce, Cüneyd b. Hakîm, Harb b. İsmâîl el-Kirmânî, Ebû Zür'a, Ebû Hâtim gibi âlimler hadis nakletmişlerdir.⁵⁶⁸ Onu İbn Ebû Hâtim *şeyh*,⁵⁶⁹ İbn Hibbân *sika*⁵⁷⁰ terimleriyle nitelemişlerdir.

2. Ahmed b. Ezher el-Abdî (ö. 261/874)

Künyesi Ebû Ezher olan Ahmed b. Ezher, Nisâbûrî ve Abdî nisbeleri ile anılır. Âdem b. Ebû İyâs, İshâk b. Süleymân, İsmâîl b. Abdülkerim ânî, Hammâd b. Üsâme, Ravh b. Übâde, Zeyd b. Hubâb, Süleymân b. Harb, Dahhâk b. Mahled, Humeydî, Abdullah b. Nümeyr, Abdürrezzâk, Vehb b. Cerîr gibi şahsiyetlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhârî, Müslim, Nesâî, İbn Mâce, Ebû Zür'a, Ebû Hâtim, Ebû Avâne

⁵⁶⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XIV, 252-253.

⁵⁶⁹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 215.

⁵⁷⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 512.

gibi muhaddisler hadis nakletmiştir.⁵⁷¹ İbn Ebû Hâtim *sadûk*,⁵⁷² İbn Hibbân⁵⁷³ ve Zehebî⁵⁷⁴ *sika* olduğunu söyleyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Mervân b. Muhammed (ö. 210/825)

Tâtârî nisbesi ile bilinen Mervân b. Muhammed, Ebû Bekir ve Ebû Abdurrahmân künyeler ile anılır.⁵⁷⁵ İsmâîl b. Ayyâş, Saîd b. Beşîr, İbn Uyeyne, Süleymân b. Utbe, İbn Lehîa, Âsâ b. Yûnus, Leys b. Sa'd, Mâlik b. Enes, Muâviye b. Sellâm, Heysen b. Humeyd, Yezîd b. Sımt gibi kişilerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Abbâs b. el-Velîd, Abdullah b. Abdurrahmân ed-Dârimî, Osmân b. Abdullah, Muhammed b. Abdurrahmân el-Cu'fî, Heysen b. Mervân, Velîd b. Utbe gibi âlimler hadis almışlardır.⁵⁷⁶ İbn Ebû Hâtim,⁵⁷⁷ İbn Hibbân⁵⁷⁸ ve Zehebî⁵⁷⁹ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

4. Yezîd b. Sımt (ö. 161/777)

Künyesi Ebû's-Sımt olan Yezîd, San'ânî, Dımeşkî ve Şâmî nisbeleri ile bilinir. Fıkıh âlimi olan râvî, Hakîm b. Abdullah b. Sa'd el-Eylî, Evzâî, Kurre b. Abdurrahmân, Mut'ım b. Mikdâm, Nu'mân b. el-Münzir ve **Vudeyn** b. Atâ'dan hadis nakletmiştir. Kendisinden ise İbrâhim b. Muhammed el-Fezârî, Mervân b. Muhammed, Velîd b. Müslim gibi âlimler hadis rivâyet etmişlerdir.⁵⁸⁰ İbn Ebû Hâtim,⁵⁸¹ İbn Hibbân⁵⁸² ve Zehebî⁵⁸³ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

---

⁵⁷¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, I, 255-257.

⁵⁷² İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, II, 41.

⁵⁷³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 43.

⁵⁷⁴ Zehebî, *Siyer*, X, 64.

⁵⁷⁵ Zehebî, *Siyer*, VIII, 191.

⁵⁷⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVII, 398-401.

⁵⁷⁷ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 275.

⁵⁷⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 179.

⁵⁷⁹ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 254.

⁵⁸⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXII, 149.

⁵⁸¹ Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 268.

⁵⁸² İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 273.

⁵⁸³ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 383.

5. Vudeyn b. Atâ (ö. 149/766)

Ebû Kinâne künyesi ile anılan Vudeyn b. Atâ Şamlıdır.⁵⁸⁴ Bilâl b. Sa'd, Halîl b. Ma'dân, Atâ b. Ebû Rabâh, Mahfûz b. Alkame, Mekhûl, Nasr b. Alkame gibi zâtlar hadis rivâyet etmişlerdir. Kendisinden ise İbrâhim b. Amr, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Evzâî, Vâkîdî, Münebbih b. Osmân, Velîd b. Müslim, Yezîd b. Sımt gibi kişiler hadis almışlardır.⁵⁸⁵ Onu İbn Sa'd *zayıf*,⁵⁸⁶ İbn Maîn ve İbn Ebû Hâtîm *lâ be'se bihî*,⁵⁸⁷ İbn Hibbân⁵⁸⁸ ve Zehebî⁵⁸⁹ *sika* terimiyle nitelemiştir.

6. Mahfûz b. Alkame (ö. ?)

Künyesi Ebû Cünâde olan Mahfûz b. Alkame, Hadramî ve Himsî nisbeleri ile bilinir.⁵⁹⁰ Selmân el-Fârisî, Abdurrahmân b. Âiz, babası Alkame, Yezîd b. Meysere gibi zâtlardan hadis işitmiştir. Kendisinden ise Behz el-Himsî, Muhammed b. Râşid el-Mekhûlî, kardeşi Nasr b. Alkame, Vudeyn b. Atâ, Ebû Osmân el-Hemedânî gibi kişiler hadis rivâyet etmişlerdir.⁵⁹¹ İbn Ebû Hâtîm,⁵⁹² İbn Hibbân⁵⁹³ ve Zehebî⁵⁹⁴ *sika* olduğunu söyleyerek râviyi ta'dîl etmişlerdir.

Hüküm: Hadis isnâd bakımından hasendir.⁵⁹⁵

---

⁵⁸⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 323.

⁵⁸⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXX, 449-450.

⁵⁸⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 323.

⁵⁸⁷ İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 50.

⁵⁸⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 564.

⁵⁸⁹ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 349.

⁵⁹⁰ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, VIII, 58.

⁵⁹¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVII, 288.

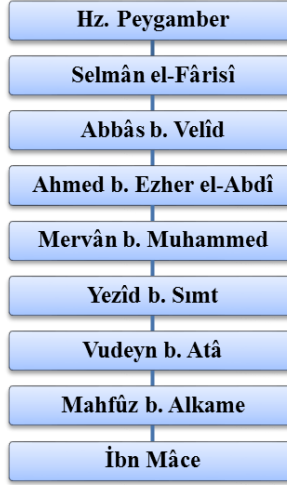
⁵⁹² İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 422.

⁵⁹³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 520.

⁵⁹⁴ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 245.

⁵⁹⁵ İbn Mâce, *Tahâret* 59, *Libâs* 4, (*Arnaûd*), I, 296.

İsnâd Şeması 16: Elbiseyle Kurulanmak

XV.SABAH NAMAZININ FAZİLETİ

(33) حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُسْتَمِرِّ الْعُرُقِيُّ [1]، حَدَّثَنَا أَبِي [2]، حَدَّثَنَا عَبَّيْسُ بْنُ مَيْمُونٍ [3]، حَدَّثَنَا عَوْنُ الْعَقِيلِيِّ [4]، عَنْ أَبِي عَثْمَانَ النَّهْدِيِّ [5]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ: " مَنْ غَدَا إِلَى صَلَاةِ الصُّبْحِ غَدَا بِرَايَةِ الْإِيمَانِ، وَمَنْ غَدَا إِلَى السُّوقِ غَدَا بِرَايَةِ إِبْلِيسَ "

İbn Mâce, Ticârât, 40.

Ebû Osmân en-Nehdî'nin rivâyet ettiğine göre Selmân el-Fârisî şöyle demiştir: Allah Rasûlü'nün "Sabah namazına giden kimse iman bayrağı ile gitmiş olur. Çarşıya giden kimse ise şeytan bayrağı ile gitmiş olur" buyurduğunu işittim.

Hadisin İsnâd Analizi

1. İbrâhim b. Müstemir el-Urûkî (ö. ?)

Ebû İshâk künyesi ile bilinen râvi Basralıdır.⁵⁹⁶ Hasan b. Anbese el-Verrâk, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Dahhâk b. Mahled, Amr b. Âsım el-Kilâbî, Muhammed b. Bekkâr, babası Müstemir en-Nâcî gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Tirmizî,

⁵⁹⁶ İbn Hacer, *Tehzîb*, I, 164.

Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce, Harb b. İsmâîl el-Kirmânî, Ebû Hâtim gibi şahsiyetler hadis almışlardır.⁵⁹⁷ Kendisi hakkında İbn Hibbân *sika*,⁵⁹⁸ Zehebî *sadûk*⁵⁹⁹ demiştir.

2. Müstemir en-Nâcî (ö. ?)

Hakkından fazla bilgi bulunmamakla birlikte İbrâhim b. Müstemir'in babası ve Basralı olduğu kaydedilmiştir. Ubeys b. Meymûn'dan rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise sadece oğlu hadis nakletmiştir. İbn Mâce, Müstemir'den gelen bir rivâyete kitabında yer vermiştir.⁶⁰⁰

3. Ubeys b. Meymûn (ö. 180/796)

Künyesi Ebû Ubejde olan râvi Basrî ve Teymî nisbeleri ile bilinir.⁶⁰¹ Bekir b. Abdullah el-Müzenî, Sâbit el-Bünânî, Humeyd et-Tavîl, Mûsâ b. Enes b. Mâlik, Yahyâ b. Ebû Kesîr ve Yezîd b. Ebân'dan hadis almıştır. Kendisinden ise Saîd b. Mansûr, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Dahhâk b. Mahled, Kuteybe b. Saîd, Hişâm b. Ubeydullah gibi âlimler hadis nakletmiştir.⁶⁰² Buhârî *münkerü'l-hadîs*,⁶⁰³ İbn Ebû Hâtim *zayıf* ve *münkerü'l-hadîs*,⁶⁰⁴ Zehebî *zayıf*⁶⁰⁵ diyerek râviyi cerh etmişlerdir.

4. Avn b. Ebû Şeddâd el-Ukaylî (ö. ?)

Ebû Ma'mer künyesi ile bilinen râvi Basrî nisbesi ile anılır. Mâlik b. Enes, Hasan el-Basrî, Mutarrif b. Abdullah, Ebû Osmân en-Nehdî gibi kişilerden hadis rivâyette etmiştir. Kendisinden ise Ebû Mukâtil es-Semerkindî, Halef b. Halîfe, Saîd el-Cerîrî, Süleymân b. Muğîre, Ömer b. Abdullah b. er-Rûmî, Hişâm ed-Destüvâî gibi zâtlar hadis nakletmişlerdir. İbn Maîn ve Ebû Dâvûd *sika* diyerek ta'dîl etmişlerdir.⁶⁰⁶ Ancak Ebû Dâvûd'un onu *zayıf* olarak gördüğü de ifade edilmiştir.⁶⁰⁷

---

⁵⁹⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, II, 201-203.

⁵⁹⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 81.

⁵⁹⁹ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 225.

⁶⁰⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVII, 434.

⁶⁰¹ Buhârî, *et-Târîh*, VII, 79.

⁶⁰² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, IXX, 276-278.

⁶⁰³ Buhârî, *et-Târîh*, VII, 79.

⁶⁰⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 34.

⁶⁰⁵ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 695.

⁶⁰⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXII, 452.

⁶⁰⁷ Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl*, III, 306.

5. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

Hüküm: Ubeyy b. Meymûn ve Müstemir en-Nâcî'den dolayı hadis isnâd bakımından zayıftır.⁶⁰⁸

İsnâd Şeması 17: Sabah Namazının Fazileti

XVI. KIYAMET GÜNÜNDE AÇ KALMAK

(34) حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْعَسْكَرِيُّ [1]، وَمُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ [2]، قَالَا: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّقْفِيُّ [3]، عَنْ مُوسَى الْجُهَنِيِّ [4]، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهَبٍ [5]، عَنْ عَطِيَّةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ [6]، قَالَ: سَمِعْتُ سَلْمَانَ وَأُكْرَةَ عَلِيَّ طَعَامٍ يَأْكُلُهُ، فَقَالَ: حَسْبِي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) (يَقُولُ: " إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ شَبَعًا فِي الدُّنْيَا، أَطْوَلُهُمْ جُوعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"

İbn Mâce, Et'ime, 50.

Atıyye b. Âmir'den rivâyet edildiğine göre Selmân yediği yemekten biraz daha fazla yemesi için ısrar edilince şöyle demiştir: Yediğim yemek bana yeterlidir, ben Hz. Peygamber'i "Dünyada nisanların en çok doyasıya yiyecek kiyamet günü açlığı en uzun olanıdır" buyururken işittim.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Dâvûd b. Süleymân el-Askerî (ö. ?)

⁶⁰⁸ İbn Mâce, Ticârât 40, (Arnaûd), III, 344.

Künyesi Ebû Sehl olan râvi Askerî ve Tarsûsî gibi nisbeler ile anılır. İbrâhim b. Ebû Abbâs, Ahmed b. el-Haccâc el-Mervezî, Hasan b. Atıyye, Ubeydullah b. Mûsâ, Kesîr b. Hişâm, Muhammed b. Hâzım, Muhammed b. Sabbâh gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Abdullah b. Ebû Dâvûd, Ebû Hâtım, Nesâî, İbn Mâce gibi âlimler hadis nakletmişlerdir.⁶⁰⁹ İbn Ebû Hâtım onu *sadûk* terimiyle nitelemiştir.⁶¹⁰

2. Muhammed b. Sabbâh (ö. 240/854)

Ebû Ca'fer künyesi ile bilinen râvi Cercerâî nisbesi ile anılır.⁶¹¹ İshâk b. Yûsuf, Cerîr b. Abdülhamîd, Saîd b. Mesleme, İbn Uyeyne, Abbâd b. Avvâm, Ali b. Sâbit, Ammâr b. Muhammed, Muhammed b. Mesleme, Mervân b. Muâviye, Mu'temir b. Süleymân, Velîd b. Müslim, Yahyâ el-Kattân, Yezîd b. Hârûn, Ebû Bekir b. Ayyâş gibi muhaddislerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Ebû Dâvûd, İbn Mâce, Ca'fer b. Muhammed el-Firyâbî, Mûsâ b. Hârûn gibi zâtlar hadis almışlardır.⁶¹² İbn Ebû Hâtım,⁶¹³ İbn Hibbân⁶¹⁴ ve Zehebî⁶¹⁵ *sika* diyerek râviyi ta'dîl etmişlerdir.

3. Saîd b. Muhammed es-Sekafî (ö. ?)

Künyesi Ebû'l-Hasan olan Saîd es-Sekafî Bağdat'ta vefât etmiştir.⁶¹⁶ Sâlih b. Hassân, Abdülmelik b. Ebû Süleymân, Anbese b. Ammâr, Muhammed b. Amr, Mus'ab b. Süleym, Mûsâ el-Cühenî, Yahyâ el-Ensârî gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Ziyâd b. Eyyûb et-Tûsî, Ahmed b. Hanbel, İbnü'l-Medînî, Muhammed b. Sabbâh, Yahyâ b. Mûsâ gibi kişiler hadis rivâyet etmişlerdir.⁶¹⁷ İbn Sa'd *zayıf*,⁶¹⁸ İbn Maîn *leyse hadîsühû bi şey'in*,⁶¹⁹ Cüzcânî *gayru sika*,⁶²⁰ İbn Ebû Hâtım *leyse bi'l-kavî*,⁶²¹ İbn Adî *zayıf*⁶²² terimleriyle nitelemiştir.

⁶⁰⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VIII, 397-398.

⁶¹⁰ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 414.

⁶¹¹ Zehebî, *Siyer*, IX, 65.

⁶¹² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXV, 384-386.

⁶¹³ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 289.

⁶¹⁴ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 103.

⁶¹⁵ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 182.

⁶¹⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 367.

⁶¹⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XI, 45-47.

⁶¹⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 367.

⁶¹⁹ İbn Maîn, *Târîh*, III, 263.

4. Mûsâ el-Cühenî (ö. 144/761)

Künyesi Ebû Abdullah ve ismi Mûsâ b. Abdullah olan râvi Kûfî ve Cühenî nisbeleri ile bilinir.⁶²³ Zeyd b. Vehb el-Cühenî, Şa‘bî, İbn Leylâ, Abdülmelik b. Meysere, Mücâhid, Mus‘ab. b. Saîd b. Ebû Vakkâs, Nâfi‘ b. Ömer gibi âlimlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Sevrî, Şu‘be, İbn Nümeyr, Ali b. Müshir, İsâ b. Yûnus, Mervân b. Muâviye, Yahyâ el-Kattân gibi muhaddisler hadis nakletmişlerdir.⁶²⁴ İbn Sa‘d,⁶²⁵ İclî,⁶²⁶ İbn Ebû Hâtim⁶²⁷ ve İbn Hibbân⁶²⁸ *sika* diyerek râviyi ta‘dîl etmişlerdir.

5. Zeyd b. Vehb (ö. 96/714)

Ebû Süleymân künyesi ile bilinen Zeyd, Hemedânî ve Cühenî nisbeleri ile anılır.⁶²⁹ Hz. Ömer, Hz. Osmân, Berâ b. Âzib, Huzeyfe b. el-Yemân, Zeyd b. Erkâm, İbn Mes‘ûd, Ebû Zer el-Ğifârî, Ebû Mûsâ el-Eş‘arî gibi sahâbîlerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise İsmâil b. Ebû Hâlid, Habîb b. Ebû Sâbit, Hammâd b. Ebû Süleymân, A‘meş, Osmân b. Mugîre, Mûsâ el-Cühenî gibi âlimler hadis rivâyet etmişlerdir.⁶³⁰ İbn Sa‘d,⁶³¹ İbn Ebû Hâtim⁶³² ve İbn Hibbân⁶³³ *sika* diyerek onu ta‘dîl etmişlerdir.

6. Atıyye b. Âmir el-Cühenî (ö. ?)

Selmân el-Fârisî'nin râvilerinden olan Atıyye b. Âmir'den Zeyd b. Vehb el-Cühenî hadis nakletmiştir.⁶³⁴ İbn Hibbân⁶³⁵ ve Zehebî⁶³⁶ *sika* olduğunu söyleyerek Atıyye'yi ta‘dîl etmişlerdir.

---

⁶²⁰ Cüzcânî, İbrâhim b. Ya‘kûb b. İshâk es-Sa‘dî, *Ahvâlü'r-ricâl*, Pâkistân, ts, I, 335.

⁶²¹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 59.

⁶²² İbn Adî, *el-Kâmil*, IV, 459.

⁶²³ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, VII, 288.

⁶²⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIX, 94-96.

⁶²⁵ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, VI, 338.

⁶²⁶ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 306.

⁶²⁷ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 146.

⁶²⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 449.

⁶²⁹ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, III, 407.

⁶³⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, X, 111-113.

⁶³¹ Zehebî, *Siyer*, V, 110.

⁶³² İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 574.

⁶³³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 250.

⁶³⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XX, 151.

Hüküm: Saîd b. Muhammed'den dolayı hadis isnâd bakımından zayıftır.⁶³⁷

İsnâd Şeması 18: Kıyâmet Gününde Aç Kalmak

XVII. DERİDEN FAYDALANMAK

(35) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ [1]، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ [2]، عَنْ لَيْثٍ [3]، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ [4]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: كَانَ لِبَعْضِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ شَاةٌ فَمَاتَتْ، فَمَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَيْهَا، فَقَالَ: " مَا صَرَ أَهْلَ هَذِهِ لَوْ انْتَفَعُوا بِإِهَابِهَا "

İbn Mâce, Libâs, 25.

Şehr b. Havşeb'den rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârisî şöyle demiştir: Mü'minlerin annelerinden birinin bir davarı vardı. Bu davar öldü. Hz Peygamber'in, ölen davarın yanından geçerken "Bu hayvanın derisinden yararlanmaları sahiplerine zarar vermezdi" buyurdu.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Ebû Bekir b. Ebû Şeybe (ö. 235/849) (bk. 7 no'lu hadis)
2. Abdurrahîm b. Süleymân (ö. 187/802)

⁶³⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 262.

⁶³⁶ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 27.

⁶³⁷ İbn Mâce, *Et'ime* 50, (Arnaûd), IV, 440.

Künyesi Ebû Ali olan râvi Kûfelidir. **Câvir b.** Yahyâ el-Hadramî, Zekeriyâ b. Ebû Zâide, Sevrî, A‘meş, Âsım b. Ahvel, Dâvûd b. Ebû Hind, Muhammed b. Küreyb, Hişâm b. Urve, Yahyâ el-Ensârî gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise İbrâhim b. Mûsâ er-Râzî, Hasan b. Anbese, Saîd b. Ömer, Saîd b. Yahyâ b. Saîd el-Enevî, İbn Ebû Şeybe, Muhammed b. Saîd el-İsbehânî, Hennâd b. Serî, Velîd b. Şücâ‘, Yahyâ b. Süleymân el-Cu‘fî gibi âlimler hadis nakletmişlerdir.⁶³⁸ İbn Maîn,⁶³⁹ İclî,⁶⁴⁰ İbn Ebû Hâtım,⁶⁴¹ İbn Hibbân⁶⁴² ve Zehebî⁶⁴³ sika olduğunu söyleyerek ta‘dîl etmişlerdir.

3. Leys b. Ebû Süleym el-Kuraşî (ö. 138/755)

Ebû Bükeyr künyesi ile anılan râvi Kûfe’lidir.⁶⁴⁴ Babasının adı ise Eymen, Ziyâde, İsâ, Enes gibi muhtelif olarak kaydedilmiştir. Sâbit b. Aclân, Rebî‘ b. Enes, Şa‘bî, Atâ b. Ebû Rabâh, İkrime, Alkame b. Mersed, Muhammed b. Bişr el-Hemedânî, Ebû Zübeyr el-Mekkî gibi âlimlerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise İbrâhim b. Muhammed el-Fezârî, İsmâil b. Ayyâş, Cerîr b. Abdülhamîd, Züheyr b. Muâviye, Süfyân es-Sevrî, Şücâ‘ b. el-Velîd gibi kişiler hadis nakletmişlerdir.⁶⁴⁵ Yahyâ b. Maîn zayıf,⁶⁴⁶ İclî *câizü’l-hadîs*,⁶⁴⁷ Cüzcanî,⁶⁴⁸ İbn Adî⁶⁴⁹ ve Zehebî zayıf⁶⁵⁰ diyerek râviyi cerh etmişlerdir.

4. Şehr b. Havşeb (ö. 100/718)

Ebû Abdurrahmân ve Ebû Saîd künyeleri ile anılan râvi Eş‘arî nisbesi ile bilinir.⁶⁵¹ Bilâl el-Habeşî, Sevbân, Câbir b. Abdullah, Saîd b. Mâlik, Selmân el-Fârisî,

⁶³⁸ Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, XVIII, 36-39.

⁶³⁹ İbn Maîn, *Târîh*, III, 272.

⁶⁴⁰ İclî, *Ma’rifetü’s-sikât*, II, 93.

⁶⁴¹ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, V, 339.

⁶⁴² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 412.

⁶⁴³ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 650.

⁶⁴⁴ Buhârî *et-Târîhu’l-kebîr*, VII, 246.

⁶⁴⁵ Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, XXIV, 279-282.

⁶⁴⁶ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, VII, 178.

⁶⁴⁷ İclî, *Ma’rifetü’s-sikât*, II, 231.

⁶⁴⁸ Cüzcanî, *Ahvâlü’r-ricâl*, I, 149.

⁶⁴⁹ İbn Adî, *el-Kâmil*, VII, 234.

⁶⁵⁰ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 151.

⁶⁵¹ Buhârî *et-Târîhu’l-kebîr*, IV, 258.

İbn Abbâs, İbn Ömer, Abdullah b. Amr, Ebû Zer el-Gifârî, Ebû Hureyre, Ümmü Habîbe, Ümmü Seleme, Hz. Âişe gibi sahâbîlerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Ebân b. Sâlih, Sâbit el-Bünânî, Hafs b. Ebû Hafs, Hammâd b. Ca'fer el-Basrî, Hâlid el-Hazzâ', Dâvûd b. Ebû Hind, Abdülhamîd b. Behrâm gibi âlimler hadis nakletmişlerdir.⁶⁵² Yahyâ b. Maîn⁶⁵³ ve İclî *sika*,⁶⁵⁴ terimiyle nitelemişlerdir.

Hüküm: Leys b. Ebû Süleym'den dolayı hadis isnâd bakımından zayıftır.⁶⁵⁵

İsnâd Şeması 19: Deriden Faydalanmak

XVIII. TEYEMMÜM, EZAN VE KÂMET

(36) عَنِ ابْنِ التَّيْمِيِّ [1]، عَنْ أَبِيهِ [2]، عَنْ أَبِي عُمَانَ النَّهْدِيِّ [3]، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ (ص): " إِذَا كَانَ الرَّجُلُ بِأَرْضٍ قِيٍّ فَحَانَتْ الصَّلَاةُ فَلْيَتَوَضَّأْ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ مَاءً فَلْيَتَيَمَّمْ، فَإِنْ أَقَامَ صَلَّى مَعَهُ مَلَكَاهُ، وَإِنْ أَدَّنَ وَأَقَامَ صَلَّى خَلْفَهُ مِنْ جُنُودِ اللَّهِ مَا لَا يُرَى طَرَفَاهُ "

Abdürrezzâk, Musannef, I, 511.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Bir kişi kurak bir arazide iken namaz vakti geldiğinde abdest alsın, su bulamazsa teyemmüm etsin. Eğer kâmet getirir namaz kılsa onunla beraber iki melek namaz

⁶⁵² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XII, 579-581.

⁶⁵³ İbn Maîn, *Târîh*, IV, 216.

⁶⁵⁴ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 461.

⁶⁵⁵ İbn Mâce, *Libâs* 25, (Arnaûd), IV, 603.

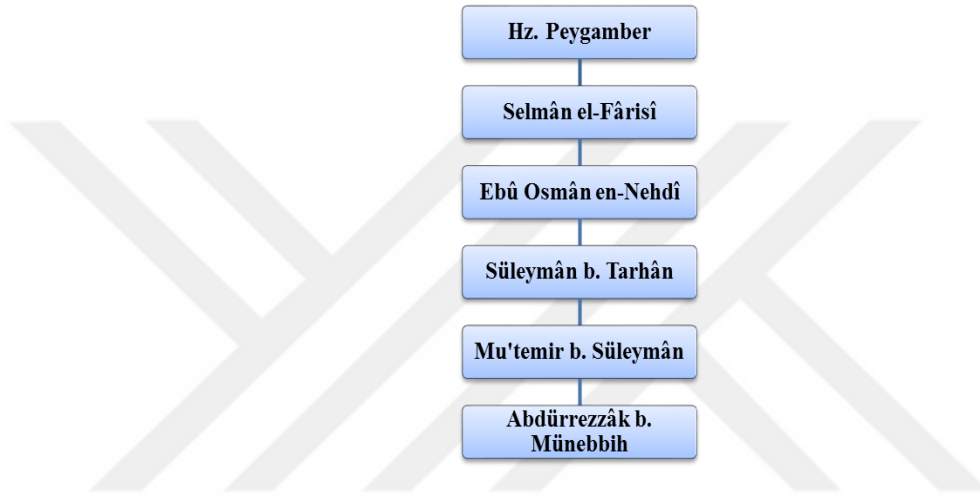
kılar, Hem ezân okur hem kâmet getirir de namaz kılar. Allah'ın askerlerinden iki ucu görünmeyen bir grup arkasında namaz kılar.”

Hadisin İsnâd Analizi

1. Mu'temir b. Süleyman et-Teymî (ö. 187/802) (bk. 4 no'lu hadis)
2. Süleyman b. Tarhân et-Teymî (ö. 143/760) (bk. 4 no'lu hadis)
3. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

Hüküm: Râvileri sika olduğundan hadis isnâd bakımından sahihtir.

İsnâd Şeması 20: Teyemmüm, Ezân ve Kâmet

XIX. ALLAH'A İTAAT

(37) عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ [1]، قَالَ: حَدَّثْتُ أَنَّ سَلْمَانَ الْفَارِسِيَّ " تَزَوَّجَ امْرَأَةً، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهَا وَقَفَ عَلَى بَاطِنِهَا، فَإِذَا هُوَ بِالْبَيْتِ مُسْتَوٍ، فَقَالَ: مَا أَذْرِي أَمْحُومٌ بَيْنُكُمْ؟ أَمْ تَحَوْلَتِ الْكَعْبَةُ فِي كِنْدَةٍ؟ وَاللَّهِ لَا أَدْخُلُهُ حَتَّى تُهْتِكَ أَسْتَارُهُ، فَلَمَّا هَتَّكُوهَا فَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا شَيْءٌ، دَخَلَ فَرَأَى مَتَاعًا كَثِيرًا وَجَوَارِي، فَقَالَ: مَا هَذَا الْمَتَاعُ؟، قَالُوا: مَتَاعُ امْرَأَتِكَ وَجَوَارِيهَا، قَالَ: وَاللَّهِ مَا أَمْرِي حَتَّى يَهْدَا، أَمْرِي أَنْ أُمْسِكَ مِثْلَ اثْنِ الْمُسَافِرِ، وَقَالَ لِي مَنْ أَمْسَكَ مِنَ الْجَوَارِي فَضْلًا عَمَّا نَكَحَ أَوْ يُنْكِحَ، ثُمَّ بَغَيْنَ، فَأَيْمُنَنَّ عَلَيْهِ، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى أَهْلِهِ، فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهَا، وَقَالَ لِمَنْ عِنْدَهَا: ارْتَفِعْنَ، فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا امْرَأَتُهُ، فَقَالَ: هَلْ أَنْتِ مُطِيعِي رَحِمِكَ اللَّهُ؟، قَالَتْ: قَدْ جَلَسْتُ مَجْلِسَ مَنْ يُطَاعُ، قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ لِي: إِنْ تَزَوَّجْتَ يَوْمًا فَلْيَكُنْ أَوَّلُ مَا تَلْتَقِيَانِ عَلَيْهِ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ، فُقُومِي فَلْنُصَلِّ رَكَعَتَيْنِ، فَمَا سَمِعْتَنِي أَدْعُو بِهِ فَأَمِّنِي، فَصَلِّيَا رَكَعَتَيْنِ، وَأَمَّنْتِ فَبَاتَ عِنْدَهَا، فَلَمَّا أَصْبَحَ جَاءَهُ أَصْحَابُهُ، فَلَمَّا انْتَحَاهُ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَقَالَ: كَيْفَ

وَجَدْتُ أَهْلَكَ؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ الثَّانِي، ثُمَّ الثَّلَاثُ، فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ صَرَفَ وَجْهَهُ إِلَى الْقَوْمِ، وَقَالَ: رَحِمَكُمُ اللَّهُ، فِيمَا الْمَسْأَلَةُ عَمَّا غَيَّبَتِ الْجُدْرَاتُ، وَالْحُجُبُ، وَالْأَسْتَارُ، بِحَسْبِ امْرِئٍ أَنْ يَسْأَلَ عَمَّا ظَهَرَ إِنْ أُخْبِرَ، أَوْ لَمْ يُخْبَرَ "

Abdürrezzâk, el-Musannef, VI, 193.

İbn Cüreyc'e rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârisî bir kadınla evlendi. Kadının yanına gireceği vakit ev süslü olduğundan, kapıda durdu ve "Bilmiyorum eviniz hummâlî midir ya da Ka'be, Kinde'ye mi taşındı. Vallahi evin örtüsü kaldırılana kadar eve girmeyeceğim" dedi. Sonra evdeki örtülerin hepsini kaldırdıklarında, girdi ve bir çok eşya ile câriye gördü ve "Bu eşyalar nedir?" diye sordu. "Hanımının eşyaları ve cariyeleridir" denildiğinde, şunları söyledi: "Vallahi Hz. Peygamber bana bunu emretmedi. Dünyada misafirin eşyası kadarını tutmamı emretti ve 'Her kim nikahladığı hanımından başka, fazladan câriye bulundurur o câriyeler günah işlerse onların günâhları o adama yazılır' buyurdu." Daha sonra ehlinin yanına gidip elini hanımının başına koyarak yanındaki hizmetçinin sahibini sordu. Hizmetçiyi gönderdiklerinde hanımından başka kimse kalmadı. Hanımına "Allah sana merhamet etsin, bana itaat edecek misin?" diye sordu. Hanımı "Sen itaat edilenlerin meclisinde oturuyorsun" şeklinde cevap verdi. Bunun üzerine Selmân "Allah Resûlü bana 'Eğer bir gün evlenirsen ehlinle seni bir araya getiren şey Allah'a itaat olsun' buyurdu" dedi. Akabinde de hanımına beraber namaz kılmalarını, onu çağırdığı şey hususunda da kendisine güvenmesini istedi. Kalkıp iki rekat namaz kıldılar. Geceyi geçirdikten sonra sabah Selmân'ın arkadaşları geldi. İçlerinden biri, Selmân'a sokularak hanımı nasıl bulduğunu sordu. Selmân ondan yüz çevirdi fakat adam bu soruyu birkaç defa sorunca Selmân ashâbında dönüp "Sorulan şey duvarların, örtü ve perdelerin gizlediği konudur. Kişiye haber verilen veya verilmeyen şeyleri sorması günah olarak yeter" dedi.

Hadisin İsnâd Analizi

1. İbn Cüreyc (ö. 150/767)

Ebü'l-Velîd künyesi ile anılan râvi Mekkelidir.⁶⁵⁶ Tefsir, hadis ve fıkıh alimi olan İbn Cüreyc 1000'e merfu yakın hadis nakletmiştir. Bu hadislerin çoğu *Kütüb-i sitte*, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned* ve Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebîr* isimli

⁶⁵⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 37.

eserlerde bulunmaktadır.⁶⁵⁷ Ebân b. Sâlih, Ca'fer es-Sâdık, Humeyd et-Tavîl, Züheyr b. Muâviye, Sâlih b. Keysân, Atâ b. Ebû Rabâh, Atâ b. Sâib, Amr b. Dînâr, Muhammed b. el-Münkedir, Ma'mer b. Râşid, Hişâm b. Urve, Velîd b. Atâ gibi âlimlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Hammâd b. Üsâme, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Îsâ, İbn Uyeyne, İbnü'l-Mübârek, İbn Vehb, Abdürrezzâk b. Hemmâm, Vekî' b. el-Cerrâh, Yahyâ el-Kattân gibi kişiler hadis nakletmişlerdir.⁶⁵⁸ İclî *sika*,⁶⁵⁹ İbn Ebû Hâtim *sika* ve *sebt*,⁶⁶⁰ İbn Hibbân *sika*⁶⁶¹ diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

Hüküm: Ravileri sika olduğundan hadis isnâd bakımından sahihtir.

İsnâd Şeması 21: Allah'a İtaat

XX. PEYGAMBERLERİN SADAKA YEMEMESİ

(38) عَنْ مَعْمَرٍ [1]، عَنْ رَجُلٍ [2]، مِنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، قَالَ: دَخَلَ قَوْمٌ عَلَى سَلْمَانَ وَهُوَ أَمِيرٌ بِالْمَدَائِنِ وَهُوَ يَعْمَلُ هَذَا الْخُوصَ، فَقِيلَ لَهُ: أَتَعْمَلُ هَذَا وَأَنْتَ أَمِيرٌ؟ وَهُوَ يُجْرِي عَلَيْكَ رِزْقٌ، قَالَ: "إِنِّي أَحِبُّ أَنْ أَكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِي، وَسَأَخْبِرُكُمْ كَيْفَ تَعَلَّمْتُ هَذَا، إِنِّي كُنْتُ فِي أَهْلِي بِرَامِ هُرْمَزَ، وَكُنْتُ أَخْتَلِفُ إِلَى مُعَلِّمِي الْكِتَابِ، وَكَانَ فِي الطَّرِيقِ رَاهِبٌ، فَكُنْتُ إِذَا مَرَرْتُ جَلَسْتُ عِنْدَهُ، فَكَانَ يُخْبِرُنِي مِنْ خَبَرِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَنَحْوًا مِنْ ذَلِكَ، حَتَّى اسْتَعَلْتُ عَنْ كِتَابَتِي وَلِرِثَّتِهِ، فَأَخْبَرَ أَهْلِي الْمُعَلِّمَ، وَقَالَ: إِنَّ هَذَا الرَّاهِبَ قَدْ أَفْسَدَ ابْنَكُمْ، قَالَ: فَأَخْرَجُوهُ، فَاسْتَحْفَيْتُ مِنْهُمْ، قَالَ: فَخَرَجْتُ مَعَهُ حَتَّى جِئْنَا الْمَوْصِلَ، فَوَجَدْنَا بِهَا أَرْبَعِينَ رَاهِبًا، فَكَانَ بَيْنَهُمْ مِنَ التَّعْظِيمِ لِلرَّاهِبِ الَّذِي جِئْتُ مَعَهُ

⁶⁵⁷ Cerrahoğlu, İsmail, "İbn Cüreyc", *DİA*, İstanbul, 1999, XIX, 404-406.

⁶⁵⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XIII, 338-346.

⁶⁵⁹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 103.

⁶⁶⁰ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 356-357.

⁶⁶¹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 93.

شَيْءٌ عَظِيمٌ، فَكُنْتُ مَعَهُمْ أَشْهَرًا، فَمَرَضْتُ، فَقَالَ رَاهِبٌ مِنْهُمْ: إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ، فَأُصَلِّي فِيهِ، فَفَرِحْتُ بِذَلِكَ، فَقُلْتُ: أَنَا مَعَكَ، قَالَ: فَخَرَجْنَا، قَالَ: فَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَصْبِرَ عَلَى مَشْيِ مِنْهُ، كَانَ يَمْشِي فَإِذَا رَأَى أَعْيُنًا، قَالَ: ارْقُدْ، وَقَامَ يُصَلِّي، فَكَانَ كَذَلِكَ لَمْ يُطْعَمَ يَوْمًا حَتَّى جِئْنَا بَيْتَ الْمَقْدِسِ، فَلَمَّا قَدِمْنَاهَا رَقَدَ، وَقَالَ لِي: إِذَا رَأَيْتَ الظِّلَّ هَاهُنَا فَأَيْقِظِي، فَلَمَّا بَلَغَ الظِّلُّ ذَلِكَ الْمَكَانَ، أَرَدْتُ أَنْ أُوقِظَهُ، ثُمَّ قُلْتُ: شَهْرٌ وَلَمْ يَرُقُدْ، وَاللَّهِ لَأَدْعُهُ قَلِيلًا، فَتَرَكْتُهُ سَاعَةً، فَاسْتَيْقِظَ فَرَأَى الظِّلَّ قَدْ جَارَ ذَلِكَ الْمَكَانَ، فَقَالَ: أَلَمْ أَقُلْ لَكَ أَنْ تُوقِظِي؟، قُلْتُ: قَدْ كُنْتُ لَمْ تَنَمْ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَدْعَكَ أَنْ تَنَامَ قَلِيلًا، قَالَ: إِنِّي لَا أَحِبُّ أَنْ يَأْتِيَ عَلَيَّ سَاعَةٌ إِلَّا وَأَنَا ذَاكِرٌ لِلَّهِ تَعَالَى فِيهَا، قَالَ: ثُمَّ دَخَلْنَا بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَإِذَا سَائِلٌ مَقْعَدٌ يَسْأَلُ، فَسَأَلَهُ، فَلَا أَدْرِي مَا قَالَ لَهُ، فَقَالَ لَهُ الْمَقْعَدُ: دَخَلْتَ وَلَمْ تُعْطِنِي شَيْئًا، وَخَرَجْتَ وَلَمْ تُعْطِنِي شَيْئًا، قَالَ: هَلْ تُحِبُّ أَنْ تُقَوْمَ؟، قَالَ: فَدَعَا لَهُ فَقَامَ، فَجَعَلْتُ أَنْعَجِبُ وَأَتَبِعُهُ، فَسَهَوْتُ، فَذَهَبَ الرَّاهِبُ ثُمَّ خَرَجْتُ أَتَّبِعُهُ، أَسْأَلُ عَنْهُ، فَرَأَيْتُ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَسَأَلْتُهُمْ عَنْهُ، فَقُلْتُ: أَرَأَيْتُمْ رَجُلًا كَذَا وَكَذَا؟، فَقَالُوا: هَذَا عَبْدُ أَبِي، فَأَخَذُونِي فَأَرْدَفُونِي خَلْفَ رَجُلٍ مِنْهُمْ، حَتَّى قَدِمُوا بِي الْمَدِينَةَ، فَجَعَلُونِي فِي حَائِطٍ لَهُمْ، فَكُنْتُ أَعْمَلُ هَذَا الْخُوصَ، فَمِنْهُمْ تَمَّ تَعَلُّمُهَا، قَالَ: وَكَانَ الرَّاهِبُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يُعْطِ الْعَرَبَ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ أَحَدًا، وَإِنَّهُ سَيَخْرُجُ مِنْهُمْ نَبِيٌّ، فَإِنْ أَدْرَكْتَهُ، فَصَدَّقْهُ، وَآمِنْ بِهِ، وَإِنْ آيَتُهُ أَنْ يَقْبَلَ الْهَدِيَّةَ، وَلَا يَأْكُلُ الصَّدَقَةَ، وَإِنْ فِي ظَهْرِهِ حَاتَمُ التُّبُورِ، قَالَ: فَمَكَثْتُ مَا مَكَثْتُ، ثُمَّ قَالُوا: جَاءَ النَّبِيُّ (ص) إِلَى الْمَدِينَةِ فَخَرَجْتُ مَعِي بِتَمْرٍ، فَجِئْتُ إِلَيْهِ بِهِ فَقَالَ: " مَا هَذَا؟ "، قُلْتُ: صَدَقَةٌ، قَالَ: لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ "، فَأَخَذْتُهَا، ثُمَّ أَتَيْتُهُ بِتَمْرٍ فَوَضَعْتُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: " مَا هَذَا؟ " فَقُلْتُ: هَدِيَّةٌ، فَأَكَلَ، وَأَكَلَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ، ثُمَّ قُمْتُ وَرَاءَهُ لَأَنْظُرَ الْحَاتِمَ، فَفَطِنَ بِي، فَأَلْفَى رِدَاءَهُ عَنْ مَنْكِبِيهِ، فَآمَنْتُ بِهِ وَصَدَّقْتُهُ، قَالَ: فَإِذَا كَاتَبَ عَلَى مِائَةِ خَلَّةٍ، وَإِنَّمَا اشْتَرَى نَفْسَهُ بِمِائَةِ خَلَّةٍ، قَالَ: فَغَرَسَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) (بِيَدِهِ، فَلَمْ يَحِلِّ الْحَوْلُ حَتَّى بَلَغَتْ، أَوْ قَالَ: أَكَلَ مِنْهَا

Abdürrazzâk, Musannef, VIII, 419-420; İbn Ebû Şeybe, Musannef, VII, 515, XIII, 232-234, 348; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 108-109, 127, 140-147.

Ma'mer b. Râsîd'in ashâbindan bir kişiden rivâyet ettiğine göre Selmân el-Fârisî, Medîne emîri iken hurma yapraklarını öreerek geçimini sağlıyordu. Bir grup gelerek "Emîr olduğun ve emrilik sana rızkını kazandırdığı halde hala bu işlerle mi

meşgulsün?” dediler. Selmân şöyle cevap verdi: “Ben elimle kazandığımı yemeyi severim. Size bu işi nasıl öğrendiğimi anlatayım. Râmehürmüz’de ailemin yanında iken kitap âlimlerinin yanına gidip gelirdim. Yol üstünde bir râhib vardı. Ona uğradığımda yanında biraz otururdum. Yer gök ve benzeri şeylerin haberlerinden bahsederdi. Öyle ki bu iş beni okuma yazmadan alıkoydu ve araştırmaya başladım. Ailem bu durumu muallime haber verdi. Muallim de onlara rahib sizin oğlunuzun zihnini bulandırıyor onu ondan uzaklaştırın dedi. Ben de onlardan gizlice gidip gelmeye başladım. Hatta bir gün rahiple birlikte Mevsl denilen yere gittik. Orada 40 rahiple karşılaştık. Oraya gittiğim râhibe çok saygı gösteriyorlardı. O râhiplerin yanında aylarca kaldım. Hastalandım. Bu esnadan rahiplerden biri Beyt-i Makdis’e gidip orada ibadet edeceğini söyledi. Ben de buna çok sevindim ve onunla gitmek istediğini söyledim. Beraber yola çıktık. Ondan daha sabırlı bir kimse görmemiştim. Yolculuk esnasında bitkin düştüğümü gördüğünde bana dinlenmemi söyledi. Ben dinlenirken o da ibâdet ediyordu. Bu şekilde bir gün boyunca hiçbir şey yemeden Beyt-i Makdis’e vardık. Gösterdiği yere gölge düştüğünde onu kaldırmamı söyledi ve uyudu. Gölge düştüğünde uyandırmak istedim fakat bir ay boyunca uyumadığımı düşünerek bir müddet daha dinlenmesi için bıraktım. Uyandığımda ‘Gölgenin o mekanı geçtiğini görüp sana beni uyandırmanı söylemedim mi?’ dedi. ‘Sen hiç uyumamıştın ben de biraz daha uyuman için bıraktım’ dedim. ‘O vakitte Allah’ı zikretmekten başka bir şey yapmayı sevmem’ dedi. Sonra Beyt-i Makdis’e girdik orada oturan kötürüm bir dilenci ondan bir şeyler istedi. Râhibin ona ne söylediğini bilmiyorum. Dilenci, râhibe ‘Girdin çıktın ancak bana bir şey vermedin’ dedi. Râhib dilenciye ‘Ayağa kalkmak ister misin?’ diye sordu. Sonra ona dua etti ve dilenci ayağa kalktı. Ben bu duruma çok şaşırđım ve onu takip ettim. Bir müddet daldım ve râhib gimmişti. Onu aramaya çıktım. Ensârdan bir grupla karşılaştım ve onlara ‘Şöyle şöyle birini gördünüz mü?’ diye sordum. Bana onun kaçak bir köle olduğunu söylediler. Beni aldılar adamlardan birinini terkisine bindirip Medîne’ye götürdüler. Onlara ait bir bahçede onlar için yaprak ördürüyorlardı. İşte bu işi buradan öğrendim. Rahip bana ‘Allah, Araplardan hiçbir peygamber göndermedi ama yakında onlardan bir peygamber çıkacak, eğer ona yetişirsen onu tasdik et ve ona iman et!’ demişti. Ayrıca bana onun alametlerinin hediyeyi kabul edip sadaka yememesi ve sırtındaki paygamberlik mührü taşıması olduğunu söyledi. Orada bir süre kaldım. Sonra Hz. Peygamber’in Medîne’ye geldiğini söylediler. Yanıma biraz hurma alıp Hz. Peygamber’e gittim. Hz. Peygamber

bana ‘Bunlar nedir?’ diye sordu. Sadaka olduğunu söyledim. ‘Biz sadaka yemeyiz’ diye cevap verdi. Sonra tekrar yanıma biraz daha hurma alıp yanına gittim ve Hz. Peygamber’in önüne koydum. Bana ‘Bunlar nedir?’ diye sordu. ‘Hediyedir’ dedim. O ve ashabı hurmalardan yediler. Peygamberlik mühürünü görmek için Hz. Peygamber’in arkasına dolandım. Amacımı anlayıp omuzlarını açtı. Ona iman ettim. Sonra bana ‘Ya kendini yüz hurma ağacı karşılığında mükâteb köle yap ya da sahibinden kendini yüz hurma ağacı karşılığında satın al’ dedi. Hz. Peygamber o hurma ağaçlarını eliyle dikti. Bir yıl geçmeden o ağaçlar büyüdüler.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Ma‘mer b. Râşid (ö. 153/770)

Künyesi Ebû Urve olan râvi Basrî, Ezdî ve Hedânî nisbeleri ile anılır.⁶⁶² Hemmâm b. Münebbih’ten 300 hadis işitmiştir.⁶⁶³ Abdürrezzâk b. Hemmâm ondan 10.000 rivâyet nakletmiştir.⁶⁶⁴ Yemen’de ilk hadis müdevvinlerinden olan Ma‘mer fıkıh alanında da otorite sayılmaktadır.⁶⁶⁵ Ebân b. Ebû Ayyâş, Eyyûb es-Sahtiyânî, Behz b. Hakîm, Sâbit el-Bünânî, Hâlid el-Hazzâ, A‘meş, Süleymân et-Teymî, Âsım el-Ahvel, Abdullah b. Tâvus, Amr b. Dînâr, Muhammed b. el-Münkedir, Hişâm b. Urve gibi âlimlerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Hammâd b. Zeyd, Saîd b. Ebû Arûbe, Süfyân es-Sevrî, İbn Uyeyne, Şu‘be, İbnü’l-Mübârek, Amr b. Dînâr, İsâ b. Yûnus, Mu‘temir b. Süleymân gibi zâtlar hadis almıştır.⁶⁶⁶ İclî *sika*,⁶⁶⁷ İbn Ebû Hâtim *sâlihü’l-hadîs*,⁶⁶⁸ İbn Hibbân *sika*⁶⁶⁹ olduğunu onu söyleyerek ta‘dîl etmişlerdir.

⁶⁶² Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, XXVIII, 303-306.

⁶⁶³ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta‘dîl*, VIII, 255.

⁶⁶⁴ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 282.

⁶⁶⁵ Hatiboğlu, İbrahim, “Ma‘mer b. Râşid”, *DİA*, İstanbul, 2003, XXVII, 552.

⁶⁶⁶ Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, XXVIII, 303-306.

⁶⁶⁷ İclî, *Ma‘rifetü’s-sikât*, II, 290.

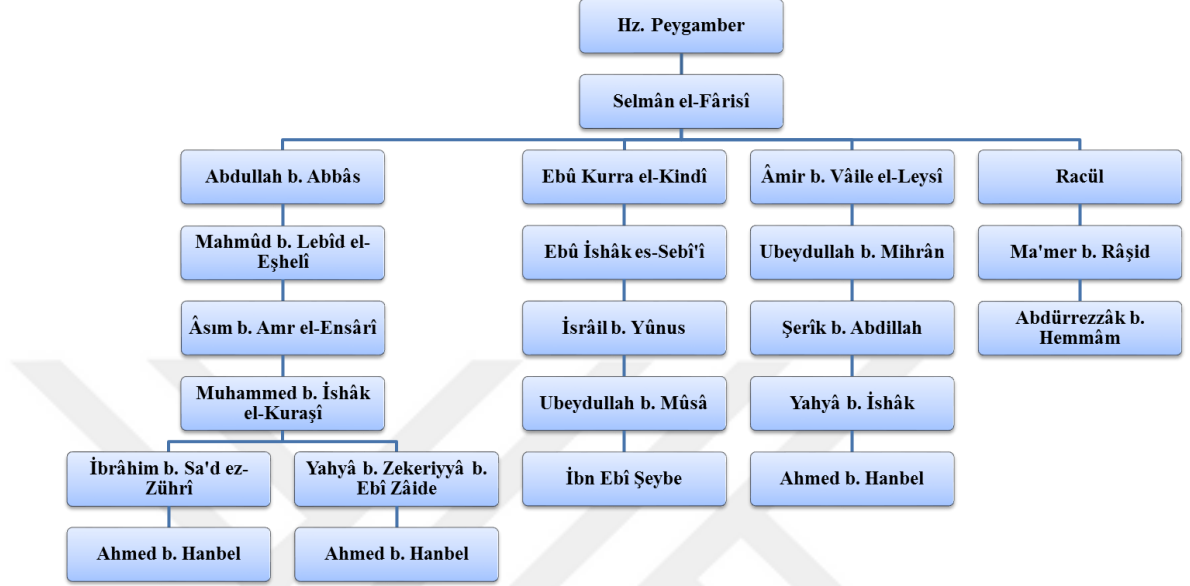
⁶⁶⁸ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta‘dîl*, VIII, 255.

⁶⁶⁹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 484.

2. Mübhem Râvi (?)

Hüküm: Mübhem râviden dolayı hadis isnâd bakımından zayıftır.

İsnâd Şeması 22: Peygamberlerin Sadaka Yememesi

XXI. GÜNAHLARIN YAPRAK GİBİ DÖKÜLMESİ

(39) حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ [1]، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ [2]، عَنْ أَبِي عَثْمَانَ [3]، قَالَ: كُنْتُ مَعَ سَلْمَانَ تَحْتَ شَجَرَةٍ، فَأَخَذَ غُصْنًا مِنْهَا يَابِسًا فَهَزَّهُ، فَتَحَاتَّتْ وَرَقُهُ، فَقَالَ: أَلَا تَسْأَلُنِي لِمَ أَفْعَلُ هَذَا؟ قُلْتُ: وَلِمَ تَفْعَلُهُ؟ قَالَ: هَكَذَا فَعَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) (ثُمَّ قَالَ: " يَا سَلْمَانُ، أَلَا تَسْأَلُنِي لِمَ أَفْعَلُ هَذَا؟ قُلْتُ: وَلِمَ تَفْعَلُ هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ صَلَّى الصَّلَاةَ الْحَمْسَ، قَالَ: أَحْسَبُهُ، قَالَ: فِي جَمَاعَةٍ، تَحَاتَّتْ حَطَايَاهُ كَمَا تَحَاتَّتْ وَرَقُ هَذِهِ الشَّجَرَةِ، وَتَلَا رَسُولُ اللَّهِ (ص): " وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزَلْفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهَبْنَ السَّيِّئَاتِ "

Tayâlisî, Müsned, II, 43; İbn Ebû Şeybe, Musannef, I, 16; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 111, 121.

Rivâyet edildiğine göre Ebû Osmân en-Nehdî şöyle demiştir: “Selmân el-Fârisî ile bir ağacın altında bulunuyordum. Selmân bir kuru değnek alarak onu silkeledi ve yaprakları döküldü. Sonra bana ‘Bunu niye yaptığımı sormayacak mısınız?’ dedi. Ben de

‘Niye yaptın?’ dedim. Selmân ‘Hz. Peygamber böyle yapıp bunu niye yaptığımı sormayacak mısın? buyurdu.’ Ben de ‘Niye yaptın Ey Allah Resûlü?’ dedim. ‘Bir müslüman güzel bir şekilde abdest alır da, beş vakit namazını kılsa (sanıyorum cemaatle demiştir) günahları bu ağacın yaprakları gibi dökülür’ buyurup *Ve namazı gündüzün iki tarafında ve geceden de gündüze yakın saatlerinde dosdoğru kıl. Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri giderir*⁶⁷⁰ ayetini okudu’ dedi.”

Hadisin İsnâd Analizi

1. Hammâd b. Seleme (ö. 167/783)

Künyesi Ebû Seleme olan râvi Basrî nisbesi ile anılır.⁶⁷¹ Muhaddis olmasının yanı sıra nahiv ve fıkıh alanlarında da otoritedir. Kendisine ait *Kitâbü's-Sünen* adlı bir eserinden bahsedilir.⁶⁷² Eyyûb es-Sahtiyânî, Hammâd b. Ebû Süleymân, Humeyd et-Tavîl, Hâlid el-Hazzâ, Süleymân et-Teymî, Atâ b. Sâib, Amr b. Dînâr el-Mekkî, Katâde, Kesîr b. Ma'dân, Hişâm b. Urve gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise Âdem b. Ebû İyâs, Hâlîfe b. Hayyât, Zeyd b. Hubâb, Süfyân es-Sevrî, Süleymân b. Harb, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbnü'l-Mübârek, Affân b. Müslim, Muâz b. Muâz, Vekî' b. el-Cerrâh, Yahyâ el-Kattân, Yezîd b. Hârûn gibi âlimler hadis rivâyet etmişlerdir.⁶⁷³ Yahyâ b. Maîn,⁶⁷⁴ İclî⁶⁷⁵ ve İbn Hibbân⁶⁷⁶ sika olduğunu söyleyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

2. Ali b. Zeyd (ö. 131/748)

Ebü'l-Hasan künyesi ile bilinen râvi Basrî ve Kuraşî nisbeleri ile anılır.⁶⁷⁷ İbn Ebû Müleyke lakâbı ile tanınan Ali b. Zeyd, Enes b. Mâlik, Hasan el-Basrî, Saîd b. Cübeyr, Saîd b. el-Müseyyeb, Adî b. Sâbit, Urve b. ez-Zübeyr, Amr b. Dînâr, Ebû Osmân en-Nehdî gibi şahsiyetlerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Saîd b. Ebû Arûbe, Sevrî, İbn Uyeyne, Şu'be, Süleymân b.

⁶⁷⁰ Hûd, 11/114.

⁶⁷¹ Buhârî, *et-Târîh*, III, 22.

⁶⁷² Altıkulaç, Tayyar, “Hammâd b. Seleme”, *DİA*, İstanbul, 1997, XV, 489.

⁶⁷³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VII, 253-359.

⁶⁷⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 140.

⁶⁷⁵ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 319.

⁶⁷⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, II, 216.

⁶⁷⁷ Buhârî, *et-Târîh*, VI, 275.

Muğîre, Mu‘temir b. Süleymân gibi zâtlar hadis almışlardır.⁶⁷⁸ İbn Sa‘d *zayıf*,⁶⁷⁹ İbn Maîn *leyse bi-hücce*,⁶⁸⁰ İbn Ebû Hâtim *zayıf ve leyse bi'l-kavî*,⁶⁸¹ İbn Adî *zayıf ve lâ yühteccü bi-hadîsihî*,⁶⁸² Zehebî *zayıf*⁶⁸³ diyerek râviyi cerh etmişlerdir.

3. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no’lu hadis)

Hüküm: Zeyd b. Cüdân’dan dolayı hadis isnâd bakımından zayıftır.⁶⁸⁴

İsnâd Şeması 23: Günahların Yaprak Gibi Dökülmesi

XXII. SARIK ÜZERİNE MESH

(40) حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي الْفَرَاتِ [1]، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زَيْدِ الْعَبْدِيِّ [2]، عَنْ أَبِي شَرِيحٍ [3]، عَنْ أَبِي

مُسْلِمٍ مَوْلَى زَيْدِ بْنِ صُوحَانَ [4]، قَالَ: رَأَيْتُ سَلْمَانَ الْفَارِسِيَّ، وَرَأَى رَجُلًا يُرِيدُ أَنْ يَنْزِعَ حُفْيَهُ فِي الْوُضُوءِ، فَأَمَرَهُ

سَلْمَانُ أَنْ يَمْسَحَ عَلَى حُفْيِهِ، وَعِمَامَتِهِ، وَشَعْرِهِ، وَقَالَ سَلْمَانُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) "يَمْسَحُ عَلَى خِمَارِهِ، وَحُفْيِهِ "

Tayâlisî, Müsned II, 46; İbn Ebû Şeybe I, 43, 323-324, XIII, 39; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 122, 128-129.

⁶⁷⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XX, 434-436.

⁶⁷⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XX, 437.

⁶⁸⁰ İbn Maîn, *Târîh*, IV, 341.

⁶⁸¹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 186.

⁶⁸² İbn Adî, *el-Kâmil*, VI, 333.

⁶⁸³ Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl*, III, 127.

⁶⁸⁴ Tayâlisî, *Müsned*, (Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî), II, 43.

Ebû Müslim'den rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârisî, abdest alırken mestlerini çıkarmak isteyen bir adam gördü, ona mestleri, sarığı ve saçlarının üzerine mesh etmesini söyledi. Ayrıca “Hz. Peygamber’i sarığının ve mestlerinin üzerine mesh ederken gördüm” dedi.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Dâvûd b. Ebü'l-Furât (ö. 167/783)

İbn Ebü'l-Furât lakâbıyla bilinen râvî Ebû Amr künyesi ile anılır.⁶⁸⁵ İbrâhim b. Meymûn, Abdullah b. Büreyde, Muhammed b. Zeyd, Muhammed b. Seyf el-Ezdî gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Eyyûb es-Sahtiyânî, Zeyd b. Hubâb, Saîd b. Ebû Arûbe, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Mehdî, Affân b. Müslim gibi âlimler hadis almıştır.⁶⁸⁶ İclî *sika*,⁶⁸⁷ İbn Ebû Hâtim *şeyh, lâ be'se bihî, leyse bi'l-metîn*⁶⁸⁸ gibi terimlerle râviyi nitelemişlerdir.

2. Muhammed b. Zeyd el-Abdî (ö. ?)

Kindî, Abdî, Cürmî ve Basrî nisbeleri ile anılan râvî bir müddet Merv kadılığı yapmıştır. İbrâhim en-Nehâî, Saîd b. Cübeyr, İbnü'l-Müseyyeb ve Ebû Şureyh'ten hadis almıştır. Kendisinden ise Dâvûd b. Ebü'l-Furât, A'meş, Ma'mer b. Râşid gibi zâtlar hadis nakletmişlerdir.⁶⁸⁹ İbn Ebû Hâtim *lâ be'se bihî, sâlihü'l-hadîs*,⁶⁹⁰ İbn Hibbân *sika*,⁶⁹¹ Zehebî *leyse bi'l-kavî*⁶⁹² gibi terimlerle râviyi nitelemişlerdir.

3. Ebû Şureyh (ö. 167/783)

İsmi Abdurrahmân b. Şureyh olan râvi Mısırî, İskenderânî ve Meârifî nisbeleri ile anılır.⁶⁹³ Süleymân b. Humejd, Abdullah b. Sa'lebe, Abdullah b. Hâris, Abdülkerim b. Hâris, Kays b. el-Haccâc, Muhammed b. Müslim gibi kişilerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise Zeyd b. Hubâb, İbnü'l-Mübârek, İbn Vehb, Muâz b. Fedâle, Mûsâ b.

⁶⁸⁵ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, III, 236.

⁶⁸⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VIII, 437-439.

⁶⁸⁷ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 341.

⁶⁸⁸ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 408.

⁶⁸⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXV, 228-229.

⁶⁹⁰ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 256.

⁶⁹¹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 424.

⁶⁹² Zehebî, *el-Kâşif*, II, 173.

⁶⁹³ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, V, 296.

Dâvûd ed-Dabbî gibi şahsiyetler hadis rivâyet etmişlerdir.⁶⁹⁴ Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvûd, Nesâî ondan gelen rivâyetlere kitaplarında yer vermişlerdir. İclî *sika*,⁶⁹⁵ İbn Ebû Hâtim *sika*, *leyse bihî be's*,⁶⁹⁶ İbn Hibbân⁶⁹⁷ ve Zehebî⁶⁹⁸ *sika* diyerek râviyi ta'dîl etmişlerdir.

4. Ebû Müslim (ö. ?)

Abdî ve Kûfî nisbeleri ile anılan râvi Selmân el-Fârisî'den hadis rivâyet etmiştir. Ondan ise sadece Ebû Şureyh hadis nakletmiştir.⁶⁹⁹ İbn Hibbân râviyi *sika* terimiyle ta'dîl etmiştir.⁷⁰⁰

Hüküm: Ebû Müslim ve Şureyh'in bilinmemesinden dolayı hadis zayıftır denilmiştir.⁷⁰¹ Ancak her iki râvi hakkında da *sika* nitelemesi söz konusu olduğundan hadis isnâd bakımından sahihtir.

---

⁶⁹⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XVII, 167-169.

⁶⁹⁵ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 78.

⁶⁹⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 243.

⁶⁹⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 86.

⁶⁹⁸ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 630.

⁶⁹⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXIV, 293.

⁷⁰⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 584.

⁷⁰¹ Tayalîsî, *Müsned*, (et-Türkî), II, 46.

İsnâd Şeması 24: Sarık Üzerine Mesh

XXIII. NAMAZI KABUL OLMAYAN KİŞİLER

(41) حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ [1]، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ [2]، قَالَ: سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ [3] يَذْكُرُ، أَنَّ سَلْمَانَ قَدَّمَهُ قَوْمٌ يُصَلِّي بِهِمْ، فَأَبَى حَتَّى دَفَعُوهُ فَلَمَّا صَلَّى بِهِمْ، قَالَ: أَكُلُّكُمْ رَاضٍ؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ: " ثَلَاثَةٌ لَا تُقْبَلُ صَلَاتُهُمْ: الْمَرْأَةُ تَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهَا بِغَيْرِ إِذْنِهِ، وَالْعَبْدُ الْآبِقُ، وَالرَّجُلُ يَوْمُ الْقَوْمِ وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ "

İbn Ebû Şeybe, Musannef, II, 304, VI, 235-236.

Kâsım b. Muhaymire'den rivâyet edildiğine göre bir grup Selmân'ı kendilerine namaz kıldırmak için öne geçirmiştir. Selmân bunu reddetmiştir. Ancak onu namaz kıldırması için tekrar öne geçirmişlerdir. Selmân namazı kıldırdıktan sonra "Hepiniz râzı mısınız?" diye sormuştur. Topluluk "Evet" deyince Selmân şöyle demiştir: "Allah'a şükürler olsun. Çünkü ben Hz. Peygamber'i 'Şu üç kişinin namazı kabul olunmaz; Kocasının izni olmadan evden dışarı çıkan kadının, kaçak kölenin ve kavim istemediği halde onlara imamlık yapan kişinin' buyururken işittim."

Hadisin İsnâd Analizi

1. Ebû Üsâme (ö. 201/816)

İsmi Hammâd b. Üsâme olan râvi Kûfelidir.⁷⁰² İshâk b. İbrâhim, İsrâil b. Yûnus, Hammâd b. Zeyd, Saîd b. Saîd el-Ensârî, Saîd b. Ebû Arûbe, Sevrî, Süleymân b. Mugîre, A‘meş, Şu‘be, Ubeydullah b. Ömer, Abdürrezzâk, Hişâm b. Urve gibi kişilerden hadis almıştır. Kendisinden ise İshâk b. Râhûye, Zekeriyâ b. Yahyâ, Abdullah b. el-Cerrâh, İbn Ebû Şeybe, Ali b. el-Medînî gibi âlimler hadis nakletmiştir.⁷⁰³ İclî *sika*,⁷⁰⁴ İbn Ebû Hâtim *sadûk* ve *sâlihü'l-kitâb*,⁷⁰⁵ İbn Hibbân *sika*,⁷⁰⁶ Zehebî *hafîz*⁷⁰⁷ diyerek râviyi ta‘dîl etmişlerdir.

2. Abdurrahmân b. Yezîd b. Câbir (ö. 153/770)

Künyesi Ebû Utbe olan Abdurrahmân b. Yezîd, Ezdî ve Şâmî nisbeleri ile anılır.⁷⁰⁸ Saîd el-Makbûrî, Atâ b. Ebû Müslim, Muhammed b. Müslim, Nâfi‘ b. Ömer, Ebû Eş‘as es-San‘ânî gibi âlimlerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Hammâd b. Üsâme, Saîd b. Abdilazîz, Abdullah b. Abdurrahmân, Îsâ b. Yûnus, Velîd b. Müslim, Yahyâ b. Hamza el-Hadramî gibi şahsiyetler rivâyette bulunmuştur.⁷⁰⁹ İbn Maîn,⁷¹⁰ İclî⁷¹¹ ve İbn Hibbân⁷¹² *sika* diyerek râviyi ta‘dîl etmişlerdir.

3. Kâsım b. Muhaymire (ö. 100/718)

Ebû Urve künyesi ile anılan râvi Hemedânî ve Kûfî nisbeleri ile bilinir. Süleymân b. Büreyde, Abdullah b. Amr b. Âs, Alkame b. Kays, Amr b. Şurahbîl, Ebû Saîd el-Hudrî gibi âlimlerden hadis işitmiştir. Kendisinden ise Hassân b. Atıyye, Evzâî, Alkame b. Mersed, Yezîd b. Ebû Ziyâd, Ebû İshâk es-Sebîî gibi zâtlar hadis

---

⁷⁰² Buhârî *et-Târihu'l-kebîr*, III, 28.

⁷⁰³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VII, 217-222.

⁷⁰⁴ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 318.

⁷⁰⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 132.

⁷⁰⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 222.

⁷⁰⁷ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 348.

⁷⁰⁸ Buhârî *et-Târihu'l-kebîr*, V, 365.

⁷⁰⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XVIII, 5-7.

⁷¹⁰ İbn Maîn, *Târîh*, IV, 456.

⁷¹¹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 90.

⁷¹² İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 81.

almışlardır.⁷¹³ İclî *sika*,⁷¹⁴ İbn Ebû Hâtim *sadûk* ve *sika*,⁷¹⁵ İbn Hibbân *sika*⁷¹⁶ diyerek râviyi ta'dîl etmişlerdir.

Hüküm: Râvileri sika olduğundan hadis isnâd bakımından sahihtir.

İsnâd Şeması 25: Namazı Kabul Olmayan Kişiler

XXIV. HAKSIZ YERE KÖTÜ SÖZ SÖYLEMEK

(42) حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ [1]، عَنْ مِسْعَرٍ [2]، عَنْ عَمْرِو بْنِ قَيْسٍ [3]، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي قُرَّةٍ [4]، عَنْ سَلْمَانَ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " مِنْ وَلَدِ آدَمَ أَنَا، فَأَيُّمَا عَبْدٍ مِنْ أُمَّتِي لَعَنْتُهُ لَعْنَةً أَوْ سَبَبْتُهُ سَبَبًا فِي غَيْرِ كُنْهَةٍ فَاجْعَلْهَا عَلَيْهِ صَلَاةً "

İbn Ebû Şeybe, Musannef, X, 117; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 110, 126-127.

Selmân el-Fârisî'den rivâyet edildiğine göre Resûl-I Ekrem "Allah'ım, ben de Âdem'in çocuklarındım. Ümmetim den hangi kula haksız yere kötü söz söyleyip lânet etmişsem sen onu hayra çevir" diye duâ etmiştir.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Ebû Üsâme (ö. 201/816) (bk. 41 no'lu hadis)
2. Mis'ar el-Âmilî (ö. 153/770)

⁷¹³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIII, 442-444.

⁷¹⁴ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 211.

⁷¹⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 120.

⁷¹⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 307.

Ebû Seleme künyesi ile anılan Mis'ar, Hilâlî, Âmilî, Kûfî nisbeleri ile anılır.⁷¹⁷ İshâk b. Râşid, Hâlid b. Seleme, A'meş , Osmân b. Mugîre, Adî b. Sâbit, Atâ b. Ebû Rabâh, Alkame b. Mersed, Amr b. Mürre, Mansûr b. Mu'temir gibi âlimlerden hadis nakletmiştir. Kendisinden ise, İshâk b. Yûnus, Hammâd b. Üsâme, Sevrî, İbn Uyeyne, Süleymân et-Teymî, Şu'be, İbnü'l-Mübârek, İsâ b. Yûnus, Yahyâ el-Kattân gibi kişiler hadis rivâyet etmişlerdir.⁷¹⁸ Yahyâ b. Maîn⁷¹⁹ ve İbn Hibbân⁷²⁰ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Amr b. Kays (ö. ?)

Künyesi Ebû's-Sabbâh olan Amr b. Kays, İbn Ebû Müslim lakâbıyla bilinir. Zeyd b. Vehb el-Cühenî, Amr b. Ebû Kurre, Muhammed b. Eş'as b. Kays, Mücâhid b. Cebr gibi şahsiyetlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Zâide b. Kudâme, Süfyân es-Sevrî, Amr b. Avn ve Mis'ar el-Âmilî hadis işitmiştir.⁷²¹ İbn Ebû Hâtim⁷²² ve İbn Hibbân⁷²³ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

4. Amr b. Ebû Kurre (ö. ?)

Babasının adı Seleme b. Muâviye olan râvi İbn Ebû Kurre lakâbıyla ünlüdür. Hz. Ömer, Selmân el-Fârisî, Huzeyfe b. el-Yemân gibi sahâbîlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Amr b. Kays ve Ebû İshâk eş-Şeybânî hadis nakletmiştir.⁷²⁴ İclî *sika*,⁷²⁵ İbn Ebû Hâtim *leyse bihî be's*,⁷²⁶ İbn Hibbân *sika*⁷²⁷ diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

Hüküm: Râvileri sika olduğundan hadis isnâd bakımından sahihtir.

---

⁷¹⁷ Buhârî *et-Târîhu'l-kebîr*, VIII, 13.

⁷¹⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVII, 461-465.

⁷¹⁹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 368.

⁷²⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 507.

⁷²¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXI, 284-285.

⁷²² İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 129.

⁷²³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 181.

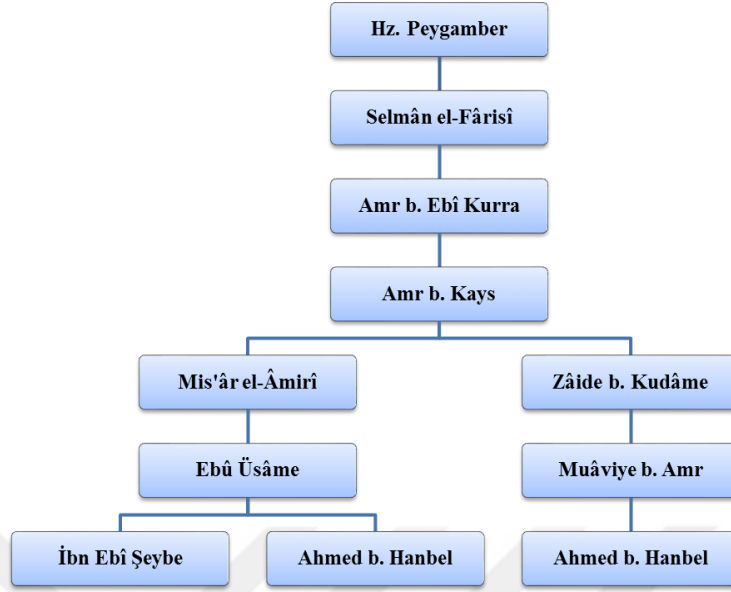
⁷²⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXII, 191-192.

⁷²⁵ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 181.

⁷²⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 235.

⁷²⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 181.

İsnâd Şeması 26: Haksız Yere Kötü Söz Söyleme

XXV. ŞEFAAT

(43) حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ [1]، عَنْ عَاصِمٍ [2]، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ [3]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: " تُعْطَى الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَرَّ عَشْرِ سِنِينَ ثُمَّ تُدْنَى مِنْ جَمَاحِمِ النَّاسِ حَتَّى تَكُونَ قَابَ قَوْسَيْنِ، فَيَغْرُقُونَ حَتَّى يَرشَحَ العَرَقُ قَامَةً فِي الأَرْضِ ثُمَّ يَرْتَفِعُ حَتَّى يُغْرَعُ الرَّجُلُ "، قَالَ سَلْمَانُ: حَتَّى يَقُولَ الرَّجُلُ: عَزَّ عَزَّ، فَإِذَا رَأَوْا مَا هُمْ فِيهِ، قَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: " أَلَا تَرَوْنَ مَا أَنْتُمْ فِيهِ، انْتُوا آبَاكُمْ آدَمَ فَلْيَشْفَعْ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ، فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ: يَا أَبَانَا، أَنْتَ الَّذِي خَلَقْتَ اللهُ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَسْكَنَكَ جَنَّتَهُ، ثُمَّ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّنَا فَقَدْ تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكَ وَلَسْتُ بِذَلِكَ، فَأَيْنَ الفَعْلَةُ، فَيَقُولُونَ: إِلَى مَنْ تَأْمُرُنَا؟، فَيَقُولُ: انْتُوا عِبْدًا جَعَلَهُ اللهُ شَاكِرًا، فَيَأْتُونَ نُوحًا، فَيَقُولُونَ: يَا نَبِيَّ اللهِ، أَنْتَ الَّذِي جَعَلَكَ اللهُ شَاكِرًا، وَقَدْ تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَمَنْ فَاشْفَعْ لَنَا، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكَ وَلَسْتُ بِذَلِكَ، فَأَيْنَ الفَعْلَةُ؟، فَيَقُولُونَ: إِلَى مَنْ تَأْمُرُنَا؟، فَيَقُولُ: انْتُوا حَلِيلَ الرَّحْمَنِ، فَيَقُولُونَ: انْتُوا حَلِيلَ الرَّحْمَنِ إِبْرَاهِيمَ، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُونَ: يَا حَلِيلَ الرَّحْمَنِ، قَدْ تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكَ وَلَسْتُ بِذَلِكَ، فَأَيْنَ الفَعْلَةُ؟، فَيَقُولُونَ: إِلَى مَنْ تَأْمُرُنَا؟، فَيَقُولُ: انْتُوا مُوسَى عَبْدًا اصْطَفَاهُ اللهُ بِرِسَالَتِهِ وَبِكَلَامِهِ، فَيَأْتُونَ مُوسَى، فَيَقُولُونَ: قَدْ تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ، فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّنَا، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكَ وَلَسْتُ بِذَلِكَ، فَأَيْنَ الفَعْلَةُ؟ فَيَقُولُونَ: إِلَى مَنْ تَأْمُرُنَا؟ فَيَقُولُ انْتُوا كَلِمَةَ اللهِ وَرُوحَهُ

عيسى ابن مريم، فيأتون عيسى، فيقولون: يا كلمة الله وروحهُ، قد ترى ما نحنُ فيه، فاشفع لنا إلى ربنا، فيقول: لستُ هناك وأستُ بِذاك، فأينُ الفعلة؟ فيقولون: إلى من تأمرنا؟، فيقول: ائتوا عبداً فتح اللهُ بهِ وحتَم، وغفرَ له ما تقدَم من ذنبه وما تأخر، ويحيءُ في هذا اليومِ آمناً، فيأتونُ محمداً (ص) فيقولون: يا نبيَّ الله، أنتَ الذي فتح اللهُ بكِ وحتَم، وغفرَ لكِ ما تقدَم من ذنبكِ وما تأخر، ووجتَ في هذا اليومِ آمناً، وقد ترى ما نحنُ فيه فاشفع لنا إلى ربنا، فيقول: أنا صاحبُكم، فيخرجُ يجوسُ الناسَ حتى يَنْتَهِي إلى بابِ الجنةِ، فيأخذُ بحلقَةِ في البابِ من ذهبٍ، فيقرعُ البابَ، فيقال: من هذا؟، فيقال: محمّد، قال: فيفتحُ له فيحيءُ حتى يقومَ بينَ يديِ الله فيستأذنُ في السُّجودِ فيؤدُّنُ له، فيسجدُ فينادي: يا محمّد، ارفعِ رأسك، سلْ تُعطهُ واشفعْ تُشفعْ وادعُ تُجب، قال: فيفتحُ اللهُ عليه من الثناءِ والتَّحْمِيدِ والتَّمجِيدِ ما لم يُفتحْ لأحدٍ من الخلائقِ، قال: فيقول: ربِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، ثمَّ يستأذنُ في السُّجودِ فيؤدُّنُ له فيسجدُ فيفتحُ اللهُ عليه من الثناءِ والتَّحْمِيدِ والتَّمجِيدِ ما لم يُفتحْ لأحدٍ من الخلائقِ، وينادي: يا محمّد، يا محمّد ارفعِ رأسك سلْ تُعطهُ واشفعْ تُشفعْ وادعُ تُجب، فيرفعُ رأسهُ فيقول: يا ربِّ، أُمَّتِي أُمَّتِي، مرّتينِ أو ثلاثاً، قال سلّمَانُ: " فيشفعُ في كلِّ من كانَ في قلبه مثقالُ حَبَّةٍ من حنطةٍ من إيمانٍ أو مثقالُ شعيرةٍ من إيمانٍ أو مثقالُ حَبَّةٍ خردلٍ من إيمانٍ، فدلِّكمُ المَقَامُ المَحْمُودُ "

Ibn Ebû Şeybe, Musannef, XI, 16-18.

Ebû Osmân en-Nehdî'nin Selmân el-Fârisî'den rivâyet ettiğine göre: Kıyamet günü güneşe on senelik sıcaklık verilir. Sonra insanların başlarına yaklaştırılır tâki iki yay arası kadar mesafe kalır. İnsanlar boy boy ter döker. Sonra o ter yükselir. Neredeyse kişi o terde boğulur (Selmân 'Kişi ğar ğar! der' dedi). İnsanlar içinde buldukları durumu gördüklerinde birbirlerine şöyle derler: "İçinde bulunduğunuz durumu görmüyor musunuz? Hz. Âdem'e gidin ki sizin için Rabbinize şefaatçi olsun." Onlar, Hz. Âdem'e gelerek "Ey babamız! Sen Allah'ın kendi eliyle yarattığı, ruhundan üflediği ve cennetine koyduğu kişisin. Kalk ve bizim için Rabbimize şefaatçi ol, zira sen içinde bulunduğumuz durumu görüyorsun" derler. Hz. Âdem "Ben bu makama uygun değilim" diye cevap verir. Sonra insanlar "Bize kime gitmemizi tavsiye edersin" derler. Hz. Âdem "Allah'ın kendisine şükür ihsan ettiği kula gidin" diye karşılık verir. Onlar da

Hız. Nuh'a gelerek "Ey Allah'ın Nebîsi, sen Allah'ın şükür ihsan ettiği bir kulsun, İçinde bulunduğumuz durumu görüyorsun. Kalk ve bizim için şefaatiçi ol" derler. Hız. Nuh, "Ben bu makama uygun değilim" der. Onlarda bunun üzerine "Bize kime gitmemizi tavsiye edersin" diye sorarlar. O "Rahmân'ın dostu olan Hız. İbrahım'e gidin" der. Sonra Hız. İbrahım'e gelirler ve "Ey Rahmân'ın dostu içinde bulunduğumuz durumu görüyorsun. Bizim için rabbine şefaatiçi ol" derler. Hız. İbrahım "Ben bu makama uygun değilim" der. Onlar da "Bize kime gitmemizi tavsiye edersin" diye sorarlar. Hız. İbrahım, "Allah'ın peygamberlik verdiği ve kendisiyle konuğuğu Hız. Mûsâ'ya gidin" der. Sonra Hız. Mûsâ'ya gelirler ve içinde bulunduğumuz durumu görüyorsun. Bizim için rabbimize şefaatiçi ol" derler. Hız. Mûsâ, "Ben bu makama uygun değilim" diye karđuılık verir. Onlar da "Bize kime gitmemizi tavsiye edersin" diye sorarlar. O, "Allah'ın kelimesi ve ruhu olan Meryem oğlu İsâ'ya gidin" der. Sonra Hız. İsâ'ya gelirler ve "Ey Allah'ın kelimesi ve ruhu içinde bulunduğumuz durumu görüyorsun. Bizim için Rabbimize şefaatiçi ol" derler. Hız. İsâ "Ben bu makama uygun değilim" der. Onlar da "Bize kime gitmemizi tavsiye edersin" diye sorarlar. O "Allah'ın risâleti kendisiyle bağuılatıp bitirdiği, gemiğu ve gelecek günahlarını bağuıladığı ve bu güne emîn bir şekilde gelen kula gidin" der. Sonra Hız. Muhammed'e gelip "Sen Allah'ın risâleti kendisiyle bağuılatıp bitirdiği, gemiğu ve gelecek günahlarını bağuıladığı ve bu güne emîn bir şekilde gelen kulsun. İçinde bulunduğumuz durumu görüyorsun. Bizim için Rabbimize şefaatiçi ol" derler. Hız. Peygamber de "Ben aradığımız kiğuiyim" der. Akabinde insanların arasından geçerek cennetin kapısına kadar gelir. Cennetin kapısındaki altın halkayı tutarak kapıyı alar. "Gelen kimdir?" diye sorulur. "Muhammed" denilir. Bunun üzerine kapı açılır ve Hız. Peygamber Allah'ın önüne gelir. Sonra secde etmek için izin ister. Kendisine izin verilir. Hız. Peygamber de secde eder. Sonra şöyle seslenilir: "Ey Muhammed! Bağuını kaldır. İste verilsin. Şefaati dile sana şefaatiçi olma hakkı verilsin. Dua et ki duan kabul edilsin. Allah, sana daha önce hiçbir kuluna bahđuetmediđi hamd, senâ ve cömertlik ihsan etmiğuıtır." Ve şöyle seslenilir: "Ey Muhammed! Ey Muhammed! Bağuını kaldır. İste verilsin. Şefaati dile sana şefaatiçi olma hakkı verilsin. Dua et ki duan kabul edilsin." Hız. Peygamber bağuını kaldırır ve iki veya üç defa "Ya Rabbi! Ümmetim ümmetim" der. Selmân "Kalbinde buğuıday, arpa veya hardal tanesi kadar iman olan kiğuıye şefaatiçi olur. İğuıte makâm-ı mahmûd budur" demiğuıtır.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Muhammed b. Hâzım (ö. 195/810) (bk. 7 no'lu hadis)

2. Âsım el-Ahvel (ö. 143/760)

Künyesi Ebû Abdurrahmân⁷²⁸ olan Âsım b. Süleymân el-Ahvel Basrî nisbesi ile anılır,⁷²⁹ gözleri şaşıdır.⁷³⁰ Talha b. Ubeydullah, Enes b. Mâlik, Hasan el-Basrî, Ebû Osmân en-Nehdî, İkrime, Amr b. Şuayb gibi zâtlardan hadis almıştır. Âsım el-Ahvel'den ise Katâde, Süleymân et-Teymî, Ma'mer, Şu'be, İbnü'l-Mübârek, Yahyâ b. Zekeriyâ, İsrâil b. Yûnus, İbn Uyeyne, Muhammed b. Hâzım, Yezîd b. Hârûn, Dâvûd b. Ebû Hind, İbn Nümejr, Leys b. Ebû Süleym, Mervân b. Muâviye gibi âlimler hadis nakletmiştir.⁷³¹ İbn Mâin⁷³² ve İclî⁷³³ sika, İbn Ebû Hâtım *sâlihü'l-hadîs*,⁷³⁴ İbn Hibbân⁷³⁵ ve Zehebî⁷³⁶ sika diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no'lu hadis)

Hüküm: Râvileri sika olduğundan hadis isnâd bakımından sahihtir.

⁷²⁸ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 485.

⁷²⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XIII, 485-488.

⁷³⁰ Uğur, Müctebâ, "Âsım el-Ahvel", *DİA*, İstanbul, 1991, III, 475.

⁷³¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XIII, 485-488.

⁷³² İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 343.

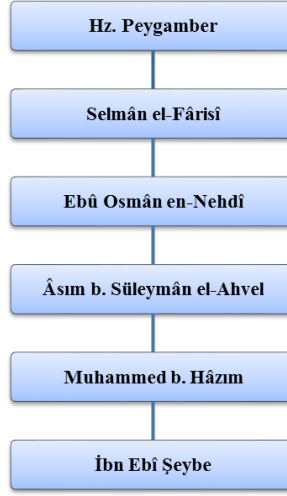
⁷³³ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 8.

⁷³⁴ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 343.

⁷³⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 237.

⁷³⁶ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 519.

İsnâd Şeması 27: Şefaât

XXVI. SAVAŞTA TEBLİĞ YAPMAK

(44) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فَضَيْلٍ [1]، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ [2]، عَنْ أَبِي الْبَحْتَرِيِّ [3]، قَالَ: لَمَّا غَزَا سَلْمَانُ الْمُشْرِكِينَ مِنْ أَهْلِ فَارِسَ، قَالَ: كُفُّوا حَتَّى أَدْعُوهُمْ كَمَا كُنْتُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَدْعُوهُمْ، فَأَتَاهُمْ، فَقَالَ: "إِنِّي رَجُلٌ مِنْكُمْ وَقَدْ تَدْرُونَ مَنْزِلِي مِنْ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ، وَإِنَّا نَدْعُوكُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، فَإِنْ أَسَلَمْتُمْ، فَلَكُمْ مِثْلَ مَا لَنَا وَعَلَيْكُمْ مِثْلَ الَّذِي عَلَيْنَا، وَإِنْ أَبَيْتُمْ فَأَعْطُوا الْجُزْيَةَ عَن يَدِي، وَأَنْتُمْ صَاغِرُونَ، وَإِنْ أَبَيْتُمْ فَأَتَلْنَاكُمْ"، فَأَبَوْا عَلَيْهِ، فَقَالَ لِلنَّاسِ: انْهَدُوا إِلَيْهِمْ

İbn Ebû Şeybe, Musannef, XI, 263; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 129-130, 137-138.

Ebü'l-Bahterî'den rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârisî İranlı müşriklere karşı gazve yaptığında orduya "Allah Resûlü'den duyduğum çağrışı onlara yapana kadar bekleyin" diye seslendi. Sonra Fars müşriklerinin yanına gidip şöyle dedi: "Ben de sizden biriyim. Benim bu kavimdeki yer ve konumumu bilirsiniz. Ben size İslâm'a dâvet ediyorum. Eğer Müslüman olursanız bizim lehimize ve aleyhimize olan her şey sizin için de geçerlidir. Ancak reddederseniz cizye verin. Bunu da reddederseniz sizinle savaşıyoruz." Fars müşrikleri bu çağrışı reddetti. Bunun üzerine Selmân orduya saldırmasını emretti.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Muhammed b. Fudayl (ö. 195/810)

Ebû Abdurrahmân künyesi ile anılan Muhammed b. Fudayl Kûfelidir.⁷³⁷ Beşîr b. İsmâil, Haccâc b. Dînâr, Hasan b. Hakem en-Nehaî, Dâvûd b. Ebû Hind, A‘meş, Âsım el-Ahvel, Atâ b. Sâib, Mis‘ar el-Âmilî ve Hişâm b. Urve gibi âlimlerden hadis almıştır. Muhammed b. Fudayl’dan ise Ahmed b. Hanbel, Ayyâş b. el-Velîd, Kuteybe b. Saîd, Hârûn b. İshâk, Hennâd b. Serî gibi kişiler hadis nakletmişlerdir.⁷³⁸ Râvi hakkında İbn Maîn *lâ be’sse bihî*,⁷³⁹ İclî *sika*⁷⁴⁰ derken, İbn Ebû Hâtım *şeyh* olduğunu ancak Şîi olmakla ithâm edildiğini ifade etmiştir.⁷⁴¹

2. Atâ b. Sâib (ö. 136/753)

Künyesi Ebû Zeyd olan râvi Sekafî nisbesi ile anılır.⁷⁴² Ayrıca Ebû Yezîd, Ebû Muhammed, Ebû Sâib künyeleri ile bilindiği de söylenir. İbrâhim en-Nehaî, Hasan el-Basrî, Sa‘d b. Ubeyde, Saîd b. Cübeyr, Tâvus b. Keysân, Abdullah b. Büreyde gibi âlimlerden hadis rivâyet etmiştir. Atâ’dan ise Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Züheyr b. Muâviye, Sevrî, İbn Uyeyne, A‘meş, Şu‘be, Yahyâ el-Kattân gibi şahsiyetler hadis almıştır.⁷⁴³ İbn Sa‘d⁷⁴⁴ ve İclî *sika*⁷⁴⁵ diyerek onu ta‘dîl etmişlerdir.

3. Ebû'l-Bahterî (ö. 83/702)

Saîd b. Feyrûz ve Saîd b. Ebû Arûbe isimleri ile anılan râvi Kelbî ve Kûfi nisbeleri ile bilinir.⁷⁴⁶ Hz. Ömer, Hz. Ali, Huzeyfe b. el-Yemân, Selmân el-Fârisî, İbn Abbâs, İbn Ömer, Ebû Saîd el-Hudrî gibi sahâbîlerden hadis işitmiştir. Atâ b. Sâib, Amr

⁷³⁷ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, VI, 361.

⁷³⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXI, 293-297.

⁷³⁹ İbn Maîn, *Târîh*, IV, 4.

⁷⁴⁰ İclî, *Ma‘rifetü’s-sikât*, II, 250.

⁷⁴¹ İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t-ta‘dîl*, VIII, 57.

⁷⁴² İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, VI, 328.

⁷⁴³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XX, 89-89.

⁷⁴⁴ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, VI, 328.

⁷⁴⁵ İclî, *Ma‘rifetü’s-sikât*, II, 135.

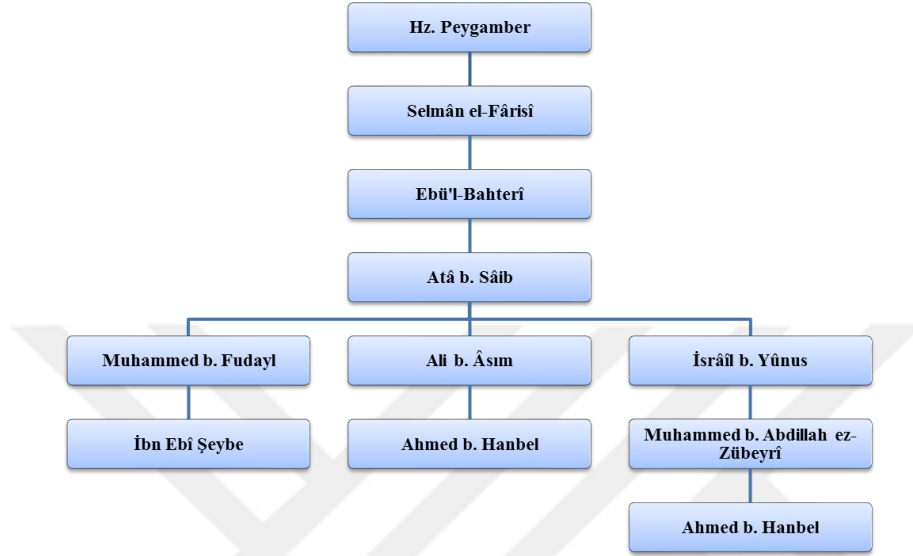
⁷⁴⁶ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, III, 702.

b. Mürre ve Yezîd b. Ebû Ziyâd kendisinden hadis nakletmiştir.⁷⁴⁷ İbn Maîn *sika*,⁷⁴⁸ İbn Ebû Hâtim *sadûk*,⁷⁴⁹ İbn Hibbân *sika*⁷⁵⁰ diyerek onu ta'dîl etmiştir.

Hüküm: Râvileri sika olduğundan hadis isnâd bakımından sahihtir.

İsnâd Şeması 28: Savaşta Tebliğ Yapmak

XXVII. ZÜHD VE TAKVA

(45) حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ [1]، عَنِ الْأَعْمَشِ [2]، عَنِ أَبِي سُفْيَانَ [3]، عَنْ أَشْيَاخِهِ [4]، قَالَ: دَخَلَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ عَلَى سَلْمَانَ يَعُودُهُ فَبَكَى، قَالَ لَهُ سَعْدُ: مَا يُبْكِيكَ يَا عَبْدَ اللَّهِ؟ تُوِّفِيَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) (وَهُوَ عَنْكَ رَاضٍ، وَتَلْقَاهُ وَتَرُدُّ عَلَيْهِ الْحَوْضَ، فَقَالَ سَلْمَانُ: أَمَّا إِنِّي لَا أَبْكِي جَزَعًا مِنَ الْمَوْتِ، وَلَا حِرْصًا عَلَى الدُّنْيَا، وَلَكِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) عَاهَدَ إِلَيْنَا فَقَالَ: " لِيَكُنْ بُلْعَةُ أَحَدِكُمْ مِثْلَ رَادِ الرَّابِ "، قَالَ: وَحَوْلِي هَذِهِ الْأَسَاوِدُ، قَالَ: وَإِنَّمَا حَوْلُهُ وَسَادَةٌ وَجَفَنَةٌ وَمَطْهَرَةٌ، فَقَالَ سَعْدُ: يَا أبا عَبْدِ اللَّهِ، اعْهَدْ إِلَيْنَا عَهْدًا نَأْخُذُ بِهِ مِنْ بَعْدِكَ، فَقَالَ: يَا سَعْدُ، اذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ هَمِّكَ إِذَا هَمَمْتَ، وَعِنْدَ حُكْمِكَ إِذَا حَكَمْتَ، وَعِنْدَ يَدِكَ إِذَا قَسَمْتَ

İbn Ebû Şeybe, Musannef, XII, 155; Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 115.

⁷⁴⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XI, 32-33.

⁷⁴⁸ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 54.

⁷⁴⁹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 54.

⁷⁵⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 286.

Ebû Süfyân, bazı hocalarından naklen şöyle demiştir. Sa'd b. Ebû Vakkâs, Selmân'ı ziyaret etmek için yanına girdi. Selmân onu görünce ağlamaya başladı. Sa'd b. Ebû Vakkâs "Ebû Abdullah! Hz. Peygamber senden razı olarak vefât etmişken seni ağlatan şey nedir? Onunla karşılaşacak ve havzda buluşacaksın" dedi. Selmân "Ben ölüm korkusundan ya da dünyaya olan hırsımdan ağlamıyorum. Ancak Hz. Peygamber dünyada bıraktığımız malların bir yolcunun azığı kadar olmasını bize vasiyet etti. Benim etrafımda ise bu yastıklar var" dedi. Onun yanında bir yastık, kase ve matara vardı. Sa'd b. Ebû Vakkâs "Ebû Abdullah! Bize de senden sonra tutacağımız bir vasiyette bulun" dedi. Selman "Sa'd! sıkıntıya düştüğünde, hüküm vereceğinde ve yemin edeceğinde Allah'ı hatırla" dedi.

Hadisin İsnâd Analizi

1. **Muhammed b. Hâzım (ö. 195/810)** (bk. 7 no'lu hadis)
2. **Süleyman b. Mihrân el-A'meş (ö. 148/765)** (bk. 7 no'lu hadis)
3. **Ebû Süfyân (ö. 124/741)**

İsmi Talha b. Nâfi' olan râvi Mekkî ve Kuraşî nisbeleri ile anılır. Enes b. Mâlik, Câbir b. Abdullah, Ebû Eyyûb el-Ensârî, İbnü'z-Zübeyr, Abdullah b. Ömer gibi sahâbîlerden hadis işitmiştir. Ebû Süfyân'dan ise Husayn b. Abdurrahmân, A'meş, Şu'be ve İbn İshâk hadis nakletmiştir.⁷⁵¹ Onu İclî *câizü'l-hadîs, leyse bi'l-kavî*,⁷⁵² İbn Ebû Hâtim *leyse bihî be's*,⁷⁵³ İbn Hibbân *sika*,⁷⁵⁴ Zehebî *leyse bihî be's*⁷⁵⁵ diye nitelemiştir.

4. Mübhem Râvi (?)

Hüküm: Mübhem râvi olduğundan hadis isnâd bakımından zayıftır.

---

⁷⁵¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XIII, 438-439.

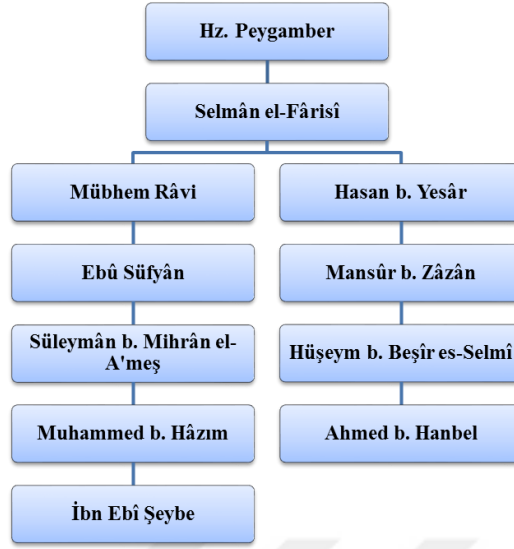
⁷⁵² İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 481.

⁷⁵³ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 475.

⁷⁵⁴ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 393.

⁷⁵⁵ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 514.

İsnâd Şeması 29: Zühd ve Takvâ

XXVIII. MÜ'MİNLERİN MÜJDELENMESİ

(46) حَدَّثَنَا ابْنُ الْوَشَّاءِ [1]، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ زِيَادٍ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ [2]، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ بَكْرٍ [3]، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ الصُّرَيْسِ [4]، حَدَّثَنَا عَمْرُو [5]، عَنْ جَابِرٍ [6]، عَنْ زَادَانَ [7]، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الطَّيِّبُ الْمُبَارَكُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ: "أَوَّلُ مَا يُبَشِّرُ بِهِ الْمُؤْمِنُ: بِرُوحٍ وَرَيْحَانٍ وَجَنَّةٍ نَعِيمٍ، وَإِنَّ أَوَّلَ مَا يُبَشِّرُ بِهِ الْمُؤْمِنُ، يُقَالُ لَهُ: أَبَشِرْ وَبِئِ اللَّهِ، قَدِمْتَ خَيْرَ مَقْدَمٍ، غَفَرَ اللَّهُ لِمَنْ شِيعَكَ "

İbn Ebû Şeybe, Musannef, XIII, 76.

Selmân'ı Fârisî'nin Tayyib el-Mübârek'ten rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Mü'minin müjdelendiği ilk şey ravh, reyhân ve cennet-i nâ'îmdir. Mü'min ilk olarak 'Ey Allah'ın velisi sana müjdeler olsun. Ne güzel geldin. Allah seni uğurlayanları bağışladı' şeklinde müjdelendir.

Hadisin İsnâd Analizi

1. İbnü'l-Veşşâ (ö. 340/951)

İsmi Ahmed b. İsâ olan râvinin Künyesi Ebü'l-Abbâs'tır. İbnü'l-Veşşâ lakâbıyla anılan Ahmed b. İsâ, Leysî ve Sûfî nisbeleri ile bilinir. İsâ b. Hammâd, Fehd b. Avn, Muhammed b. Sencer, İbn Ebû Hayra, Yahyâ b. Süleymân el-Cu'fî gibi kişilerden hadis

almıştır. Kendisinden ise Adî b. Sâbit, Ebü'l-Hasan er-Râzî gibi şahsiyetler hadis nakletmişlerdir. Münekkidlerce zayıf kabul edilip cerhe uğramıştır.⁷⁵⁶

2. Muhammed b. İbrâhim (ö. 310/922) (Hakkında bilgi bulunamamıştır.)

3. Muhammed b. Amr b. Bekir (ö. 310/322)

Künyesi Ebû Gassân olan râvi Râzî nisbesi ile anılır. Cerîr b. Abdülhamîd, Seleme b. Fazl, Abdurrahmân b. Abdullah b. Sa'd, Abdurrahmân b. Kays ed-Dabbî, Hârûn b. Mugîre, Yahyâ b. Dureys el-Becelî gibi âlimlerden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Müslim, Ebû Dâvûd, Ebû Hâtim, Ebû Zür'a gibi zâtlar hadis almıştır. İbn Ebû Hâtim ve İbn Hibbân *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.⁷⁵⁷

4. Yahyâ b. Dureys el-Becelî (ö. 203/819) (bk. 25 no'lu hadis)

5. Amr b. Şimr (ö. ?)

Künyesi Ebû Abdullah olan râvi Kûfî ve Cu'fî nisbeleri ile anılır.⁷⁵⁸ Kıssaları ile meşhur olan Amr b. Şimr, Ebû Ca'fer'in hilâfeti zamanından vefât etmiştir.⁷⁵⁹ Ca'fer es-Sâdık, Câbir el-Cu'fî ve A'meş'ten hadis nakletmiştir.⁷⁶⁰ İbn Sa'd *zayıf* ve *metrûkû'l-hadîs*,⁷⁶¹ İbn Maîn *leyse bi-şey*,⁷⁶² Buhârî *münkerü'l-hadîs*,⁷⁶³ İbn Ebû Hâtim *zayıf* ve *münkerü'l-hadîs*⁷⁶⁴ diyerek râviyi cerh etmişlerdir.

6. Câbir b. Yezîd el-Cu'fî (ö. 128/745)

İclî ve Ezdî nisbeleri ile anılan râvi Kûfelidir. Hammâd b. Ebû Süleymân, Âmir eş-Şa'bî, Yezîd b. Ebû Süleymân gibi kişilerden hadis almıştır. Câbir'den ise Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Dahhâk b. Mahled, İbn Mehdî, Affân b. Müslim, Yahyâ b. el-Yemân gibi âlimler rivâyetlerde bulunmuşlardır.⁷⁶⁵ Yahyâ b. Maîn *zayıf* olarak nitelemiştir,⁷⁶⁶

⁷⁵⁶ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, Beyrut 1390/1971, I, 242.

⁷⁵⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVI, 199-201.

⁷⁵⁸ Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl*, III, 268.

⁷⁵⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 356.

⁷⁶⁰ Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl*, III, 268.

⁷⁶¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 356.

⁷⁶² İbn Maîn, *Târîh*, III, 279.

⁷⁶³ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 344.

⁷⁶⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 339.

⁷⁶⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, IV, 472.

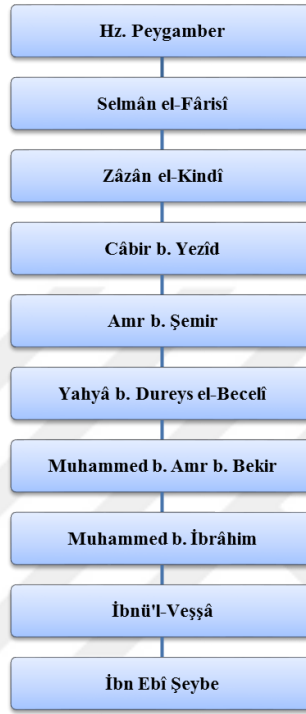
⁷⁶⁶ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, II, 497.

İbn Ebû Hâtim hadisi yazılır ancak ihticâc edilmez demiştir.⁷⁶⁷ İbn Adî ise *kezzâb* diyerek cerh etmiştir.⁷⁶⁸

7. Zâzân el-Kindî (ö. 82/701) (bk. 23 no'lu hadis)

Hüküm: Meçhûl râvi olduğundan hadis isnâd bakımından zayıftır.

İsnâd Şeması 30: Mü'minlerin Müjdelenmesi

XXIX. MÜKÂTEB KÖLE

(47) حَدَّثَنَا عَفَّانُ [1]، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ [2]، أَنْبَأَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ [3]، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ [4]، عَنْ

سَلْمَانَ، قَالَ: كَاتَبْتُ أَهْلِي عَلَى أَنْ أَعْرِسَ لَهُمْ خَمْسَ مِائَةِ فَسَيْلَةٍ، فَإِذَا عَلِقْتُ فَأَنَا حُرٌّ، قَالَ: فَاتَيْتُ النَّبِيَّ (ص) فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، قَالَ: " اِعْرِسْ وَاشْتَرِطْ لَهُمْ، فَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْرِسَ فَأَذِيْنِي " قَالَ: فَأَذَنْتُهُ، قَالَ: فَجَاءَ، فَجَعَلَ

يَعْرِسُ بِيَدِهِ إِلَّا وَاحِدَةً غَرَسْتُهَا بِيَدِي، فَعَلِقَنَ إِلَّا الْوَاحِدَةَ

Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 134, 148.

⁷⁶⁷ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, II, 497.

⁷⁶⁸ İbn Adî, *el-Kâmil*, II, 327.

Ebû Osmân en-Nehdî'den rivâyet edildiğine göre Selmân el-Fârisî şöyle demiştir: “Sahibimle yüz hurma fidesi dikme karşılığında mükâtep köle olarak anlaştım. Hurmalar büyüyüp olgunlaştığında hür olacaktım. Hz. Peygamber’e geldim ve bu durumu ona anlattım. Hz. Peygamber de ‘Fidanları dik ve şartlar konusunda onlarla anlaş. Ve bana haber ver’ buyurdu. Sonra ben de Hz. Peygamber’e haber verdim. O da biri hariç hepsini kendi elleri ile dikti. O bir taneyi de ben diktim. Onun diktiği bütün fidanlar yetişti. Ancak benim diktiğim bir tane fidan yetişmedi.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Affân b. Müslim (ö. 220/835)

Künyesi Ebû Osmân olan râvi Basrî, Ensârî ve Bâhilî nisbeleri ile bilinir.⁷⁶⁹ Basra’da doğmuş, ilim tehsil ettikten sonra Bağdat’a yerleşmiştir. Mihne olayında ilk sorguya çekilen kişidir.⁷⁷⁰ Ebân b. Yezîd, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Süleymân b. Kesîr el-Abdî, Şu‘be, Yahyâ el-Kattân, Yezîd b. Züheyr gibi şahsiyetlerden hadis almıştır. Affân’dan ise Buhârî, Ahmed b. Hanbel, İshâk b. Râhûye, İbn Ebû Şeybe, Ali b. el-Medîni, Muhammed b. Beşşâr ve Yahyâ b. Maîn gibi âlimler hadis nakletmişlerdir.⁷⁷¹ İclî *sebt*,⁷⁷² İbn Ebû Hâtim *sika, mutkin ve metîn*,⁷⁷³ İbn Hibbân *sika*⁷⁷⁴ diyerek râviyi ta‘dîl etmişlerdir.

2. Hammâd b. Seleme (ö. 167/783) (bk. 39 no’lu hadis)

3. Ali b. Zeyd (ö. 131/748) (bk. 39 no’lu hadis)

4. Ebû Osmân en-Nehdî (ö. 95/713) (bk. 4 no’lu hadis)

Hüküm: Ali b. Zeyd’den dolayı hadis isnâd bakımından zayıftır.⁷⁷⁵

---

⁷⁶⁹ Buhârî *et-Târîhu’l-kebîr*, VII, 72.

⁷⁷⁰ Kandemir, M. Yaşar, “Affân b. Müslim”, *DİA*, İstanbul, 1988, I, 399.

⁷⁷¹ Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, XX, 160-164.

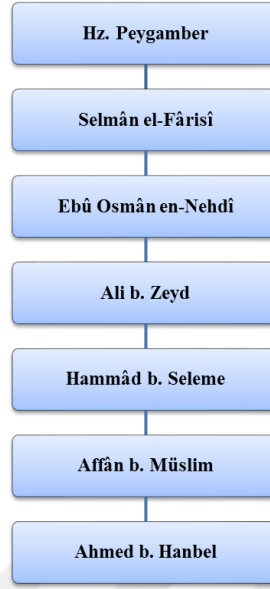
⁷⁷² İclî, *Ma’rifetü’s-sikât*, II, 140.

⁷⁷³ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, VII, 30.

⁷⁷⁴ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 522.

⁷⁷⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (Arnaûd), XXXIX, 134.

İsnâd Şeması 31: Mükâtepe Köle

XXX. YEMEĞE DAVET ETME

(48) حَدَّثَنَا عَفَّانُ [1]، حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ [2]، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ شَابُورَ رَجُلٌ مِّنْ بَنِي أَسَدٍ [3]، عَنْ

شَقِيقٍ [4] أَوْ نَحْوِهِ شَكَّ قَيْسٌ، أَنَّ سَلْمَانَ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَدَعَا لَهُ بِمَا كَانَ عِنْدَهُ، وَقَالَ: لَوْلَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص)

نَهَانَا أَوْ لَوْلَا أَنَا هُنَا أَنْ يَتَكَلَّفَ أَحَدُنَا لِصَاحِبِهِ "، لَتَكَلَّفْنَا لَكَ

Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 136.

Şakîk b. Seleme'den rivâyet edildiğine göre bir adam Selmân el-Fârisî'nin yanına gelerek onu evinde olan yemeğe dâvet etti. Bunun üzerine Selmân "Eğer Hz. Peygamber bizden birisinin arkadaşına külfet olmasını yasaklamasaydı sana külfet olurduk" dedi

Hadisin İsnâd Analizi

1. **Affân b. Müslim (ö. 220/835)** (bk. 47 no'lu hadis)
2. **Kays b. Rebî' el-Esedî (ö. 163/779)** (bk. 23 no'lu hadis)
3. **Osmân b. Şâbûr** (hakkında bilgi bulunamamıştır)
4. **Şakîk b. Seleme (ö. 82/701)**

Künyesi Ebû Vâil olan râvi Esedî nisbesi ile anılır. Hz. Peygamber döneminde yaşamış fakat onu görememiştir.⁷⁷⁶ Hz. Ebû Bekir, İbn Mes'ûd, Hz. Osmân, Huzeyfe b. el-Yemân, Hz. Ali, Üsâme b. Zeyd, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Ebû Hüreyre, Hz. Âişe, Ümmü Seleme, İbn Abbâs, Berâ b. Âzib, Abdullah b. ez-Zübeyr, İbn Ömer, Ebü'd-Derdâ, Ebû Saîd el-Hudrî gibi sahâbîlerden hadis işitmiştir. Hammâd b. Ebû Süleymân, Mansûr b. Mu'temir, Atâ b. Sâib, A'meş gibi âlimler ondan hadis almıştır.⁷⁷⁷ İclî,⁷⁷⁸ İbn Ebû Hâtim⁷⁷⁹ ve İbn Hibbân⁷⁸⁰ sika diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

Hüküm: Osmân b. Şâbûr'un meçhûl olmasından dolayı hadis isnâd bakımından zayıftır.⁷⁸¹

İsnâd Şeması 32: Yemeğe Davet Etme

XXXI. CENNETE GİRECEK KİŞİLER

(49) حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ [1]، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ [2]، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ [3]، عَنْ أَبِي قُرَّةَ الْكِنْدِيِّ [4]، عَنْ

سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: كُنْتُ مِنْ أَبْنَاءِ أَسَاوِرَةَ فَارِسَ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ، قَالَ: فَأَنْطَلَقْتُ تَرْفَعُنِي أَرْضَ، وَتَخْفِضُنِي أُخْرَى،

⁷⁷⁶ Buhârî *et-Târihu 'l-kebîr*, IV, 245.

⁷⁷⁷ Mizzî, *Tehzîbü 'l-Kemâl*, XII, 548-551.

⁷⁷⁸ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 459.

⁷⁷⁹ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 371.

⁷⁸⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 354.

⁷⁸¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (Arnaûd), XXXIX, 136.

حَتَّى مَرَرْتُ عَلَى قَوْمٍ مِنَ الْأَعْرَابِ، فَاسْتَعْبُدُونِي فَبَاعُونِي حَتَّى اشْتَرَتْنِي امْرَأَةً، فَسَمِعْتُهُمْ يَذْكُرُونَ النَّبِيَّ (ص) وَكَانَ الْعَيْشُ عَزِيزًا، فَقُلْتُ لَهَا: هِيَ لِي يَوْمًا، فَقَالَتْ: نَعَمْ، فَاَنْطَلَقْتُ فَاحْتَطَبْتُ حَطْبًا، فَبِعْتُهُ فَصَنَعْتُ طَعَامًا، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ (ص) (فَوَضَعْتُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: " مَا هَذَا؟ " فَقُلْتُ: صَدَقَةٌ، فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: " كُلُوا "، وَلَمْ يَأْكُلْ، قُلْتُ: هَذِهِ مِنْ عَلَامَاتِهِ، ثُمَّ مَكُنْتُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ أَمْكُتَ، فَقُلْتُ لِمَوْلَاتِي: هِيَ لِي يَوْمًا، قَالَتْ: نَعَمْ، فَاَنْطَلَقْتُ فَاحْتَطَبْتُ حَطْبًا، فَبِعْتُهُ بِأَكْثَرِ مِنْ ذَلِكَ فَصَنَعْتُ طَعَامًا، فَأَتَيْتُهُ بِهِ وَهُوَ جَالِسٌ بَيْنَ أَصْحَابِهِ، فَوَضَعْتُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: " مَا هَذَا؟ " قُلْتُ: هَدِيَّةٌ، فَوَضَعَ يَدَهُ، وَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: " خُذُوا بِسْمِ اللَّهِ " وَفُتِّمْتُ خَلْفَهُ، فَوَضَعَ رِذَاءَهُ فِإِذَا خَاتِمَ التُّبُوءَةَ، فَقُلْتُ: أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ، فَقَالَ: " وَمَا ذَاكَ؟ " فَحَدَّثْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ، وَقُلْتُ: أَيْدِخُلِ الْجَنَّةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَنَّكَ نَبِيٌّ؟ فَقَالَ: " لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ "، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُ أَخْبَرَنِي أَنَّكَ نَبِيٌّ، أَيْدِخُلِ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: " لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ "

Ahmed b. Hanbel, XXXIX, 117.

Ebû Kurre el-Kindî'nin rivâyet ettiğine göre Selmân el-Fârîsî şöyle demiştir: "Yer beni bir alçaltır bir yükseltirdi. Tâ ki Araplardan bir kavme rastladım. Beni köle yapıp sattılar. Beni bir kadın satın aldı. Onları, Hz. Peygamber'den bahsederken duydum. Ona 'Bana birgün izin verir misin?' dedim, 'Evet' dedi. Gidip biraz odun topladım. Onları satıp ücretleri ile yemek yaptım. Yemeği Hz. Peygamber'e getirdim ve önüne koydum. 'Bu nedir?' diye sorunca 'Sadakadır' dedim. Hz. Peygamber ashabına 'Yiyin' diye buyurdu. Kendisi yemedi. Ben 'Bu onun nübüvvetinin alametlerindendir' dedim. Daha sonra Allah'ın dilediği kadar zaman geçti. Efendime 'Bana birgün izin verir misin?' dedim. O da 'Evet' dedi. Gidip odun topladım. Bu sefer odunları önceki sattığımdan fazlasına sattım. Yine onların ücretleri ile yemek yapıp Hz. Peygamber ashabıyla otururken yemeği getirip önüne koydum. 'Bu ne?' diye sorunca 'Hediye'dir' dedim. Elini koyarak ashabına 'Allah'ın adıyla yiyin' dedi. Ben arkasına dolandım. Hz. Peygamber ridasını indirdi. Bir de baktım ki peygamberlik mührü. Bunun üzerine 'Senin Allah'ın rasûlu olduğuna şahitlik ederim' dedim. Hz. Peygamber bunun sebebini sordunca ona adamdan bahsedip 'Ey Allah'ın Resûlu, o cennete girecek mi? Bana senin nebî olduğunu haber verdi' dedim. 'Cennete ancak müslüman olanlar girebilir' buyurdu.

Hadisin İsnâd Analizi

1. Ebû Kâmil (ö. 207/822)

İsmi Muzeffer b. Müdrîk olan râvi Horasanlıdır.⁷⁸² İbrâhim b. Sa'd, Hammâd b. Seleme, Kays b. Rebî', Züheyr b. Muâviye, Leys b. Sa'd, Nâfi' b. Ömer gibi âlimlerden hadis almıştır. Ebû Kâmil'den ise Ahmed b. Hanbel, Ebû Hayseme, Züheyr b. Harb, Yahyâ b. Maîn gibi zâtlar hadis rivâyet etmişlerdir.⁷⁸³ İbn Sa'd *sika* ve *sadûk*,⁷⁸⁴ İbn Ebû Hâtim *lâ bihî be's*,⁷⁸⁵ İbn Hibbân *sika*⁷⁸⁶ diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

2. İsrâîl b. Yûnus (ö. 160/776)

İbn Ebû İshâk lakâbı ile bilinen râvi Hemedânî, Sebî'î ve Kûfi nisbeleri ile anılır.⁷⁸⁷ Câbir el-Cu'fi, Haccâc b. Dînâr, Zeyd b. Cübeyr, A'meş, Âsım b. Süleymân el-Ahvel, Mansûr b. Mu'temir, Hişâm b. Urve gibi kişilerden hadis nakletmiştir. İsrâîl b. Yûnus'tan ise Âdem b. Ebû İyâs, Tayâlisî, İbn Mehdî, Abdürrezzâk ve Vekî' hadis almışlardır.⁷⁸⁸ İclî⁷⁸⁹ ve İbn Hibbân⁷⁹⁰ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

3. Ebû İshâk (ö. 127/744)

İsmi Amr b. Abdullah olan râvi Sebîî, Kûfi ve Hemedânî nisberi ile anılır.⁷⁹¹ Üsâme b. Zeyd, Eş'as b. Kays, Enes b. Mâlik, Berâ b. Âzib, Cerîr b. Abdullah, Saîd b. Vehb, Abdullah b. ez-Zübeyr, İbn Abbâs, İbn Ömer gibi sahâbîlerden hadis işitmiştir. Züheyr b. Muâviye, Sevrî, İbn Uyeyne, A'meş, Süleymân et-Teymî, Muhammed b. Aclân, Mansûr b. Mu'temir, Veddâh b. Abdullah gibi âlimler ondan hadis almıştır.⁷⁹² İclî⁷⁹³ ve İbn Ebû Hâtim⁷⁹⁴ *sika* diyerek onu ta'dîl etmişlerdir.

---

⁷⁸² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 243.

⁷⁸³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVIII, 98.

⁷⁸⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 243.

⁷⁸⁵ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 442.

⁷⁸⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 200.

⁷⁸⁷ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, II, 56.

⁷⁸⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, II, 515-518.

⁷⁸⁹ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, I, 122.

⁷⁹⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 79.

⁷⁹¹ Buhârî *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 347.

⁷⁹² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXII, 103-110.

⁷⁹³ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, II, 179.

4. Ebû Kurre el-Kindî (ö. ?)

İsmi Seleme b. Muâviye olan râvinin künyesi Ebû Leylâ'dır.⁷⁹⁵ Hz. Osmân, Selmân el-Fârisî ve Ümmü Seleme gibi sahâbîlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Abdülmelik b. Süleymân, Ebû İshâk es-Sebîî, Ebû Ca'fer el-Ferrâ gibi âlimler hadis rivâyet etmiştir.⁷⁹⁶ İbn Ebû Hâtim *lâ bihî be's* diyerek onu ta'dîl etmiştir.⁷⁹⁷

Hüküm: Hadis isnâd bakımından hasendir.⁷⁹⁸

İsnâd Şeması 33: Cennete Girecek Kişiler

⁷⁹⁴ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve 't-ta'dîl*, VI, 243.

⁷⁹⁵ Buhârî *et-Târihu'l-kebir*, IV, 77.

⁷⁹⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXIV, 239.

⁷⁹⁷ İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve 't-ta'dîl*, VI, 235.

⁷⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXXIX, 117.

SONUÇ

İsmi Mâbeh b. Bûzehşân olan İranlı sahâbî hicretten 48 yıl önce miladi 574 yılında İsbehân'ın Cey diye isimlendirilen bir köyünde doğmuştur. Soyu İran meliklerinden Menucehr el-Mülk oğullarına dayanmaktadır. İslâm ile müşerref olduktan sonra Selmân el-Fârisî, “Selmânü'l-hayr”, “Sâbiku ehli'l-Fâris”, “Sâbiku'l-Fars”, “Mevle'l-Mustafâ”, “Selmânü'l-İslâm”, “Selmân el-Muhammedî” isimleri ile de anılmıştır. Mecûsî bir ailede dünyaya gelen Selmân el-Fârisî gençlik yıllarının büyük bir bölümünü Mecûsî olarak geçirmiştir. Ateşgede denilen yerde ateş yakmakla görevli olan Selmân Mecûsîliği çok iyi öğrenmiştir. Görevi sebebiyle ateşgededen ayrılamayan Selmân, babası tarafından verilen başka bir görev vesilesi ile arazi yolunda Hıristiyan kilisesine rastlamış ve hak arayışı başlamıştır. Hak yolculuğunda on kadar kişiye kölelik yapmış olan Selmân hicretin birinci senesinde Hz. Peygamber'in, Medine'ye gelmesi üzerine İslâm ile müşerref olmuştur. Bedir ve Uhud savaşları dışındaki bütün savaşlarda Hz. Peygamber'in yanında yer almış, Hendek savaşında da hendek kazma fikrini ortaya atmıştır. Hicrî 34 yılında vefât eden Selmân el-Fârisî'nin kabri Bağdât'ın yaklaşık otuz km doğusunda, Medain harabeleri yakınından akan Deyâle ırmağının yanındadır. Onun bulunduğu yer “Selmân-i Pâk” yani “Temiz Selmân” olarak isimlendirilmektedir.

Selmân el-Fârisî, Hz. Peygamber ile irtibatı yoğun olduğundan ilim ve İslâm ahlakını bizzat kendisinden almış ondan birçok konuda hadis rivâyet etmiştir. Hz. Peygamber'e yakınlığından dolayı Ehl-i beyt'ten sayılmış ve Selmân-ı Muhammedî ismini almıştır. Öyle ki Hz. Ömer, bazen Selmân'ın, Hz. Peygamber'in kızı olan Hz. Fâtımâ'nın yerini bile aldığını ifade etmiştir.

Selmân el-Fârisî'nin, İslâm ile müşerref olduktan sonra hayatını Kur'ân ve Sünnet çizgisinde yaşamaya gayret etmesi, geceleri ibadet etmesi, gündüzleri oruç tutması, sadaka hususunda cömert olması, Allah'ı çokça zikretmesi ve emânet noktasında güvenilir olması Hz. Peygamber'in imanın Süreyya yıldızında dahi olsa Selmân'nın ona ulaşacağını dile getirmesine vesile olmuştur. Zühd ve takvasının yanısıra fikhî konularda da oldukça iyi olduğunda ashâbtan bazıları içtihadlarını dinlemek için Selmân ile gecelemişlerdir. Sosyal hayatında olduğu gibi, özel hayatında da aynı hassasiyeti gözeterek Müslümanlara örnek olacak bir kişilik sergileyen Selmân, evlilik ve aile hayatında da İslâm ahlakını temel prensip olarak kabul etmiştir.

Davranışları ile dünya hayatında tek gayesinin Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu ortaya koymuştur. Hz. Peygamber'in "Selmân ilme doyurulmuştur" övgüsüne mazhar olan Selmân ilim konusunda da ashâbın önde gelen isimleri arasındadır. Nitekim İslâm ve Hıristiyanlığı iyi bildiğinden "Sâhibü'l-Kitâbeyn" yani Kur'ân ve İncîl sahibi lakâbıyla anılmıştır. Hz. Ali'ye, Hz. Peygamber'in ashâbı hakkında sorular sorulduğunda Selmân el-Fârisî'ye öncekilerin ve sonrakilerin ilminin verildiğini, o ilme erişilemeyeceğini, onun ilminin deniz gibi olduğunu ifade etmiştir.

Ashâba bazı sebepler dolayısıyla ağır ithamlarda bulunan Şîa, İnan asıllı olması ve Hz. Ali'ye yakınlığı sebebiye Selmân hakkında farklı bir tutum sergilemiştir. Şîa'ya göre Ehl-i beyt'ten olduğundan ma'sûm kabul edilen Selmân, mürted etmeyen sahâbiler arasındadır. Şîi kaynaklarda Hz. Ali'den rivâyet edildiğine göre yeryüzündeki bütün insanlar Selmân el-Fârisî, Mikdâd b. el-Esved, Ebû Zer el-Gifârî, Ammâr b. Yâsir ve Huzeyfe b. el-Yemân gibi sahâbiler vesilesi ile rızıklandırılmaktadır. Yine aynı şekilde Şîa'ya göre Selmân'ın can ve mal güvenliği Allah ve Hz. Peygamber tarafından zimmet altına alınmıştır. Şîi kaynaklarda ifâde edildiğine göre Selmân dört rükün ve Sibâk-ı hamse'dendir. Onlara göre Selmân gelecekle ilgili olan şeyleri alametleriyle birlikte tahmin edebilmektedir. Selmân'a verilen ilmin başkasını verilmesi durumunda küfre düşeceği de Şîa'nın iddiaları arasındadır. Selmân'ın kerâmetleri hakkında kaynaklarında çokça rivâyete veren Şîa, takiyye inancını da Selmân'a dayandırmaktadır. Ancak Selmân el-Fârisî, Mikdâd b. el-Esved, Ebû Zer el-Gifârî ve Ammâr b. Yâsir'in dışındaki sahâbilere ağır eleştirilen yöneltten Şîa'nın peygamberlere has olan ma'sûmiyet sıfatını zikredilen sahâbilere atfetmesi, Kur'ân'ın ve sünnetin özüne aykırıdır. Ayrıca Takiyye anlayışının inanç temeline oturtulması ve Selmân ile temellendirmesi İslâm'ın özü ile bağdaşmamaktadır. Gaybın bilgisinin yalnızca Allah'a ait olduğu gerçeği karşısında bu sıfatı bir insana atfetmesi Şîa'nın açık bir çelişkiye düştüğünü göstermektedir. Ayrıca Selmân el-Fârisî'ye atfedilen kerâmetler, onun dört rükundan ve bâb oluşu hakkındaki rivâyetler de ayrıca incelenmesi ve tashih edilmesi gereken konular arasındadır.

Mutasavvıflara göre zühd hareketleri Ashâb-ı Suffe ile başlamıştır. Selmân da Ashâb-ı Suffe'den biri olduğundan birçok zikir silsilesi ona dayandırılmaktadır. Bu açıdan tasavvuf ehline göre Selmân zühd hareketini başlatan önemli isimler arasında

zikredilmektedir. Yaşamı ve ahlakı göz önüne alındığında sufîyâne tarafî inkar edilemeyecek kadar açık olan Selmân'ın mutasavvıflara örnek olması şaşırtıcı değildir.

Hiz. Ali'ye ilahlık atfeden bir fırka olan Nusayriyye'ye göre ilâhî sudur esnâsında Selmân el-Fârisî, Hiz. Ali'den hemen sonra gelmekte ve bâb olarak kabul edilmektedir. İsmâiliyye içerisinde neşet eden, tenâsüh inancını benimseyen ve bunu tekammüs diye isimlendiren Dürzîlik ise Hakîm Biemrillah devrindeki Hamza b. Ali'nin, Hiz. Peygamber devrindeki Selmân el-Fârisî olduğunu iddia etmektedir. Ancak Dürzîlik, bir din olmamakla birlikte bir mezhep de değildir. Tenâsüh inancını benimseyerek ahiret hayatını reddetmiş İslâm'ın çizdiği sınırları aşmıştır.

Kaynaklarda Selmân el-Fârisî'nin 60 rivâyeti olduğu zikredilir. Bu rivâyetleri Selmân el-Fârisî'den, Enes b. Mâlik, Cündüb el-Ezdî, Hârîse b. Muzdarib, Husayn b. Cündüb el-Ezdî, Halîl el-Asrî, Zâzân el-Kindî, Seleme b. Muâviye el-Kindî, Şurabhîl b. Sımt, Şehr b. Havşeb, Târik b. Şihâb, Âmir b. Vâsile el-Leysî, Abdullah b. Ebû Zekeriyyâ, Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Vedî'a, Abdurrahmân b. Yezîd, Atıyye b. Âmir el-Cühenî, Alkame b. Kays, Amr b. Ebû Kurre, Ebû Abdurrahmân eş-Şâmî, Karsa'ed-Dabbî, Ka'b b. Ucre, Mahfûz b. Alkame, Muhammed b. el-Münkedir (ö. 130/747), Ebû'l-Bahterî, Ebû Osmân en-Nehdî, Ebû Leylâ el-Kindî gibi kişiler nakletmiştir. Ancak bu çalışma, ilk üç asır kaynaklarında bulunan Selmân el-Fârisî'nin bizzat Hiz. Peygamber'den naklettiği hadisler ile sınırlandırıldığından 49 rivâyet ele alınmıştır. Ancak ilk üç asırdan sonraki kaynaklarda bulunan ve mevkuf olan rivâyetler hayatı bölümünde kullanılmıştır. Tetkik edilen rivâyetlerin temizlik, namaz, cihâd, tevbe, duâ, ticâret, nikâh, emirlik, fezâil, giyim, yeme ve içme, av, zekat ve siyer gibi hayatın her alanını ilgilendiren konularda olması dikkat çekicidir. Özellikle Selmân el-Fârisî'nin daha çok zühd, takva, cihad ve sosyal hayata dair örnek bir kişilik sergilediğinin göstergesidir. Ele alınan hadislerin 32'sinin sahîh, 5'inin hasen, 12'sinin de zayıf olduğu tespit edilmiştir. Hadislerin İsnâd analizi yapılırken her râvi hakkında ilk geçtiği yerde isim, nesep, memleket bilgileri, hocaları ve talebeleri ve münekkitlerce hakkında yapılan ta'dîl ve tecrîhler hakkında bilgi verilmiştir. Râvi tekrar geçtiğinde ilk geçtiği yere atıf yapılmıştır. Bu durumda tetkik edilen hadislerin İsnâd analizlerinde 132 farklı râvi hakkında bilgi verilmiştir. Bu râvilerin 120'si münekkitlerce *sika*, *sebt*, *sadûk*, *lâ be'se bihî* ve *leyse bihî be's* terimleri ile nitelenerek ta'dîl edilirken, 9'u

kezzâb, zayıf, metrûkü'l-hadîs, münker'ül-hadîs gibi terimlerle nitelenerek tecrîhe uğramıştır. Geriye kalan 3'ünden 2'si mübhem, 1'i hakkında ise râvi olarak bilgi tespit edilememiştir. Râviler hakkında verilen kanaatler zikredildikten sonra her hadisin bütün tarikleri tespit edilerek isnâd şemaları çıkarılmıştır. Hadislerin konu, kaynak dağılımlarını, sıhhat durumlarını, hadislerin tahrîcinde esâs alınan kaynakları ve hadislerin isnâd analizinde esas alınan kaynakları kapsayan tablolar ise EK olarak verilmiştir.

**TABLO I: HADİSLERİN KONU, KAYNAK DAĞILIMLARI
VE SIHHAT DURUMLARI**

Hadis No	Hadislerin Kaynağı	Hadislerin Konuları	Hadislerin Sihhat Durumları
1.	Buhârî	Cumu‘a	Sahîh
2.	Buhârî	Cumu‘a	Sahîh
3.	Nesâî	Cumu‘a	Sahîh
4.	Buhârî	Menâkib	Sahîh
5.	Buhârî	Menâkib	Sahîh
6.	Buhârî	Menâkib	Sahîh
7.	Müslim	Tahâret	Sahîh
8.	Müslim	Tahâret	Sahîh
9.	Tirmizî	Tahâret	Sahîh
10.	Ebû Dâvûd	Tahâret	Sahîh
11.	Nesâî	Tahâret	Sahîh
12.	Nesâî	Tahâret	Sahîh
13.	İbn Mâce	Tahâret	Sahîh
14.	Müslim	İmâre	Sahîh
15.	Tirmizî	Cihâd	Sahîh
16.	Nesâî	Cihâd	Sahîh
17.	Nesâî	Cihâd	Sahîh
18.	Müslim	Fezâilü’s-Sahâbe	Sahîh
19.	Müslim	Tevbe	Sahîh
20.	Müslim	Tevbe	Sahîh
21.	Tirmizî	Cihâd	Sahîh
22.	Tirmizî	Libâs	Hasen
23.	Tirmizî	Et‘ime	Zayıf
24.	Tirmizî	Et‘ime	Zayıf
25.	Tirmizî	Kader	Hasen
26.	Tirmizî	Duâ	Sahîh
27.	Ebû Dâvûd	Vitr	Sahîh
28.	İbn Mâce	Duâ	Sahîh
29.	Tirmizî	Menâkib	Hasen
30.	Ebû Dâvûd	Et‘ime	Sahîh
31.	İbn Mâce	Sayd	Zayıf
32.	İbn Mâce	Tahâret	Hasen
33.	İbn Mâce	Ticâret	Zayıf
34.	İbn Mâce	Et‘ime	Zayıf
35.	İbn Mâce	Libâs	Zayıf
36.	Abdürrezzâk	Salat	Sahîh
37.	Abdürrezzâk	Nikâh	Sahîh
38.	Abdürrezzâk	Menâkib, Zekât	Zayıf
39.	Ebû Dâvûd et-Tayâlisî	Tahâret	Zayıf

40.	Ebû Dâvûd et-Tayâlisî	Tahâret	Sahîh
41.	İbn Ebû Şeybe	Salat	Sahîh
42.	İbn Ebû Şeybe	Duâ	Sahîh
43.	İbn Ebû Şeybe	Fezâil	Sahîh
44.	İbn Ebû Şeybe	Siyer	Sahîh
45.	İbn Ebû Şeybe	Zühd	Zayıf
46.	İbn Ebû Şeybe	Evâil	Zayıf
47.	Ahmed b. Hanbel	Köle Azâdı	Zayıf
48.	Ahmed b. Hanbel	Et'ime	Zayıf
49.	Ahmed b. Hanbel	İman	Hasen

**TABLO II: HADİSLERİN TAHRİCİNDE ESAS ALINAN
KAYNAKLAR**

Sıra No	Müellif ve Eser	Vefât Tarihleri
1	Buhârî, “ <i>el-Câmiu’s-sahîh</i> ”	256/870
2	Müslim, “ <i>el-Câmiu’s-sahîh</i> ”	261/875
3	Tirmizî, “ <i>es-Sünen</i> ”	279/892
4	Ebû Dâvûd, “ <i>es-Sünen</i> ”	275/888
5	Nesâî, “ <i>es-Sünen</i> ”	303/915
6	İbn Mâce, “ <i>es-Sünen</i> ”	273/886
7	Ma‘mer b. Râşid, “ <i>el-Câmi‘</i> ”	153/770
8	İmâm Mâlik, “ <i>el-Muvattâ</i> ”	179/795
9	Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, “ <i>el-Müsned</i> ”	204/819
10	Abdürrezzâk b. Hemmâm, “ <i>el-Musannef</i> ”	211/826
11	İbn Ebû Şeybe, “ <i>el-Musannef</i> ”	235/849
12	Ahmed b. Hanbel, “ <i>el-Müsned</i> ”	241/855
13	Dârimî, “ <i>es-Sünen</i> ”	255/869

**TABLO III: HADİSLERİN İSNÂD ANALİZİNDE ESAS ALINAN
KAYNAKLAR**

Sıra No	Müellif ve Eser	Müellifin Vefat Tarihi
1	İbn Sa'd, <i>et-Tabakât</i>	230/845
2	İbn Maîn, <i>et-Târîh</i>	233/848
3	Buhârî, <i>et-Târîhu 'l-kebîr</i>	256/870
4	İclî, <i>es-Sikât</i>	261/875
5	Cüzcânî, <i>Ahvâlü 'r-ricâl</i>	259/872
6	İbn Ebû Hâtim, <i>el-Cerh ve't-ta'dîl</i>	327/938
7	İbn Hibbân, <i>es-Sikât</i>	354/965
8	İbn Adî, <i>el-Kâmil fî duafâi 'r-ricâl</i>	365/976
9	İbnü'l-Esîr, <i>Üsdü 'l-ğâbe</i>	630/1233
10	Mizzî, <i>Tehzîbu 'l-Kemâl</i>	742/1341
11	Zehebî, <i>Siyeru a'lâmi 'n-nübelâ</i>	748/1348
12	Zehebî, <i>Mîzânü 'l-i'tidâl</i>	748/1348
13	Zehebî, <i>el-Kâşif</i>	748/1348
14	Zehebî, <i>Tezkiratü 'l-Huffâz</i>	748/1348
15	Safedî, <i>el-Vâfi bi'l-vefeyât</i>	764/1363
16	İbn Hacer, <i>Tehzîbü 't-Tehzîb</i>	852/1449
17	İbn Hacer, <i>Takrîbü 't-Tehzîb</i>	852/1449
18	İbn Hacer, <i>Lisânü 'l-mîzân</i>	852/1449

KAYNAKÇA

- Abdurrazzâk b. Hemmâm es-San‘ânî, *el-Musannef* (nşr. Habiburrahmân el-A‘zami), Beyrut: el-Mektebü‘l-islâmî, 1390/1970.
- Abdüssettâr, Şeyh, *A‘lâmü‘l-huffâz ve‘l-muhaddisîn ‘abre erba‘a ‘aşere karnen*, Dımeşk: ed-Dârü‘ş-Şâmiyye, 1417/1997.
- Ahmed b. Hanbel, eş-Şeybânî, *el-Müsned* (nşr. Şuayb el-Arnaût-v.dgr.), Beyrût: Müessesetü‘r-risâle, 1416/1995.
- Akyüz, Ali, “Bir Yetişkin Eğitim Kurumu Olarak Suffa” *Yetişkinlik Dönemi Eğitim ve Problemleri*, İstanbul, 2006 ss. 23-36.
- Altıkulaç, Tayyar, “Hammâd b. Seleme”, *DİA*, İstanbul, 1997, XV, 488-489.
- Âmilî, Ca‘fer Murtażâ, *Selmân el-Fârisî*, yy, Müessesetü‘n-neşri‘l-islâmî, 1414/1994.
- Âmilî, İmâm Seyyid Muhsin el-Emîn, *A‘yânü‘ş-Şîa* (nşr. Hasan el-Emîn), Beyrut: Dârü‘t-teâruf, 1403/1983.
- Apak, Adem, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi*, İstanbul, Ensar Yayınları, 2009.
- Avcı, Casim, “Medâin” *DİA*, İstanbul, 2003, XXVII, 289-291.
- Baktır, Mustafa, “Suffe,” *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVII, 469-470.
- Beğavî, Ebü‘l-Kâsım Abdullah b. Muhammed b. Abdülazîz, *Mu‘cemü‘s-sahâbe* (nşr. Muhammedü‘l-emîn b. Muhammed Mahmûd), Kuveyt: Mektebetü dâri‘l-beyân, ts.
- Belâzüürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, *Ensâbü‘l-eşraf* (nşr. Süheyl Zekkâ), Beyrut: Dâru‘l-fikr, 1417/1996.
- Beyzâvî, Nasûriddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envârü‘t-tenzîl ve esrârü‘t-te‘vil* (nşr. Muhammed Abdurrahmân el-Mar‘aşlî) Beyrut: Dârü ihyâi‘t-türâsi‘l-arabî, ts.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, *et-Târîhu‘l-kebîr* (nşr. Muhammed Abdülmü‘id Hân), Haydarâbâd: Dâiratü‘l-meârifî‘l-osmâniyye, ts.
- , *Sahîhü‘l-Buhârî*, Riyad: Dârü‘s-selâm, 1419/1999.
- Cerrahoğlu, İsmail, “İbn Cüreyc”, *DİA*, İstanbul, 1999, XIX, 404-406.

- Cirit, Hasan, “Hicrî II. Asır Muhaddis ve Fakihlerinden Leys b. Sa’d, İlmî Kişiliği ve Eserleri”, *MÜİFD*, 2000.
- Cirit, Hasan, *Hadise Giriş, Tarihçe, Literatür ve Seçme Hadisler*, İstanbul 2013.
- Cüzcânî, İbrâhim b. Ya’kûb b. İshâk es-Sa’dî, *Ahvâlü’r-ricâl*, Pâkistân, ts.
- Çakan, İ. Lütfi, “Ebû Osmân en-Nehdî”, *DİA*, İstanbul, 1994, X, 210.
- Çakın, Kâmil, “Kuteybe b. Saîd”, *DİA*, İstanbul, 2002, XXVI, 490-491.
- Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan, *Târîhu’l-hamîs fî ahvâli enfesi nefîs*, Beyrut, ts.
- Ebû Dâvud, Muhammed b. Dâvûd et-Tayâlisî, *Müsnedü Ebî Dâvûd et-Tayâlisî* (nşr. Muhammed b. Abdilhasan et-Türkî), yy, Dârü Hicr, 1419/1999.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvud* (nşr. Şuayb el-Arnaûd), Dimeşk: Dârü’r-risâleti’l-a’lemî, 1430/2009.
- Ebû Nuaym el-İsbehânî, Ahmed b. Abdullah, *Hilyetü’l-evliyâ ve tabakâtü’l-asfiyâ*, Beyrut: Dârü’l-kütübü’l-ilmîyye, 1394/1974.
- , *Delâilü’n-nübüvve* (nşr. Abdülber Abbâs-Muhammed Ravvâs Kal’acî), Beyrut: Dârü’n-nefâis, 1406/1986.
- , *Ma’rifetü’s-sahâbe* (nşr. Âdil b. Yûsuf el-Azâzî), Riyad: Dârü’l-vatan, ts.
- Ebü’ş-Şeyh Abdullah b. Muhammed b. Ca’fer b. Hayyân el-Ensârî, *Tabakâtü’l-muhaddisîn bi-İsbehân ve’l-vâridîne aleyhâ*, Beyrut 1408/1987.
- Efendioğlu, Mehmet, “Sahâbe”, *DİA*, İstanbul, 2008, XXXV, 491-500.
- Elbânî, Muhammed Nasuriddin, *Sahîhu Süneni’n-Nesâî*, Riyâd: Mektebetü’l-meârif, 1419/1998.
- Evgin, A. Kadir, “Süfyân b. Uyeyne ve Hadis Cüz’ü”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Samsun, 2003. ss. 69-107.
- Fayda, Mustafa, “Celûlâ Savaşı,” *DİA*, İstanbul, 1993, VII, 272-273.
- Fığlalı, Ethem Ruhi, “Gâdir-i Hum”, *DİA*, İstanbul, 1996, XIII, 279-280.
- , *Günümüz İslâm Mezhepleri*, İzmir, 2008.
- Hakyemez, Cemil, “Şiî Takiyye İnancının Teşekkülü,” *ÇİFD*, 2004, sy. 3, ss. 129-146.
- Hatiboğlu, İbrahim, “İbn Ebû Zi’b”, *DİA*, İstanbul, 1999, XIX, 453-454.

- , "Ma'mer b. Râşid", *DİA*, İstanbul, 2003, XXVII, 552-554.
- , "Selmân-ı Fârisî", *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVI, 441-443.
- Heysemî, Nureddin Ali b. Ebû Bekir b. Süleyman, *Mecme'u'z-zevâid ve menbe'u'l-fevâid*, Beyrut 1388/1968.
- İbn Abdirabbih, Ebû Ömer Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed, *el-İkdü'l-ferîd*, Beyrut, 1368/1949.
- İbn Abdülber, Yûsuf b. Abdülber en-Nemerî el-Kurtubî, *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb* (nşr. Âdil Mürşid), Riyad: Dâru'l-a'lâm, 1463/2002.
- İbn Adî, Ebû Ahmed b. Adî el-Cürcânî, *el-Kâmil fî duâfâi'r-ricâl* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz), Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1418/1997.
- İbn Ebû Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs b. el-Münzir et-Temîmî el-Hanzalî er-Râzî, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, Beyrut: Dâru'ihyâi't-türâsi'l-arabiyye, 1271/1952.
- İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir Muhammed b. Ebû Şeybe, *el-Musannef* (nşr. Muhammed b. Abdillâh, Muhammed b. İbrâhim), Riyâd: Mektebetü'r-rüşd, 1425/2004.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz), Beyrut, 1415/1995.
- , *Lisânü'l-Mîzân*, Beyrut 1390/1971.
- , *Takribü't-Tehzîb* (nşr. Ebû'l-Eşbâl Ahmed Şâgîf el-Pâkistânî), Kâhire, ts.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed b. Hibbân Ebû Hâtim et-Teymî el-Büstî, *es-Sikât* (nşr. Muhammed Abdülmü'îd Hân), Haydarâbâd: Dâiratü'l-meârifî'l-osmâniyye, 1393/1973.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail b. Amr b. Kesîr el-Kuraşî ed-Dımeşkî, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), yy: Dâru Hicr, 1418/1997.
- , *el-Fusûl fî sîretü'r-rasûl* (nşr. Muhammed el-Îd el-Hatrâvî), Dımeşk: Müessesetü ulûmi'l-Kur'ân, 1400.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, *es-Sünen* (nşr. Şuayb el-Arnaût-Kâmil Mürşid-Muhammed Kâmil), Dımeşk: Dâru'r-risâleti'l-a'lemî, 1430/2009.

- İbn Mende el-İsbehânî, Ebû Abdullah Muhammed b. İshâk b. Yahyâ, *Ma'rifetü's-sahâbe* (nşr. Âmir Hasan Sabri) yy, 1426/2005.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr* (nşr. Muhammed Abdülkadir Atâ), Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1410/1990.
- İbn Şihâb ez-Zühri, Muhammed b. Müslim b. Ubedillah, *el-Meğâzi'n-nebeviyye* (nşr. Süheyl Zekkâr), Dimeşk: Daru'l-fikir, 1401/1981.
- İbnü'l-Esîr el-Cezerî, Ali b. Muhammed b. Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh* (nşr. Ebü'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî), Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1407/1987.
- , *Üsdü'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, Beyrut: Dârü İbn Hazm, 1433/2012.
- İclî, Ebü'l-Hasan Ahmed b. Abdullah b. Salih, *Ma'rifetü's-sikât* (nşr. Abdülalîm Abdülazîm el-Büstevî), Medine: Mektebetü'd-dâr, 1405/1985.
- İsbir, Muhammed Ali, *Selmân minnâ Ehli'l-beyt*, Beyrut: ed-Dârü'l-İslâmiyye, 1413/1993.
- Jonathan Brown, "Şîa'da Hadis" (der. ve trc. M. Macit Karagözoğlu-M. Enes Topgül), *Şîa'nın Hadis Anlayışı Üzerine İncelemeler*, İstanbul: Klasik, 2013, 11-39.
- Kandemir, M. Yaşar, "Affân b. Müslim", *DİA*, İstanbul, 1988, I, 399-400.
- , "Mu'temir b. Süleyman", *DİA*, İstanbul, 2006, XXXI, 390.
- , "Hadis," *DİA*, İstanbul 1995, XV, 27-64.
- Karacabey, Salih, "İbnü'l-Mu'temir", *DİA*, İstanbul, 2000, XXI, 143.
- Kaya, Eyyüb Sabri, "Mekhûl b. Ebû Müslim", *DİA*, İstanbul, 2003, XXVIII, 552-533.
- Keşşî, Ebû Amr Muhammed b. Abdülazîz, *Ricâlü'l-Keşşî* (nşr. Seyyid Ahmed el-Hüseynî), Beyrut: Müessesetü'l-a'lemî, 1430/2009.
- Köprülü, Fuâd, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavıflar*, Ankara 1996.
- Küçük, Râşit, "Abdullah b. el-Mübârek", *DİA*, İstanbul, 1988, I, 122-124.
- Mısrî, Hüseyin Mucîb, *es-Sahabiyyü'l-celîl Selmân el-Fârisî*, Mısır: Mektebetü'l-enclü'l-Mısriyye, 1973.
- Mizzî, Yusuf b. Abdurrahman b Yusuf Ebül-Haccâc Cemaleddin b. ez-Zekî Ebî Muhammed el-Kelbî, *Tehzîbü'l-Kemâl fi esmâi'r-ricâl* (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf), Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1400/1980.

- Müslim, Ebü'l-Hasan Müslim b. Haccâc el-Kuraşî, *Sahîhü Müslim*, Riyad: Dâru'l-muğnî, 1419/1998.
- Nedvî, Ebû Hasan Ali el-Hüseynî, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, Cidde: Dâru'ş-şurûk, 1410/1989.
- Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî* (nşr. Ahmed Şemsüddîn), Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2009.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât, Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, *Medârikü't-tenzîl ve hakâikü't-te'vîl*, Kâhire, 1355/1936.
- Öngören, Reşat, "Tasavvuf," *DİA*, İstanbul, 2011, XL, 119-126.
- Öz, Mustafa, "Dürzîlik," *DİA*, İstanbul, 1994, X, 39-48.
- , *Târihî ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektâşîler, Nusayrîler*, İstanbul 1999.
- Özafşar, Mehmet Emin, "Vekî' b. Cerrâh," *DİA*, İstanbul, 2013, XLIII, 8-9.
- Özel, Ahmet, "Alkame b. Kays," *DİA*, İstanbul, 1989, II, 466-467.
- Özen, Şükrü, "Nehâî," *DİA*, İstanbul, 2006, XXXII, 535-538.
- Safedî, Selahaddin Halîl b. Ebûk b. Abdullah es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefâyât*, (nşr. Ahmed el-Arnaûd) Beyrut: Dâru ihyâi't-türâs, 1420/2000.
- Saklan, Bilal, "Süleyman b. Tarhân," *DİA*, İstanbul, 2010, XXXVIII, 109.
- San'ânî, Ebû Bekir Abdürrezzâk b. Hemmâm, *el-Musannef* (nşr. Habîbü'r-Rahmân el-A'zamî), Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, ts.
- Sofuoğlu, Cemal, "Şîa'nın Sahâbîler Hakkındaki Bazı Görüşleri," *AÜİFD*, 1981. sy. 24, ss. 533-538.
- Şenzeybek, "Aytekin, Başlangıçtan Günümüze Dürzîlik," *SÜİFD*, 2011. sy. 31, ss. 175-217.
- Şeyh el-Müfid, Muhammed b. Muhammed b. Nu'mân, *el-İhtisâs* (nşr. Ali Ekber Gifârî), Beyrut: Müessesetü'l-a'lemî, 1430/2009.
- Şeyh es-Sadûk, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali b. el-Hüseyn, *Kitâbü'l-Hisâl* (nşr. Ali Ekber el-Gifârî), Kum: Müessesetü'n-neşri'l-islâmî, ts.

- Şîrâzî, Seyyid Ali Hân, *ed-Deracâtü'r-refî'a fî tabakâti's-Şîa*, Beyrut: Müessesetü'l-vefâ, 1305/1983.
- Tabâtabâî, Seyyid Muhamed Mehdî Bahrü'l-ulûm, *el-Fevâidü'r-ricâliyye* (nşr. Muhammed Sâdık Bahrü'l-ulûm, Hüseyin Bahrü'l-ulûm), Tahran: Mektbetü's-sâdık, 1363.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (nşr. Hamdi Abdülmecîd es-Selefi), Kahire: Mektebetü İbn Teymiye, ts.
- Taberî, Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târihu't-Taberî* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim), Mısır: Dârü'l-meârif, ts.
- Tek, Abdürrezzak, "Süfyân es-Sevrî", *DİA*, İstanbul, 2010, XXXVIII, 23-28.
- Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *es-Sünen* (nşr. Nâsuriddîn el-Elbânî), Riyâd: Mektebetü'l-me'ârif, ts.
- Tosun, Necdet, "Silsile," *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVII, 206-207.
- Topgül, Muhammed Enes, *Erken Dönem Şiî Ricâl İlmi*, İstanbul: İfav, 2015.
- Tûsî, Ebü Ca'fer Muhammed b. Hasan, *Ricâlü't-Tûsî* (nşr. Cevâd el-Kayyûmî el-İsfehânî), Kum: Müessesetü'n-neşri'l-islâmî, 1427.
- Uğur, Müctebâ, "A'meş", *DİA*, İstanbul, 1991, III, 54.
- , "Âsım el-Ahvel", *DİA*, İstanbul, 1991, III, 475.
- Uludağ, Süleyman, "Kerâmet," *DİA*, İstanbul, 2002 XXV, 265-268.
- Üzüm, İlyas, "Kütüb-i Erbaa," *DİA*, İstanbul 2003, XXVII, 4-6.
- , "Nusayrîlik," *DİA*, İstanbul, 2007, XXXIII, 270-274.
- Yahya b. Maîn, Ebü Zekeriyya İbn Avn b. Ziyâd b. Bistâm el-Bağdâdî, *Târihu İbn Maîn* (nşr. Ahmed Muhammed Nûr Seyf), Mekke: İhyâi't-türâsi'l-arabî, 1399/1979.
- Yardım, Ali, "İbn Ebü Şeybe", *DİA*, İstanbul, 1999, XIX, 442-443.
- Yatkın, Nihat, "Ebü Bekr İbn Ebü Şeybe ve Buhârî ile İlişkisi", *AÜİFD*, 2003. sy. 13, ss. 119-139.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul ts.
- Yücesoy, Hayrettin, "Kâdisiye Savaşı" *DİA*, İstanbul, 2001, XXIV, 136-137.

Zehebî, Şemssüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *el-Kâşif men lehû rivâyetün fi'l-Kütübi's-sitte* (nşr. Muhammed Avvâme), Cidde: Müessesetü ulûmi'l-Kurân, 1413/1992.

-----, *Mizânü'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl*, (nşr. Ali Muhammed Becâvî), Beyrut: Dârü'l-meârif, 1382/1963.

-----, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, Kâhire: Dârü'l-hadîs, 1427/2006.

Ziriklî, Hayreddin, *el-A'lâm: Kâmûsü terâcim li-eşheri'r-ricâl ve'n-nisâ mine'l-Arab ve'l-müsta'rebîn ve'l-müşterikîn*, Beyrut: Dârü'l-ilm li'l-melâyîn, ts.

